

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Univerza v Ljubljani

Pravna fakulteta
Univerza v Ljubljani

PRAVNA UREDITEV RAVNANJA Z ODPADNO ELEKTRIČNO IN ELEKTRONSKO OPREMO

Avtorji: Ana Srovin Coralli, Jan Marčič Maruško, Aljoša Petek, Katarina Emeršič, Urša Bulc,
Maja Bečaj, Rastko Macura, Mateja Zalar, Maša Nahtigal

Urednica: doc. dr. Vasilka Sancin

Strokovni pregled: prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj, mag. Emil Šehić, Jaka Kranjc, Urša
Zgojznik

Ljubljana, 2015

»Projekt delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Izvaja se v okviru neposredne potrditve operacije-programa »Po kreativni poti do praktičnega znanja« Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013 1. razvojne prioritete: Spodbujanje podjetništva in prilagodljivosti ter prednostne usmeritve 1.3 Štipendijske sheme.«

Kazalo vsebine

Kazalo vsebine	2
Seznam kratic in okrajšav	7
Povzetek	9
Summary	10
1 Uvod.....	11
2 Mednarodnopravna ureditev ravnanja z odpadki.....	12
2.1 Nadzor prehoda odpadkov	15
2.2 Nevarne snovi v odpadkih	17
3 Pravna ureditev ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo na ravni Evropske unije.....	18
4 Implementacija direktiv 2002/96/ES in 2012/19/EU.....	19
4.1 Pojem direktive.....	19
4.1.1 Razmerje direktiv do uredb	20
4.1.2 Označba direktiv	20
4.2 Postopek implementacije direktiv v nacionalne pravne rede držav članic	21
4.2.1 Pravna podlaga za prenos direktiv v nacionalni pravni red	22
4.2.2 Način implementacije direktiv v Republiki Sloveniji	24
4.2.3 Postopek notifikacije o opravljeni implementaciji	26
4.3 Nadzor nad državami članicami Evropske unije nad izpolnjevanjem obveznosti implementacije.....	27
4.3.1 Nadzor nad implementacijo okoljskih direktiv	32
4.4 Težave pri implementaciji direktiv	34
4.5 Sodna praksa Sodišča Evropske unije	35
4.6 Način učinkovitega prenosa direktiv	36
4.6.1 Sklepne ugotovitve	37
4.7 Poročilo Evropske komisije glede uporabe prava EU	39
4.8 Splošni modeli implementacije direktiv	40
4.8.1 Splošno	40
4.8.2 Dejavniki, ki vplivajo na model implementacije.....	41
4.8.3 Nacionalni kolektivni model in kompetitivni clearing house model(klirinški sistem) 48	

4.9	Standardi	53
4.9.1	Splošno	53
4.9.2	Vsebina	54
4.9.3	Standardi logistike	54
4.9.4	Standardi zbiranja	57
4.9.5	Standardi obdelave	57
4.9.6	SIST EN Standardi	59
5	Analiza slovenske zakonodaje	60
5.1	Transpozicija direktiv 2002/96/EU in 2012/19/EU v slovenski pravni red	60
5.2	Uredba o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo	63
5.2.1	Oddaja in prevzem odpadne električne in elektronske opreme	66
5.2.2	Obdelava, predelava in odstranjevanje odpadne električne in elektronske opreme 69	
5.2.3	Okoljska dajatev	71
5.3	Vidnejše spremembe, ki jih prinaša Uredba o OEEO	73
5.4	Priprava za ponovno uporabo	81
5.4.1	Zakonodajna ureditev priprave za ponovno uporabo v Španiji	86
6	Inšpekcijski nadzor	91
6.1	Splošno	91
6.2	Pravna podlaga delovanja inšpekcijskih služb	92
6.3	Inšpekcija za okolje in naravo	92
6.3.1	Delovno področje Inšpekcije za okolje in naravo	92
6.3.2	Organiziranost Inšpekcije za okolje in naravo	94
6.4	Inšpekcijski upravni postopek	96
6.4.1	Postopek prijave inšpekciji	97
6.4.2	Pravice, obveznosti in pooblastila inšpektorjev v inšpekcijskem postopku	98
6.4.3	Položaj strank v inšpekcijskem postopku	100
6.5	Pridobitev položaja inšpektorja za okolje in naravo	103
6.5.1	Izobrazba po sistemu javnih uslužbencev	103
6.5.2	Splošni strokovni izpit	104
6.5.3	Posebni del izpita za inšpektorja za okolje in naravo	105
6.6	Problematika dela Inšpekcije za okolje in naravo	106
6.7	Predlogi za izboljšanje inšpekcijskega nadzora	108

6.8	Odškodninska odgovornost javnih oblasti za škodo, k izvira iz protipravnega ravnanja inšpektorjev	110
6.8.1	Odgovornost javnih oblasti	110
6.8.2	Načelo pravne države	111
6.8.3	Pravne podlage odškodninske odgovornosti	111
6.8.4	Predpostavke odškodninske odgovornosti javnih oblasti.....	115
6.9	Kazenska odgovornost.....	120
6.9.1	Uvod	120
6.9.2	Okoljska kriminaliteta v Sloveniji.....	120
6.9.3	Nepravilno odlaganje odpadkov.....	124
6.10	Nezakonit izvoz OEEO	128
7	Razširjena odgovornost proizvajalcev	132
7.1	Pravna ureditev	132
8	Znaki za okolje in certifikati	135
8.1	Ecolabel flower.....	135
8.2	Sistem okoljevarstvenega vodenja organizacij	136
8.3	E-stewards certification	137
8.4	R2/RIOS Certified Electronics Recycler	138
9	Praksa ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo v Evropski uniji.....	139
10	Zaposlovanje težje zaposljivih skupin na področju OEEO	141
10.1	Splošno	141
10.2	Zakonodaja	141
10.3	Praksa.....	142
10.4	Povzetek.....	145
11	Primerjalno pravni pregled modelov prenosa direktiv o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo 2002/96/EU in 2012/19/EU.....	146
11.1	Velika Britanija.....	146
11.1.1	Splošno	146
11.1.2	Splošen pregled in trenutna ureditev	146
11.1.3	Uspešni modeli ravnanja	153
11.1.4	Distributor Takeback Scheme (DTS).....	153
11.2	Švica	157
11.2.1	Splošno	157
11.2.2	Predispozicije	157

11.2.3	Zakonodaja	158
11.2.4	Praksa	158
11.2.5	Primerjava in predlogi	161
11.3	Švedska	163
11.3.1	Splošno	163
11.3.2	Predispozicije	163
11.3.3	Zakonodaja	164
11.3.4	Praksa	164
11.3.5	Primerjava in predlogi	167
11.4	Nemčija	169
11.4.1	Splošno	169
11.4.2	Splošen pregled razvoja in ureditve	169
11.4.3	Uspešni modeli ravnanja	172
11.4.4	Primerjava in predlogi	177
11.5	Malta	179
12	Sodna praksa s področja ravnanja z odpadki v Evropski uniji	183
12.1.1	Splošno o nelojalni konkurenci	183
12.1.2	Nelojalna konkurenca v okviru ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo	184
12.1.3	Analiza sodne prakse na področju nelojalne konkurence	189
13	Vplivi na okolje	197
13.1	Pravni okvir	197
13.1.1	Mednarodnopravni okvir	197
13.1.2	Pravo Evropske unije	205
13.1.3	Slovensko pravo	206
13.2	Elementi in spojine v odpadni elektronski in električni opremi	210
13.2.1	Elementi in spojine v OEEO, ki škodujejo okolju in ogrožajo zdravje ljudi ...	210
13.2.2	Viri surovin	217
13.3	Ravnanje z odpadno električno in elektronsko opremo v Republiki Sloveniji	218
13.3.1	Ozaveščanje javnosti	220
13.3.2	Analiza statističnih podatkov v Republiki Sloveniji	229
13.4	Analiza anket o odpadni električni in elektronski opremi	239
13.4.1	Analiza ankete za študente Pravne fakultete v Ljubljani	239
13.4.2	Analiza ankete za splošno javnost	242

14	Sklepne ugotovitve	253
15	Viri in literatura	260
15.1	Monografije	260
15.2	Članki.....	262
15.3	Predpisi	264
15.4	Sodna praksa.....	266
15.5	Spletni viri	266

Seznam kratic in okrajšav

ARF – Advance Recycling Fee
ARSO - Agencija Republike Slovenije za okolje
B2B - business to business, pogodba med podjetji
B2C - business to consumer, pogodba med podjetjem in končnim uporabnikom
CPU – center ponovne uporabe
CURS – Carinska uprava Republike Slovenije
DCF – Designated Collection Facilities
DČ – država članica
DTS - Distributers Takeback Scheme
EA – Environmental Agency
EAR – Elektro-Altgeräteregister
EEO – elektronska in električna oprema
EK - Evropska komisija
EMAS – Sistem Evropske unije za okoljevarstveno vodenje organizacij
ES- Evropska skupnost
ESČP – Evropsko sodišče za človekove pravice
EU- Evropska unija
FURS – Finančna uprava Republike Slovenije
idr. – in drugi/a/o
ION – Inšpekcija za okolje in naravo
ipd. – ipd.
ipd. – ipd.
IRSOP – Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor
IS – Inšpekcijski svet
IT - informacijske tehnologije
itd. – in tako dalje
itn. – in tako naprej
MGA – mali gospodinjski aparati
MOP - Ministrstvo za okolje in prostor
npr. – na primer
OE – območna enota
OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development

OEE0 – odpadna elektronska in električna oprema
oz. – oz.
PCS - Producer compliance scheme
PDEU – Pogodba o delovanju Evropske unije
PES – Pravo Evropske skupnosti
PEU – Pogodba o Evropski uniji
R2 – Responsible recycling
RIOS – Recycling Industry operating standard
ROP – razširjena odgovornost proizvajalca
RS – Republika Slovenija
SIQ – Slovenski inštitut za kakovost in meroslovje
SIST - Slovenski inštitut za standardizacijo
str. – stran/strani
SURS- Statistični urad Republike Slovenije
št. – številka/e
t. i. – tako imenovani
t. j. – to je
tč. - točka
UNEP – United Nations Environment Programme
Ur. l. EU – Uradni list Evropske unije
Ur. l. RS – Uradni list Republike Slovenije
URS – Ustava Republike Slovenije
VB – Velika Britanija
VGA - veliki gospodinjski aparati
WEELABEX - Waste electrical and electronic equipment Labels of excellence
ZN – Združeni narodi

Povzetek

Študija celovito obravnava pravno ureditev ter prakso ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo (v nadaljevanju: OEEO) v Sloveniji in drugih izbranih evropskih državah in naslavlja vidike preprečevanja negativnih vplivov OEEO na okolje in varovanja zdravja ljudi.

Namen študije je razmislek o pomembnosti problematike ravnanja z OEEO in možnostih izboljšanja načinov ravnanja s tovrstno opremo v skladu z razširjeno odgovornostjo proizvajalca (v nadaljevanju: ROP). Študija naslavlja tudi predloge sprememb predpisov v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: RS), ki so bili posredovani Ministrstvu za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP) v sklopu javne obravnave osnutka Uredbe o OEEO.

Preučeni so bili različni načini in nadzor nad implementacijo direktiv Evropske unije (v nadaljevanju: EU) v nacionalne pravne rede držav članic (v nadaljevanju: DČ) EU. Izbrane države: Malta, Nemčija, Švedska, Švica in Velika Britanija, kažejo pestro prakso izbire modelov ravnanja z OEEO in razlike v njihovi učinkovitosti. Te ugotovitve pomembno prispevajo pri opredelitvi dejavnikov, ki jih je potrebno upoštevati pri podrobni analizi zakonodaje v RS. Sodna praksa Sodišča EU in poročila Evropske komisije (v nadaljevanju: EK) kažejo na izzive, s katerimi se soočajo DČ EU pri zagotavljanju upoštevanja predpisanih standardov. Na nacionalni ravni inšpekcijski nadzor lahko odpravi nekatere pomanjkljivosti v praksi, vendar mora imeti trdno podlago v zakonodaji in usposobljenosti pooblaščenih oseb, da ustrezno ukrepajo. Poseben poudarek je potrebno nameniti ponovni uporabi OEEO in priložnostih, ki jih ponuja na področju zaposlovanja in reševanja socialnih stisk. Za boljše razumevanje področja ravnanja z OEEO je ključnega pomena analiza vpliva nevarnih snovi v OEEO na okolje in predstavitev gospodarske vrednosti vsebovanih redkih elementov ob vse večjih potrebah industrije. Za optimalno izvajanje pravnih predpisov pa je odločilnega pomena premišljeno ozaveščanje trenutno premalo obveščene javnosti, kar so pokazali tudi rezultati opravljene ankete.

Ugotovitve študije sicer kažejo vzpodbuden napredek glede ravnanja z OEEO v Sloveniji, vendar pa v prihodnosti obstaja še precej možnosti za izboljšave, ki so podrobneje predstavljene v besedilu.

Summary

This study comprehensively deals with the legislation and practice of handling waste electric and electronic equipment (hereinafter WEEE) in Slovenia and other selected European States and addresses negative effects of the WEEE on the environment and the protection of human health.

The goal of the study is a reflection on the importance of handling of the WEEE in the most appropriate manner, and the possibilities of improving the ways of handling the WEEE in accordance with the extended producer responsibility (ROP). The study presents also the group's proposal on recommended changes of the Slovenian legislation, which was forwarded to the Slovenian Ministry of the Environment and Spatial Planning within the public discussion of the draft of the new WEEE Ordinance.

Included is an analysis of different ways of implementation and monitoring over implementation of the WEEE directives into national legislations of the EU Member States and Switzerland. Cases of Sweden, Switzerland, Great Britain, Germany and Malta demonstrate significant differences among various approaches to implementation of the WEEE directive and highlight their efficiencies. The findings greatly contributed to the definition of factors to be considered in the analysis of Slovenian legislation. The case law of the Court of Justice of the EU and the reports of the European Commission exposed the challenges the EU Member States have to face when ensuring that the standards of handling of the WEEE are taken into consideration. On the national level, the inspection control can eliminate certain defects in the practice of handling WEEE, yet it requires a solid foundation in the legislation and well trained inspectors, who must have the power and knowledge to take proper action. A significant focus should also be given to the reuse of the WEEE, and the possibilities it offers in the area of employment. For a comprehensive understanding of handling of the WEEE, it is essential to consider the analysis of hazardous substances and materials in the WEEE and their effects on the environment, while also taking into account that the WEEE includes rare elements, which are increasingly needed in the industry. For an optimal realisation of the WEEE legislation, it is fundamental to raise awareness of the general public, which in Slovenia is currently not yet satisfactory. This has manifested in the results of the poll about the public awareness, included in the study. The findings of this study show a positive progress regarding the handling of the WEEE in Slovenia, while yet pointing to several areas which still call for improvement in the future.

1 Uvod

Kljub temu, da vsako DČ EU veže obveza implementacije okoljskih direktiv v nacionalni pravni red, Slovenija tega na področju ravnanja z OEEO ni ustrezno in pravočasno uredila. Na področju ravnanja z odpadki, vključno z OEEO, je uveljavljen model ROP, ki je prenesen v slovenski pravni red za vsako vrsto odpadka drugače.

Problem našega pravnega reda v delu, ki ureja ravnanje z OEEO, je, da ni dolgoročno naravnano k doseganju okoljskih ciljev. Posledica neurejene zakonodaje, ki je v veliki meri nedorečena in nejasna, je nelojalna konkurenca skupnih shem ravnanja z odpadki in negativen vpliv na okolje in zdravje ljudi zaradi nepravilnega ravnanja z OEEO. Ravno v kontekstu odpadkov je eksponentna rast rabe virov, s katero se soočamo zadnja leta, izredno pomembna. Premalo je prisotno zavedanje, da so v primeru, da je ta nenačrtovana, posledice za človeštvo šokantne.

V našem dokumentu stremimo k identifikaciji najbolj smotrnega prenosa okoljskih direktiv z vidika učinkovitosti na podlagi primerjalno pravne analize ureditev izbranih držav in na podlagi tega k pripravi predlogov za izboljšanje zakonodaje na področju ravnanja z OEEO. Prizadevamo si opozoriti na pomen ozaveščanja javnosti o pravilnem ravnanju z odpadki in boljšega dostopanja do podatkov o odpadkih, ki bi zagotovo morale biti organizirano na ravni države. Ozaveščanje je izredno pomembno tudi z vidika državnih organov, saj se ne morejo odločati o planiranih dejavnostih, če nimajo dostopa do ustreznih podatkov o odpadkih.

Pri urejanju zakonodaje na področju ravnanja z OEEO nas vodijo tri poglobitve motivacije: Prvič, recikliranje je dober posel, ki lahko prinaša velike dobičke. Drugič, RS v večji meri izvaža to vrsto odpadkov in potrebno se je vprašati, ali je razlog, da se ne reciklira pri nas, pomanjkanje industrijskih kapacitet ali pa je količina zbrane OEEO tako majhna, da se reciklaža ekonomsko ne splača. Nazadnje je potrebno omeniti dejstvo, da je stopnja brezposelnosti v Sloveniji izredno visoka, obravnavano področje pa zagotovo nudi priložnost ustvarjanja novih delovnih mest.

2 Mednarodnopravna ureditev ravnanja z odpadki

Zaradi ekonomskega razvoja, industrializacije in urbanizacije se je povečalo število in vrste odpadkov, kar pomeni, da je to področje postalo zelo pomembno zaradi svojega vpliva na okolje tako na lokalni kot na mednarodni ravni.¹ Program Združenih narodov (v nadaljevanju: ZN) za okolje (v nadaljevanju: UNEP) predvideva, da bo v naslednjem desetletju prišlo do kritičnega poratsa OEEO v razvijajočih se državah.²

Odpadki in nevarne snovi so pravno urejeni primarno na lokalni ter nacionalni ravni. Zaradi dolgoročnih učinkov na okolje, ki ga imajo odpadki ter predvsem nevarne snovi vsebovane v teh odpadkih, je to področje urejeno tudi na mednarodnopravni ravni.

Prvi resni začetki urejanja te materije segajo v leto 1986, ko se je v primeru jedrske nesreče v Černobilu izkazalo, da jedrske snovi predstavljajo veliko nevarnost.³ Kemično onesnaženje pa je tako ali tako širokosežno, glede na ocene naj bi bilo več kot 2 milijona krajev v Evropi onesnaženih.⁴

Kar se tiče ureditve na nacionalni ravni, primerna zakonodaja stremi k temu, da nastane čim manj odpadkov, če pa že nastanejo, da se jih reciklira in obdela na okolju prijazen način. Mednarodno okoljsko pravo je do sedaj zelo redko naslovido nacionalno obdelovanje odpadkov. Razen Skupne konvencije o varnosti ravnanja z izrabljenim gorivom in o varnosti ravnanja z radioaktivnimi odpadki iz leta 1997 obstaja samo še nekaj relevantnih »soft law« instrumentov, vključujoč priporočilo Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju: OECD) iz leta 1976⁵, UNEP Kairo smernice in načela za okolju prijazen način ravnanja z nevarnimi odpadki iz leta 1987⁶ ter 20. poglavje Agende 21^{7,8}.

1 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 211.

2 UNEP izjava za javnost, Urgent need to prepare developing countries for surge in e-waste: Rocketing sales of cell phones, gadgets, appliances in China, India, elsewhere forecast, 22. februar 2010.

3 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 212.

4 UNEP, Global environment outlook 4: Environment for development, 2007.

5 OECD C(76)155 final glede A comprehensive waste management policy, 28. september 1976.

6 UNEP GC Dec 14/30 glede Environmentally sound management of hazardous wastes, 17. junij 1987.

7 <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=78&articleid=1163> (10. 6. 2015).

8 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 213.

Veliko primerov je tudi že bilo pred Evropskim sodiščem za človekove pravice (v nadaljevanju: ESČP), ki odpadke povezuje z osnovnimi človekovimi pravicami.⁹ Vendar razen pravil glede mednarodne trgovine z odpadki, se to področje v mednarodnem pravu še vedno razvija. Obstajajo partikularna pravila za Antarktiko in EU, vendar pa še ni regionalnega ali globalnega pravnega okvirja za strategijo ravnanja z odpadki.¹⁰

Mednarodna pravila glede odpadkov so se močno razvila od 80. let prejšnjega stoletja zaradi povečanja čezmejnega prehoda odpadkov, še posebej v luči nezakonitega izvoza odpadkov iz razvitih v razvijajoče se države. Veliko je direktiv s tega področja v okviru EU, obstajajo pa tudi tri zelo pomembne konvencije: Baselska konvencija iz leta 1992, Bamako konvencija iz leta 1998 ter Minamata konvencija iz leta 2013.¹¹

Baselska konvencija o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov in njihovega odstranjevanja¹², ki je bila usklajena s pogajanjem pod okriljem UNEP, je prvi pravno zavezujoč instrument sprejet na mednarodni ravni, ki vsebuje idejo o skupni odgovornosti držav izvoznic ter uvoznic za obdelavo nevarnih odpadkov na okolju prijazen način. Ko je Konvencija začela veljati 5. maja 1992, je vzpostavila omejeno prepoved prehoda nevarnih odpadkov, posebej v slabše razvite države.¹³ Konvencija ima kar 174 držav pogodbenic.

22. aprila 1998 je začela veljati Bamako konvencija o prepovedi uvoza v Afriko in nadzoru čezmejnega gibanja in ravnanja z nevarnimi odpadki v Afriki. Konvencija prepoveduje vse uvoze nevarnih odpadkov v Afriko iz držav, ki niso članice Afriške Unije, vendar pa dovoljuje nekatere čezmejne prehode v sami Afriki. Konvencija ima 25 držav pogodbenic.¹⁴

Waigani konvencija o prepovedi uvoza nevarnih in radioaktivnih odpadkov v Forum otoških držav ter za nadzor čezmejnega gibanja in ravnanja z nevarnimi odpadki v južnem

9 Npr.: ESČP, *Guerra in ostali proti Italiji*, 19. februar 1998.

10 P. Sands, J. Peel, A. Fabre, R. Mackenzie, *PRINCIPLES OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW* (2013), str. 554.

11 U. Beyerlin, T. Marauhn, *INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW* (2011), str. 213.

12 http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/nevarni_odpadki.pdf (10. 6. 2015).

13 U. Beyerlin, T. Marauhn, *INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW* (2011), str. 213.

14 <http://www.unep.org/delc/BamakoConvention> (10. 7. 2015).

Pacifiku¹⁵ je narejena po modelu Baselske konvencije in je začela veljati leta 2001. Ta konvencija gre preko okvira Baselske konvencije v smislu urejanja radioaktivnih odpadkov in njenega ozemeljskega okvira, saj se nanaša tudi na izključno ekonomsko cono.¹⁶

Leta 1987 je UNEP sprejela smernice za izmenjavo informacij glede kemikalij v mednarodni trgovini¹⁷, ki so bile dopolnjene leta 1989¹⁸. Smernice priporočajo državam uvoznicam in izvoznicam, da uporabijo postopek predhodnega informiranega soglasja z Mednarodnim registrom o potencialno strupenih kemikalijah kot centralno kontaktno točko.¹⁹

Rotterdamska konvencija o postopku predhodnega informiranega soglasja za določene nevarne kemikalije in pesticide v mednarodni trgovini²⁰ je prva multilateralna pogodba glede nevarnih snovi. Postopek predhodnega informiranega soglasja je primarno sredstvo, ki izboljša zaščito človekovega zdravja in okolja pri trgovanju z nevarnimi snovmi. Konvencija, ki je zgrajena na temeljih Baselske in Bamako konvencije, je začela veljati leta 2004²¹ in ima 154 držav pogodbenic²².

15

http://www2.unitar.org/cwm/publications/cbl/synergy/pdf/cat3/UNEP_regional_seas/convention_waigani/convention_waigani.pdf (10. 7. 2015).

16 D. Van Hoogstraten, P. Lawrence, Protecting the South Pacific from hazardous and nuclear waste dumping: the Waigani convention, v: Review of european, comparative & international environmental law, 7 (1998), str. 268.

17 UNEP GC Dec 14/27 glede Environmentally safe management of chemicals, in particular those that are banned and severely restricted in international trade, 17. junij 1987.

18 UNEP GC Dec 15/30 glede Environmentally safe management of chemicals, in particular those that are banned and severely restricted in international trade, 25. maj 1989.

19 U. Beyerlin, T. Maruhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 214.

20

https://www.unido.org/fileadmin/user_media/Services/Environmental_Management/GUDDIS/Legal_Frameworks/rotterdam_convention.pdf (10. 7. 2015).

21 U. Beyerlin, T. Maruhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 215.

22 <http://www.pic.int/Countries/Statusofratifications/tabid/1072/language/en-US/Default.aspx#a-note-1> (10. 7. 2015).

2.1 Nadzor prehoda odpadkov

Primarni mednarodnopravni vir je Baselska konvencija, ki ima kar 174 držav pogodbenic. Prepovedano je izvažanje nevarnih odpadkov v nerazvite države, ki nimajo tehničnih zmogljivosti za varno shranjevanje nevarnih odpadkov.²³

V preambuli konvencije je zapisano, da imajo države suvereno pravico prepovedati uvoz ali obdelavo tujih nevarnih odpadkov in snovi, da je prioriteta obdelava odpadkov na okolju prijazen način v državi, kjer so bili ustvarjeni, da je potrebna stroga kontrola čezmejnega prehoda nevarnih odpadkov ter drugih odpadkov, in nazadnje, da je skrb vzbujajoč nezakonit čezmejni transport odpadkov in škodljivih snovi.²⁴

Nevarni odpadki so definirani v 1. členu Konvencije kot posebno nevarni odpadki, ki so naštet v prilogi 1 h Konvenciji, ter tisti, ki jih države same označijo kot takšne v nacionalni zakonodaji. Države morajo te nacionalne definicije sporočiti sekretariatu konvencije kot to določa 3. člen Konvencije.²⁵

Najpomembnejše obveznosti držav pogodbenic so zapisane v 4. členu Konvencije. V prvem odstavku je določeno, da države lahko prepovedo uvoz nevarnih odpadkov ter drugih odpadkov za obdelavo, vendar pa morajo biti ostale države o tem obveščene. Drugi odstavek 4. člena pravi, da je vsaka država pogodbenica odgovorna za zagotovitev, da nastajanje nevarnih odpadkov in drugih odpadkov na svojem ozemlju zmanjša na minimum, da je na voljo ustrezna oprema za odstranjevanje oz. obdelavo odpadkov, da se čezmejni prehod nevarnih odpadkov in drugih odpadkov zmanjša na minimum, in da če že pride do prehoda, da se prehod izvaja na način, ki bo varoval zdravje ljudi in okolje. V skladu s tretjim odstavkom države smatrajo, da je nezakonit promet z odpadki kazniv, kar morajo v skladu z 9. členom tudi urediti na nacionalni ravni s tem, da preprečujejo in kaznujejo nezakonit promet.²⁶

V 6. členu je določeno, da imajo države obveznost obvestiti pristojne organe prizadetih držav o izvozu. Države morajo tudi medsebojno sodelovati, da bi dosegle okolju prijazno

23 R. Lampe, PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC (2010), str. 547.

24 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 216.

25 A. Daniel, Transboundary movements of hazardous waste, v: Yearbook of international environmental law, 18 (2007), str. 258.

26 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 216.

obdelovanje odpadkov, kar je določeno v 10. členu.

Pri temi o nadzoru nad čezmejnimi pretoki odpadkov je zelo pomembna tudi že zgoraj omenjena Bamako konvencija, ki sicer gradi svoje temelje na Baselski konvenciji, vendar se ukvarja predvsem z uvozom odpadkov v Afriko ter kontrolo prehodov med afriškimi državami.²⁷ Konvencija prepoveduje uvoz nevarnih odpadkov v Afriko tudi za države nepogodbenice, saj naj bi države pogodbenice naredile vse v svoji moči, da bi to preprečile. Konvencija šteje tak uvoz za nezakonit in kazniv.

Drugi odstavek 4. člena prepoveduje odlaganje nevarnih odpadkov v morje, vključujoč notranje vode, teritorialno morje, izključne ekonomske cone in odprto morje. Tretji odstavek poudarja ukrepe za zmanjšanje nastanka nevarnih odpadkov in ukrepe za preprečitev onesnaževanja, ki izvira iz teh odpadkov v Afriki. Države pogodbenice bodo, med drugim, preprečile uporabo nelegalnih poti uporabljenih za izvoz nevarnih odpadkov v države, ki so prepovedale tak uvoz. Pogodbenice lahko dovolijo izvoz odpadkov samo v države, ki imajo ustrezno opremo za obdelovanje nevarnih odpadkov na okolju prijazen način.²⁸

Tudi ta konvencija predvideva postopek predhodnega informiranega soglasja v 6. členu. 10. člen določa, da bodo afriške države sodelovale za izboljšanje in doseganje obdelave odpadkov na okolju prijazen način. Če bi prišlo do nesreče med prehodom nevarnih odpadkov ali med obdelavo s tveganjem za škodo človekovemu zdravju ali okolju drugih držav, imajo države pogodbenice obveznost, da nemudoma obvestijo zadevne države, kar je določeno v 13. členu Konvencije.

Države želijo čim bolj enostavno rešiti težave z odpadki in najlažje je, da jih pošljejo nekam drugam ter se ne ukvarjajo več z njimi, vendar je pogoj konvencij, da imajo te druge države potrebne obrate za ustrezno obdelovanje odpadkov. Zavedati se namreč moramo, da vsi živimo skupaj na enem planetu in če pošljemo nevarne odpadke v drugo državo ter jih tam ustrezno ne obdelajo, bodo posledice občutene tudi v prvi državi. Morda ne takoj, čez nekaj časa pa zagotovo.

27 C.N. Eze, The Bamako convention on the ban on the import into Africa and the control of the transboundary movement and management of hazardous wastes within Africa: A milestone in environmental protection?, v: African journal of international and comparative law, 15 (2007), str. 208.

28 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 219.

2.2 Nevarne snovi v odpadkih

Najdemo tudi mednarodne pogodbe glede nevarnih snovi, ki so lahko vsebovane tudi v OEEO.

Rotterdamska konvencija o postopku predhodnega informiranega soglasja za določene nevarne kemikalije in pesticide v mednarodni trgovini implementira predhodno soglasje za trgovino z nevarnimi snovmi. Konvencija ima 138 pogodbenic.²⁹ V 1. členu je zapisano, da Konvencija skuša spodbujati deljeno odgovornost in skupna prizadevanja med državami pogodbenicami v mednarodni trgovini določenih nevarnih kemikalij in pesticidov, da bi zaščitila človekovo zdravje in okolje.³⁰

Stockholmska konvencija o obstojnih organskih onesnaževalcih temelji na dejstvu, da ima lahko izpostavljenost tem polutantom resne zdravstvene posledice, vključno z rakom, prirojenimi okvarami, disfunkcionalnimi imunskimi in reproduktivnimi sistemi, večjo dovzetnostjo za bolezni ter celo zmanjšano inteligenco. Konvencija pripoznava, da se nobena država ne more sama odzvati na te grožnje.³¹ Eksplicitno se sklicuje na previdnostni pristop in na 15. načelo Rio deklaracije.³²

Dve konvenciji se nanašata na nuklearne materiale. Prva je Konvencija o jedrski varnosti iz leta 1994³³, druga pa je že zgoraj omenjena Skupna konvencija o varnosti ravnanja z izrabljenim gorivom in o varnosti ravnanja z radioaktivnimi odpadki iz leta 1997. Konvenciji vzpostavljata nuklearno varnost, ki temelji skupno na nacionalnih ukrepih ter mednarodnem sodelovanju. Potrebno pa je omeniti še Kodeks ravnanja z radioaktivnimi odpadki³⁴ iz leta 1990, ki je bil sprejet s strani Mednarodne agencije za atomsko energijo

29 U. Beyerlin, T. Maruhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 220.

30 P. Barrios, The Rotterdam convention on hazardous chemicals: A meaningful step toward environmental protection?, v: Georgetown international environmental law review, 16 (2004), str. 679.

31 U. Beyerlin, T. Maruhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 221.

32 P.L. Lallas, The Stockholm convention on persistent pollutants, v: The American journal of international law, 95 (2001), str. 692.

33 K. McMillan, Strengthening the international legal framework for nuclear energy, v: Georgetown international environmental law review, 13 (2001), str. 983, 993.

34 IAEA Doc. GC (XXXIV)/920, 21. september 1990.

(IAEA). Kodeks je sicer pravno neobvezujoč dokument, ki vsebuje načela kot smernice za ravnanje z radioaktivnimi odpadki.³⁵

3 Pravna ureditev ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo na ravni Evropske unije

Pravni akt, na podlagi katerega DČ EU naložena odgovornost ravnanja z OEEO, je Direktiva 2012/19/EU³⁶. Gre za prenovljeno direktivo iz leta 2002 Direktiva 2002/96/ES³⁷. Akt določa splošne zahteve, ki jih morajo izpolnjevati DČ EU na področju ravnanja z OEEO.

Direktive EU določajo le smernice, ki jih mora zasledovati DČ EU in jih je potrebno implementirati v nacionalni pravni red. Za implementacijo je vedno določen rok. Pravni akt predstavlja koncept podaljšane odgovornosti proizvajalca, ki je bil vzpostavljen tudi na drugih področjih ravnanja z izdelki, ki onesnažujejo in povzročajo škodo okolju. Direktivo 2002/96/ES se je prenovilo zaradi nepopolnih implementacij, potreb po doseganju višjih ciljev in uskladitvi poročanja. V državah, kjer še niso bile vzpostavljene sheme, se jih je večina razvila v letih 2006 in 2007.

35 P. Sands, J. Peel, A. Fabre, R. Mackenzie, PRINCIPLES OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2013), str. 574.

36 Direktiva 2012/19/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o odpadni električni in elektronski opremi (OEEO).

37 Direktiva 2002/96/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. januarja 2003 o odpadni električni in elektronski opremi (OEEO).

4 Implementacija direktiv 2002/96/ES in 2012/19/EU

4.1 Pojem direktive

Direktiva, kot sekundarni pravni vir EU, predstavlja enega izmed najpomembnejših pravnih aktov. Praviloma je namenjena vsem DČ EU, vendar pa je lahko v nekaterih primerih naslovljena na zgolj nekatere. Direktiva zavezuje DČ EU le glede doseganja rezultata, ki ga je potrebno doseči z implementacijo, saj same po sebi praviloma niso neposredno uporabne. DČ EU je prepuščena izbira metode, oblike in instrumentov za doseg tega cilja in vključitve določb direktive v njihove nacionalne zakonodaje do roka, ki je v direktivi predviden.

Pred izpolnitvijo obveznosti DČ EU ni vezana z vsebino direktive, vendar pa se lahko v primeru ne-prenosa, zamude ali nepopolnega prenosa tisti, ki so predmet sodne obravnave nanjo neposredno sklicujejo pred nacionalnimi sodišči DČ EU. (Več o tem v podpoglavju: Nadzor nad implementacijo direktiv.)

Direktive med drugim vsebujejo tudi določbe, ki DČ EU nalagajo, da do določenega roka sprejmejo ukrepe, potrebne za izvajanje posamezne direktive, da te ukrepe ustrezno notificirajo, da posredujejo besedila sprejetih ukrepov Komisiji in da se v sprejetih ukrepih sklicujejo na posamezno direktivo itd. Te določbe direktive DČ EU zavezujejo neposredno, kar pomeni, da prenos teh določb v nacionalni pravni red ni nujno potreben in da DČ EU te določbe praviloma izvajajo neposredno na podlagi direktive oz. v te namene sprejmejo pravne akte, ki urejajo izvrševanje pristojnosti posameznih resornih organov s pravnimi akti, ki so interne narave (npr. državni program za prevzem pravnega reda EU, navodila o postopku notifikacije itd.).

Pri tem velja opozoriti, da je v primeru določb, ki določajo npr. dolžnost priprave posebnih poročil oz. posredovanje drugih podatkov in ocen pristojnim organom EU oz. sodelovanje pri izmenjavi podatkov z drugimi DČ EU, zaradi preglednosti smiselno te določbe direktive ustrezno prenesti v nacionalno zakonodajo, pri čemer posamezni nacionalni pravni akti, ki prenašajo direktive, določijo tudi način in pristojne organe za izvajanje teh nalog.

4.1.1 Razmerje direktiv do uredb

Temeljni namen direktiv se že v osnovi razlikuje od uredb. Uredbe zasledujejo cilj poenotenja in primarnosti, zato so splošno uporabne, v celoti obvezujoče ter se neposredno uporabljajo v vseh DČ EU, medtem ko direktive predstavljajo instrument harmonizacije oz. prilagajanja zakonodaje, saj državam prepuščajo možnost, da svojo notranjo zakonodajo, preko raznih zakonodajnih mehanizmov, prilagodijo enotnemu standardu EU in je ne nadomestijo v celoti kakor uredbe.³⁸

Eden izmed temeljnih namenom avtorjev Prava Evropske Skupnosti (v nadaljevanju: PES) je bila realizacija skupnega trga, ki že v osnovi nebi mogla biti izvedljiva brez instrumentov za približevanje nacionalnih predpisov. Direktiva v razmerju do uredbe predstavlja »zmernejši« poseg v nacionalne zakonodajne ureditve, predvsem zaradi tega, ker se je potrebno zavedati, da imajo DČ EU znotraj EU precej različne pravne sisteme, kar v kombinacijami s politično in upravno-pravno ureditvijo močno oteži pravno regulacijo zgolj z uredbami. Predvsem pa direktive stopijo v ospredje, kadar povsem identična ureditev na ravni DČ EU ni neizbežno potrebna, kar pa ne pomeni da DČ EU niso dolžne slediti minimalnim standardom harmonizacije, ki jih predvideva direktiva.

Tudi iz neposredne uporabljivosti obstajajo bistvene razlike med uredbo in direktivo. Kot rečeno uredba izhaja iz načela primarnosti in se neposredno uporablja v vseh DČ EU, kar pomeni, da morajo nacionalna sodišča države uporabiti uredbo in ne nacionalnih predpisov, ki niso v skladu z uredbo. V nasprotnem primeru, če obstaja nacionalni predpis, ki je v nasprotju z direktivo pa je potrebno ta predpis uskladiti z direktivo, saj posameznikove pravice in obveznosti izhajajo iz zakonodaje in ga direktiva v osnovi načeloma ne zadeva neposredno. Če pa bi prišlo do primera, ko država ni v popolnosti prenesla, je nepravilno prenesla ali pa sploh ni prenesla določb direktive v nacionalni pravni red, se lahko posameznik pod določenimi pogoji sklicuje nate določbe.

4.1.2 Označba direktiv

V nacionalnih pravnih aktih se posamezne določbe pravnega akta EU navajajo tako, kot so zapisane v slovenskem besedilu pravnega akta EU, objavljenem v Uradnem listu EU (v

38 P. Grilc, T. Ilešič, PRAVO EU (2001), str. 86.

nadaljevanju: Ur. l. EU) (npr. EUR-LEX). Skrajšana oblika navajanja naslova pravnega akta EU vsebuje naslednje, kot določeno na primeru:

Direktiva 2012/19/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o odpadni električni in elektronski opreми (OEEO)

- vrsto pravnega akta (uredba, direktiva, odločba, sklep),
- letnico sprejema pravnega akta,
- št. pravnega akta,
- kratico imena Skupnosti, ki je pravni akt sprejela (EGS (Evropska gospodarska skupnost), ES (Evropska skupnost), EU).³⁹

Do leta 2000 se je leto izdaje označevalo z dvomestnim številom, od tega leta dalje pa z štirimestnim. Podatki o direktivi, ki jih poleg navedenih najdemo na Ur. l. EU (eur-lex.europa.eu) so tudi podatki o objavi v uradnem listu (O.J. – official journal – uradno glasilo EU), črka L predstavlja zakonodajno zadevo (legislation), št. uradnega lista, datuma objave, navedba strani, kjer je bila direktiva objavljena in države, katerim je direktiva namenjena.

4.2 Postopek implementacije direktiv v nacionalne pravne rede držav članic

Način prenosa je v veliki meri odvisen od vsebine direktive. Včasih direktive povsem splošno določajo cilj, ki ga je treba doseči, zaradi česar imajo DČ EU veliko manevrskega prostora pri odločanju o obliki in vsebini predpisov, ki jih bodo sprejele. Včasih pa direktive vsebujejo zelo podrobne in natančne določbe, zaradi česar so omejene pri tej izbiri. Izbira metod in oblike je odvisna od cilja, ki ga želi doseči direktiva. Če je direktiva sprejeta z namenom harmonizacije zakonodaje v posamezni DČ EU, kar se zgodi v večini primerov, ima navadno vpliv na pravni položaj posameznikov. Poleg tega se harmonizacija zakonov z direktivo ne more izvesti s predpisom, ki ima nižjo pravno veljavo kot zakon. Direktive morajo biti prenesene z zavezujočimi predpisi. Za posameznike je zavezujoča narava predpisov pomembna zato, ker zagotavlja pravno varnost (možno je ugotoviti, kakšne so pravice in dolžnosti), ter pravno podlago za sodno varstvo.

39 http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Dokumenti/Navodila-koncna_DECEMBER2006.doc (15. 3. 2015).

V našem pravnem redu velja, da lahko zgolj zakon uvaja in ureja pravice in dolžnosti pravnih subjektov, če pravice in dolžnosti niso določene že v ustavi. Iz tega izhaja, da pravice in dolžnosti pravnih subjektov ni mogoče urejati s podzakonskimi akti, ki so v pristojnosti izvršilnih organov. Zakoni kot osrednji splošni pravni akti urejajo vse tiste zadeve, ki so poglobitne, temeljne, osrednje za določen pravni sistem, a hkrati niso tako pomembne, da bi bile urejene že v ustavi. V zvezi z obveznostjo prenosa direktiv, ki jo ima RS, bo torej veljalo, da morajo biti direktive, ki urejajo pravice in dolžnosti pravnih subjektov, prenesene z zakoni (to bo v večini primerov). S podzakonskimi predpisi pa se lahko uredi način izvrševanja teh pravic in dolžnosti ter podrobnosti, ki so primerne za podzakonsko urejanje.⁴⁰

4.2.1 Pravna podlaga za prenos direktiv v nacionalni pravni red

RS je leta 2004 postala polnopravna članica EU. S tem je prenesla določen del pristojnosti in suverenost na organe EU, kar je najbolj razvidno iz 3. a člena Ustave Republike Slovenije (v nadaljevanju: URS), ki določa:

»Slovenija lahko z mednarodno pogodbo, ki jo ratificira državni zbor z dvotretjinsko večino glasov vseh poslancev, prenese izvrševanje dela suverenih pravic na mednarodne organizacije, ki temeljijo na spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, demokracije in načel pravne države, ter vstopi v obrambno zvezo z državami, ki temeljijo na spoštovanju teh vrednot« .. V postopkih sprejemanja pravnih aktov in odločitev v mednarodnih organizacijah, na katere Slovenija prenese izvrševanje dela suverenih pravic, vlada sproti obvešča državni zbor o predlogih takih aktov in odločitev ter o svoji dejavnosti. Državni zbor lahko o tem sprejema stališča, vlada pa jih upošteva pri svojem delovanju. Razmerja med državnim zborom in vlado iz tega odstavka podrobneje ureja zakon, ki se sprejme z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev«.⁴¹

Tretji odstavek 3. a člena URS nadalje določa, da se pravni akti in odločitve, sprejeti v okviru mednarodnih organizacij, na katere Slovenija prenese izvrševanje dela suverenih pravic, v Sloveniji uporabljajo v skladu s pravno ureditvijo teh organizacij. Gre se za predpisovanje podrejenosti celotne slovenske pravne ureditve pravnim aktom in odločitvam

40 M. Česnik, PRENOS DIREKTIV V NACIONALNE PRAVNE REDE DRŽAV ČLANIC (2004), str. 18-22.

41 Ustava Republike Slovenije (URS-NPB9), Ur.l. RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06 in 47/13.

teh mednarodnih organizacij, primarno mišljeno na EU. To pa tudi avtomatično pomeni, da ima tako primarna kot tudi sekundarna zakonodaja EU, vključno z odločitvami Evropskega sodišča, v Sloveniji celo nadustavno veljavo. Vključitev 3. a člena v URS je predstavljala predpogoj za pridružitve Slovenije v EU, ter tako ustvarila podlago za možnost prenosa in izvrševanja dela suverenih pravic, kar pa brez izrecnega ustavnopravnega pooblastila ne bi bilo mogoče.⁴²

Mednarodna pogodba s katero se je RS zavezala in s tem postala polnopravna članica EU je Pogodba o Evropski uniji (v nadaljevanju: PEU) (prej PES), ki v svojem 288 členu PEU (prejšnji člen 249 PES) določa, definira in opredeljuje veljavo sekundarnega prava EU za izvajanje pristojnosti v razmerju do DČ EU oz. podpisnic pogodbe:

»Za izvajanje pristojnosti Unije institucije sprejemajo uredbe, direktive, sklepe, priporočila in mnenja. Uredba se splošno uporablja. Zavezujoča je v celoti in se neposredno uporablja v vseh DČ EU.

Direktiva je za vsako DČ EU, na katero je naslovljena, zavezujoča glede cilja, ki ga je treba doseči, vendar prepušča nacionalnim organom izbiro oblike in metod.

Sklep je v celoti zavezujoč. Če določa tiste, na katere je naslovljen, je zavezujoč samo zanje. Priporočila in mnenja niso zavezujoča.«⁴³

V nadaljevanju 289. člen PEU opredeljuje institucije oz. organe, ki so v sklopu EU zadolženi za sprejem sekundarnih pravnih virov:

1. Po rednem zakonodajnem postopku Evropski parlament in Svet skupaj sprejemata uredbe, direktive ali sklepe na podlagi predloga Komisije. Ta postopek je določen v členu 294.
2. V posebnih primerih, predvidenih v Pogodbah, Evropski parlament s sodelovanjem Sveta ali pa Svet s sodelovanjem Evropskega parlamenta po posebnem zakonodajnem postopku sprejemata uredbe, direktive ali sklepe.
3. Pravni akti, sprejeti po zakonodajnem postopku, so zakonodajni akti.

42 3. a člen URS.

43 Pogodba o Evropski uniji, 2012/C 326/01.

4. V posebnih primerih, predvidenih v Pogodbah, se lahko zakonodajni akti sprejemajo na pobudo skupine DČ EU ali Evropskega parlamenta, na priporočilo Evropske centralne banke ali na zahtevo Sodišča ali Evropske investicijske banke.⁴⁴

4.2.2 Način implementacije direktiv v Republiki Sloveniji

Da bi pri izvajanju in prenosu pravnih aktov EU v nacionalni pravni red dosegli skladnost, zakonitost in izvršljivost predpisov, je treba:

- opredeliti vsebino, ki mora biti pravno urejena, in obstoječe EU predpise na zadevnem področju;
- opredeliti pravne akte EU, ki jih je treba izvesti oz. prenesti (veljavno verzijo v uradnem prevodu in z vsemi relevantnimi spremembami);
- primerjati obstoječo nacionalno zakonodajo z vsebino predpisov EU, ki jih je treba prenesti – ugotoviti, ali in v kakšnem obsegu je zadevna vsebina že urejena v nacionalnih predpisih:
 - če vsebina še ni urejena, je treba pripraviti bodisi nov predpis bodisi ustrezne spremembe ali dopolnitve obstoječih predpisov,
 - če je vsebina že urejena, je treba primerjati vsebino z zadevnimi predpisi EU in z morebitnim dodatnim normiranjem poskrbeti za skladnost s pravnimi akti EU in njihovimi cilji;
- poiskati ustrezno pravno podlago;
- predpis primerno umestiti v nacionalni pravni sistem (vsebinsko in hierarhično);
- predpis primerno strukturirati in upoštevati druga (nacionalna) nomotehnična pravila (pazljivo preveriti (vsebinsko in tehnično) pravilnost sklicev na druge pravne akte EU ali njihove dele (tabele, sezname itd.);
- upoštevati morebitne obstoječe mednarodne obveznosti na tem področju;
- upoštevati morebitne obstoječe določbe nacionalnih pravnih aktov, ki bi lahko bile v neskladju z obveznostmi, ki jih je treba prevzeti.⁴⁵

44 289. člen PEU.

45 http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Dokumenti/Navodila-koncna_DECEMBER2006.doc (15. 3. 2015).

Učinkovitost pravnih aktov EU je odraz izvedbe oz. prenosa zadevnega akta v celoti, odraz stopnje doseženih ciljev pravnih aktov EU in možnosti izvajanja predpisanih ravnanj, ukrepov, instrumentov in sankcij. Poseben poudarek je treba nameniti uporabi jasnega, natančnega in razumljivega jezika, da bi bilo na tak način čim manj prostora za različne interpretacije pravnih določb in dosežena čim večja pravna varnost posameznika.

Pri pripravi nacionalnega pravnega akta v procesu harmonizacije nacionalne zakonodaje s pravnim redom EU je treba ob dobrem poznavanju nacionalnega pravnega sistema in nacionalnih nomotehničnih pravil upoštevati in poznati tudi nomotehnična pravila pravnega reda EU in terminologijo EU. Šele ob teh predpostavkah lahko zagotovimo konsistentnost nacionalnega pravnega reda in učinkovitost načela pravne države in pravne varnosti. V ta namen se morajo vsi tisti, ki sodelujejo pri pripravi predpisov, stalno izobraževati in izpopolnjevati svoje znanje s področja pravnega reda EU in terminologije EU.

Pri prenosu je treba upoštevati direktivo z vsemi spremembami, ki so veljavne v trenutku sprejema nacionalnega pravnega akta, ne glede na vrsto pravnega akta EU (uredbe, direktive, sklepi, odločbe, akti o pristopu itd.).

Strokovno in pravno pravilen prenos direktiv sloni na treh temeljnih pristopih, ki se v posameznem predpisu po potrebi lahko med seboj tudi dopolnjujejo oz. kombinirajo. Ti trije načini prenosa so:

- Temeljni pristop pri prevzemu vsebine direktive v ustrezen nacionalni predpis oz. predpise je, da je vsebina direktive prevzeta v skladu s pravili nacionalne nomotehnik na način in v obsegu, ki zagotavljata dosledno in popolno opravljen vsebinski prenos in upoštevanje direktive v domačem pravnem redu oz. predpisih. V predpisu mora biti jasno zajeta vsebina direktive in zagotovljeno upoštevanje oz. izvedba njene vsebine v domačem predpisu. Pri tem je pomembno, da se na nacionalni ravni zagotovi uresničevanje vseh ciljev, ki jih določa posamezna direktiva in vse njene spremembe.
- Drugi način prenosa določb direktiv v nacionalni pravni red je dobesečen prenos delov besedila direktive v nacionalne pravne akte. Takšen način prenosa je dopusten in ustrezen v tistih primerih, ko gre za tehnično podrobne določbe, ki so pogosto sestavljene predvsem iz seznamov, tabel, formul, števil itd. V tem primeru gre za določbe direktiv, ki že same po sebi ne dajejo prostora vsebinski interpretaciji oz. ne dopuščajo drugačne formulacije oz. ureditve. V tem pogledu so na določenih področjih direktive vsebinsko

vedno bolj podobne uredbam, kljub temu pa, v nasprotju z uredbami, zaradi svoje pravne narave zahtevajo prenos v nacionalni pravni red.

- Izjemoma je mogoče zagotoviti ustrezen prenos določb posamezne direktive že zgolj s sklicevanjem na posamezne določbe direktive. Razlogi za uporabo sklicevanja so načeloma enaki razlogom pri uporabi neposrednega prenosa (prejšnji odstavek), pri čemer lahko samo konkreten primer dovolj jasno pokaže, kdaj je primerneje uporabiti prvi ali drugi način. Večinoma gre v teh primerih za sklicevanje na posamezne tehnične priloge direktiv, ki naj bi zagotovile poenotenje tehničnih standardov na določenih področjih. Vendar je tudi v teh primerih treba zagotoviti celovit prenos določb direktive v nacionalni pravni red, pri tem pa ne smeta trpeti preglednost in uporabnost veljavne normativne ureditve posameznega področja s stališča uporabnikov pravnih aktov. Takšnemu sklicevanju se je zato bolje izogibati, zlasti pri večkrat spremenjenih direktivah, saj to močno otežuje jasno določitev dejansko veljavnega besedila posamezne direktive. Sklicevanje kot način prenosa določb direktiv v nacionalni pravni red je nedopustno zlasti kadar direktiva neposredno določa pravice in obveznosti fizičnih in pravnih oseb DČ EU.⁴⁶

4.2.3 Postopek notifikacije o opravljeni implementaciji

Uskladitev pravnega reda RS s pravnim redom EU je bila ena najpomembnejših predpristopnih nalog države, ki pa s polnopravnim članstvom nikakor ni zaključena, temveč se je zgolj prilagodila novemu položaju RS kot DČ EU. Za dejansko uveljavitev direktiv v pravnem redu RS je treba namreč tudi po pristopu v rokih, določenih v posameznih direktivah, sprejeti nacionalne predpise oz. druge ukrepe za uresničevanje njihovih zahtev. V primerjavi z uredbami, sklepi in odločbami, ki so neposredno zavezujoči in uporabni za tiste, na katere so naslovljeni, so direktive zavezujoče zgolj glede rezultatov oz. ciljev, ki jih je treba doseči, nacionalnim zakonodajnim organom pa je prepuščena izbira načina in oblike prenosa vsebine direktive v nacionalni pravni red. Določbe direktiv, ki niso naslovljene zgolj na državne organe oz. druge upravne organe posameznih DČ EU, temveč določajo pravice in dolžnosti posameznikov, morajo DČ EU uveljaviti s splošnimi pravnimi akti. Pravni sistem posamezne DČ EU določa, kateri splošni pravni akti (zakonski ali podzakonski) se sprejemajo za uveljavitev posameznih določb direktive.

46 http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Dokumenti/Navodila-koncna_DECEMBER2006.doc (15. 3. 2015).

Ena izmed nalog DČ EU, povezanih s prenosom določb direktiv v nacionalni pravni red, je redno obveščanje EK o predpisih, sprejetih za zagotovitev prenosa direktiv v nacionalni pravni red. EK je na ravni EU tudi pristojna za izvajanje nadzora nad pravočasnim in ustreznim izvajanjem direktiv v nacionalnem pravnem redu posameznih DČ EU.

Prvi korak v postopku notifikacije je obvestilo DČ EU Generalnemu sekretariatu EK o nacionalnih ukrepih, ki jih je država sprejela za izvajanje posamezne direktive. To obvestilo obsega pisno izjavo posamezne DČ EU, izjavi pa so priložena besedila posameznih nacionalnih predpisov, s katerimi je bil izveden prenos vsebine direktive v nacionalni pravni red. V ta namen DČ EU imenujejo enega predstavnika ali več, ki je pooblaščen za dajanje takšnih izjav in deluje kot uradna kontaktna oseba v tem postopku.

Po prejemu obvestila DČ EU, Generalni sekretariat EK opravi formalni pregled in preveri, ali je obvestilo uradno (podano s strani pooblaščenega predstavnika) in popolno (ali gre za uradno sprejete in zakonsko uveljavljene ukrepe, ki pokrivajo vse določbe direktive). Če ugotovi, da obvestilo izpolnjuje navedena merila, ga obravnava kot veljavno obvestilo o notifikaciji. Takšno obvestilo o notifikaciji se nato dodeli pristojnim službam EK, ki opravljajo vsebinski pregled sporočenih ukrepov. Šele po vsebinskem pregledu postane takšno obvestilo tudi potrjena in tudi vsebinsko ustrezna notifikacija.⁴⁷

4.3 Nadzor nad državami članicami Evropske unije nad izpolnjevanjem obveznosti implementacije

EK je varuh pogodb. Zagotavljanje varstva javnega interesa je njena vloga in obveznost. Postopek nadzora urejajo Pogodbe. Odločitev o začetku postopkov za ugotavljanje kršitev zoper DČ EU sprejme kolegij. Ta odločitev temelji na točni in nepristranski pravni analizi dokumentacije in informacij, ki jih predložijo stranke, s strani služb EK ter na kakršnih koli pritožbah. Odločitve EK glede kršitev s področja različnih politik se zbirajo enkrat na mesec v splošnem postopku. Te odločitve se tudi objavijo.⁴⁸

V skladu s 17. členom Pogodbe o delovanju Evropske unije (v nadaljevanju: PDEU) za uporabo prava EU pod nadzorom Sodišča EU skrbi EK in ta ima za to na voljo v skladu s 258.

47 http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Dokumenti/Navodila-koncna_DECEMBER2006.doc (15.3.2015).

48 http://ec.europa.eu/environment/waste/weee/legis_en.htm (30. 4. 2015).

členom PDEU tudi tožbo zoper DČ EU, ki ni izpolnila svoje obveznosti iz Pogodb.⁴⁹ Med te obveznosti v skladu s členom 288/III PDEU spada tudi implementacija direktiv, ki so naslovljene nanje.⁵⁰

Postopek ugotavljanja kršitev pravnega reda EU (t.i. infringement procedure) je postopek, s pomočjo katerega EK opravlja eno svojih temeljnih nalog, t. j. nadzor nad implementacijo pravnega reda EU. Postopek lahko sproži po uradni dolžnosti, na predlog DČ EU ali na predlog naznanitelja, t. j. katerekoli pravne ali fizične osebe.

Državni organi, ki so vključeni v postopek ugotavljanja kršitve pravnega reda EU, so vsa ministrstva in vladne službe, odvisno od faze in vsebine zadeve. Ta v skladu s svojimi pristojnostmi pokrivajo določena vsebinska področja in so tudi prvenstveno odgovorna, da na svojem področju zagotavljajo usklajenost pravnega reda RS s pravnim redom EU.⁵¹

Kadar EK ugotovi morebitno kršitev zakonodaje EU ali v zvezi s tem prejme pritožbo, si najprej prizadeva z zadevno DČ EU najti hitro rešitev v okviru strukturiranega dialoga (sistem EU Pilot).

DČ EU lahko EK posredujejo dodatne stvarne ali pravne informacije v zvezi z morebitno kršitvijo zakonodaje EU, na podlagi katerih je mogoče najti rešitev, skladno s pravom EU, ne da bi bilo treba sprožiti uradni postopek za ugotavljanje kršitve.

Kadar se DČ EU ne strinja s EK ali kadar ne izpelje ustrezne rešitve za odpravo domnevne kršitve zakonodaje EU, lahko EK začne uradni postopek za ugotavljanje kršitve. Pogodbe pri izvedbi postopka določajo več ukrepov – za vsak ukrep se sprejme uradna odločitev. Postopek za ugotavljanje kršitev se začne s predložitvijo zahteve za informacije zadevni DČ EU, ki mora nanj odgovoriti v navedenem roku, običajno v dveh mesecih. To je tudi prvi ukrep ali t.i. uradni opomin, kjer EK od DČ EU zahteva, da najpozneje v dveh mesecih pojasni razloge za neizpolnjevanje zakonodaje EU.

Če je odgovor nezadosten ali ga sploh ni, EK poda obrazloženo mnenje, kjer pojasni, zakaj meni, da DČ EU krši zakonodajo EU. DČ EU ima spet na voljo dvomesečni rok za

49 V. Trstenjak, M. Brkan, PRAVO EU: USTAVNO, PROCESNO IN GOSPODARSKO PRAVO EU (2012), str. 315.

50 D. Fratnik, RAZVOJ SODNE PRAKSE SODIŠČA EU NA PODROČJU NEPOSREDNEGA UČINKA DIREKTIV (2013), str. 20.

51 A. Pivk, DIREKTIVE EVROPSKE UNIJE (2009), str. 35.

odpravo kršitve. Če pa tudi v tem roku država ne odpravi kršitve, lahko EK vloži tožbo pred Sodiščem EU, kar se pa v praksi sicer redko zgodi. EK lahko od Sodišča EU zahteva, da DČ EU naloži plačilo pavšalnega zneska in/ali denarne kazni, če ta določene direktive ni implementirala ali pa, če ni opravila notifikacije o implementaciji direktive⁵². Sodišče v približno dveh letih odloči, ali je DČ EU kršila zakonodajo EU. Če po vsem tem DČ EU še vedno ni odpravila kršitve, ji EK ponovno pošlje uradni opomin, če pa tudi to ne zadošča, lahko ponovno preda zadevo Sodišču.⁵³

Če EK pred Sodiščem ponovno začne postopek zoper DČ EU, lahko Sodišču predlaga, naj ji naloži denarno kazen na podlagi trajanja in resnosti kršitve ter velikosti DČ EU. Obstajata dve vrsti denarnih kazni, in sicer pavšalni znesek, ki je odvisen od časa, ki je pretekel od izdaje prve sodbe ter dnevna denarna kazen za vsak dan po izdaji druge sodbe, dokler se kršitev ne konča.⁵⁴

Problem opisanega postopka je njegova dolgotrajnost. Že sama administrativna faza lahko traja eno leto, in če DČ EU izpolni svojo obveznost do poteka roka, ki je določen v obrazloženem mnenju, potem EK ne bo vložila tožbe.⁵⁵ DČ EU morajo EK predložiti besedilo predpisov, s katerimi prenesejo direktive. EK pregleda besedilo in tako preveri, ali se s predpisom dosežejo rezultati, ki jih zahteva direktiva.

EK preverja predpise, s katerimi nacionalni organi direktivo EU prenesejo v nacionalno zakonodajo. Če DČ EU EK ne obvesti pravočasno o nacionalnih predpisih za prenos direktive ali če EK pri pregledu besedila ugotovi, da nacionalni predpis direktive ne izvaja v celoti, začne postopek za ugotavljanje kršitve zaradi »neizpolnitve obveznosti sporočanja«. To je prvi ukrep pri zagotavljanju skladnosti nacionalne zakonodaje z direktivo.⁵⁶

Podlago za nadzor nad implementacijo direktiv predstavlja 260. člen PDEU, ki pravi:

»1. Če Sodišče EU ugotovi, da katera od držav članic ni izpolnila neke obveznosti iz Pogodb, mora ta država sprejeti ukrepe, potrebne za izvršitev sodbe Sodišča.

52 260/III člen PDEU.

53 http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/index_sl.htm (2. 4. 2015).

54 http://ec.europa.eu/environment/waste/weee/legis_en.htm (30. 4. 2015).

55 D. Fratnik, RAZVOJ SODNE PRAKSE SODIŠČA EU NA PODROČJU NEPOSREDNEGA UČINKA DIREKTIV (2013), str. 21.

56 A. Pivk, DIREKTIVE EVROPSKE UNIJE (2009), str. 33; M. Tratnik, A. Ferčič, M. Ferlinc, OSNOVE PRAVA EVROPSKE UNIJE (2004), str. 31.

2. Če Komisija meni, da zadevna država članica ni sprejela potrebnih ukrepov za izvršitev sodbe Sodišča, lahko pred Sodiščem vloži tožbo, potem ko je tej državi omogočila, da predloži svoje pripombe. Pri tem določi višino pavšalnega zneska ali denarne kazni, ki naj jo plača zadevna država članica in ki je po njenem mnenju primerna glede na okoliščine zadeve.

Če Sodišče ugotovi, da zadevna država članica ni izvršila njegove sodbe, ji lahko naloži plačilo pavšalnega zneska ali denarne kazni. Ta postopek ne posega v člen 259.

3. Če Komisija pred Sodiščem vloži tožbo v skladu s členom 258, ker zadevna država članica ni izpolnila obveznosti o obvestilu glede ukrepov o prenosu direktive, sprejete v skladu z zakonodajnim postopkom, lahko Komisija, kadar meni, da je ustrezno, določi višino pavšalnega zneska ali denarne kazni, ki jo šteje za ustrezno v danih okoliščinah in katero naj zadevna država članica plača. Če Sodišče ugotovi kršitev lahko naloži zadevni državi članici plačilo pavšalnega zneska ali denarne kazni, ki ne presega zneska, ki ga je določila Komisija. Obveznost plačila učinkuje od dneva, ki ga Sodišče določi v svoji sodbi.«

Namen 260/III PDEU je spodbuditi DČ EU k čimprejšnjemu prenosu direktiv v nacionalno zakonodajo v roku, ki je določen, kajti če se v nacionalnih zakonodajah pojavi veliko let pozneje, to spodkopava verodostojnost prava EU.⁵⁷ Posamezniki v DČ EU, ki direktive ni pravilno ali pravočasno implementirala, ne uživajo enakih pravic kot posamezniki v DČ EU, ki so svoje obveznosti iz direktive izpolnile.⁵⁸ Grožnja s sankcijo ima bržkone preventivni učinek kot tudi učinek prepričati DČ EU, da v najkrajšem možnem času preneha s kršitvijo.⁵⁹

Zgoraj omenjeni člen pa je uporaben samo v primeru, da ne pride do prenosa ali pa notifikacije o implementaciji direktive, ne pa tudi pri nepravilni implementaciji. V teoriji se pojavlja več različnih teorij, zakaj naj bi bilo temu tako. Prva možnost je, da je neizpolnitev dolžnosti obvestitve o nacionalnih ukrepih za prenos enostavno dokazati, medtem ko je nepravilno implementacijo veliko težje. Druga možnost je, da EK mnogo težje nadzoruje

57 Sporočilo Komisije, Izvajanje člena 260/III PDEU, 11.11.2010, tč. 7.

58 K. Lenaerts, N. Van Piet, R. Bray, N. Cambien, EUROPEAN UNION LAW (2011), str. 906.

59 P. Wenneras, Sanctions against Member States under Article 260 TFEU: Alive, but not Kicking?, v: Common Market Law Review, 49 (2012), str. 166.

izvršitve sodb na teh področjih in tretja, da so države nepripravljene podvreči se še strožjemu nadzoru Sodišča EU.⁶⁰

Obstaja pa tudi težava pri razlikovanju med nepopolno in nepravilno implementacijo. EK bo uporabila nekakšen test dobre vere pri opredeljevanju, ali bi kršitev morala spadati pod nepopolno implementacijo in tako pod člen 260/III PDEU ali pa pod nepravilno implementacijo in tako pod člen 258 PDEU.⁶¹ Če npr. DČ EU priklasi EK ukrepe, ki jih je izvedla in tako izpolni svojo obveznost, vendar pa ti ukrepi predstavljajo vsebinsko nepravilen prenos direktive, to predstavlja nov problem. To lahko rešimo tako, da rečemo, da je nepravilna implementacija subsidiarna sodbi, s katero je bilo ugotovljeno, da DČ EU zadevno direktivo v svoj pravni red ni prenesla v zato določenem roku.⁶² EK bi torej sprožila postopek v skladu s členom 260/II PDEU.⁶³

Če DČ EU v predpisanem roku ne implementira direktive ali je ne implementira pravilno, lahko ta opustitev pripelje do odškodninske odgovornosti države proti posamezniku. Posamezniki se lahko pod določenimi pogoji sklicujejo pred nacionalnimi organi, prav tako bodo pa na drugi strani nacionalna sodišča in drugi organi imeli dolžnost razlagati nacionalno pravo v luči neprenehane direktive, kolikor je to mogoče (načelo konsistentne razlage). Če prizadeti posamezniki na ta način ne bodo mogli uveljavljati svojih pravic, jim bo preostala še možnost odškodninske tožbe proti DČ EU za škodo, ki jim je nastala zaradi neimplementacije oz. nepravilne implementacije direktive. Država je lahko odškodninsko odgovorna, če bi posameznik s pravočasno in pravilno implementacijo direktive v nacionalno zakonodajo z nacionalnim predpisom pridobil določene pravice proti drugim posameznikom. Prav to bo pa za DČ EU največji motiv za izpolnitev svoje obveznosti po pravu EU, saj odškodninska odgovornost lahko predstavlja veliko finančno breme za kršitev obveznosti, ki jo DČ EU

60 B. Jack, Article 260(2) TFEU: An Effective Judicial Procedure for the Enforcements of Judgements, v: European Law Journal, 19 (2013), str. 408.

61 P. Wenneras, Sanctions against Member States under Article 260 TFEU: Alive, but not Kicking?, v: Common Market Law Review, 49 (2012), str. 167.

62 P. Wenneras, Sanctions against Member States under Article 260 TFEU: Alive, but not Kicking?, v: Common Market Law Review, 49 (2012), str. 169-170.

63 S. Grlj, DENARNO KAZNOVANJE DRŽAV ČLANIC EU PO LIZBONSKI POGODBI (2014), str. 42.

mora izpolniti.⁶⁴

V odločbi v zadevi 6/90 in 9/90, Frankovich, je Sodišče EU postavilo naslednje pogoje za odškodninsko odgovornost države:

1. Direktiva mora posameznikom priznavati pravice.
2. Te pravice morajo biti določljive na podlagi določil direktive.
3. Škoda, ki jo utrpi posameznik mora biti neposredna posledica prepozne ali nepravilne implementacije direktive s strani DČ EU.⁶⁵

4.3.1 Nadzor nad implementacijo okoljskih direktiv

Obstaja več načinov, kako EK spremlja izvajanje okoljske zakonodaje EU. Poleg tega, da izvaja lastne študije in ocene, EK preiskuje tudi pritožbe državljanov EU in organizacij, peticije Evropskega parlamenta ter odgovarja na vprašanja evropskih poslancev. EK lahko uporabi poročila, ki jih DČ EU same predložijo, saj je obveznost poročanja pravna zahteva v skladu s številnimi okoljskimi direktivami, kot sredstvo za odkrivanje kršitev okoljske zakonodaje EU, kot tudi informacije, pridobljene prek svojih preiskav.⁶⁶

Leta 2009 je Generalni sekretariat EK vzpostavil sistem, po katerem se pritožbe in poizvedbe vpišejo v centralni register (CHAP). Po registraciji in oceni se EK potem odloči, kako najbolje ravnati. V večini primerov bo EK morala še dodatno raziskati primer. V zapletenih primerih bo EK morala zahtevati dodatna pojasnila s strani pritožnika. V primeru pritožb, ki se nanašajo na slabo implementacijo ene od direktiv o varstvu narave, je bila ustvarjena celo posebna oblika pritožbe, poseben obrazec, ki je v pomoč pri usmerjanju pritožnikom pri zagotavljanju vrste informacij, ki jih EK potrebuje, da bi se učinkovito ocenila pritožnikove očitke, saj so pogosto tehnično zapleteni.

V drugih primerih je morda potrebno, da EK vzpostavi stik z zadevno DČ EU izven postopka za ugotavljanje kršitev. To je mogoče storiti pisno ali prek t. i. paketnih zasedanj med uradniki EK in zadevno DČ EU. Neposreden stik z DČ EU se lahko omogoči tudi prek pilotnega programa EU, ki ga je EK začela aprila 2008, da preizkusi nov mehanizem za

64 D. Fratnik, RAZVOJ SODNE PRAKSE SODIŠČA EU NA PODROČJU NEPOSREDNEGA UČINKA DIREKTIV (2013), str. 22.

65 M. Tratnik, A. Ferčič, M. Ferlinc, OSNOVE PRAVA EVROPSKE UNIJE (2004), str. 28-32.

66 <http://ec.europa.eu/environment/legal/law/complaints.htm> (30. 4. 2015).

reševanje problemov, ki vključuje 15 DČ EU: Avstrija, Češka, Danska, Nemčija, Finska, Madžarska, Irska, Italija, Litva, Nizozemska, Portugalska, Slovenija, Španija, Švedska in Združeno kraljestvo. Ta sistem omogoča EK, da naslovi korespondenco in pritožbe neposredno na DČ EU, ki nato odda svoje pripombe in navede načrt reševanja. EK je o postopku obveščena in ima možnost, da sprejme nadaljnje ukrepe, tudi z začetkom postopkov za ugotavljanje kršitev, kadar je to potrebno.

Državljeni in organizacije EU imajo prav tako pravico nasloviti peticijo na Evropski parlament glede vprašanj, ki sodijo na področje delovanja EU in ki jih neposredno zadevajo. To je pravica, določena v 227. členu PDEU.⁶⁷ Odbor za peticije Evropskega parlamenta je odgovoren za ocenjevanje, katere peticije so dopustne za preiskavo, ter običajno pozove EK, naj dopustne peticije preišče v njegovem imenu. Skupno število peticij stalno narašča in do konca leta 2009 je bil Generalni direktorat za okolje (v nadaljevanju GD za okolje) odgovoren za 430 peticij, kar je približno tretjina vseh peticij, ki so v obravnavo naložene EK. GD za okolje prejme tudi precejšnje število pisnih vprašanj poslancev Evropskega parlamenta kot tudi neposredne korespondence o izvajanju in uporabi okoljske zakonodaje EU.⁶⁸

GD za okolje EK je bil ustanovljen leta 1973 za varstvo, ohranjanje in izboljšanje okolja v Evropi za sedanje in prihodnje generacije. GD predlaga politike in zakonodajo, ki ščitijo naravne habitate, čist zrak in vodo, predlaga načine ustreznega ravnanja z odpadki, izboljšanje znanja o strupenosti kemičnih snovi in pomaga pri premiku evropskih podjetij v smer trajnostnega gospodarstva. GD za okolje tudi zagotavlja, da DČ EU pravilno uporabljajo EU okoljsko zakonodajo, saj pomaga DČ EU ravnati v skladu z zakonodajo in preiskuje pritožbe, ki jih nanje naslovijo državljani EU in nevladne organizacije.⁶⁹

GD za okolje med drugim spodbuja DČ EU, naj vzpostavijo »skupine za dosjeje« (dossier teams) na nacionalni ravni za pravilno implementacijo direktiv. Te naj bi obsegale mreže državnih uradnikov, vključno s tistimi na regionalni in lokalni ravni, ki so zadolženi za izvrševanje. Temeljno načelo je, da DČ EU vključijo svoje regionalne in lokalne uradnike na enak način kot poskuša EK prek kontaktnih točk z državnimi uradniki spremljati izvajanje zakonodaje.

Na sestankih z nacionalnimi organi, ki so redno organizirani, se razpravlja in obravnava

67 227. člen PDEU.

68 <http://ec.europa.eu/environment/legal/law/complaints.htm> (30. 4. 2015).

69 <http://ec.europa.eu/environment> (30. 4. 2015).

vprašanja o izvajanju direktiv. Na teh sestankih GD za okolje sistematično določi kot točko dnevnega reda vprašanje prenosa ter prihodnjih rokov direktiv, kot tudi vprašanje prenosa tistih direktiv, ki jim je potekel rok. DČ EU se tudi spodbuja, da se posvetujejo z EK o osnutkih izvedbenih ukrepov na neformalni ali dvostranski osnovi.⁷⁰

4.4 Težave pri implementaciji direktiv

Večina težav zaradi pomanjkljive uporabe in izvajanja prava Skupnosti nastane zaradi pomanjkljivega prenosa direktive v nacionalno zakonodajo. Prenos bi lahko opredelili kot postopek, pri katerem DČ EU, na katero je direktiva naslovljena z ustreznimi regulativnimi instrumenti direktivo uspešno vključi v nacionalni pravni red.

DČ EU morajo za prenos direktive izpolniti dve obveznosti:

- Vključiti celotno pravno vsebino direktive v nacionalno pravo
- Razveljaviti ali spremeniti vse nacionalne predpise, ki ne bi bili v skladu z Direktivo

DČ EU imajo še vedno težave pri prilagajanju svojih postopkov priprave določb o prenosu, ki kljub temu, da to morda ni opazno, ustvarjajo zapletene pravne omejitve in včasih celo negativno vplivajo na nacionalne zakonodajne tradicije.

Prenos direktiv mora biti čim bolj natančen. Direktive, ki usklajujejo nacionalne zakonodaje, morajo biti prenesene čim bolj dobesedno, da se zagotovi enotnost razlage in uporabe prava Skupnosti. To se zdi sicer preprosto v teoriji, vendar pa se v praksi dogaja, da avtonomni pojmi, ki so značilni za pravo Skupnosti, nimajo ustreznice v nacionalni pravni terminologiji, ali pa da se za določitev pomena in področja uporabe te vrste pojma ni mogoče sklicevati na pravo DČ EU. Prav tako so primeri, ko direktiva vsebuje člen, v skladu s katerim se morajo nacionalne določbe za prenos direktiv sklicevati na direktivo ali pa mora biti tako sklicevanje navedeno pri njihovi objavi. Nepoznavanje te "klavzule o sklicevanju" Sodišče sankcionira. Sodišče namreč ne želi upoštevati izjeme, ko DČ EU trdijo, da je njihovo veljavno nacionalno pravo že v skladu z direktivo.⁷¹

Težave pri pravilnem prenosu direktiv so povezane tudi z njihovo različno normativnostjo. Tako obstajata dve glavni kategoriji določb v direktivah:

70 <http://ec.europa.eu/environment/legal/law/compliance.htm> (30. 4. 2015).

71 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:204:0009:0012:SL:PDF> (20. 4. 2015).

- Neobvezne določbe, ki so omejene na splošne cilje in DČ EU puščajo precej širok manevrski prostor pri izbiri nacionalnih ukrepov prenosa
- Obvezujoče/brezpogojne določbe, ki DČ EU zavezujejo k temu, da so nacionalni ukrepi prenosa v skladu z določbami direktive, kot so opredelitve obvezujoče določbe, v skladu s katerimi imajo DČ EU točno določene obveznosti, priloge direktiv, ki lahko vsebujejo sezname ali preglednice s pregledom snovi, predmetov ali proizvodov in vzorce obrazcev, ki se uporabljajo v celotni EU.

Vendar se nekatere DČ EU srečujejo z resnimi težavami pri zadovoljivem oblikovanju pravil za prenos obvezujočih/brezpogojnih določb.

Brez težav lahko ugotovimo, da prenos ni tako preprost, kot se morda zdi, in sicer zaradi različne normative vsebine direktiv, kar ustvarja razlike med nacionalnimi postopki prenosa.⁷²

4.5 Sodna praksa Sodišča Evropske unije

Do leta 2012 je bilo vloženih šest tožb EK proti Sloveniji:

1. C-402/08, Comm. v Slo.; vložena septembra 2008, ker Slovenija ni sprejela predpisov za uskladitev z direktivo s področja okoljske odgovornosti v zvezi s preprečevanjem in sanacijo okoljske škode.
2. C-267/07, Comm. v Slo.; vložena junija 2007, ker Slovenija ni sprejela potrebnih predpisov za uskladitev z direktivo s področja interoperabilnosti vseevropskega železniškega sistema za visoke hitrosti. Postopek je bil zaradi sprejetja potrebnih predpisov ustavljen.
3. C-49/10, Comm. v Slo.; v tožbi je EK zatrjevala, da Slovenija ni izpolnila svojih obveznosti iz Direktive 2008/1/ES o celovitem preprečevanju in nadzorovanju onesnaževanja, saj ni sprejela potrebnih ukrepov glede izdaje dovoljenj industrijskim obratom, tako da bi ti delovali v skladu z zahtevami iz te direktive.
4. C-365/10, Comm. v Slo.; tožba je bila vložena julija 2010, v njej pa EK zatrjuje, da Slovenija ni izpolnila svojih obveznosti iz direktiv, ki urejajo mejne vrednosti trdnih delcev v zraku oz. kakovosti zraka, saj so bile mejne vrednosti letne in dnevne koncentracije trdnih delcev v zraku presežene v več zaporednih letih.

⁷² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:204:0009:0012:SL:PDF> (20. 4. 2015).

5. C-627/10, Comm. v Slo.; tožba je bila vložena decembra 2010, v njej pa EK zatrjuje, da Slovenija ni izpolnila svojih obveznosti iz dveh direktiv s področja železnic. Sodišče EU o zadevi še ni odločilo.
6. C-185/11, Comm. v Slo.; EK v njej zatrjuje, da Slovenija ni izpolnila svojih obveznosti s tem, ko ni v nacionalni pravni red pravilno in popolno prenesla dveh direktiv glede neživljenjskega zavarovanja in da krši določbe primarnega prava o svobodi opravljanja storitev in prostega kapitala.

Na podlagi člena 260/III PDEU je bil vloženih pet tožb proti Sloveniji, v katerih je EK zahtevala ugotovitev neizpolnitve obveznosti prenosa direktiv in hkrati naložitev denarnih kazni.⁷³

EK trenutno toži Slovenijo pred Sodiščem EU, ker v svojo nacionalno zakonodajo ni prenesla zakonodaje EU na področju recikliranja OEEO. Direktiva 2012/19/EU naj bi bila prenesena v nacionalno zakonodajo do 14. februarja 2014, kar pa Slovenija v več kot letu dni še vedno ni storila. EK Sodišču predlaga, naj naloži denarno kazen v višini 8. 408,4 evrov za vsak dan, dokler zakonodaja ni sprejeta.⁷⁴

4.6 Način učinkovitega prenosa direktiv

Za učinkovit prenos direktiv je potrebno:

1. Na prvem mestu je bistveno določiti, kako naj se na ravni Skupnosti pripravi zakonodaja, ki se bo lažje prenesla, in ki bo zagotovila pojmovno skladnost in relativno stalnost, ki sta nujni za dejavnost podjetij in življenje državljanov.
2. Predvideti je treba izbiro regulativnega instrumenta prenosa in že na začetku razprav o osnutku direktive pripraviti natančno in stalno aktualizirano korelacijsko tabelo po zgledu Združenega kraljestva.
3. Pospešiti je treba postopek prenosa takoj po objavi direktive v Ur. l. EU, tako da notranjo koordinacijo prevzame kontaktna točka v DČ EU, ki bo imela v ta namen oblikovano podatkovno bazo, kot to priporoča EK. Kontaktna točka bi lahko imela na voljo celo mehanizem zgodnjega opozarjanja, ki bi se sprožil nekaj mesecev pred iztekom roka za prenos (Belgija, Madžarska in Nizozemska že imajo tako ureditev).

73 Tožbe C-538/12, C-407/12, C-406/12, C-8/13, C-9/13.

74 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4875_sl.htm (29. 4. 2015).

4. Spodbujati je treba dobesedni prenos v primeru natančnih in brezpogojnih določb ali opredelitev.
5. Dopustiti je treba prenos z natančnim sklicevanjem na obvezujoče/brezpogojne določbe direktive, kot so sezname, tabele s pregledom proizvodov, snovi, predmetov, obravnavanih v direktivi, ter vzorci obrazcev in potrdila v prilogi direktive. Sklicevanje mora biti ciljno usmerjeno, ker Sodišče meni, da nacionalno pravno besedilo, ki se na splošno sklicuje na direktivo ne more biti obravnavano kot veljaven način prenosa (Nizozemska, Slovaška, Avstrija, Finska in Estonija zagovarjajo ta način prenosa tehničnih prilog direktiv).
6. Prilagoditi je treba nacionalne postopke prenosa v skladu s področjem uporabe direktive, in sicer z uporabo pospešenih postopkov. Pri tem pa se ne sme pozabiti na obvezna posvetovanja v DČ EU, povezana s sprejetjem normativnih besedil.⁷⁵

4.6.1 Sklepne ugotovitve

Boljša uporaba prava Skupnosti, h kateri poziva EK, je smiselni cilj, za uresničevanje tega cilja pa so večinoma odgovorne DČ EU, ki se srečujejo z bolj zapletenimi težavami, kot se morda zdi na prvi pogled.

DČ EU prenos direktiv ne sme biti izgovor, da pregledajo nekatere dele nacionalne zakonodaje, ki jih zakonodaja Skupnosti neposredno ne obravnava, ali "navzdol popravijo" nekatere določbe nacionalnega prava, s katerimi bi zmanjšale pravice državljanov ali podjetij, pri tem pa za spremembe okrivijo "Bruselj".

DČ EU bi morale bolj sistematično uporabljati možnosti, ki jo ponuja primarna zakonodaja/pogodbe, da direktive prenesejo na podlagi kolektivnega pogajanja, predvsem direktive s socialno in ekonomsko vsebino. Glede na teme bi se bilo treba z organizacijami civilne družbe že med pripravi za prenos posvetovati o spremembah ali dogodkih k nacionalni zakonodaji ob tej priložnosti. Postopki pogajanja in posvetovanja spodbujajo in olajšujejo nadaljnjo uporabo prava Skupnosti, pri tem pa je vključena tudi civilna družba. Posvetovanja s civilno družbo pred sprejetjem nacionalnih ukrepov prenosa spodbuja javno sprejemanje odločitev in s tem državni upravi omogoča, da zbere stališča socialnih partnerjev,

⁷⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:204:0009:0012:SL:PDF> (20. 4. 2015).

strokovnjakov in predstavnikov sektorja, na katerega se izvajanje ukrepov prenosa nanaša. Posvetovanje ima tudi pozitivno pedagoško funkcijo, saj tem akterjem omogoča, da se bolj seznanjajo z vsebino prihodnjih reform. Združeno kraljestvo, Danska, Finska in Švedska se npr. s svojimi socialnimi parterji in posvetovalnimi organi posvetujejo tako, da jim pošljejo besedilo prenosa in točno določena vprašanja o tem besedilu.

Bolj bi bilo treba upoštevati ustavno ureditev več DČ EU (federalne države, regionalna decentralizacija in drugi načini prenosa suverenih pristojnosti na poddržavni ravni). Roke za prenos bi morali včasih podaljšati za določbe Skupnosti, ki obravnavajo predvsem pristojnosti, prenesene na lokalne in regionalne oblasti (regionalna politika, najbolj oddaljene regije in otoki).

Nacionalni in regionalni parlamenti ali skupščine (npr. Škotske, Belgije ali nemških zveznih dežel) so še posebej vključeni in odgovorni za prenos prava Skupnosti na zakonodajnih področjih, na katerih imajo stvarno ali posvetovalno pristojnost. Komisija ali odbori, ki jih je v ta namen ustanovila, bi morali organizirati posvetovanje s strokovnjaki in predstavniki ustreznih sektorjev civilne družbe in imeti posebne pristojnosti za načrtovanje obravnave predlogov zakonov za prenos, da bi se izognili temu, da bi se zaradi "nujnih primerov" nacionalne zakonodaje prestavil časovni raspored obravnav nacionalnih določb za prenos čez predpisane roke. Nasprotno pa bi se "nujni" ukrepi (prenos zakonodajnih pristojnosti na izvršilno oblast) lahko izvajali za številne predloge, ki so v časovnem zaostanku in v osnovi ne ustvarjajo konfliktov med političnimi strankami; s tem bi močno zmanjšali število direktiv, ki niso bile prenesene v rokih.

Nekatere države so že vzpostavile sistem za pospešitev postopkov sprejemanja ukrepov za prenos, druge so razvile tehnike za izboljšanje kakovosti prenosov, spet druge pa so še v začetni fazi in se morajo še prilagoditi. Ministrstva in parlamenti bi npr. lahko ustanovili službo za prenos, ki bi vodila/usmerjala delo na področju prenosa. To je priložnost, da se posodobi javno delovanje in da se ni treba več podrežati omejitvam, ki jih zahtevajo institucije Skupnosti, predvsem EK. Z drugimi besedami gre za to, da vsaka država v celoti prevzame vlogo in odgovornost pri evropskem povezovanju.⁷⁶

⁷⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:204:0009:0012:SL:PDF> (20. 4. 2015).

4.7 Poročilo Evropske komisije glede uporabe prava EU

Vsako leto EK izda poročilo glede uporabe prava EU, kjer se opredeli do tega, kako učinkovite oz. uspešne so bile posamezne DČ EU na področju implementacij direktiv. V zadnjih letih se je število tekočih postopkov za ugotavljanje kršitev znatno zmanjšalo, število primerov, rešenih v okviru mehanizmov za reševanje težav, kot je EU Pilot⁷⁷, pa se je povečalo, ugotavlja 31. letno poročilo o nadzoru nad uporabo prava EU⁷⁸, ki ga je pripravila EK. To kaže na odločenost Komisije, da bo sodelovala z DČ EU, da bi v zgodnji fazi odpravile težave, ki so posledica neskladnosti s pravom EU. Pravilna uporaba prava EU je temelj Pogodb EU in osrednja točka programa Komisije za ustreznost predpisov (REFIT)⁷⁹. Večina kršitev (62 % vseh primerov) se nanaša na skladnost s pravom EU na področju okolja, obdavčenja, prometa ter notranjega trga in storitev. DČ EU z največ neskladnostmi s pravom EU so Italija, Španija in Grčija, med najuspešnejšimi pa so bile Latvija, Malta in Estonija. Uspešnost Hrvaške bo ocenjena od leta 2014 naprej.⁸⁰

Prejšnja letna poročila⁸¹ so pokazala, da so imele DČ EU pogosto težave s pravočasnim prenašanjem direktiv. Vendar je bil v zadnjih letih dosežen velik napredek. Za primerjavo: ob koncu leta 2013 je bilo odprtih 390 postopkov za ugotavljanje kršitev zaradi poznega prenosa, ob koncu leta 2011 pa 1.185. Leta 2013 je bila večina postopkov za ugotavljanje kršitev zaradi poznega prenosa sprožena proti Italiji, Cipru in Sloveniji, med najuspešnejšimi državami pa so bile Švedska, Nizozemska in Irska.

Da bi EK pomagala DČ EU pri prenosu direktiv v roku, ki ga določita Svet EU in Evropski parlament, z njimi sodeluje pri pripravi izvedbenih načrtov, ki vsebujejo nezavezujoče predloge za nacionalne organe o tem, kako naj direktivo prenesejo pravilno in pravočasno. Poleg tega EK za preprečevanje poznega prenosa še naprej v celoti uporablja sistem sankcij, ki je bil uveden z Lizbonsko pogodbo (člen 260(3)). Sodišču EU je predložila 14 predlogov za uporabo finančnih sankcij (postopki proti Belgiji, Bolgariji, Estoniji,

77

http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/eu_pilot/index_en.htm#maincontentSec1 (20. 4. 2015).

78 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1072_sl.htm (20. 4. 2015).

79 http://ec.europa.eu/smart-regulation/refit/index_en.htm (20. 4. 2015).

80 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1072_sl.htm (20. 4. 2015).

81 http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/index_en.htm (20. 4. 2015).

Romuniji, Združenemu kraljestvu, Cipru, Poljski in Portugalski). Leta 2012 je Sodišču predložila 35 takih zadev.

Državljeni, podjetja in drugi deležniki so s 3.505 pritožbami leta 2013 Komisiji zagotovili pomembne informacije za njen nadzor nad pravilno uporabo predpisov EU. Od teh pritožb se jih je 72 % nanašalo na pet področij politike: pravosodje (590), okolje (520), notranji trg in storitve (494), zaposlovanje (470) ter obdavčenje in carinsko unijo (452). Najpogosteje so bile usmerjene proti Italiji (472), Španiji (439) in Nemčiji (297).⁸²

4.8 Splošni modeli implementacije direktiv

4.8.1 Splošno

Direktiva OEEO 2012/19/EU dopušča DČ EU več načinov nacionalnih implementacij. Na razvoj modelov vpliva vrsta dejavnikov, ki kažejo dejansko razliko med DČ EU. Področje je raziskovala EK in izdala več dokumentov⁸³. Uporabili smo jih v naši analizi modelov, ki se pojavljajo v posameznih DČ EU.

OEEO direktiva 2002/96/ES v določenih DČ EU ni pomenila prvega pravnega posega na področje ravnanja z OEEO. To dejstvo je pomembno pri primerjavi dolgoletne prakse držav in povečanja učinkovitosti zbiranja OEEO. Primeri takih držav so Švedska, Nizozemska in Belgija, v svojo raziskavo pa smo vključili tudi Švico saj je morala implementirati EU zakonodajo⁸⁴ za enakopravno nastopanje na skupnem trgu EU in je pomembna zaradi bogatih izkušenj na področju zbiranja in predelave odpadkov. Države, ki še niso imele pravno urejenega področja ali vzpostavljenih sistemov zbiranja, so imele večje težave z implementacijo. Na tej točki izpostavimo Slovenijo, v kateri so se sheme začele vzpostavljati po prvi direktivi leta 2002 in v kateri zakonodaja leta 2015 še vedno ne zadošča zahtevam prenovljene OEEO direktive. Omenimo tudi, da je večina kolektivnih shem v EU začela delovati v obdobju okrog let 2005 in 2006⁸⁵.

82 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1072_sl.htm (20. 4. 2015).

83 <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2011/Iasi/WEPRE/WEPRE-40.pdf> (30. 4. 2015); Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014.

84 Švica je implementirala direktivo 2012/19/EU, zakonodaja glede ravnanja z OEEO na tem področju obstaja že od leta 1998.

85 Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014, str. 44.

V državah, v katerih so se hitro vzpostavili učinkoviti modeli, so se zakonodajalci v veliki meri držali predlogov za sheme ali že vzpostavljenih modelov industrije, med tem ko je v državah z zapoznelo/kasnejšo implementacijo bolj razpoznaven in vsebinsko večji vpliv zakonodajalca. To pogosto pomeni manjši stik z realnostjo v ekonomskem smislu in manjšo učinkovitostjo⁸⁶.

Potrebno je poudariti, da se naš dokument osredotoča na to, da gre pri problemu OEEO predvsem za dotrajano opremo, ki prihaja iz gospodinjstev. Gre za business to consumer pogodbe (podjetje – končni uporabnik, v nadaljevanju: B2C). Business to business (podjetje – podjetje, v nadaljevanju: B2B) pogodbe ne predstavljajo posebnih težav, predvsem ker je med podjetji pogosto sklenjena pogodba, pri kateri se stara oprema prevzame in nadomesti z novo. Takšna poslovna navada spodbuja predelavo OEEO, medtem ko prodaja končnemu uporabniku otežuje zbiranje z dodatnimi administrativnimi in logističnimi zahtevami. Potrebno je vzpostaviti mehanizme, ki bi končne uporabnike spodbujali k dejavnemu obnašanju v korist učinkovite obdelave OEEO.

4.8.2 Dejavniki, ki vplivajo na model implementacije

Med pomembnejše dejavnike, ki vplivajo na način implementacije evropske zakonodaje, spada velikost države. Pod ta pojem sodijo tako velikost države, kot njene naravne danosti v smislu geografskih lastnosti, poleg tega pa na omenjene dejavnike navezana število prebivalcev in gostota poselitve.

Za končne podatke in stroškovno učinkovitost je pomemben strošek dela (plače delavcev) oz. plačilni standardi posamezne DČ EU⁸⁷, seveda vključujoč standarde, ki so določeni za delavce pri njihovem delu⁸⁸ v državi. Iz višjih standardov izhajajo dodatni stroški.

Faktor dela je povezan tudi s tehnologijo in tehnično razvitostjo držav, kot samostojni dejavnik pa boljša tehnologija že sama pripomore k učinkovitosti in nižanju stroškov.

86 Slovenija, Danska, Poljska.

87 BDP per capita DČ EU.

88 Določbe o varnosti delavcev pri delu, zahtevana varnostna oprema in postopek pri ravnanju z zdravju nevarnimi snovmi.

Pomembni so še količina OEE0 na prebivalca, ki se med državami razlikuje glede na življenjski standard, kategorije OEE0, standardi obdelave odpadkov, zbiranja, predelave in reciklaže, kakovost podatkov in sporočanja le teh javnosti in pristojnim organom, v povezavi z obnašanjem in navadami javnosti oz. končnih uporabnikov samih. Kot omenjeno v prejšnji točki, je relevanten dejavnik tudi koliko časa v posamezni državi že deluje shema oz. koliko časa je vzpostavljen sistem zbiranja, predelave in reciklaže OEE0.

4.8.2.1 Velikost države

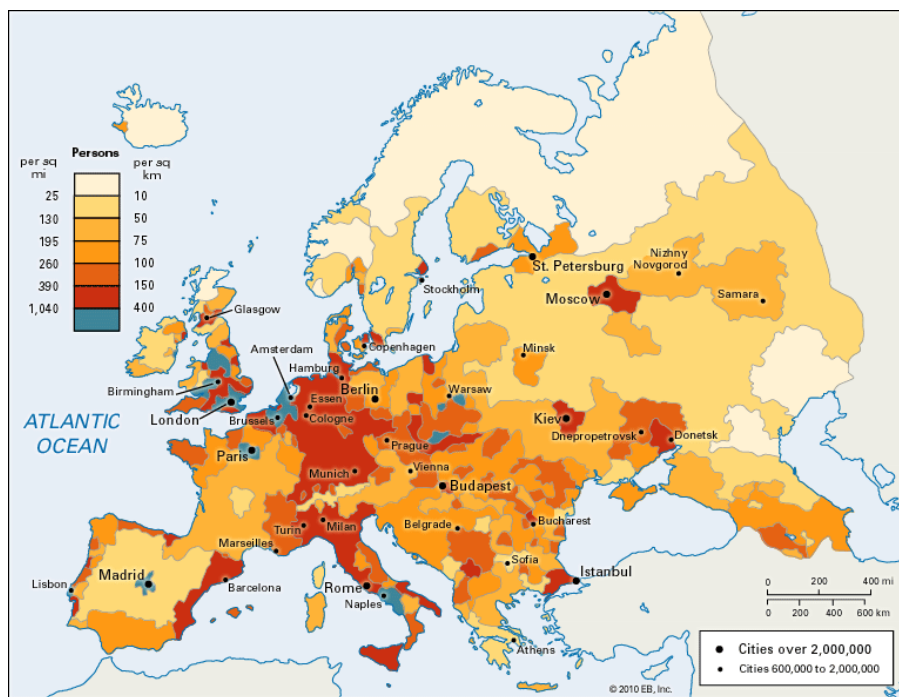
4.8.2.1.1 Stroški transporta

Države, kjer je potrebno pokriti večje razdalje za zbiranje odpadkov, so dodatno obremenjene s stroški prevoza. Kot skrajni primer lahko na tej točki uporabimo Norveško, državo ki je geografsko raztegnjena in meri v razdalji od južne do severne točke približno 2.500 km. Kot nasprotni primer pa lahko uporabimo Slovenijo, kjer zračna razdalja po zemljepisni dolžini (najdaljša možna razdalja od zahoda do vzhoda) znaša 3° 13' oz. 248 km. Relevantna je tudi geografija države, ki lahko viša stroške transporta. Naravne ovire v državi in sledeče oblike preoblikovanja ovir (prelazi, predori) zahtevajo plačilo cestnine. Geografska lega glede na zemljepisno širino države povzroča težave s transportom pozimi (Skandinavija). Zelo pomembni so še prevoznost ter skrb za obnavljanje cest in tirov.

4.8.2.1.2 Velikost prebivalstva in gostota poselitve

Več prebivalcev v posamezni državi pomeni več OEE0 v okviru njenih mej, saj obstaja več končnih uporabnikov, ki kupujejo proizvode. Gostota poseljenosti pa vpliva predvsem na učinkovitost zbiranja. V zgoščenih urbanih območjih je lažje dosežati višje številke zbranega materiala z nižjimi stroški. Izven EU je pozitiven primer tega San Francisco z uspešnostjo Zero Waste programa in 75% učinkovitostjo zbiranja vseh, ne le OEE0 odpadkov, na zgoščenem urbanem območju⁸⁹.

89 <http://www.sfenvironment.org/zero-waste> (30. 4. 2015).

Slika 1: Gostota poselitve v Evropi.

90

Znotraj EU je primer uspešne sheme zaradi gosto poseljenega ozemlja NVMP (Nederlandse Verwijdering Metalektr Producten) na Nizozemskem (Amsterdam in okolica), ki je na urbanem območju sicer uspešna predvsem na področju ravnanja z odpadno embalažo. Primer dobre prakse zbiranja OEEO na redko poseljenem območju je Švedska, ki je kljub izjemno nizki gostoti vodilna evropska država na področju zbiranja in predelave OEEO, kar ji omogoča predvsem uspešen logistični sistem⁹¹.

4.8.2.2 Stroški in standardi dela

Pri obdelavi odpadkov gre za intenzivno fizično delo, kar pomeni višje stroške. Države, kjer je strošek dela oz. povprečna plača delavca višja, je strošek celotne obdelave posledično višji. Skandinavske države imajo tako v povprečju višje plače kot Slovenija, kar podraži celoten postopek obdelave⁹².

90 Slika gostote poseljenosti v Evropi. Višja gostota poseljenosti omogoča nižje stroške in višje odstotke zbiranja OEEO.

91 Glej tč. 15.

92 Švedski BDP per capita iz leta 2013 znaša \$60,430.22 USD, slovenski pa \$23,289.34. Razlika pri plačah je očitna.

4.8.2.3 Vrsta proizvoda oz. odpadka

Obstaja 10 kategorij OEEO⁹³, ki se morajo po prenovljeni direktivi 2012/19/EU (z določenimi izjemami, ob katerih je lahko kategorij več zaradi učinkovitosti predelave, pri čemer kategorije predlaga DČ EU sama⁹⁴) zmanjšati na 6 kategorij. Vsaka izmed kategorij je povezana z različnim postopkom obdelave in različnimi stroški. Ti dotrajani proizvodi se lahko dokončno predelujejo v domači državi ali tujini, odvisno od razpoložljive tehnologije, kar vpliva na stroške predelave. Če predelava poteka doma, so logistični stroški manjši, saj je transport krajši. Pogosto je za določeno kategorijo OEEO potrebna učinkovita in bolj razvita tehnologija, ki je v posamezni državi ni; to je razvidno tudi pri nas. V Sloveniji se odpadki predelujejo le na t.i. 1. stopnji, ki v praksi pomeni fizično delitev odpadka. Nadaljnja predelava poteka v sosednjih državah, predvsem v Italiji in Avstriji, ki so razvile in zgradile stroškovno učinkovite obrate za predelavo različnih kategorij OEEO odpadkov v kasnejših fazah predelave.

Odpadek, ki nasploh izstopa iz statistik v kontekstu stopnje zbiranja in obdelave je mobilni telefon⁹⁵. Velik porast števila mobilnih telefonov v zadnjem desetletju ni omogočil pravočasne prilagoditve industrije na ravnanje z odvvrženimi telefoni. Obnašanje končnih uporabnikov, ki se splošno nagiba v smer kupovanja najnovejših telefonov na trgu kljub nedotrajanosti obstoječega telefona, povzroča ogromno povpraševanje po novih telefonih. Posledično je proizvodnja vse večja, kar vodi v ogromne količine zavrženih in nepravilno obdelanih odpadkov. Mobilni telefon vsebuje paleta elementov in sintetičnih spojin, ki ob neustreznem ravnanju povzročajo okoljsko škodo. Mobilni telefoni vsebujejo drage kovine kot je zlato, baker, različne vrste plastike itd., z vsebino onesnažujejo vodo, postopek izdelave pa sprošča toplogredne pline. Primer dobre prakse prevzemanja mobilnih telefonov, ki jih lastniki ne potrebujejo več, je vzpostavljen v Skandinaviji. Gre za kartonsko ovojnico, ki jih prejme končni uporabnik pri nakupu telefona. V njo zapakira telefon in ga po pošti vrne

93 Direktiva 2012/19/EU, 2(1)(a) člen, Priloga I.

94 Posebna kategorija OEEO mora biti predstavljena EK, ta pa predlog spozna kot upravičenega ali ga zavrne. Gre za potencialno ekonomsko in stroškovno učinkovitost pri dodatnem ločevanju kategorij.

95 http://environment.about.com/od/mobilephones/a/why_recycle_cell_phones.htm (30. 4. 2015).

prodajalcu. Primer je praksa podjetja NOKIA⁹⁶, ki poleg ovojnic postavlja tudi zbiralne kartone v obliki koša za smeti, namenjenega samo odpadnim telefonom.

4.8.2.4 Količina OEEO

Ta dejavnik se v veliki meri navezuje na število prebivalstva, gostoto poselitve in življenjski standard prebivalcev določene države. Večja ekonomska učinkovitost je podana ob obdelavi večje količine odpadkov. Konstanta fiksnih stroškov omogoči večjo učinkovitost in manjšo stroškovno obremenjenost predelovalca/obdelovalca OEEO⁹⁷. Primer učinkovitosti zaradi večjih količin OEEO na prebivalca je Švedska⁹⁸.

4.8.2.5 Življenjski standard države članice Evropske unije

V DČ EU, kjer je življenjski standard nižji, so količine OEEO manjše. Ob dejstvu, da višji odstotek zbrane OEEO pomeni večji strošek, je za te države bistveno, da se upošteva količina električne in elektronske opreme (v nadaljevanju: EEO), ki se prodaja na njihovem trgu. Direktiva 2012/19/EU je spremenila zahteve za zbrano količino OEEO glede na staro direktivo tako, da je predstavila odstotek glede na količino dano na trg v zadnjih letih, v nasprotju s prejšnjo zahtevo direktive 2002, katere kriterij je bil določeno število kg OEEO na prebivalca. Kljub možnosti olajšav, ki so bile ponujene in izkoriščene s strani DČ EU, so odstotki bolj pravičen način nalaganja obveznosti DČ EU. V statističnih podatkih je tako treba biti pozoren na količino obdelane OEEO in si jo razlagati le v povezavi s količino dano na trg. V številnih primerih lahko napačno obravnavanje podatkov pripelje do zmotnih zaključkov o (ne)učinkovitosti implementacij direktive⁹⁹.

96 P. Tanskanen, *Electronics waste: recycling of mobile phones*, URL: <http://www.intechopen.com/books/post-consumer-waste-recycling-and-optimal-reduction/electronics-waste-recycling-of-mobile-phones> (22. 5. 2015).

97 Fiksni stroški so cena nabave in delovanja strojev oz. celotnega obrata, ki predeluje odpadke. To pomeni, da lahko višamo količino predelanih odpadkov, ob tem pa stroški obrata ostanejo isti. Logičen zaključek je, da relativno na večanje količine predelanih odpadkov povprečni fiksni stroški predelave na posamezen odpadki padajo. A. Bradač, EKONOMIJA (2010), str. 22.

98 Glej tč. 15.

99 Navedeno je razvidno na primerih Slovenije in Švedske. Močan vpliv razvitosti in BDP per capita na količino EEO, ki je dana na trg v posamezni DČ. Končni uporabnik na Švedskem kupi veliko več kg OEEO kot običajni končni uporabnik v Sloveniji.

4.8.2.6 Standardi reciklaže in obdelave

Standardi obdelave in reciklaže so bistvenega pomena za vsak sistem zbiranja in obdelave OEEO. Po podatkih se med DČ EU močno razlikujejo. Povezava med standardi reciklaže in obdelave in življenjskim standardom v posamezni državi je očitna. Za doseganje višjih standardov je potrebna boljša, učinkovitejša in dražja tehnologija, kakovostna in točno določena oz. razvita zakonodaja in večja količina zbrane OEEO (nižanje fiksnih stroškov nakupa drage in tehnološko napredne opreme za predelavo odpadkov). Ob višanju standardov je potrebna ekonomska učinkovitost, kar analiziramo tudi v naši študiji glede potencialnega odprtja obrata za obdelavo OEEO v Sloveniji, ki bi odpadke nadalje predeloval tudi po 1. stopnji obdelave. Kakovost dela je odvisna od stanja države v povezavi z dejavnikom dela oz. višinami plač. Gre za intenzivno delo, ki za ustrezno motivacijo potrebuje finančna sredstva. Na tej točki omenimo standarde Waste electrical and electronic equipment Labels of excellence (v nadaljevanju: WEEELABEX), ki stremijo k vzpostavitvi evropskih standardov na področju obdelave OEEO, podrobneje pa jih analiziramo v poglavju o standardih¹⁰⁰.

4.8.2.7 Kakovost in učinkovitost poročanja, standardizacija in javno ozaveščanje glede informacij

Ta dejavnik je pomemben z vidika analize učinkovitosti posameznih nacionalnih shem. Če država ali sheme nimajo vzpostavljenega kakovostnega sistema zbiranja informacij in nadzora nad resničnostjo podatkov, je nemogoče ustvariti dejansko sliko na področju zbiranja odpadkov na kateremkoli področju (embalaža, medicinski odpadki itd.). Na področju OEEO je oblikovanje evidenc še dodatno oteženo zaradi vrednosti materialov v odpadkih,¹⁰¹ ki vodijo v kraje in nezakonite izvoze. Če se tovrstne aktivnosti ne izkoreninijo, ni mogoče ustvariti evidenc z realnimi podatki.

4.8.2.8 Obnašanje končnih uporabnikov

Obnašanje končnih uporabnikov¹⁰² je pomembno z več vidikov; tako kot vzrok za (ne)učinkovitost shem kot vzrok za že vidne vplive na okolje. Gre za vrednostno skrajno

100 Poglavje 8.4.

101 Drage kovine, zlato baker, platina.

102 C. N. Ciocoiu, S. E. Colesca, S. Burcea, *An AHP approach to evaluate the implementation of WEEE management systems*, URL: <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2011/Iasi/WEPRE/WEPRE-40.pdf> (30. 4. 2015).

nedoločljiv pojem in ga je težko preoblikovati v številke, ki bi služile statistikam. Kljub omenjeni nedoločljivosti gre za dejavnik, ki je pomemben za uspeh nacionalnih shem DČ EU.

Ozaveščenost in posledično obnašanje končnih uporabnikov sta odvisna od naslednjih dejavnikov:

1. Jasnost sheme – splošna oblika sheme in sposobnost laika, da jo razume.
2. Enostavnost sodelovanja – kako preprosto je posamezniku odložiti OEEO na zbirališču, izvajalcu, proizvajalcu, konkretnemu prodajalcu in stroški povezani z oddajanjem OEEO.
3. Interesi proizvajalcev – proizvajalce zanima predvsem kako bodo znižali stroške ob zadovoljevanju zahtevanih stopenj zbiranja odpadkov. Podjetja vedno več dajo na razne oblike družbene odgovornosti (mdr. tudi okoljsko), ki pa se manifestira ravno skozi take oblike sodelovanja. Posredno jih to zanima tudi zaradi doseganja ciljev shem, v katere so vključeni, sicer lahko v ekstremnem primeru izgubijo dovoljenje za dejavnost.
4. Sposobnost javnih komunalnih podjetij, proizvajalcev (tudi preko nosilcev skupnih načrtov), organizacij civilne družbe, gospodarskih združenj, države in vseh akterjev nasploh glede ozaveščanja javnosti.
5. Stopnja izobrazbe končnih uporabnikov, predstavitev tematike v izobraževalnih sistemih.
6. Vidni vplivi OEEO na okolje.
7. Pozitivne posledice sheme za okolje in gospodarstvo.
8. Stroški ravnanja z OEEO s stališča končnega uporabnika.
9. Davki za onesnaževanje, zakonske obveznosti končnih uporabnikov.

Zavednost končnih uporabnikov se večja s kampanjami in projekti, ki približajo problematiko OEEO gospodinjstvom. V nekaterih DČ EU je nejasno, ali obstaja odgovornost za tovrstno izobraževalno dejavnost, in če, kdo konkretno je za splošno ozaveščanje odgovoren. To povzroča pomanjkanje informacij pri povprečnemu končnemu uporabniku in prelaganje odgovornosti, ki vodi do popolne nedejavnosti in izpada napredka na področju.

4.8.2.9 Časovno obdobje zbiranja OEEO¹⁰³

V tej točki pojasnimo, da je jasna razlika med državami, ki se dalj časa aktivno ukvarjajo s shemami, javnim ozaveščanjem in predelovanjem OEEO in državami s krajšo

¹⁰³ Gl. zgoraj, tč. 8.3.1, 8.3.2.1.

tradicijo. Vidna je tudi povezava z ukvarjanjem z odpadki na drugih področjih/kategorijah odpadkov. Primerjamo lahko DČ EU, ki so razvile sheme že pred letom 2000 (Nizozemska, Švedska, Švica¹⁰⁴), z DČ EU, ki so sheme razvile po prvi OEEO direktivi leta 2002¹⁰⁵.

4.8.3 Nacionalni kolektivni model in kompetitivni clearing house model(klirinški sistem)¹⁰⁶

4.8.3.1 Splošno

Ločimo dve osnovni obliki implementacije direktive v nacionalne sisteme, nacionalni kolektivni model ali monopolni sistem, in kompetitivni 'clearing house' ali klirinški sistem, ki zagovarja poglede svobodnega trga in proste konkurence. Medtem ko prvi model predstavlja storitve na celotnem ozemlju posamezne DČ EU, drugi model omogoča na ozemlju iste države številnim potencialnim članom večje možnosti za sodelovanje v postopku ravnanja z OEEO, tako proizvajalcem, kot udeležencem v postopku obdelave, predelave in reciklaže. To omogoča prosto konkurenco in nižanje stroškov v nasprotju s prvim modelom, ki pa ima svoje prednosti v centralizirani, učinkoviti in transparentni obdelavi statističnih podatkov glede zbiranja OEEO. Na tej točki je pomembno poudariti, da t.i. čistih modelov, ki bi se uvrstili pod eno ali drugo kategorijo načeloma ni, temveč v DČ EU obstajajo številne variacije, ki vključujejo značilnosti obeh osnovnih modelov.

4.8.3.2 Nacionalni kolektivni model

Nacionalni sistem pokriva celotno ozemlje države in je sam odgovoren za obdelavo vseh OEEO v mejah lastne države. Izkušnje sistemov se kažejo predvsem v praktično in učinkovito naravnanih sistemih, ki so večinoma nevladni in neprofitni, ustvarjeni in financirani s strani enega ali več proizvajalcev. Razlog za vzpostavitev takih sistemov je analiza potencialnih stroškov v primeru odločitve za kompetitivni model, ki zajema logistiko, koordinacijo akterjev na trgu, količino zbrane OEEO in dodatnih administrativnih težav, ki se pojavijo pri takšnem sistem. Pomemben dejavnik je velikost države in količina OEEO, ki se lahko v taki državi zbere; več aktivnih zbiralcev na območju velikosti Slovenije lahko ob pomanjkljivi ureditvi pomeni neracionalno zmanjševanje učinkovitosti zbiranja OEEO. Ob

104 Nečlanica EU, razlog za analizo Švice je implementacija WEEE direktive, dodatno tč. 8.3.1. in 13.4.

105 Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014, str. 44.

106 V nadaljevanju klirinški sistem.

tem je treba poudariti, da konkurenca že sama po sebi omogoča nižanje stroškov, kar je temelj moderne ekonomije.

4.8.3.3 Klirinški sistem

Nasprotje monopolnega sistema je klirinški sistem, ki omogoča teoretično neomejenemu številu organizacij sodelovanje v postopkih zbiranja, obdelovanja in reciklaže, predvsem pa avtonomno organiziranje in medsebojno sodelovanje. Vlada vodi register vseh udeležencev in določa pravila, ki jih posamezna organizacija mora izpolnjevati (pomanjkanje teh zahtev v Sloveniji omogoča neučinkovitim shemam vstop na trg, pri čemer naletimo na problem nelojalne konkurence). Ta opcija je pogosta v državah, kjer ni bilo organiziranih shem pred prvim pravnim posegom na področje z evropskimi direktivami. Namen navedenega sistema je odprta konkurenca in učinkovitost industrije. Popolna konkurenca niža stroške, vendar to ne pomeni, da je monopol stroškovno neučinkovit, je pa problematičen, ker lahko pride do izkoriščanja monopolnega položaja v obliki visokih cen storitev ravnanja z OEEO. Na majhnem trgu kot je slovenski in posledično majhni količini OEEO so stroški višji zaradi slabe izkoriščenosti virov.

Klub teoretično neomejenemu številu shem se skozi leta delovanja stroškovno neučinkovite sheme izločijo, bistveno je, da je vsaj na začetku dana možnost delovanja neomejenemu številu shem. To omogoča znižanje stroškov v začetnih letih delovanja in intenzivnejšega iskanja učinkovitih sistemov v primerjavi z monopolističnim nacionalnim sistemom.

Pri klirinškem sistemu je potrebno analizirati učinkovitost upoštevajoč dvoreznost, ki je enaka kot pri nacionalnem sistemu. Velikost države in količina zbiranja OEEO sta namreč odločilna dejavnika obeh sistemov. Enostaven in zgovoren primer je Slovenija. Pri štirih shemah zbiranja OEEO pri nas le ena izpolnjuje stopnjo zbiranja, ki je zahtevana na ravni države (seveda le v okviru obveznosti svojih zavezancev). To dejstvo samo po sebi promovira ustanovitev enotne sheme na področju celotne države, obenem pa je potrebno upoštevati statistične podatke iz drugih DČ EU, kjer učinkovito funkcionira klirinški sistem z več kot petimi shemami (npr. VB, Francija, Madžarska, Češka. Madžarska ima približno 9.9 milijonov prebivalcev in 5 učinkovitih shem¹⁰⁷).

107 Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014, str. 44.

Klirinški sistem naj bi se po pričakovanju zakonodajalcev in industrije s potekom časa oblikoval tako, da bi ostalo le še malo število shem za posamezno kategorijo odpadkov¹⁰⁸. Posamezne sheme odpadejo zaradi stroškovne neučinkovitosti ali združevanja v skupne sheme. Ta proces neučinkovitosti lahko teoretično opazimo tudi v Sloveniji na primerih Slopaka in Interseroha, ki jima letno upada količina zbranega OEEO materiala¹⁰⁹.

4.8.3.4 Individualni in kolektivni sistemi razširjene odgovornosti proizvajalca

Obstaja praktično usmerjena delitev med shemami, v katere je vključeno več podjetij z v skladu z ROP in individualnimi podjetji, ki ustvarijo shemo za izpolnjevanje lastnih obveznosti, naloženih podjetjem preko prej imenovanega instituta. V praksi prevladujejo kolektivne sheme, saj so pri njih stroški večinoma nižji, poleg tega pa se enostavneje zagotovi pravičnejša porazdelitev obveznosti med različnimi zavezanci na trgu¹¹⁰. Vendar pa poznamo primere, ko individualna shema posameznemu večjemu proizvajalcu stroškovno zniža odgovornost ravnanja z OEEO, medtem ko nacionalnim organom, ki nadzorujejo količine in standarde zbiranja, povečuje stroške delovanja. Dejavnikov, ki to povzročajo, je več.

Proizvodi, katerih materiali in sestavine so enostavni za obdelavo, predelavo in ponovno uporabo omogočajo nizko stroškovno izpolnjevanje ROP. Individualna shema, ki izvira iz področja delovanja posameznega podjetja ali se drugače koncentrira le na prej navedene proizvode, lahko profitira glede na ostale sheme. Navedeno, EK v svojem poročilu iz leta 2006, imenuje 'Cherry Picking'¹¹¹. Lažje izpolnjevanje obveznosti omogoča tudi obratovanje na področju, ki je gosteje poseljeno in proizvaja večje količine OEEO, ob izogibanju višjih stroškov zbiranja na redko poseljenih območjih z ustrezno manjšo količino OEEO. Faktor količine odpadkov in vpliv na količine na posamezno shemo je pojasnjen v tč. 8.2.2.2. in 8.2.5.. Največji stroškovni kontrast je med nacionalnim kolektivnim modelom in individualno shemo. Nacionalni model mora letno izpolnjevati zbirno stopnjo OEEO pri vseh kategorijah odpadkov, medtem ko individualna shema izpolnjuje svoje obveznosti na omejenem območju in na omejeni količini določene kategorije OEEO. Stroški, ki so povezani z zbiranjem več ali vseh kategorij OEEO so neprimerno višji glede na individualno shemo, obenem pa kolektivni

108 *Ibidem.*

109 Statistični podatki iz letnih poročil.

110 Eden izmed ključnih problemov po mnenju EK je pravična porazdelitev obveznosti, več v tč. 8.3.4.

111 Nabiranje češenj, v tem kontekstu pomeni zbiranje le kakovostnih odpadkov, ki stanejo manj v postopku zbiranja, predelave in reciklaže.

sistem nase prevzema nesorazmerno večjo odgovornost, saj odgovarja za doseganje stopnje zbiranja na večji ravni.

Kljub teoretični odprtosti nacionalnih zakonodaj oz. dopuščeni možnosti, da se vzpostavijo individualne zbiralne sheme, je začetek delovanja tovrstnih shem zaradi prej navedenih dejstev otežen in omejen s pogoji, ki ne omogočajo stroškovno nevtralnega vstopa na trg. Tako so manjša podjetja s stališča pravičnosti spodbujana, z nacionalno zakonodajo in določenimi pogoji pa dejansko prisiljena v vključitev v kolektivne sisteme. Pogoji se med nacionalnimi zakonodajami razlikujejo in v številnih niso dovolj jasni. Za vzpostavitev sheme, kar vključuje tudi individualno shemo, so določeni pogoji, kot je določen tržni delež, zbiranje več kot ene kategorije OEE0 , delovanje na dovolj velikem območju v državi (npr. nacionalni sistem zbiranja), minimalno število proizvajalcev OEE0 vključenih v shemo, varščine za doseganje količin itd.. Pogoji tako favorizirajo kolektivne sheme.

Nasprotje navedenega pogleda na problematiko pa so podjetja, ki na nacionalni ravni predstavljajo dovolj velik delež, da lahko izpolnjujejo vse pogoje, določene z nacionalno zakonodajo. Obstaja več primerov tovrstnih podjetij (Boliden, Ikea - Švedska).

4.8.3.5 Načini zbiranja OEE0

Način zbiranja OEE0 se razlikuje ne samo glede na različne nacionalne sisteme, ampak tudi glede na posamezne sheme v isti DČ EU. Poznamo tri glavne načine, ali kot se je izrazila EK 'collection channels'¹¹² po katerih poteka zbiranje OEE0. Preko komunalnih podjetij, take-back sistema kjer so zavezanci proizvajalci ipd. take-back sistema, kjer pa so zavezanci za prevzem OEE0 trgovine, kjer se EEO dejansko prodaja.

Največji delež v nacionalnih shemah ima zbiranje organizirano s strani lokalnih oblasti, v obliki točk za zbiranje ali lokalnih odpadov (komunalna podjetja). Za gospodinjstva je ta način brezplačen, medtem ko je za večjo količino odpadnega materiala običajno potrebno plačati določen denarni znesek. To je razlog zakaj se podjetja odločajo za B2B pogodbe, pri katerih se stara oprema vrne prodajalcu/proizvajalcu v zameno za novo, saj predstavlja stroškovno in logistično najugodnejši način za odstranitev stare opreme. Kot primer za lokalno odlagališče lahko navedemo Javno komunalno podjetje Grosuplje, ki omogoča

112 M. Savage, J. Slezak, E. Artim, J. Lindblom, L. Delgado, *Implementation of waste electric and electronic equipment directive in EU 25*, str. 44, URL: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur22231en.pdf> (30. 4. 2015).

odlaganje OEEO v Zbirnem centru v Špaji dolini ob kateremkoli času. Taki centri so običajni v praksi javnih komunalnih podjetij v RS.

JKP Grosuplje lahko uporabimo kot primer tudi za alternativni način občinskega zbiranja odpadkov, ki pa še vedno ostaja v okviru lokalnih oblasti. Kot zbirališča se lahko ob določenem času leta določijo različne točke po naseljenih območjih (v konkretnem primeru dvakrat na leto, razpored zbirališč je objavljen v lokalnem časopisu in na radiu). Ob organiziranem zbiranju odpadkov običajno ni nobenih doplačil za lastnike OEEO, ki izhajajo iz gospodinjstev. To spodbuja končne uporabnike, da se znebijo OEEO, ki bi sicer lahko samevala ali celo bila nezakonito odvržena in tako onesnaževala okolje. Ne obstaja možnost prevzema OEEO na domu. Podobna praksa se, kot že v prejšnjem primeru prevzemanja, izvaja po celotni Sloveniji.

Absolute Recycling iz Velike Britanije, kjer letno proizvedejo milijon ton OEEO, je primer podjetja, ki ponuja kontakt za prevzem odpadne OEEO tako gospodinjstvom kot podjetjem. Za tak način zbiranja je v večini primerov določeno manjše plačilo za prevzem. Kjer so končni uporabniki dovolj ozaveščeni in je javno obveščanje učinkovito, se končni uporabniki raje odločijo za tovrstni sistem zbiranja, predvsem iz praktičnih razlogov. Srednje veliki do veliki gospodinjški aparati (v nadaljevanju: VGA), ki dosežejo konec svoje funkcionalnosti, predstavljajo nezaželeno obremenitev domačega okolja. Letna zbiranja niso dovolj pogosta, predvsem v Sloveniji. Domač prevzem OEEO je praksa, ki se pojavlja po DČ EU, predvsem pri podjetjih z daljšim obdobjem delovanja, kot npr. SVICO v Švici. Primer tega podjetja pa lahko uporabimo pri naslednjem kanalu zbiranja.

Podjetje SVICO izstopa iz statistik na področju zbiranja OEEO. Zelo velik odstotek, več kot 50% celotne količine OEEO, zbere preko trgovinskih mrež, ki jih sestavljajo trgovine na drobno. Trgovine torej neposredno posredujejo OEEO izvajalcem sheme (SVICO)¹¹³. Gre za stroškovno učinkovit model.

113 M. Savage, J. Slezak, E. Artim, J. Lindblom, L. Delgado, *Implementation of waste electric and electronic equipment directive in EU 25*, str. 44, URL: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur22231en.pdf> (30. 4. 2015).

4.8.3.6 Bistveni problemi modelov implementacij s stališča EK¹¹⁴

Po predstavitvi osnovnih dejavnikov, ki vplivajo na modele implementacij in splošni kategorizaciji modelov, izpostavimo problematiko, ki jo EK ugotavlja v svojih raziskavah.

EK definira štiri kritične točke, ki povzročajo negativne rezultate v posameznih DČ EU:

1. Porazdelitev odgovornosti med deležniki.
2. Pokritost stroškov in princip dejanskih stroškov.
3. Pravična konkurenca.
4. Transparentnost in nadzor.

Tč. 1, 3 in 4 so podrobneje analizirane v drugih sklopih tega dokumenta, tu pa naj le na kratko razložimo, kaj pomeni princip dejanskih stroškov. Koncept je enostaven, gre za potrebo, da se za predelavo OEEO plača toliko, kolikor predelava v praksi dejansko stane. To pomeni, da morajo biti sheme ter izvajalci nevtralni pri svojih ocenah stroškov in proizvajalcem ne smejo računati več kot le dejanskih stroškov predelave. V obratnem primeru določen akter neupravičeno ustvari profit. S tega vidika je smiselna neprofitna organizacija kolektivnih shem.

4.9 Standardi

4.9.1 Splošno

V Sloveniji opažamo pomanjkanje določanja standardov s predpisi na področju ravnanja z OEEO. Tudi na evropski ravni standardi in njihovo določanje variirajo. Nedoločenost in široka paleta praks DČ EU glede ravnanja z OEEO je vodila k ustanovitvi WEEE foruma¹¹⁵. Gre za neprofitno združenje 32 nacionalnih shem ravnanja z OEEO. V okviru WEEE foruma je bil leta 2009 kot odgovor na nedoločenost standardov na ravni EU organiziran WEEELABEX¹¹⁶ projekt, sam forum pa je bil uradno oblikovan po koncu projekta.

114 Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014, str. 37.

115 <http://www.weee-forum.org/what-is-the-weee-forum> (30. 4. 2015).

116 WEEELABEX pomeni Waste Electrical and Electronic Equipment Label of Excellence, prevedeno Odpadna električna in elektronska oprema, etiketa odličnosti.

WEEELABEX¹¹⁷ je projekt, ki je trajal med leti 2009 in 2012. Njegov namen je bil določitev standardov zbiranja, obdelave in logistike povezane z OEEO, saj do 2009 ni obstajal noben dokument z univerzalnimi določbami za uporabo v DČ EU. Ureditev področja je bila prepuščena posameznim DČ EU, tako s pravnega (okvir za delovanje v praksi) kot tehnično strokovnega stališča (praksa). Projekt je zapolnil praznino na področju OEEO: ker pa ne gre za zavezujoč pravni akt na ravni EU, je upoštevanje teh standardov možno le na osnovi prostovoljne uporabe s strani shem. Opažamo počasno uveljavljanje standardov v nacionalnih zakonodajah¹¹⁸. Delo je sofinanciral LIFE, okoljski program Evropske skupnosti (v nadaljevanju: ES), skupna sredstva pa so znašala €1.064.000.

Projekt je imel poleg določitve standardov še namen vzpostavitve sistema nadzora (monitoring) delovanja državnih podjetij preko revizij. V ta namen projekt v okviru foruma dejavno izobražuje posameznike iz nacionalnih shem. Kvalificirane osebe so sposobne prevzeti funkcijo revizorja. Njihova naloga je zbiranje informacij, širjenje uporabe standardov določenih s projektom in poročanje o trenutnem stanju ravnanja z OEEO na ravni DČ EU in na ravni posameznih shem organizacije WEEE Forum.

4.9.2 Vsebina

Končni proizvod WEEELABEX projekta je razdeljen na tri dele. Gre za omenjeno delitev na standarde logistike, zbiranja in obdelave. Vsak izmed delov je razdeljen na administrativne in organizacijske zahteve in tehnične zahteve. V vsakem izmed treh dokumentov je poudarjen namen ravnanja z OEEO. Gre za cilje okoljske politike EU, ki so usmerjeni v ohranjanje, zaščito in izboljšanje kakovosti okolja, varovanje zdravja ljudi in v razumno in pametno uporabo naravnih virov. Isti cilji okoljske politike EU so izraženi v Direktivi 2012/19/EU¹¹⁹.

4.9.3 Standardi logistike¹²⁰

Najprej je potrebno analizirati standarde logistike, saj gre za prvo fazo v celotnem postopku ukvarjanja z odpadki. Normativni dokument obravnava vse logistične postopke,

117 <http://www.WEEELABEX.org/> (30. 4. 2015).

118 Predlog Uredbe OEEO, 007-44/2015, 17. april 2015.

119 2. člen Direktive 2012/19/EU.

120 WEEELABEX, Logistics, 2011.

vključujoč ravnanje, skladiščenje in prevoz do prve stopnje obdelave¹²¹. Cilji logističnih standardov so jasno določeni:

- Doseganje učinkovitega in uspešnega zbiranja, ravnanja in skladiščenja OEEO z namenom preprečevanja onesnaževanja in čim večjega zmanjšanja emisij,
- Preprečevanje neustreznega odlaganja OEEO,
- Zagotavljanje zaščite okolja ter varovanja zdravja in varnosti ljudi,
- Preprečevanje nedovoljenega (čezmejnega) pošiljanja OEEO,
- Preprečevanje nedokumentiranih čezmejnih odprem OEEO izvajalcem, katerih dejavnost se ne sklada s tem normativnim dokumentom ali ustreznim sklopom
- zahtev,
- Ustvarjanje poštene konkurence za vse izvajalce v verigi OEEO.

Za doseg ciljev dokument uporablja obstoječa načela, najboljše prakse DČ EU, stremi pa k uskladitvi ukrepov za spremljanje, izvajanje meritev in sporočanje z namenom pospeševati okolju prijazno zbiranje, ravnanje, skladiščenje in prevoz OEEO¹²².

Administrativne in organizacijske zahteve:

Pravna skladnost. Administrativni in organizacijski del standardov logistike najprej govori o zahtevi po skladnosti ravnanja izvajalca dejavnosti s področja logistike s pravnim redom EU. V ta namen mora izvajalec voditi evidenco, iz katere je razvidna skladnost njegovega ravnanja s pravnim redom.

Načela upravljanja. Izvajalec mora biti sposoben dokazati nenehno izboljševanje svojega ravnanja z OEEO. Aktiven mora biti na področju zdravja ljudi, varnosti ljudi in okolja in kakovosti svojega dela.

Tehnični in infrastrukturni predpogoji. Izvajalec mora razpolagati z ustrezno infrastrukturo za dejavnost, ki jo opravlja. Na lokaciji, kjer dejavnost izvaja, mora biti omogočen varen vhod in izhod, s prepovedjo vstopa nepooblaščenim osebam. Onemogočena morata biti kraja in poškodovanje OEEO. Oblikovana mora biti ocena tveganja dejavnosti izvajalca. Ta ocena vključuje vse prej navedene zahteve. Če dejavnost po svoji naravi tako zahteva, mora izvajalec zagotoviti finančno kritje morebitne škode (telesne poškodbe zaposlenih ali drugih ljudi, škoda na objektih, onesnaževanje okolja zaradi obrata, za primer zaprtja centra in odstranitev preostale OEEO).

121 Pred kakršnokoli fizično spremembo.

122 Vsebinska odstavka se ponovi v vseh treh dokumentih WEEELABEX (logistika, zbiranje, ravnanje).

Usposabljanje. Vsi člani centra morajo biti usposobljeni za delo in za vse aktivnosti, ki se pri njihovem delu pojavljajo. Poznati morajo postopanje v primeru nesreč, vsi podatki pa jim morajo biti posredovani tako, da jih razumejo (oblika, jezik) in da so jim neprestano na voljo (npr. na spletni strani).

Spremljanje toka odpadkov. Bistvo točke je sposobnost izvajalca, da določi od kod izvira OEEO in da pozna celotno logistiko toka odpadkov do prvega fizičnega posega¹²³.

Priprava za ponovno uporabo. Izvajalec lahko sklene pogodbo s stranko, pooblaščen za pripravo za ponovno uporabo, če je sposoben prevzeti nazaj vso OEEO, ki končno ni uporabljena v omenjenem postopku (tudi če gre samo za dele izvirne OEEO).

Pošiljanje. OEEO, namenjena za čezmejno pošiljanje, mora biti poslana v skladu z Direktivo. Če izvajalec ve, da se v tujini odpadki ne bo predelali tako, da bi ustrezali določbam in namenu normativnega dokumenta za obdelavo, ne sme pošiljati odpadkov čez mejo. Določene so tudi minimalne zahteve za spremljanje same pošiljke OEEO čez mejo.

Tehnične zahteve:

Ravnanje. Bistveno pri ravnanju in skladiščenju¹²⁴ OEEO je, da se prepreči izpust nevarnih snovi v okolje. Člen vsebuje zahteve glede ravnanja s specifičnimi kategorijami OEEO¹²⁵.

Skladiščenje. Nadaljuje vsebino prejšnjega člena, določa nepropustne površine za skladiščenje OEEO, zahteva se oprema v primeru razlitja na vseh nepokritih skladiščnih površinah, prav tako pa mora biti obrat zaščiten pred zunanjimi vplivi (veter, temperaturne spremembe, kratka vreme). Prav tako prepoveduje prekomerno skladiščenje OEEO na območjih brez zaščite pred vremenom.

Ločeno zbiranje in razvrščanje. Prepoved mešanja OEEO z drugimi tipi odpadkov med zbiranjem, prevozom in skladiščenjem.

Priprava aparatov s katodno cevjo in ploščatih zaslonov za prevoz. Med prevozom in nakladanjem se tovrstni aparati ne smejo poškodovati.

Dokumentacija. Potrebno je registrirati količino in izvor OEEO s strani izvajalca. Tiskana in elektronska oblika tovrstnih podatkov morata biti na voljo vsaj tri leta.

123 1. stopnja obdelave.

124 Vključuje nakladanje in razkladanje OEEO.

125 Naprave za toplotno izmenjavo, aparate s katodno cevjo, sijalke in naprave, ki vsebujejo sijalke, naprave za zaznavanje dima, aparate, ki vsebujejo olje in druge tekočine v notranjem vezju.

4.9.4 Standardi zbiranja

Normativni dokument znova poudari skladnost z okoljskimi nameni EU. Tudi pri zbiranju gre za ravnanje z OEEO preden se fizično poseže v sam odpaddek. Gre za vse postopke zbiranja, vključno s sprejemanjem OEEO, rokovanjem, razvrščanjem in pripravo za prevoz OEEO v zbiralnice.

Administrativne in organizacijske zahteve, kakor tudi tehnične, so v večinskem delu identične zahtevam na področju logistike, gre le za minimalna odstopanja. Logika takšne ureditve je, da sta področji vsebinsko povezani. Obe dejavnosti se časovno gledano izvajata pred fizičnim posegom v OEEO, prav tako pa se obe posvečata predvsem varnosti celotnega postopka zbiranja, premikanja, skladiščenja, fizičnih premikov in mirovanja OEEO.

4.9.5 Standardi obdelave

Pri standardih obdelave gre za naslednjo stopnjo ukvarjanja z OEEO. Po zbiranju in logističnih zahtevah sledi fizični poseg v celovitost odpadka. Dokument velja za vso OEEO in vse komponente ali druge njene dele, dokler ni izpolnjen status prenehanja odpadka ali dokler OEEO ali njene komponente niso ponovno uporabljene. Status odpadka preneha tudi, če so deli OEEO dokončno predelani ali iz različnih razlogov odstranjeni iz nadaljnje obdelave.

Administrativne in organizacijske zahteve:

Podvajanje zahtev o **pravni skladnosti, načelih upravljanja, tehničnih in infrastrukturnih predpogojih, usposabljanju, spremljanju toka odpadkov, pripravi za ponovno uporabo in pošiljanju**¹²⁶.

Tehnične zahteve:

Podvajanje zahtev o **ravnanju z OEEO in skladiščenju**¹²⁷.

Odstranjevanje onesnaževal. Izvajalec obdelave mora iz OEEO odstraniti vse tekočine, snovi, pripravke in komponente, ki ogrožajo okolje. Ko izvajalec tako ravna, ne sme komponent poškodovati ali uničiti do te mere, da bi se nevarne snovi nenadzorovano sprostile v okolje. Posebnost je določba o informacijsko komunikacijski tehnologiji (IKT), ki zahteva od obdelovalcev, da uničijo vse osebne podatke, ki so shranjeni na morebitni spominski enoti IKT. Prepovedano je redčenje nevarnih snovi z namenom, da se odpaddek ne bi več kvalificiral kot nevaren zaradi prenizke vsebnosti škodljivih snovi.

¹²⁶ Administrativne in organizacijske zahteve pri standardih logistike, tč. 8.4.3.

¹²⁷ Tehnične zahteve pri standardih logistike, tč. 8.4.3.

Kadar je nejasno, če določen odpadki vsebuje nevarne snovi ali ne, je treba z njim postopati kot z nevarnim odpadkom.

Spremljanje odstranjevanja onesnaževal. Učinkovitost spremljanja odstranjevanja onesnaževal se določi s količinskimi opredelitvami izhodnega toka in primerjavo s ciljno vrednostjo, masno bilanco (vhodni izhodni tok) in z reprezentativnim vzorcem¹²⁸.

Nadaljnja obdelava. Za namene nadaljnje analize je potrebno pojasniti kaj pomeni frakcija v kontekstu obdelave OEEO. Gre za določene tokove materiala, ki se proizvedejo s predelavo OEEO, vključno z odstranjevanjem onesnaževal, razgradnjo ali katerikoli drugim postopkom obdelave¹²⁹.

Pri nadaljnji obdelavi se morajo OEEO in povezane frakcije, ki nastanejo v postopku obdelave in vsebujejo nevarne snovi, ločiti od ostalih odpadkov. Prepoved mešanja velja tako z drugimi nevarnimi snovmi kot ostalimi nenevarnimi materiali. Če da soglasje pristojni organ (npr. vlada posamezne DČ EU), se odpadki lahko mešajo.

Skladiščenje frakcij in komponent. Bistvo določbe je preprečevanje izpusta nevarnih snovi v okolje. Nevarne snovi morajo biti skladiščene in zaščitene pred vremenskimi vplivi v skladu z nacionalno zakonodajo.

Recikliranje in predelava. Izvajalec mora dosegati cilje reciklaže in predelave, ki so določeni v Direktivi 2002/96/ES¹³⁰. Določitev stopenj reciklaže in predelave se določi v skladu z zahtevami iz priloge C normativnega dokumenta o standardih obdelave.

Odstranjevanje frakcij. Preprečiti je potrebno dolgoročne emisije nevarnih snovi iz OEEO na odlagališčih. Za doseg cilja je potrebno z ustrezno tehnologijo uničevati organski ogljik, zmanjšati izpust kontaminirane izcedne vode in emisij iz odlagališč in zmanjševati volumen frakcij. Odpadki, ki so namenjeni na odlagališča, morajo biti obdelani tako, da izpolnjujejo zahteve za odlaganje na pooblaščen odlagališča.

Dokumentacija. Izvajalec je dolžan ustvariti in predložiti razumljive dokumente o:

- Skladnosti njegovega delovanja s pravnimi in zakonskimi obveznostmi
- Toki odpadkov, interni administraciji ni vodenju obrata
- Ponovni uporabi
- Ukrepah v primeru nesreč, prva pomoč
- Oceni tveganja, kriznih razmerah, nesrečah

128 Npr. sijalka, kjer je točno določena količina vsebovanih nevarnih snovi.

129 WEEELABEX, TREATMENT, 2011, str. 4.

130 Gre za cilje reciklaže in predelave, ki so določeni po stari, neprenovljeni direktivi.

- Čiščenju in dekontaminaciji zabojnikov, ki vsebujejo sijalke
- Usposabljanju uslužbencev
- Varnosti in zdravju ljudi in okolja
- Navodilih za posamezne faze predelave in ročno razgradnjo
- Diagramih postopkov
- Vzdrževanju lokacije in servisiranju strojev
- Rezultatih notranjih kontrol
- Stopnjah reciklaže in predelave v skladu s Prilogo D WEEELABEX standardov za obdelavo.

Vsi dokumenti morajo biti varno shranjeni in ohranjeni v takem stanju, da se da razbrati izpolnjevanje zahtev. Hranijo se pet let, razen če nadzorni organ določi daljšo dobo.

Normativni dokument o standardih obdelave vsebuje še priloge A,B,C in D o Smernicah za odstranjevanje onesnaževal, možnostih obdelave za frakcije sijalk, Pogostost kontrol preostalega živega srebra in stopnjah reciklaže in predelave. Gre za tehnične dokumente s podrobnejšim vpogledom v zahteve glede izvajalcev in v tem poglavju niso relevantni za naš dokument.

4.9.6 SIST EN Standardi

Slovenski inštitut za standardizacijo (v nadaljevanju: SIST) je slovenski nacionalni organ, ki deluje na področju priprave in sprejemanja neobveznih standardizacijskih dokumentov. Interese Slovenije zastopa na evropski in mednarodni ravni, kar omogoča posameznim zainteresirancem soustvarjanje standardov v svetovnem formatu¹³¹. V uredbi OEEO bodo uporabljeni SIST EN standardi obdelave OEEO¹³², ki so večinoma povzeti po WEEELABEX standardih, zato na tej točki dodatna vsebina ni potrebna. Gre za evropske standarde, v postopku sprejemanja je sodeloval SIST.

131 http://www.sist.si/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=167&lang=sl (30. 4. 2015).

132 5. člen Uredbe OEEO, gre za uporabo standarda SIST EN 50419.

5 Analiza slovenske zakonodaje

5.1 Transpozicija direktiv 2002/96/EU in 2012/19/EU v slovenski pravni red

Prvi korak prenosa Direktive 2002/96/ES v slovenski pravni red je predstavljal Pravilnik o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo¹³³ (v nadaljevanju: Pravilnik o ravnanju z OEEO), ki ga je 21. oktobra 2004 izdal minister za okolje, prostor in energijo v soglasju z ministrom za gospodarstvo. Za vprašanja v zvezi z zbiranjem, predelavo in odstranjevanjem OEEO ter splošnimi pogoji ravnanja z OEEO, ki niso bila posebej urejena s tem pravilnikom, pa so bile relevantne določbe Pravilnika o ravnanju z odpadki¹³⁴. Tega je najprej nadomestila Uredba o ravnanju z odpadki¹³⁵ ki jo je Vlada RS sprejela 27. marca 2008, nato pa sta sledili Uredba o odpadkih¹³⁶, ki je bila sprejeta 15.12. 2011 in Uredba o odpadkih¹³⁷, ki je v veljavi od 30.5.2015. Nova uredba ne prinaša novih obveznosti za deležnike na področju ravnanja z odpadki, bolj natančno določa le obveznosti v zvezi s skladiščenjem in pakiranjem odpadkov. V primerjavi s starejšo, na načelni ravni tudi ustrezneje opredeli zahteve¹³⁸:

1. Z odpadki je treba ravnati tako, da ni ogroženo človekovo zdravje in se ne škodi okolju, ter da ravnanje zlasti:

- ne predstavlja tveganja za vode, zrak, tla, rastline in živali,
- ne povzroča čezmernega obremenjevanja s hrupom in neprijetnimi vonjavami,
- ne povzroča škodljivih vplivov na območja, na katerih je predpisan poseben pravni režim v skladu s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave,
- ne povzroča škodljivih vplivov na krajino ali območja, zavarovana v skladu s predpisi, ki urejajo kulturno dediščino.

133 Pravilnik o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo, Ur.l. RS, št. 118/04.

134 Pravilnik o ravnanju z odpadki, Ur.l. RS, št. 84/98, 45/00, 20/01, 13/03 in 41/04-ZVO-1.

135 Uredba o ravnanju z odpadki, Ur.l. RS, št. 34/08.

136 Uredba o odpadkih, Ur.l. RS, št. 103/11.

137 Uredba o odpadkih, Ur.l. RS, št. 37/15.

138 10. člen Uredbe o odpadkih, Ur.l. RS, št. 37/15.

2. Načrtovanje, proizvodnja, distribucija, potrošnja in uporaba izdelkov morajo biti taki, da pripomorejo k preprečevanju nastajanja odpadkov.

Hkrati je bila 21. oktobra 2004 sprejeta še Uredba o načinu, predmetu in pogojih izvajanja javne službe ravnanja z OEEO¹³⁹. Določila je način, predmet in pogoje opravljanja državne gospodarske javne službe ravnanja z OEEO v Sloveniji v skladu z določbami Direktive 2002/96/ES o kolektivnem sistemu vračanja OEEO, v okviru katerega distributerji in končni uporabniki EEO oddajajo, izvajalec lokalne javne službe (pa v imenu in za račun proizvajalcev in pridobiteljev EEO prevzema OEEO, vendar se v praksi ni izvajala. Pravilnik o ravnanju z odpadnimi ozonu škodljivimi snovmi¹⁴⁰ je 17. julija 2008 nadomestila Uredba o uporabi ozonu škodljivih snovi in fluoriranih toplogrednih plinov¹⁴¹, slednja pa je prenehala veljati 09.06.2010 z uveljavitvijo Uredbe o uporabi ozonu škodljivih snovi in fluoriranih toplogrednih plinov¹⁴².

Usklajenost z določbami Zakona o varstvu okolja¹⁴³ (v nadaljevanju ZVO-1) kot krovnega zakona na okoljskem področju, je bila pri sprejemanju vseh navedenih podzakonskih predpisov seveda ključnega pomena.

Vlada RS je nato 5. oktobra 2006 izdala Uredbo o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo (v nadaljevanju: Uredbo o ravnanju z OEEO) zaradi potreb po uskladitvi naše ureditve z Odločbo Sveta¹⁴⁴ o odobritvi nekaterih začasnih odstopanj od Direktive 2002/96/ES in Odločbo EK¹⁴⁵ o vprašalniku za poročila DČ EU o izvajanju Direktive 2002/96/ES. Z njeno uveljavitvijo je prenehal veljati Pravilnik o ravnanju z OEEO.

Na urejanju področja ravnanja z OEEO je v preteklem desetletju pomemben pečat pustila Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012¹⁴⁶ (v nadaljevanju: ReNPVO) sprejeta dne 24.11.2005. Kot osnovni strateški dokument na področju varstva

139 Uredba o načinu, predmetu in pogojih izvajanja javne službe ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo, Ur.l. RS, št. 118/04.

140 Pravilnik o ravnanju z odpadnimi ozonu škodljivimi snovmi, Ur.l. RS, št. 42/03.

141 Uredba o uporabi ozonu škodljivih snovi in fluoriranih toplogrednih plinov, Ur.l. RS, št. 78/08.

142 Uredba o uporabi ozonu škodljivih snovi in fluoriranih toplogrednih plinov, Ur.l. RS, št. 41/10.

143 Zakon o varstvu okolja, Ur.l. RS, št. 39/06, 49/06–ZMetD, 66/06–odl.US, 33/07–ZPNačrt, 57/08–ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09–ZPNačrt-A, 48/12, 57/12 in 92/13.

144 Odločba Sveta, UL L, št. 100 z dne 6. 4. 2004, str. 33.

145 Odločba EK, UL L, št. 119 z dne 11. 5. 2005, str. 13.

146 Ur.l. RS, št. 2/06.

okolja je določila cilje, kot so splošno izboljšanje okolja in kakovosti življenja ter varstvo naravnih virov. Za program ravnanja z OEEO so bili v ReNPVO opredeljeni naslednji cilji:

1. vzpostavitev sistema zbiranja na celotnem območju RS vključno z nadgradnjo sistema zbiranja ločenih frakcij komunalnih odpadkov;
2. izločanje nevarnih snovi in ustrezno ravnanje z njimi;
3. do konca leta 2007 zbrati najmanj štiri kilograme OEEO na prebivalca na leto;
4. do konca leta 2007 doseči deleže ponovne uporabe, predelave in reciklaže v višini 50 odstotkov za male gospodinjske pripomočke in 75 odstotkov za velike gospodinjske naprave.

Pri doseganju teh ciljev pa so bili predvideni sledeči ukrepi:

1. predpisati (pravno urediti) pravila ravnanja in definirati vloge ter odgovornost akterjev;
2. vzpostaviti (nadgraditi) primeren sistem zbiranja za slovenske razmere;
3. zagotoviti razgradnjo in predelavo v obliki in obsegu, ki bosta zagotavljala doseganje ciljev.

ReNPVO je predvidevala pristop na področju ravnanja z OEEO, ki zahteva premislek o ravnanju z izrabljenim izdelkom že pri njegovem načrtovanju in vstopu na trg.

Težišče reševanja problemov se naj bi v skladu z razširjeno odgovornostjo proizvajalca usmerilo od končnega uporabnika nazaj k proizvajalcu ter zahtevalo usklajeno delovanje različnih gospodarskih subjektov. V skladu s prvim odstavkom 10. člena ZVO-1 povzročitelj obremenitve krije vse stroške predpisanih ukrepov za zmanjševanje onesnaževanja ter tveganja za okolje, rabo okolja ter odpravo posledic obremenjevanja okolja. Ekonomski instrumenti zagotavljajo vključitev okoljskih stroškov v poslovne stroške posameznih ekonomskih subjektov, hkrati pa so ustrezna motivacija za zmanjševanje onesnaževanja oz. integracija ekonomske in okoljevarstvene politike.

MOP je v januarju 2006 pripravilo Operativni program ravnanja z OEEO (v nadaljevanju: Operativni program) kot operativni program ReNPVO na področju ravnanja z OEEO. V Operativnem programu je analiziralo obstoječe stanje ravnanja z OEEO, določilo cilje programa in ukrepe za njihovo uresničevanje, ocenilo stroške njegove izvedbe in navedlo

finančne vire ter kazalnike za spremljanje njegovega izvajanja. Operativni program je hkrati izvedbeni program za doseganje ciljev okoljske politike EU v zvezi z ohranjanjem, varstvom in izboljšanjem kakovosti okolja, varovanjem zdravja ljudi ter preudarnim in racionalnim izkoriščanjem naravnih virov. Navedena politika EU, ki je vgrajena v Operativni program, temelji na previdnostnem načelu¹⁴⁷, načelu preventivnega ukrepanja¹⁴⁸, načelu, da naj se možnost poškodbe okolja prednostno odpravi pri viru njenega nastanka in načelu »povzročitelj obremenitve plača«¹⁴⁹.

5.2 Uredba o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo

V zakonodajni ureditvi se je bilo do nedavnega bistveno osredotočiti na Uredbo o ravnanju z OEEO, ki je v praktično nespremenjeni obliki bila v veljavi že več kot osem let. Določa ukrepe za izboljšanje učinkovitosti na področju ravnanja z odpadki vseh oseb, ki so zaradi izvajanja svoje dejavnosti vključene v življenjsko dobo EEO, kot so proizvajalci, distributerji in končni uporabniki, predvsem pa tistih oseb, ki so neposredno vključene v zbiranje, predelavo in odstranjevanje ostankov predelave OEEO. Uredba o ravnanju z OEEO v skladu z Direktivo 2002/96/ES v prilogah določa razrede EEO:

1. velike gospodinjske naprave (s podrazredom 1. a – naprave za hlajenje in zamrzovanje);
2. male gospodinjske naprave;
3. oprema za informacijske tehnologije (v nadaljevanju: IT) in telekomunikacije;
4. oprema za zabavno elektroniko;

147 8. člen ZVO-1 določa, da je uvajanje novih tehnologij, proizvodnih postopkov in izdelkov dopustno le, če ob upoštevanju stanja znanosti in tehnike ter možnih varstvenih ukrepov ni pričakovati nepredvidljivih škodljivih učinkov za okolje in zdravje ljudi.

148 7. člen ZVO-1 določa, da morajo biti mejne vrednosti emisije, standardi kakovosti okolja, pravila ravnanja in drugi ukrepi varstva okolja zasnovani, vsak poseg v okolje pa načrtovan in izveden tako, da povzroči čim manjše obremenjevanje okolja, za kar se uporabljajo najboljše razpoložljive tehnike.

149 3/VII člen ZVO-1 določa, da je povzročitelj obremenitve pravna ali fizična oseba, ki neposredno ali posredno, izključno ali hkrati onesnažuje okolje, rabi naravne dobrine ali povzroča tveganje za okolje ali povzroči okoljsko nesrečo.

5. oprema za razsvetljavo (s podrazredom 5. a – plinske sijalke);
6. električno in elektronsko orodje (razen velikega nepremičnega industrijskega orodja);
7. igrače, oprema za prosti čas in šport;
8. medicinske naprave (razen vseh vsajenih in infektivnih proizvodov);
9. instrumenti za spremljanje in nadzor;
10. avtomati.

Tej razvrstitvi sledi še podrobnejši seznam proizvodov, ki se naprej delijo na podrazrede EEO. V tretjem in četrtem odstavku 2. člena so določene izjeme, za katere se določbe te uredbe ne uporabljajo¹⁵⁰, poleg tega pa se ne uporabljajo za opremo, ki je bistvenega pomena za državno varnost, in opremo, ki je vgrajena v orožje, strelivo in vojaško opremo, razen če gre za opremo, ki se ne uporablja izključno za vojaške namene.

Pri načrtovanju in izdelavi opreme je treba upoštevati ter olajšati razstavljanje in predelavo, zlasti pa ponovno uporabo in recikliranje OEEO, njenih sestavnih delov in vgrajenih materialov. Proizvajalci ne smejo s posebnim oblikovanjem opreme ali proizvodnimi postopki preprečevati ponovne uporabe, razen če to oblikovanje ali ti postopki pomenijo bistveno prednost (npr. v zvezi z varstvom okolja in zahtevami za varno uporabo opreme)¹⁵¹. V 5. členu so podrobno določena pravila o označevanju, ki jih morajo upoštevati proizvajalci in pridobitelji, ko dajejo opremo v promet. Najpomembnejše je, da je na vidnem mestu opreme berljivo in neizbrisno natisnjen znak o obveznem ločenem zbiranju OEEO:

150 MOP objavi na svojih spletnih straneh podrobnejši opis proizvodov s seznama proizvodov iz prejšnjega odstavka, pri čemer upošteva, da se proizvodi, ki so sestavni del druge vrste opreme, kakršni so stroji in vozila, in proizvodi, ki so vgrajeni v objekte ali stavbe kot njihov sestavni del, ne razvrščajo med proizvode, ki se uvrščajo v enega od razredov oz. podrazredov opreme iz priloge 1 te uredbe. (4) Določbe te uredbe se ne uporabljajo za odpadne tiskarske tonerje, razvrščene med odpadke s klasifikacijskima številcama 08 03 17* in 08 03 18 s klasifikacijskega seznama odpadkov v skladu s predpisom, ki ureja ravnanje z odpadki, če nastajajo kot potrošni material pri uporabi tiskalnikov.

151 4. člen Uredbe o ravnanju z OEEO.

Slika 2: Simbol prečrtanega smetnjaka, ki označuje ločeno zbiranje.

Velikost opreme ali njena specifična uporaba lahko onemogočata izpolnitev takšne obveznosti, zato je dopustno takšen znak natisniti na embalažo, navodila za uporabo ali na listino o garanciji te opreme. Potrebna je tudi jasna označba firme proizvajalca in podatek, da je bila oprema dana v promet po 13. avgustu 2005, saj za opremo, ki je bila dana v promet prej, določbe te uredbe ne veljajo. Proizvajalec in pridobitelj morata zagotoviti, da se pri prodaji opreme v ceni posebej ne navajajo ali prikazujejo stroški zbiranja, predelave in okolju prijaznega odstranjevanja ostankov predelave odpadne opreme, ki nastajajo zaradi zahtev iz te uredbe¹⁵². Stroški, ki nastanejo za posamezen aparat so odvisni od tega, v kateri razred EEO sodi aparat in predstavljajo od 2 do 10 % prodajne cene. Božena Herzog, direktorica Gorenje Slovenija, je pojasnila, da je vključevanje teh stroškov v maloprodajne cene aparatov neizogibno.

Proizvajalec in pridobitelj morata na svoje stroške zagotoviti, da so javnost in končni uporabniki opreme v gospodinjstvih obveščeni o namenu in ciljih zbiranja OEEO, pravilnem ravnanju z njo, možnostih njenega brezplačnega oddajanja ter o prednostih njene ponovne uporabe in recikliranja. To dejavnost je v skladu z drugim odstavkom 7. člena potrebno izvajati na mestih prodaje opreme in na krajevno običajen način obveščati o urejenih zbiralnicah. Poleg tega morajo o načinu prevzemanja odpadne opreme od končnih uporabnikov biti seznanjeni tudi vsi distributerji v distribucijski verigi, predvsem pa

152 6. člen Uredbe o ravnanju z OEEO.

prodajalec, ki kot distributer zadnji dobavlja opremo končnim uporabnikom. Na tem mestu vstopijo tudi nosilci skupnega načrta ravnanja z OEEO, saj v primeru, če proizvajalec ali pridobitelj zagotavlja izpolnjevanje obveznosti po skupnem načrtu, ta obveznost preide na njih.

5.2.1 Oddaja in prevzem odpadne električne in elektronske opreme

Uredba o ravnanju z OEEO končnemu uporabniku v 8. členu nalaga številne obveznosti, med drugim ne sme prepuščati OEEO izvajalcu javne službe kot mešani komunalni odpadki, ampak jo mora, kadar gre za OEEO iz gospodinjstev, prepuščati ali oddajati distributerju, izvajalcu občinske javne službe kot ločeno zbrano frakcijo komunalnih odpadkov v zbirnih centrih ali pa v zbiralnicah, katerih obratovanje zagotavlja proizvajalec ali pridobitelj. Kadar OEEO ne izhaja iz gospodinjstev, jo mora oddajati distributerju, proizvajalcu ali pridobitelju te opreme. Pred oddajo jo mora zbirati in hraniti ločeno, tako da se ne meša z drugimi odpadki, da se ne zmečka, zdrobi ali drugače uniči ali onesnaži z nevarnimi ali drugimi snovmi in tako da njena ponovna uporaba ali predelava ni onemogočena oz. je izvedljiva le ob nesorazmerno visokih stroških. Če OEEO vsebuje snovi ali materiale, ki jih je treba v skladu s posebnimi predpisi, ki urejajo odstranjevanje teh snovi ali materialov, odstraniti iz nje, preden se razstavi, mora končni uporabnik zagotoviti, da je OEEO v takem stanju, da je odstranitev teh snovi ali materialov mogoče izvesti na predpisan način. Ne glede na to mora končni uporabnik oddati OEEO iz gospodinjstev, ki je tako poškodovana, da je zaradi nevarnih snovi v njej ogroženo okolje in zdravje ljudi ali je brez pomembnih sestavnih delov ali pa je onesnažena z drugimi odpadki, izvajalcu občinske javne službe v zbirnih centrih kot ločeno zbrano frakcijo komunalnih odpadkov.

Za uporabnike EEO iz gospodinjstev je ključno, da mora distributer ob dobavi nove opreme brezplačno prevzeti OEEO, ki jo končni uporabnik želi oddati. V skladu z 9. členom mora pri tem biti prevzeta OEEO po namenu uporabe in razvrstitvi v razrede enaka dobavljeni, število kosov pa prav tako enako. Prevzem lahko distributer zavrne zgolj še pod pogojem, da je OEEO razstavljena ali tako poškodovana, da je ni mogoče prenašati ali prevažati enako kakor novo opremo ali ogroža zdravje zaposlene osebe pri distributerju.

Za EEO, ki ni iz gospodinjstev veljajo nekoliko drugačna pravila, ki jih določa 10. členom Uredbe o ravnanju z OEEO. V skladu s tem členom mora proizvajalec, pridobitelj ali

distributer opreme na zahtevo končnega uporabnika OEEO brezplačno prevzeti in zanjo na svoje stroške zagotoviti nadaljnje ravnanje, če je dobavil EEO končnemu uporabniku in OEEO ni bila dana v promet pred 13. avgustom 2005. Možen pa je tudi drugačen dogovor. Prezem navedene starejše OEEO je brezplačen le v primeru, ko gre za dobavo nove opreme, razen, če se o prevzemu odpadne opreme in o plačilu stroškov nadaljnjega ravnanja z OEEO tako dogovori s končnim uporabnikom. V kolikor masa prevzete OEEO presega maso dobavljene za več kakor dvakrat, lahko proizvajalec, pridobitelj ali distributer brezplačen prevzem zavrne.

V 11. členu Uredba o ravnanju z OEEO določa, da mora distributer v primeru, če ne prevzema OEEO neposredno od končnih uporabnikov ob dobavi opreme, zagotoviti, da imajo končni uporabniki ob nakupu opreme možnost oddaje OEEO na prodajnem ali prevzemnem mestu, ki od prodajnega mesta ni oddaljeno več kakor 5 km zračne razdalje. Distributer lahko v dogovoru z upravljavcem zbiralnice zagotovi prevzemno mesto tudi v zbiralnici, katere obratovanje zagotavlja proizvajalec ali pridobitelj, ki distributerju dobavlja opremo. Če navedeni distributer ni hkrati proizvajalec ali pridobitelj, mora najpozneje v 30 dneh po prevzemu OEEO zagotoviti njeno oddajo v zbiralnico, katere obratovanje zagotavlja proizvajalec ali pridobitelj, ki mu dobavlja opremo. Proizvajalec in pridobitelj morata zagotoviti, da zračna razdalja od zbiralnice do prodajnega mesta distributerja, ki mu dobavljata opremo, ni večja od 30 km. Poleg tega morata v zbiralnici, katere obratovanje zagotavljata, prevzeti OEEO od distributerja brezplačno, distributer pa od proizvajalca ali pridobitelja ne sme zahtevati plačila za prevzem.

Proizvajalec in pridobitelj morata na podlagi določb 12. člena zagotoviti redno in brezplačno prevzemanje OEEO iz gospodinjstev, ki jo zbere izvajalec občinske javne službe kot ločeno zbrano frakcijo komunalnih odpadkov. Izvajalec občinske javne službe mora oddati OEEO iz gospodinjstev proizvajalcem in pridobiteljem brez zahteve za plačilo stroškov, ki jih je imel zaradi prevzemanja od končnih uporabnikov ali začasnega skladiščenja in brez zahteve za plačilo morebitne vrednosti sestavnih delov, materialov ali snovi v OEEO, ki se lahko ponovno uporabijo ali reciklirajo. MOP v skladu z določbami tretjega odstavka 12. člena določi merila za določanje višine stroškov ravnanja z OEEO, ki jih morata proizvajalec in pridobitelj povrniti izvajalcu občinske javne službe¹⁵³. Distributer in izvajalec občinske

153 Stroške postavitve in vzdrževanja opreme za prevzem OEEO v zbirnih centrih v obsegu, ki presega obseg iz Odredbe o ravnanju z ločeno zbranimi frakcijami pri opravljanju javne službe ravnanja s komunalnimi

javne službe morata pred oddajo hraniti OEEO ločeno, tako da se ne meša z drugimi odpadki in da jo je mogoče zaradi ponovne uporabe, predelave ali odstranjevanja razvrstiti ločeno po razredih oz. podrazredih opreme iz omenjene priloge.¹⁵⁴

Proizvajalec in pridobitelj morata na svoje stroške zagotoviti, da se OEEO od distributerjev in izvajalcev občinske javne službe prevzema redno in tako pogosto, da se pri teh ne kopiči, poleg tega pa na svoje stroške zagotoviti prevoz OEEO, prevzete od končnih uporabnikov brez predhodnega dobavitelja, distributerjev in izvajalcev občinske javne službe, v centre za obdelavo in zagotoviti nadaljnjo predelavo ali odstranjevanje obdelane odpadne opreme v skladu z zahtevami uredbe. V kar največjem obsegu mora biti mogoča ponovna uporaba celih naprav in recikliranje tistih sestavnih delov ali celih naprav, ki jih je mogoče ponovno uporabiti ali reciklirati, temu primerno pa mora biti izveden tudi prevoz v centre za obdelavo.¹⁵⁵

Izvajalec občinske javne službe lahko zahteva od posameznega proizvajalca ali pridobitelja prevzem tiste OEEO iz gospodinjstev, ki je razvrščena v isti razred ali podrazred opreme ali v isti tip proizvodov v skladu z razdelitvijo v prilogah uredbe, kakor je razred opreme oz. vrsta proizvoda, ki jo proizvajalec ali pridobitelj daje v promet. Vsi proizvajalci in pridobitelji skupaj morajo za vsako posamezno leto, ko dajejo opremo v promet, posameznemu izvajalcu občinske javne službe zagotoviti prevzem vse OEEO iz gospodinjstev, ki jo zbere od končnih uporabnikov. Količina OEEO iz gospodinjstev, katere prevzem mora v posameznem obdobju od izvajalca občinske javne službe zagotoviti posamezen proizvajalec ali pridobitelj, je enaka zmnožku količine OEEO iz gospodinjstev, ki jo v tem obdobju zbere izvajalec občinske javne službe, z deležem opreme, ki jo je dal ta proizvajalec ali pridobitelj v promet v preteklem letu, v kilogramih, ki jo je dal proizvajalec ali pridobitelj v promet v preteklem letu. Formule za izračun so določene v tretjem odstavku 13. člena. V količino opreme, ki jo je dal posamezen proizvajalec ali pridobitelj v promet v preteklem letu, se ne prišteva količina opreme, ki jo je proizvajalec ali pridobitelj izvozil ali

odpadki (Ur.l. RS, št. 21/01), stroške začasnega skladiščenja odpadne opreme v zbirnih centrih, če za posamezni zabojnik, ki je napolnjen z odpadno opremo, čas začasnega skladiščenja presega sedem dni, stroške prevzemanja odpadne opreme v zbirnem centru, kot so nakladanje in tehtanje prevzete odpadne opreme ter podobna opravila pri prevzemanju odpadne opreme, druge stroške, ki jih zaradi prevzema odpadne opreme z izvajalcem občinske javne službe dogovorita proizvajalec in pridobitelj.

154 14. člen Uredbe o ravnanju z OEEO.

155 15. člen Uredbe o ravnanju z OEEO.

iznesel v drugo DČ EU. Način in pogoje prevzemanja OEEO iz gospodinjstev morajo proizvajalci in pridobitelji dogovoriti z vsakim izvajalcem občinske javne službe posebej, tako da je zagotovljeno prevzemanje te opreme na celotnem območju RS. MOP za vsak mesec posebej sproti izračunava količine OEEO iz gospodinjstev, katerih prevzem morajo od posameznih izvajalcev občinske javne službe zagotoviti proizvajalci in pridobitelji, ki izpolnjujejo svoje obveznosti prevzemanja, zbiranja in predelave ter odstranjevanja odpadne opreme po istem načrtu ravnanja z OEEO, in jih objavlja na svojih spletnih straneh.¹⁵⁶

5.2.2 Obdelava, predelava in odstranjevanje odpadne električne in elektronske opreme

V skladu s 16. členom mora biti prevzeta odpadna oprema, ki nastaja v RS, razen tiste, ki je v celoti namenjena ponovni uporabi, pred predelavo ali odstranjevanjem obdelana v centru za obdelavo. Tam se mora odpadna oprema obdelovati ločeno po posameznih vrstah proizvodov v skladu s prilogo, ki podrobno opisuje, na kaj je potrebno biti še posebej pozoren. Za sestavne dele, materiale in snovi iz odpadne opreme mora biti zagotovljena nadaljnja ponovna uporaba, recikliranje ali predelava v takem obsegu, da so doseženi vsaj minimalni deleži ponovne uporabe, recikliranja ali predelave, določeni s to uredbo.

Proizvajalec in pridobitelj morata na svoje stroške zagotoviti, da se v centru za obdelavo iz OEEO, ki ne gre cela v ponovno uporabo, izločijo tekočine v skladu z Uredbo o uporabi ozonu škodljivih snovi in fluoriranih toplogrednih plinov, in nevarne snovi, ter da se OEEO pred oddajo v predelavo ali odstranjevanje najprej ročno ali strojno obdelata tako, da se iz nje izločijo vse nevarne snovi, materiali in sestavni deli iz 1. tč. priloge 3 k Uredbi o ravnanju z OEEO.

Proizvajalec in pridobitelj morata upravljavcu centra za obdelavo zagotoviti informacije o ponovni uporabi in obdelavi za vsak tip nove opreme v enem letu po tem, ko je bila dana v promet, z namenom, da se zagotovi ponovna in okolju prijazna obdelava. Na zahtevo upravljavca centra za obdelavo morata zagotoviti, da informacije vsebujejo podatke o različnih sestavnih delih in materialih opreme ter podatke o mestih, kjer so v opremi nevarne snovi. Upravljavcu centra za obdelavo morata zagotoviti tudi informacije v obliki priročnikov ali na elektronskih medijih oz. dostop do teh informacij.

¹⁵⁶ 13. člen Uredbe o ravnanju z OEEO.

Proizvajalec in pridobitelj morata zagotoviti, da ima ponovna uporaba cele opreme prednost pred njeno predelavo, predelava prevzete OEEO prednost pred njenim odstranjevanjem, pri predelavi pa ponovna uporaba sestavnih delov odpadne opreme in recikliranje materialov in snovi prednost pred drugimi načini predelave. Takšno predelavo in odstranjevanje v centru za obdelavo morata zagotoviti na svoje stroške. Izvajajo ga lahko le osebe z ustreznim okoljevarstvenim dovoljenjem.¹⁵⁷ V spodaj prikazani tabeli so navedeni deleži, ki so morali biti doseženi do 31. decembra 2007. Do 31. decembra 2008 pa se ni smelo upoštevati količine naprav, ki so bile ponovno uporabljene kot cele naprave, upoštevalo pa se je količine OEEO, odposlane v predelavo, ponovno uporabo oz. recikliranje v druge DČ EU. Upravljalci centrov za obdelavo morajo na tem področju v skladu s petim odstavkom 17. člena voditi ustrezne evidence. Če se OEEO izvozi v tretje države v skladu z evropsko zakonodajo, se ta količina v upošteva za izračun navedenih deležev le v primeru, če izvoznik posreduje dokaz, da se je predelava, ponovna uporaba ali recikliranje izvajalo v skladu z zahtevami iz Uredbe o ravnanju z OEEO.

Preglednica 1: Razredi OEEO, njihova stopnja predelave in stopnja ponovne uporabe in recikliranja.

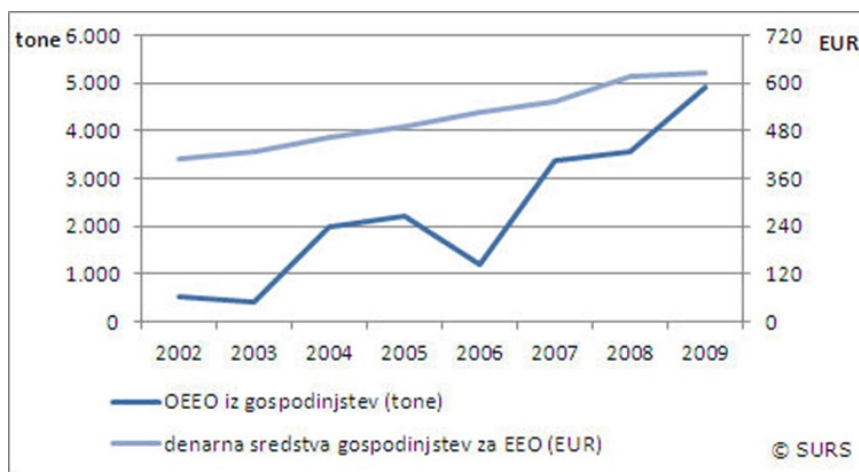
Razred OEEO	Stopnja predelave	Stopnja ponovne uporabe in recikliranja
Veliki gospodinjski aparati	80%	75%
Mali gospodinjski aparati	70%	50%
Oprema za IT in telekomunikacije	75%	65%
Oprema za zabavno elektroniko	75%	65%
Oprema za razsvetljavo	70%	50%
Električna in elektronska orodja	70%	50%
Igrače, oprema za prosti čas in šport	70%	50%
Medicinski pripomočki	še ni določeno	še ni določeno
Instrumenti za spremljanje in nadzor	70%	50%

¹⁵⁷ 17. člen Uredbe o ravnanju z OEEO.

Avtomati	80%	75%
----------	-----	-----

Končni uporabnik brez predhodnega dobavitelja se obveznostim prav tako ne more izogniti. Zanj se smiselno uporabljajo zgoraj navedena pravila, saj mora za OEEO, ki ne izhaja iz gospodinjstev bodisi samostojno zagotoviti izpolnjevanje zahtev, pristopiti k izvajanju skupnega načrta ali pa prenesti svoje obveznosti na izvajalca javne službe.

Po podatkih SURS iz l. 2012 količina OEEO narašča. V l. 2010 je v Sloveniji bilo zbranih okrog 8.000 ton OEEO, od tega 3.500 ton iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti in 4.500 ton iz gospodinjstev, kar je približno 4 kg OEEO na prebivalca. Količina OEEO je v obdobju med l. 2002 in 2010 naraščala. To je posledica povečanja izdatkov gospodinjstev za EEO, saj so se v obdobju med l. 2002 in 2009 povečali za 52 % - s 410 EUR (v letu 2002) na 625 EUR (v letu 2009). Spodnji graf prikazuje količino v gospodinjstvih nastale OEEO in povprečna porabljena denarna sredstva gospodinjstev za to opremo. V Sloveniji so v letu 2010 zbiralci odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti in iz gospodinjstev ločeno zbrali za približno 6.600 ton OEEO, kar je 83 % nastalih količin OEEO. Pri več kot 99 % predelanih odpadkov je nato šlo za postopke predobdelave, medtem ko je bil delež reciklaže zanemarljiv.

Graf 1: OEEO, zbrana iz gospodinjstev, v tonah in denarna sredstva, ki jih gospodinjstva porabijo za EEO.

5.2.3 Okoljska dajatev

To področje je podrobneje uredila Uredba o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja OEEO (Ur. l. RS, št. 32/06, 65/06 in 78/08) (v nadaljevanju Uredba o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja OEEO), ki je bila sprejeta

16.3.2006. MOP je uvedlo to dajatev, ker "z uvedbo okoljske dajatve želi zakonodajalec zagotoviti vzpostavitev evidence o dajanju EEO v promet ločeno po vrsti in količini, ki jo kot obveznost narekuje zakonodaja na področju ravnanja z odpadki, ki nastajajo kot posledica uporabe EEO"¹⁵⁸. MOP vodi evidenco proizvajalcev in pridobiteljev EEO za namene nadzora ravnanja s to opremo. Pred združitvijo v Finančno upravo Republike Slovenije (v nadaljevanju: FURS) je bila tedanja Carinska uprava (v nadaljevanju: CURS) zadolžena za vodenje postopkov glede nadzora nad obračunavanjem in plačevanjem okoljske dajatve ter je za te namene vodi evidenco proizvajalcev in pridobiteljev EEO. Navedeni evidenci predstavljata MOP podlago za pregled nad količino in vrsto EEO, dane na trg v Sloveniji, ločeno po proizvajalcih in pridobiteljih. Obveznost za obračun okoljske dajatve nastane, ko je EEO, proizvedena v RS, prvič dana v promet v RS ali ko je prvič uporabljena v RS, če je proizvajalec te opreme tudi njen končni uporabnik. Enako velja za EEO, pridobljeno v drugi DČ EU ali uvoženo iz tretjih držav, prvič dano v promet v RS ali ob prvi uporabi EEO v RS, če je pridobitelj te opreme tudi njen končni uporabnik.¹⁵⁹ Zavezanec je oseba, ki daje EEO v promet v RS in je proizvajalec ali pridobitelj, vendar pa velja izjema, ki jo določa tretji odstavek 5. člena. Uredbe o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja OEEO¹⁶⁰. V 6. členu sta določeni osnovi za obračunavanje okoljske dajatve in sicer letno nadomestilo zaradi vodenja evidenc zavezancev za plačilo okoljske dajatve in enota obremenitve okolja zaradi nastajanja OEEO. Višino zneska dajatve za enoto obremenitve določi Vlada RS s sklepom.

Problematico uspešne implementacije zakonodaje je med drugim razkrilo revizijsko poročilo Računskega sodišča Republike Slovenije (v nadaljevanju: Računsko sodišče) o obračunavanju okoljske dajatve za OEEO z dne 21.7.2011.¹⁶¹ Izrazilo je pomisleke glede jasnosti namembnosti sredstev iz zbrane okoljske dajatve. Sredstva se namreč zbirajo v integralni proračun RS in ne predstavljajo namenskega vira za kritje stroškov predpisanih

158 Obrazložitev predloga Uredbe o ravnanju z odpadno opremo, str. 5 in 6 ter poglavje 5.3 operativnega programa ravnanja z odpadno opremo 2006–2008.

159 5. člen Uredbe o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja OEEO.

160 Ne glede na določbe prvega in drugega odstavka tega člena okoljske dajatve ne plačuje proizvajalec in pridobitelj za EE opremo, ki jo sam uporabi kot končni uporabnik zaradi izvajanja svoje dejavnosti, ki ni proizvodnja, popraviljanje ali vzdrževanje kakršnekoli opreme, ki vsebuje EE opremo, če letna količina EE opreme ne presega 1.500 kg.

161 Revizijsko poročilo: Obračunavanje okoljske dajatve za odpadno električno in elektronsko opremo, št. 326-3/2010/60, <http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/74B1E2B5D25D0DE7C12578D400309BA1> (15. 5. 2015).

ukrepov za zmanjševanje onesnaževanja ter tveganja za okolje, rabo okolja ter odpravo posledic obremenjevanja okolja, kot opredeljuje 10. člena ZVO-1.¹⁶² Izvedlo je revizijo smotrnosti obračunavanja okoljske dajatve za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja OEEO v obdobju med 1. 2007 in 1. 2009. Cilj revizije je bil izrek mnenja o učinkovitosti MOP pri vzpostavitvi sistema obračunavanja in plačevanja okoljske dajatve ter izrek mnenja o učinkovitosti CURS pri nadzoru nad obračunavanjem in plačevanjem okoljske dajatve. MOP je Računsko sodišče očitalo, da ni prilagodilo zneska okoljske dajatve, ne glede na to, da se je število zavezancev in EEO dane na trg v Sloveniji v letih 2008 in 2009 povečalo. Prav tako je ugotovilo, da MOP ni posredovalo poročila o izvajanju Direktive 2002/96/ES za leti 2007 in 2008, kar je bilo dolžno storiti do konca junija 2010. V luči velikih zamud pri prenosu Direktive 2012/19/EU pa takšno ravnanje na žalost niti ni presenetljivo. MOP in CURS prav tako nista začela skupnih aktivnosti pri vzpostavitvi medsebojne povezave evidenc proizvajalcev in pridobiteljev, kar bi omogočalo navzkrižno kontrolo ter učinkovitejši nadzor tako nad plačevanjem okoljske dajatve kot ravnanjem z OEEO. Po navedbah Računskega sodišča so bila odstopanja med evidencami obeh akterjev velika, saj je bilo še v letu 2009 v evidenco CURS vpisanih kar 84% več zavezancev. Poleg tega so bili 31. decembra 2009 najmanj trije zavezanci vpisani v evidenco MOP, ne pa tudi v evidenco CURS in zato tudi niso plačevali okoljske dajatve. Na podlagi razpoložljivih podatkov CURS je Računsko sodišče je podalo sledečo oceno: »Carinska uprava v obdobju od leta 2007 do leta 2009 ni pobrala za 141.425 evrov oz. povprečno letno za 47.141 evrov okoljske dajatve za EEO, saj ni imela vzpostavljenih zadostnih kontrolnih mehanizmov, da bi v evidenco proizvajalcev in pridobiteljev zajela vsa podjetja, ki so dolžna obračunavati in plačevati okoljsko dajatev. Računsko sodišče ocenjuje, da je bilo v obdobju od leta 2007 do leta 2009 največ neobračunane okoljske dajatve pri plinskih sijalkah. Večji zneski neobračunane okoljske dajatve so ocenjeni tudi pri radijskih sprejemnikih, televizijskih sprejemnikih in malih računalnikih.«¹⁶³

5.3 Vidnejše spremembe, ki jih prinaša Uredba o OEEO

Uredba o OEEO je bila v Ur. l. RS objavljena 23. julija 2015. V času nastajanja tega dokumenta je bilo besedilo še v postopku sprejemanja, v sklopu javne razgrnitve pa smo na

162 *Ibidem*, str. 16.

163 Revizijsko poročilo, str. 4-5.

MOP poslali tudi številne pripombe. Uredba o OEEO skladu z Direktivo 2012/19/EU, z namenom lažjega uvrščanja EEO, za obdobje od 15. avgusta 2018 določa novo delitev na 6 razredov:

1. Oprema za toplotno izmenjavo
2. Zasloni, monitorji in oprema z zasloni, katerih površina je večja od 100 cm²
3. Sijalke
4. Velika oprema (katera koli zunanja dimenzija večja od 50 cm), kar vključuje, vendar ni omejeno na:

gospodinjske aparate; opremo za IT in telekomunikacije; opremo za zabavno elektroniko; svetilke; opremo za reproduciranje zvoka ali slik; glasbeno opremo; električno in elektronsko orodje; igrače, opremo za prosti čas in šport; medicinske pripomočke; instrumente za spremljanje in nadzor; avtomate; opremo za proizvodjanje električnega toka. Ta kategorija ne vključuje opreme iz kategorij 1 do 3.

5. Majhna oprema (nobena zunanja dimenzija ni večja od 50 cm), kar vključuje, vendar ni omejeno na:

gospodinjske aparate; opremo za zabavno elektroniko; svetilke; opremo za reproduciranje zvoka ali slik; glasbeno opremo; električno in elektronsko orodje; igrače, opremo za prosti čas in šport; medicinske pripomočke; instrumente za spremljanje in nadzor; avtomate; opremo za proizvodjanje električnega toka. Ta kategorija ne vključuje opreme iz kategorij 1 do 3 in 6.

6. Majhna oprema za IT in telekomunikacije (nobena zunanja dimenzija ni večja od 50 cm)

Po novi definiciji je OEEO iz gospodinjstev tista OEEO, ki prihaja iz gospodinjstev, in OEEO, ki prihaja iz trgovine, proizvodnih, poslovnih, storitvenih in drugih dejavnosti ter javnega sektorja in je zaradi svoje narave in količine podobna OEEO iz gospodinjstev. OEEO, ki nastane iz EEO, katere uporaba je verjetna v gospodinjstvu, se v vsakem primeru šteje za OEEO iz gospodinjstev, tudi če to EEO uporabljajo uporabniki, ki niso gospodinjstvo.¹⁶⁴ Pri poročanju o tej vrsti OEEO nastajajo težave zaradi nejasnosti glede uporabe klasifikacijskih

¹⁶⁴ 17. tč., 3. člen Uredbe o OEEO.

številčk. Uvaja se tudi pojem zelo majhne EEO, pri kateri nobena zunanja dimenzija ne presega 25 cm.¹⁶⁵

Iz označevanja EEO mora biti nedvoumno razvidno, da je bila EEO dana na trg po 13. avgustu 2005,¹⁶⁶ vendar to ne pomeni, da mora biti izrecno določen datum proizvodnje, temveč zgolj označba v skladu s predpisanim standardom.

Po novem lahko proizvajalec v ceni EEO, ki jo da na trg, posebej navede ali prikaže stroške zbiranja in obdelave OEEO, ki nastajajo zaradi zahtev iz uredbe.¹⁶⁷ Iz razlogov boljšega ozaveščanja javnosti bi bilo smiselno besedo »lahko«, zamenjati z »mora«. V praksi držav kot je Francija, se je takšna obveznost namreč izkazala za zelo koristno.

Glede stopenj zbiranja nova uredba predpisuje korenite spremembe¹⁶⁸, saj določa, da je treba v posameznem koledarskem letu zbrati najmanj količino OEEO, ki znaša v letu 2015, podobno kot pri stari uredbi, 4 kg OEEO iz gospodinjstev na prebivalca na leto; v primeru, da je bilo v letih 2012, 2013 in 2014 v povprečju na leto zbrano več kot 4 kg, pa je treba leta 2015 zbrati najmanj enako količino OEEO. Za leto 2016 pa je določenih 41 % povprečne mase EEO, ki je bila letno dana na trg v RS v zadnjih treh letih. Za leto 2021 pa stopnja zbiranja znaša 65 % povprečne mase EEO, ki je bila letno dana na trg v RS v zadnjih treh letih, ali 85 % povprečne mase OEEO, nastale letno na območju RS. Povprečna masa EEO, ki je bila letno dana na trg v RS v zadnjih treh letih, se določi na podlagi podatkov o masi EEO, ki so jo v posameznem koledarskem letu dali na trg v RS vsi proizvajalci, pridobljenih v skladu z Uredbo o okoljski dajatvi za onesnaževanje okolja zaradi nastajanja OEEO. Čeprav že pri ugotavljanju količine EEO nastajajo težave zaradi prodaje na daljavo, se to področje postopoma ureja, večje nejasnosti pa so pri ugotavljanju povprečne mase OEEO nastale letno na območju RS.

Cilji predelave so v primerjavi s staro uredbo povišani za 5%, za obdobje od 1. januarja 2015 do 31. decembra 2017 pa je posebej predpisan še cilj 80% reciklaže plinskih sijalk.

V 10. členu je predvidena možnost, da končni uporabnik, ki je fizična oseba posameznik, prepušča OEEO iz gospodinjstev, če gre za zelo majhno OEEO iz gospodinjstev

165 26. tč., 3. člen Uredbe o OEEO.

166 5/II člen Uredbe o OEEO.

167 7. člen Uredbe o OEEO.

168 8. člen Uredbe o OEEO.

tudi v premični zbiralnici izvajalca javne službe za ločeno zbrane nevarne frakcije komunalnih odpadkov.

Glede prevzemanja je pomembna novost določba, da mora distributer v prodajalni, v kateri je najmanj 400m² prodajne površine namenjene prodaji EEO, ali v njeni neposredni bližini zagotoviti brezplačno prevzemanje zelo majhne OEEO iz gospodinjstev, brez obveznosti nakupa EEO, enake po namenu uporabe in razvrstitvi v razrede EEO. Morda bi bilo smiselno razmisliti, da se ta površina še nekoliko zmanjša, oz. vsaj spodbujati distributerje z manjšimi prodajalnami, da prav tako zagotovijo brezplačno prevzemanje. Ob tem pa se ne bi smelo pozabiti na varovanje zdravja delavcev in okolja, ki bi lahko bili neposredno ogroženi ob neustrezni ureditvi načina prevzemanja v manjših objektih. Te pripombe v končnem besedilu Uredbe o OEEO niso bile upoštevane. Brezplačno in brez obveznosti nakupa novih, mora distributer zagotoviti tudi prevzemanje plinskih sijalk.

Razveljavlja se že omenjena Uredba o načinu, predmetu in pogojih izvajanja javne gospodarske službe ravnanja z OEEO (Ur.l. RS št. 118/04), ki se v praksi sicer sploh ni izvajala. Nova uredba tako določa vrsto obveznosti izvajalcem javnih služb glede ločenega prevzemanja OEEO po zbirno-predelovalnih skupinah. Te so smiselno oblikovane glede na podoben način obdelave. Pri izločanju OEEO, primerne za pripravo za ponovno uporabo, bi bilo potrebno vzpostaviti dodaten sistem nadzora, saj obstoječa ureditev dopušča prakso, ki je lahko nevarna za okolje in življenje ter zdravje ljudi. Potrebno je podrobneje urejeno sodelovanje s centri za ponovno uporabo in nosilci skupnih načrtov.

Glede zahtev za obdelavo Uredba o OEEO v 16. členu določa, da mora predelava OEEO, razen priprave OEEO za ponovno uporabo, vključevati najmanj izločanje vseh tekočin in selektivno obdelavo v skladu z zahtevami, določenimi v Prilogi 6, ki je sestavni del te uredbe. Predelava OEEO se mora izvajati v skladu s splošnimi zahtevami za obdelavo OEEO iz standardov Slovenskega inštituta za standardizacijo (v nadaljevanju: SIST) EN 50625-1 (določa le splošne zahteve za zbiranje, logistiko in obdelavo OEEO) in SIST EN 50574 (določa zahteve za zbiranje, prevoz in ravnanje z gospodinjskimi napravami s pretečeno uporabnostjo, ki vsebujejo hlapne fluorokarbone ali hlapne ogljikovodike) in z uporabo najboljših razpoložljivih tehnik v skladu z ZVO-1. V osnutku Uredbe o OEEO je bil prvotno namesto standarda SIST EN 50564 predviden splošni standard WEEE Label of Excellence (v nadaljevanju: WEEELABEX):2011 Treatment 3. V praksi smo že prej naleteli na stališča, da bi bilo smiselno vključiti standardne specifične narave. Za snovi, zmesi in sestavne dele iz

OEEO, izločene s selektivno obdelavo, je treba zagotoviti recikliranje ali drugo predelavo v skladu z Uredbo o odpadkih.

Za snovi, zmesi in sestavne dele iz OEEO, ki jih ni mogoče reciklirati ali drugače predelati, je treba zagotoviti njihovo odstranjevanje v skladu z Uredbo o odpadkih. V primeru, da se za zgoraj naveden snovi, zmesi in sestavne dele zagotovi obdelava v drugi DČ EU ali tretji državi, mora biti čezmejno pošiljanje OEEO izvedeno v skladu z Uredbo 1013/2006/ES. Tako poslana OEEO, se upošteva pri izračunavanju doseganja ciljev, če oseba, ki je poslala OEEO v obdelavo, lahko dokaže, da se je obdelava izvedla na način in pod pogoji, ki so enakovredni zahtevam določenim v tej uredbi.

Ločeno vodenje evidenc na FURS in ARSO je ena izmed šibkejših točk naše ureditve. Pomanjkljiv nadzor in neusklajenost je v svojih poročilih v preteklosti poudarilo tudi Računsko sodišče. Obstajajo možnosti zlorab npr. zaradi razlike med roki za oddajo letnega poročila in vpisa v skupni načrt. Na podlagi preučevanja tujih ureditev velja zaključiti, da bi bila enotna evidenca koristna, vendar pa je bila v pogovorih s predstavniki MOP izražena zadržanost, da bi bilo to v trenutnih razmerah kadrovske in finančne izvedljivo. Predlagana bi bila združitev evidenc na FURS, pri čemer pa bi ARSO bi moral ohraniti predvsem vlogo pri dejanskem nadzoru nad ravnanjem z OEEO. Vzpostavitev klirinškega sistema, v katerem bi za vodenje evidenc skrbeli nosilci skupnih načrtov pa zagotovo predstavlja še eno izmed možnih rešitev.

Koristne spremembe prinaša tudi 18. člen, ki določa: »Proizvajalec s sedežem v RS, ki prodaja EEO prek sredstev za komuniciranje na daljavo neposredno gospodinjstvom in drugim uporabnikom v drugi državi članici EU, v kateri nima sedeža, mora imeti dokazilo o tem, da je v tej državi članici EU vpisan v evidenco proizvajalcev ali da ima v tej državi članici EU pooblaščenega zastopnika, ki ga je pisno pooblastil za izpolnjevanje obveznosti proizvajalca v skladu s predpisi, ki urejajo ravnanje z OEEO v tej državi članici EU. Proizvajalec mora pristojnemu inšpektorju na zahtevo omogočiti vpogled v dokazilo iz prejšnjega stavka.«

V skladu s tretjim odstavkom 18. člena mora proizvajalec, ki ima sedež v drugi državi članici EU ali tretji državi in prodaja EEO prek sredstev za komuniciranje na daljavo neposredno gospodinjstvom ali drugim uporabnikom v RS imeti pooblaščenega zastopnika, ki ga je s pogodbo pooblastil za izpolnjevanje obveznosti proizvajalca v skladu s to uredbo.

Pooblaščen zastopnik iz prejšnjega stavka mora biti pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik s sedežem v RS.

Problematična je tudi višina glob, saj 10.000-30.000 evrov za večje proizvajalce ne predstavlja posebej velikega stroška za nespoštovanje teh obveznosti. Na tem mestu velja poudariti tudi splošno znižanje najvišjih glob, ki so po stari ureditvi dosegle celo 120.000 evrov, po novi pa zgolj 30.000 za posamično kršitev. Najnižje zagrožene globe so se sicer primerjalno gledano za nekatere primere malenkostno dvignile, vendar še vedno ostaja vprašanje, ali je bila opravljena ustrezna ekonomska analiza pred pripravo novih določb.

V osnutku Uredbe o OEEO je bilo v 21. členu določeno, da mora proizvajalec imeti z vsakim izvajalcem javne službe sklenjeno pogodbo o načinu in pogojih oddajanja in prevzemanja OEEO. Te pogodbe se v praksi izkazujejo za sporne, saj njihova vsebina ni točno predpisana in lahko prihaja do izsiljevanja in nespoštovanja standardov. Sedaj Uredba o OEEO v 20. členu določa, da mora proizvajalec zagotoviti prevzem OEEO od vsakega izvajalca javne službe v roku največ sedem dni od poziva za prevzem in za minimalno količino 500 kg, da se OEEO pri izvajalcih javne službe ne kopiči. Takšna sprememba je dobrodošla, saj je sedaj vsaj določen del obveznosti jasneje določen v samem predpisu, kar smo poudarili tudi v naših pripombah.

Na področju obveščanja javnosti, ki ga ureja 22. člen¹⁶⁹, bi bilo smiselno dodati vzpostavitev skupnega portala, namenjenega ozaveščanju uporabnikov. Povezave na portal bi

169 (1) Proizvajalec, ki samostojno izpolnjuje obveznost iz drugega odstavka 17. člena te uredbe, mora z oglaševalskimi akcijami ali na drug primeren način najmanj štirikrat letno obveščati javnost o namenu in ciljih zbiranja OEEO, zlasti OEEO iz gospodinjstev, pravilnem ravnanju z njo, možnostih njenega brezplačnega prepuščanja in oddajanja ter o prednostih priprave za ponovno uporabo OEEO in njenega recikliranja. Obveščanje iz prejšnjega stavka mora zajeti javnost v vseh statističnih regijah.

(2) Obveščanje iz prejšnjega odstavka mora vsebovati najmanj informacije o:

1. tem, da OEEO ne sodi med mešane komunalne odpadke in jo je treba ločeno zbirati in prepuščati ali oddajati distributerju, izvajalcu javne službe ali v zbiralnicah,
2. vlogi končnega uporabnika in pomenu njegovega ravnanja za ponovno uporabo EEO in recikliranje ter predelavo OEEO,
3. možnostih priprave za ponovno uporabo in recikliranje ter drugih postopkih predelave OEEO,
4. prednostih priprave za ponovno uporabo in recikliranja OEEO pred drugimi oblikami njene predelave ali odstranjevanja,
5. možnih škodljivih vplivih na okolje in človekovo zdravje zaradi nevarnih snovi, ki jih vsebuje OEEO, in
6. pomenu znaka iz 5. člena te uredbe.

bile vključene v preostale načine obveščanja, ki jih predvideva Uredba o OEEO, za njegovo posodabljanje in delovanje pa bi v skladu z njihovim deležem, finančno in strokovno poskrbeli nosilci skupnih načrtov. Poleg tega bi v besedilu prvega odstavka 22. člena besedno zvezo »najmanj štirikrat letno« nadomestili z »vsake tri mesece ali pogosteje«, da bi se izognili zlorabam v obliki izpolnjevanja obveznosti obveščanja v zgolj krajšem, strnjenem obdobju. Čeprav te predlogi niso bili upoštevani, pa pozdravljamo poudarek na obveščanju javnosti v vseh statističnih regijah.

Nosilec skupnega načrta po določbah osnutka Uredbe o OEEO ne bi smel biti neposredno kapitalsko povezan z osebami, ki izvajajo obdelavo OEEO.¹⁷⁰ Takšna ureditev z Direktivo 2012/19/EU ni izrecno predpisana in se je ob njej pojavljalo veliko pomislekov. Po eni strani bi se na ta način preprečilo izkoriščanje privilegiranosti določenih nosilcev skupnih načrtov, ki lahko izpodrivajo druge skupne načrte, po drugi strani pa to lahko predstavlja nepotrebno omejevanje. Ključnega pomena je vzpostavitev sistema, ki bo najučinkovitejši in s tem tudi ugodnejši za končnega uporabnika na katerega se ne prevalijo nepotrebni dodatni stroški ravnanja z OEEO. Nedvomno bi bilo pojem neposredne kapitalske povezanosti potrebno točneje opredeliti, če bi takšna določba ostala v Uredbi o OEEO, vendar se to na podlagi številnih pripomb ni zgodilo. V novem 26. členu je sedaj zgolj dodatno poudarjeno, da nosilec skupnega načrta izvaja svoje obveznosti kot nepridobitno dejavnost.

Dobrodošla je nova določba, ki ureja določitev deležev za izpolnjevanje obveznosti proizvajalcev in nosilcev skupnih načrtov.¹⁷¹ Vendar je sporen način, saj se delež določa s sklepom vlade na katerega ni dovoljena pritožba. Določa se za posamezno koledarsko leto do 30. septembra tekočega leta, pri tem pa se upoštevajo vsi načrti in skupni načrti iz evidence načrtov ravnanja in podatki o količinah EEO, ki so jo proizvajalci dali na trg v prvi polovici

(3) Proizvajalec iz prvega odstavka tega člena mora uporabnike EEO v gospodinjstvih na prodajnem mestu in na krajevno običajen način obveščati o zbiralnicah in njihovih lokacijah ter pogojih prepuščanja in oddajanja OEEO.

(4) Proizvajalec iz prvega odstavka tega člena, ki prodaja EEO na daljavo, mora obveščanje iz prejšnjega odstavka zagotavljati z objavo na svojih spletnih straneh ali v prodajnih katalogih ali na drugačen, prodaji primeren način.

(5) Proizvajalec iz prvega odstavka tega člena mora o načinu prevzemanja OEEO od končnih uporabnikov obveščati in seznanjati tudi distributerje. Za obvestilo iz prejšnjega stavka se šteje tudi informacija o načinu prevzemanja OEEO v dokumentaciji, ki spremlja pošiljko EEO od proizvajalca do distributerja.

170 27/II člen osnutka Uredbe o OEEO.

171 34. člen Uredbe o OEEO.

tekočega leta. Odsotnost možnosti pritožbe sicer pospeši postopek, a vendarle obstaja vprašanje ali bi bilo to primerneje urediti s katerim drugim aktom. Kot ena izmed možnosti se ponuja ureditev, kjer bi se odločalo z aktom, na katerega bi bila dovoljena pritožba, ki pa ne bi zadržala izvršitve. Poleg tega pa bi z zagotovitvijo že predhodnega sodelovanja proizvajalcev in nosilcev skupnih načrtov v postopku določanja deležev preprečili nepotrebne zaplete. To je le ena izmed točk, kje se pokaže, da bi bilo koristno imeti klirinški sistem, preko katerega bi se takšna vprašanja dalo reševati na primernejši način s sodelovanjem vseh akterjem pod nadzorom strokovnega vodstva. V primerjavi s prejšnjo Uredbo o ravnanju z OEEO vpis proizvajalca EEO ni več vezan na potrjevanje načrta ravnanja z OEEO, postopek vpisa zbiralca OEEO v evidenco zbiralcev in postopek izdaje okoljevarstvenega dovoljenja izvajalcu obdelave OEEO pa ni več vezan na potrditev načrta ravnanja z OEEO.

V primeru, da proizvajalec ali nosilec skupnega načrta ni dosegel svojega deleža, se lahko dogovori za finančno izravnavo obveznosti z drugim proizvajalcem ali nosilcem skupnega načrta, ki je v navedenem obdobju zbral in zagotovil obdelavo OEEO v deležu, ki presega njegovo obveznost. Tisti, ki to obveznost je presegel, pa finančno izravnavo lahko zahteva. O takšnem dogovoru se obvesti MOP do 30. junija tekočega leta.¹⁷² Pri tem se predložijo dokazila o dogovoru in količinah OEEO po posameznih razredih in podrazredih EEO, za katero je izpolnil svojo obveznost s finančno izravnavo obveznosti. Pri takšni ureditvi pa vseeno ostaja prevelik manevrski prostor za špekulacije in tudi možnost, da do dogovora ne pride. V primeru, da ne zagotovijo zbiranja in obdelave OEEO v skladu s predpisanim deležem in MOP ne obvestijo izravnavi, proizvajalcu ali nosilcu skupnega načrta grozi globa od 10.000 do 30.000 evrov. Brez jasneje določenih pravil za izravnavo, pri čemer se znova kaže koristnost vzpostavitve klirinškega sistema, se takšna globa utegne izkazati za prenizko. Za razliko od osnutka Uredbe o OEEO je v končno besedilo sedaj bila dodana določba, da se pri finančni izravnavi obveznosti upoštevajo stroški iz revidiranega finančnega poročila proizvajalca ali nosilca skupnega načrta, ki je zbral in zagotovil obdelavo OEEO v deležu, ki presega njegovo obveznost. V finančnem poročilu morajo biti ločeno razvidni stroški zbiranja in obdelave OEEO po posameznih zbirnopredelovalnih skupinah, določenih v prilogi 4 Uredbe o OEEO, ter stroški izvedenih aktivnosti obveščanja javnosti, uporabnikov EEO in distributerjev o ravnanju z OEEO. Praksa bo pokazala, ali bodo te določbe zadostovale in preprečile izigravanje predpisov.

¹⁷² 35. člen Uredbe o OEEO.

V 36. členu je določena obveznost finančnega jamstva v obliki bančne garancije ali bančnega depozita, ki se zagotavlja vsako leto posebej do 1. septembra tekočega leta. Višina je enaka trikratniku višine stroškov izvajanja proizvajalčevega oz. načrta nosilca oz. skupnega načrta.¹⁷³ V primeru izbrisa načrta oz. skupnega načrta posameznega proizvajalca oz. nosilca skupnega načrta iz evidence, MOP, ki je tudi upravičenec do sredstev finančnega jamstva, z njihovo unovčitvijo zagotovi izvedbo predpisanih obveznosti.¹⁷⁴ V prvotnem osnutku Uredbe o OEEO bančni depozit ni bil predviden kot ena izmed oblik finančnega jamstva, zato podpiramo to spremembo, ki omogoča večjo fleksibilnost in olajša izpolnjevanje obveznosti.

V določbah 45.-48. člena se podrobno ureja čezmejno pošiljanje rabljene EEO s predvidenimi podrobnejšimi zahtevami, ki naj bi preprečile pošiljke namenjene v nezakonito obdelavo. Pomembno je tudi strogo ločevanje med rabljeno EEO in OEEO ter temu primerni usposobljenost in pogostejša prisotnost nadzornikov na terenu.

MOP poročilo in podatke o izvajanju Direktive 2012/19/EU pošlje Komisiji v devetih mesecih po izteku triletnega obdobja, ki ga poročilo zajema, pri čemer prvo poročanje zajema obdobje od 14. februarja 2014 do 31. decembra 2015, vendar je vprašljivo, ali bodo tedaj že vidni učinki prenove zakonodaje. Z namenom zagotavljanja izmenjave informacij o izpolnjevanju obveznosti proizvajalcev in v skladu z Direktivo 2012/19/EU, MOP sodeluje s pristojnimi organi drugih DČ EU in Komisijo zlasti glede izmenjave podatkov iz nacionalnih evidenc proizvajalcev, pri čemer se uporabljajo tudi sredstva za elektronsko komunikacijo. Podlaga za takšno ureditev je dejstvo, da se vedno več EEO prodaja preko spleta, s tem pa je tudi nadzor otežen. Za namen izvajanja nadzora glede izvajanja Direktive 2012/19/EU MOP lahko pristojnemu organu druge države članice EU na njegovo zahtevo dovoli dostop do dokumentacije in podatkov v zvezi z izpolnjevanjem obveznosti proizvajalcev, vključno s podatki o nadzoru izvajanja te uredbe, pri čemer mora upoštevati zakon, ki ureja varstvo osebnih podatkov, in zakon, ki ureja varovanje poslovne skrivnosti.

5.4 Priprava za ponovno uporabo

Uredbe o OEEO sedaj v 4. členu določa, da mora proizvajalec zaradi preprečevanja nastajanja odpadkov v sodelovanju z izvajalci recikliranja OEEO načrtovati in proizvajati

173 37. člen Uredbe o OEEO.

174 39. člen Uredbe o OEEO.

takšno EEO, da je omogočena njena ponovna uporaba ter razstavljanje in predelava OEEO, njenih sestavnih delov in materialov. Pri načrtovanju in zasnovi EEO mora upoštevati zahteve za okoljsko primerno zasnovo proizvodov, povezanih z energijo, ki omogočajo ponovno uporabo in obdelavo OEEO, iz Energetskega zakona (EZ-1). Proizvajalec si mora prizadevati, da oblikovna zasnova ali konstrukcijske lastnosti EEO ali postopki v proizvodnji EEO ne preprečujejo ponovne uporabe OEEO, razen če taka oblikovna zasnova, konstrukcijske lastnosti ali postopki pomenijo bistveno prednost, zlasti glede varstva okolja ali varnosti proizvodov.

V Sloveniji je tako od 8.11.2014 v veljavi Uredba o tehničnih zahtevah za okoljsko primerno zasnovo proizvodov, povezanih z energijo¹⁷⁵. Najpomembnejšo evropsko zakonodajo na tem področju predstavljata Direktiva 2009/125/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o vzpostavitvi okvira za določanje zahtev za okoljsko primerno zasnovo izdelkov, povezanih z energijo (prenovitev Direktive 2005/32/ES in sprememba Direktive Sveta 92/42/EGS ter Direktiv 96/57/ES in 2000/55/ES) Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. julija 2005, ki je bila spremenjena z Direktivo 2012/27/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o energetske učinkovitosti, spremembi direktiv 2009/125/ES in 2010/30/EU ter razveljavitvi direktiv 2004/8/ES in 2006/32/ES. Poleg tega pa je Komisija sprejela še številne uredbe za posamične vrste izdelkov.

Gospodarska zbornica Slovenije navaja, da priprava ocene življenjskega kroga proizvoda (LCA) lahko odigra zelo pomembno vlogo med snovanjem novih izdelkov in /ali storitev. Izkušnje kažejo, da je v tej fazi, možno določiti preko 80% okoljskih učinkov, ki jih bo imel proizvod (izdelek ali storitev) od izbora surovine, skozi proizvodnjo ter uporabo do končnega ravnanja, ko pristane med odpadki.

Med prednostmi, ki jih prinaša tak pristop se prištevajo:

- zmanjšanje količine uporabljenih surovin, kar vpliva na nižanje prevoznih stroškov in manjšanjem količin odpadkov, ki jih je treba predelati ali v skrajnem primeru odložiti;
- zmanjšanja količine porabljene energije, kar je nesporno povezano z zmanjševanjem stroškov;

¹⁷⁵ Uredba o tehničnih zahtevah za okoljsko primerno zasnovo proizvodov, povezanih z energijo, Ur.l. RS, št. 76/14.

- zmanjšanja vsebnosti nevarnih snovi v proizvodu in omejevanje možnosti, da bi te snovi prešle v naravno okolje;
- povečanja deleža recikliranih ali snovi, ki jih je možno reciklirati v proizvodu. Imenovani delež se lahko poveča z zmanjšanjem števila različnih snovi, ki se v proizvodu pojavljajo in z zagotavljanjem enostavne razgradnje njegovih sestavnih delov.¹⁷⁶

Proizvajalec mora za lažjo pripravo OEEO za ponovno uporabo in pravilno ter okoljsko učinkovito obdelavo OEEO zagotoviti, da so za vsako vrsto nove EEO, prvič dane na trg, v enem letu po tem, ko je bila dana na trg, brezplačno na voljo informacije o pripravi OEEO za ponovno uporabo in obdelavi OEEO. V teh informacijah morajo biti v obsegu, ki je potreben za pripravo OEEO za ponovno uporabo in obdelavo OEEO v skladu z zahtevami iz te uredbe, navedeni podatki o sestavnih delih in materialih EEO ter o mestih nahajanja nevarnih snovi in zmesi v njej. Izvajalcem obdelave morajo biti dane na voljo v obliki pisnih navodil ali na zgoščenki, preko spletne storitve ali z drugimi elektronskimi sredstvi.

Končni uporabnik mora OEEO preden jo prepusti ali odda hraniti ločeno, tako da se ne meša z drugimi odpadki, ne poškoduje ali onesnaži z nevarnimi ali drugimi snovmi in njena ponovna uporaba ali predelava ni onemogočena ali izvedljiva le ob nesorazmerno visokih stroških. Pri tem pa velja znova poudariti, da mora biti končni uporabnik zelo pozoren, saj sme prepustiti OEEO iz gospodinjstev, ki je tako poškodovana, da zaradi nevarnih snovi v njej ogroža okolje in zdravje ljudi, je brez pomembnih sestavnih delov ali onesnažena z drugimi odpadki, samo izvajalcu javne službe v zbirnem centru ločeno zbranih frakcij komunalnih odpadkov. S tem je oddaja neposredno v centre za ponovno uporabo v tem primeru seveda izključena.

Izvajalec javne službe mora v zbirnem centru izvajalcu priprave za ponovno uporabo omogočiti, da iz prevzete OEEO izloči OEEO, primerno za pripravo za ponovno uporabo, in mu jo oddati. Izvajalec javne službe mora s prevzeto OEEO ravnati tako, da se ne meša z drugimi odpadki, ne poškoduje ali onesnaži z nevarnimi ali drugimi snovmi in njena ponovna uporaba ali predelava ni onemogočena ali izvedljiva le ob nesorazmerno visokih stroških. V

¹⁷⁶ http://www.gzs.si/skupne_naloge/varstvo_okolja/vsebina/Podnebne-spremembe/Energetska-zasnova-izdelkov-LCA (26. 5. 2015).

evidenci o zbranih odpadkih mora ločeno voditi podatke o OEEO, oddani v pripravo za ponovno uporabo, in jih redno posredovati proizvajalcem in nosilcem skupnih načrtov.

Zbiranje OEEO mora potekati tako, da je zbrano OEEO mogoče v čim večjem obsegu oddati v pripravo za ponovno uporabo, kadar je to primerno, ali predelati. Zbrano OEEO je treba predhodno skladiščiti tako, da se ne meša z drugimi odpadki, se ne zmečka, zdrobi ali drugače uniči ali onesnaži z nevarnimi ali drugimi snovmi in tako, da je nepooblaščenim osebam onemogočeno ravnanje z OEEO. Priprava za ponovno uporabo ima prednost pred recikliranjem, recikliranje pa prednost pred drugimi načini predelave OEEO. V Uredbi o OEEO je izrecno določeno da se morajo javnost, predvsem pa končni uporabniki, o prednostih priprave za ponovno uporabo še posebej obveščati.

Imetnik EEO, ki trdi, da namerava to EEO kot rabljeno EEO in ne kot OEEO poslati v drugo DČ EU ali tretjo državo, mora med drugim imeti dokazilo v obliki kopije računa in pogodbe v zvezi s prodajo ali prenosom lastništva EEO, iz katere je razvidno, da je EEO namenjena za neposredno ponovno uporabo in deluje brezhibno. Preostale zahteve so podrobneje navedene v 45. členu Uredbe o OEEO, 46. člen pa določa izjeme za primere, ko je EEO vrnjena proizvajalcu ali tretji osebi, ki deluje v njegovem imenu, zaradi popravila in z namenom ponovne uporabe EEO z napako in pod garancijo ali pa je rabljena EEO, namenjena za profesionalno uporabo, zaradi vzdrževanja ali popravila z namenom ponovne uporabe na podlagi veljavne pogodbe poslana proizvajalcu ali tretji osebi, ki deluje v njegovem imenu, ali obratu tretje osebe v državi, v kateri se uporablja Sklep Sveta OECD C(2001) 107 konč. o spremembah Sklepa OECD C(92) 39 konč. o nadzoru čezmejnega premeščanja odpadkov za predelavo.

Z globo od 5.000 do 15.000 evrov se kaznuje proizvajalec, če ne zagotovi informacij o pripravi za ponovno uporabo OEEO izvajalcu priprave ali informacij o obdelavi OEEO upravljavcu obrata za obdelavo. Z globo od 5.000 do 15.000 evrov pa se kaznuje za prekršek izvajalec javne službe, če v zbirnem centru ločeno zbranih frakcij komunalnih odpadkov ne omogoči izločanja OEEO, primerne za pripravo za ponovno uporabo, in njenega oddajanja v pripravo za ponovno uporabo.

Ob koncu leta 2014 je prišlo do sprememb tudi v francoski zakonodaji¹⁷⁷, saj so distributerji sedaj zavezani končne uporabnike obveščati o tem koliko časa bodo na voljo rezervni deli za kupljene izdelke. Prav njihovo pomanjkanje ali visoka cena popravil, ovirajo podaljšanje življenjske dobe izdelkov. Problematika t.i. »planned obsolescence« oz. načrtovane/vgrajene zastarelosti je že več let predmet debat v strokovnih krogih. Prav področje EEO je tu najbolj na udaru, saj se ocenjuje, da se povprečen prenosni računalnik pokvari v treh do štirih letih¹⁷⁸, hkrati pa vse večji del novejšje programske opreme ni kompatibilen z obstoječo strojno. Med večjimi proizvajalci so obtožbe pogosto usmerjene proti Applu, saj njihovi izdelki veljajo za težko popravljive¹⁷⁹, hkrati pa je tudi ravnanje z njimi od trenutka, ko postanejo OEEO, zapletenejše in okolju škodljivejše. Po nekaterih ocenah se ob nakupu novih pametnih telefonov zgolj 12% starih proda ali zamenja za nove¹⁸⁰ ostali pa še lep čas ostajajo v gospodinjskih.

V evropskem prostoru primer dobre prakse predstavlja organizacija RREUSE, članica ECOS (European Environmental Citizens Organization for Standardization), ki združuje socialna podjetja, ki se ukvarjajo s ponovno uporabo, popravili in recikliranjem. Več kot 77.000 zaposlenih in 60.000 prostovoljcev ter pripravnikov, se v 16 državah EU in v ZDA ukvarja z:

- zbiranjem, ločevanjem in redistribucijo rabljenega blaga in oblačil
- zbiranjem, popravilom in ponovno uporabo OEEO, pohištva in drugih večjih odpadkov
- kompostnimi projekti
- dobrodelnimi trgovinami in trgovinami, ki se ukvarjajo s prodajo izdelkov iz druge roke
- zbiranjem in recikliranjem papirja, kartona, lesa, plastike, barv, kovin, knjig in igrač

¹⁷⁷

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000029881868&dateTexte=&categorieLien=id> (26. 5. 2015).

¹⁷⁸ <http://www.consumerreports.org/cro/magazine/2014/02/repair-or-replace/index.htm> (12. 6. 2015).

¹⁷⁹ <http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/company-breaks-open-apple-watch-to-discover-what-it-says-is-planned-obsolescence-10203822.html> (12. 6. 2015).

¹⁸⁰ <http://www.green-alliance.org.uk/resources/A%20circular%20economy%20for%20smart%20devices.pdf> (12. 6. 2015).

- ozaveščanjem javnosti, mednarodnimi projekti, izmenjavo izkušenj in podporo podjetništvu.

V Sloveniji so se centri ponovne uporabe (v nadaljevanju: CPU) vzpostavili v okviru projekta USE-REUSE, ki sta ga sofinancirala Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ter Evropski socialni sklad. Kot je navedeno na spletni strani CPU, se v centre prinese še uporabne izdelke, kjer je nato mogoče po simbolični ceni kupiti prenovljene izdelke. Na podlagi raziskav naj bi vsak posameznik razpolagal z vsaj 5 kg še uporabnih izdelkov na leto, ki prepogosto končajo na odlagališčih.¹⁸¹ Nahajajo se v Ljubljani, Rogaški Slatini, Vojniku, Tepanjah, Slovenskih Konjicah, Ormožu, Trebnjem in Kočevju. Poleg tega pa najdemo še kotičke za ponovno uporabo v Miklavžu na Dravskem polju, Zrečah, Lenartu in Slovenskih Konjicah, ki so namenjeni začasnemu skladiščenju izdelkov, ki bi bili oddani matičnemu socialnemu podjetju CPU d.o.o. SO.P. V Sloveniji najdemo še centre ponovne uporabe, ki so se vzpostavili neodvisno od projekta USEREUSE, nasploh pa lahko govorimo o trendu povečane popularnosti tovrstnih ustanov.

V praksi pa vendarle ostaja odprtih še več vprašanj. Za izvajanje priprave za ponovno uporabo, ki je urejena v Uredbi o OEEO, je potrebno okoljevarstveno dovoljenje, saj gre za ravnanje z OEEO. V primeru, ko pa končni uporabnik EEO v center ponovne uporabe prinese sam, pa gre zgolj za rabljeno EEO. Za razliko od španske ureditve je še vedno nejasno kdo torej odgovarja za EEO v različnih fazah, sledljivost pa je prav tako pomanjkljiva. Za zvišanje kakovosti celotnega procesa, bi bila koristna že uporaba standardov kot je npr. PAS (Publicly Available Specification) 141. Razvili so ga strokovnjaki v sodelovanju z britansko vlado in je namenjen ravnanju tako z rabljeno EEO kot tudi OEEO¹⁸², proti plačilu pa je na voljo že na spletu.¹⁸³

5.4.1 Zakonodajna ureditev priprave za ponovno uporabo v Španiji

¹⁸¹ <http://www.cpu-reuse.com/kaj-je-cpu> (12. 6. 2015).

¹⁸² <http://www.wrap.org.uk/content/pas-141-re-use-standard> (12. 6. 2015).

¹⁸³ <http://shop.bsigroup.com/en/ProductDetail/?pid=00000000030245346> (12. 6. 2015).

Španski zakonodajalec je pri prenosu Direktive o OEEO konkretno opredelil tudi samo pripravo na ponovno uporabo v Kraljevem odloku o OEEO.¹⁸⁴ Ta ureja pripravo na ponovno uporabo tako določno, da predpisuje vse potrebne tehnične predpostavke, ki zagotavljajo varnost za zdravje, okolje in končne uporabnike in v evropskem merilu predstavlja eno izmed najboljših ureditev tega področja.

V uvodnem delu izpostavljajo, da sta popravljjanje opreme in priprava na ponovno uporabo OEEO sektorja, ki generirata številna nova delovna mesta v EU, in ki se bosta še naprej razvijala tako družbeno kot ekonomsko. Organ, odgovoren za analizo, ki deluje v okviru Ministrstva za kmetijstvo, hrano in okolje poroča¹⁸⁵, da naj bi bil ravno sektor za odpadke največji generator t.i. zelenih delovnih mest v Španiji. Kraljevi odlok že sam določa delež OEEO, ki naj bi se namenil za pripravo na ponovno uporabo od l. 2017 naprej, in sicer kar 2% v skupini velike OEEO in 3% v skupini majhnih informacijskih in telekomunikacijskih naprav, z namenom povečanja priprave na ponovno uporabo. S tem se ustvarjajo tudi nova delovna mesta. Sektor za odpadke že sedaj kreira največ zelenih delovnih mest v Španiji, in sicer kar 27% vseh zelenih delovnih mest, sama priprava na ponovno uporabo pa naj bi v prihodnje po predvidenih ocenah kreirala novih 4.700 delovnih mest¹⁸⁶.

Kraljevi odlok določa, da ima OEEO vedno subjekta, ki odgovarja¹⁸⁷ za njene obveznosti, ki izhajajo iz njene proizvodnje in predelave. Primarno končni uporabnik lahko OEEO nameni na ponovno uporabo neposredno ali pa jo zavrže. V slednjem primeru bo prost odgovornosti za OEEO, ko bo predal to zbirnim ali drugim lokalnim centrom, centrom distributerjev ali predelovalcev ali zbirnim centrom proizvajalcev, in takrat odgovornost prevzame proizvajalec. V času predaje lahko končni uporabnik celo zahteva pisno potrdilo o predaji, v katerem bo navedeno ali je možna ponovna uporaba opreme. Sekundarni odgovorni subjekti so lokalni zbirni centri OEEO, zbirni centri distributerjev in drugi subjekti, vpisani v

184 Real Decreto sobre ghresiduos de aparatos eléctricos y electrónicos (RAEE), Boletín Oficial del Estado (BOE), št. 45.

185 [Http://www.magrama.gob.es/es/prensa/15.02.20%20CM%20Real%20Decreto%20RAEE_tcm7-363035_noticia.pdf](http://www.magrama.gob.es/es/prensa/15.02.20%20CM%20Real%20Decreto%20RAEE_tcm7-363035_noticia.pdf) (21. 6. 2015).

186 V okviru projekta Biotska raznovrstnost - Zelena delovna mesta (2007-2013) so ocenili, da lahko le pri pripravi za ponovno uporabo EEO zagotovijo 4.700 neposrednih delovnih mest. V mednarodnem obsegu ocenjujejo, da lahko priprava za ponovno uporabo OEEO ustvari 296 delovnih mest za vsakih 10.000 ton recikliranega materiala, na reciklažo 1.000 ton OEEO pa ustvari 15 delovnih mest oz. 200 delovnih mest, če se ta pripravi za ponovno uporabo.

187 4. člen RAEE.

register zbiranja OEEO, ki odgovarjajo za zbrano OEEO do predaje te subjektom za predelavo. Predaja se pisno in elektronsko dokumentirata.

Določbe predpisa gredo že tako daleč, da določajo obveznost proizvajalca¹⁸⁸ oblikovati proizvod tako, da med drugim olajšuje ponovno uporabo, popravilo in možnost razstavitve delov proizvodov. Po koncu življenjske dobe EEO se bo organizirala priprava na ponovno uporabo, na način, ki onemogoča nastanek odpadkov. Navodila za uporabo EEO morajo vsebovati tudi določbe, da naj končni uporabniki pred oddajo OEEO na zbirna mesta odstranijo baterije ter jih oddaj ločeno, zaradi lažjega upravljanja z OEEO. Obveznost proizvajalca je tudi, da ne bodo onemogočali priprave na ponovno uporabo in same ponovne uporabe OEEO. Proizvajalci imajo možnost skleniti prostovoljne dogovore z odgovornimi za popraviljanje in pripravo na ponovno uporabo OEEO, s CPU in z odgovornimi za predelavo OEEO, z namenom popraviljanja, ponovne uporabe, razgradnje in ocene OEEO, njenih delov in materialov.

Proizvajalci morajo priskrbeti potrebne informacije¹⁸⁹ CPU in centrom za predelavo, z namenom pravilnega popravila in ponovne uporabe proizvodov, kakor za pravilno pripravo na ponovno uporabo in pripravo odpadkov proizvodov. Kadar dajo na trg nov tip EEO, morajo CPU in centre za obdelavo obvestiti oz. jim posredovati potrebne informacije¹⁹⁰ o pripravi na ponovno uporabo in o obdelavi in pripravi na ponovno uporabo odpadkov proizvodov, in sicer brezplačno v roku enega leta od dne, ko je bila EEO dana prvič na trg. S ciljem varstva okolja, zaščite zdravja delavcev in za primerno obdelavo, bodo CPU in centri za obdelavo lahko kontaktirali proizvajalce za dodatne informacije, ki jih imajo na voljo glede lastnosti proizvoda in vsebnosti škodljivih snovi v EEO, o samih EEO in obdelavi njihovih odpadkov¹⁹¹. Proizvajalci morajo te informacije posredovati v roku enega meseca od uradne peticije.

188 6. člen RAEE.

189 10. člen RAEE.

190 Informacije morajo biti podane na način, primeren za izpolnjevanje določil tega predpisa, vključevati morajo identifikacijo vseh delov in materialov OEEO in informacije potrebne za pripravo proizvoda za ponovno uporabo. Informacije se posredujejo elektronsko, v obliki priročnikov, elektronskih CD-jev ali drugače, lahko tudi preko interneta. 10. člen RAEE.

191 Npr. informacije o vrsti in količini plinov uporabljenih v hladilnikih. 10. člen RAEE.

Končni uporabniki in profesionalni uporabniki bodo, kadar bo to mogoče¹⁹², lahko rabljene aparate namenili ponovni uporabi, tako da jih bodo predali neprofitnim družbam, ki lahko dajo aparate v ponovno uporabo, združbam, ki se ukvarjajo s prodajo rabljene opreme oz. kako drugače predali v ponovno uporabo¹⁹³.

Če obstaja trženje rabljenih aparatov, se bo to akreditirala preko dokumenta kot uradnega računa, ki bo spremljal OEEO dano v ponovno uporabo, in ki lahko identificira kupca in prodajalca ter mora biti v skladu s predpisi notranje prodaje (predpis o trgovini na drobno in drugimi izvedenimi predpisi).

Vsaka pravna ali fizična oseba, ki opravlja tržno dejavnost ali popravlja rabljeno EEO, namenjeno na trg za ponovno uporabo, bo vodila register¹⁹⁴ take EEO, ki prikazuje enote, vrsto opreme, oznako in št. serije, izvor ter destinacijo.

Centri za zbiranje bodo podpisali sporazume v zvezi s pripravo na ponovno uporabo, predvsem glede pregledovanja OEEO, ki bi se lahko namenila pripravi na ponovno uporabo. V sporazumih bodo definirani pogoji za dostop do centrov za zbiranje, ki bodo zagotovili potrebna sredstva za ločevanje OEEO, ki se lahko nameni za pripravo na ponovno uporabo. Lokalni centri za zbiranje morajo imeti prostore, ki omogočajo hranjenje OEEO, ki se lahko nameni za pripravo na ponovno uporabo. OEEO, ki se prevzame iz takih centrov se bo najprej pregledala in zbrala tista, ki gre lahko v ponovno uporabo, preden gre v centre za predelavo.

Priprava na ponovno uporabo se bo opravila ob prvemu prevzemu s strani pooblaščenih upravljavcev. Za pripravo na ponovno uporabo bodo lahko predali končni uporabniki OEEO direktno centru¹⁹⁵ za pripravo na ponovno uporabo ali pa se bo pregledala in klasificirala v zbirnih centrih. OEEO, ki ni primerna za ponovno uporabo se bo poslala v predelovalne centre.¹⁹⁶

Po končanem procesu priprave na ponovno uporabo bo OEEO postala EEO, na katero se bodo ponovno nanašali predpisi o notranji prodaji (glede prodaje na drobno, o končnih

192 Kadar ponovna uporaba ne bo mogoča, bodisi ker OEEO ni primerna za ponovno uporabo, bodisi zaradi pomanjkanja bistvenih delov ali strukturnih poškodb, ki so težko popravljive, naj končni uporabniki predajo OEEO skladno s tem predpisom kot odpadno EEO. 10. člen RAEE.

193 13. člen RAEE.

194 14. člen RAEE.

195 Centri za pripravo na ponovno uporabo bodo javni in pristojni na določenem območju. 20. člen RAEE.

196 20. člen RAEE.

uporabnikih in uporabnikih in drugi izvedeni predpisi)¹⁹⁷. V postopku za pripravo na ponovno uporabo bo morala OEEO prestati več testov¹⁹⁸. Prvi test bo vizualni pregled, v katerem se bodo proizvodi, ki imajo nepopolna ohišja, so pomanjkljivi ali jim manjkajo bistveni deli npr. kabli, izločili kot “neuporabna EEO” od ostale EEO in se poslala v center za predelavo. Sledil bo varnostni pregled funkcioniranja, kjer se preveri funkcionalnost, in kadar potrebno tudi izolacijo, ozemljitev in kratke stike. Kadar EEO ne vzdrži varnostnega pregleda, se preveri možno popravilo te ali odprava v center za predelavo. Kadar gre za opremo, kot so hladilniki, zamrzovalniki, pomivalni in pralni stroji, se preveri tudi energijska poraba. Določena je tudi nekatera OEEO oz. nekateri deli, ki se nikakor ne smejo dajati v ponovno uporabo (npr. katodne cevi, zaradi nevarnih snovi, ki jih vsebujejo). CPU morajo izpolnjevati določene pogoje, da lahko izvajajo naloge priprave na ponovno uporabo. Med drugim je center odgovoren za zbiranje EEO in zagotavljanje njene sledljivosti.

Postopki preverjanja kakovosti bodo spremljani s strani odgovornega tehnika. Vsak postopek bo vseboval potrebne specifične metode za manipulacijo, preverjanje in popravljanje opreme. Postopki morajo biti sestavljeni vsaj iz slednjih faz:

- testa varnosti,
- testa funkcionalnosti,
- odpravljanja osebnih podpisov (v primeru elektronske opreme in telekomunikacij), saj se morajo vsi osebni podatki zbrisati preden se da oprema v ponovno uporabo,
- ekstrakcija/nadgradnja programov, kjer mora elektronska in telekomunikacijska oprema imeti operativni in funkcionalni sistem),
- popravljanje ,
- čiščenje,
- priprava na prodajo in etiketiranje.

Kraljevi odlok določa tudi različne deleže¹⁹⁹ v različnih kategorijah EEO, ki se mora pripraviti na ponovno uporabo, ki se gibljejo vse od 55% pa tudi do 80% zbrane OEEO v določenih kategorijah.

197 30. člen RAEE.

198 Priloga IX k RAEE.

199 Priloga XIV k RAEE.

6 Inšpekcijski nadzor

6.1 Splošno

Inšpekcijski nadzor je nadzor nad izvajanjem oz. spoštovanjem zakonov in drugih predpisov, ki ga v RS izvajajo inšpektorji kot uradne osebe s posebnimi pooblastili in odgovornostmi. Izvaja se lahko v okviru različnih statusnih oblik, ki jih ureja Zakon o inšpekcijskem nadzoru²⁰⁰ (ZIN-B), in sicer lahko delujejo v okviru državne uprave v obliki inšpektorata, organa v sestavi ali kot notranja organizacijska enota ministrstva, kot državni organ ali javna agencija.²⁰¹ Izmed teh organizacijskih oblik so nekatere bolj ali manj primerne za izvrševanje inšpekcijskega nadzora.

Inšpekcijske službe statusno, organizacijsko, funkcionalno, delovno pravno in proračunsko delujejo kot del javne uprave oz. širšega javnega sektorja. Opravljajo pretežno oblastne naloge, saj po Zakonu o državni upravi (ZDU-1)²⁰² opravljajo eno zmed funkcij državne javne uprave, nadzorno funkcijo. Prvotni namen inšpekcijskih služb je bil preganjanje zavezancev, ki so kršili veljavno zakonodajo, danes pa se prisilna narava inšpekcij spreminja v bolj preprečevalno in partnersko, s ciljem učinkovitejšega upravnega sistema. Namen je predvsem spoštovanje veljavnih predpisov, poleg tega pa je smiselna vzpostavitev t. i. “regulatorne povratne zanke”, s katero preko nadzora na terenu, ki ga izvaja javna uprava, odločevalci politik pridobivajo povratne realne informacije o izvedljivosti in stopnji izvajanja veljavne zakonodaje. S tem pridobijo analitično osnovo za predlaganje sprememb predpisov, ki so neučinkoviti ali na kakršen koli način pomanjkljivi. Nadzor poleg ugotavljanja skladnosti ugotovljenega dejanskega stanja s predpisanim pomeni tudi možnost vplivanja z namenom usmerjanja. Izvajanje inšpekcijskega nadzora je ključno za spoštovanje predpisov, saj bi ti v nasprotnem primeru ostali t.i. “mrtva črka” na papirju. Ravno zaradi tega je potrebno izvajati inšpekcijski nadzor na vseh upravnih področjih, kjer javni interes narekuje ali prepoveduje oz. omejuje naslovnikom določeno ravnanje. Kljub temu je inšpekcijski nadzor le posredna odgovornost za spoštovanje predpisov, primarna odgovornost je še vedno na nosilcih samih.²⁰³

200 Zakon o inšpekcijskem nadzoru (ZIN-B), Ur.l. RS, št. 43/07, 40/14.

201 D. Bizjak, Organiziranost državnih inšpekcijskih služb, v: Pravna praksa, 23 (2008), str. 13-15.

202 10. člen Zakona o državni upravi (ZDU-1), Ur.l. RS, št. 113/05, 89/07–odl.US, 126/07–ZUP-E, 48/09, 8/10–ZUP-G, 8/12–ZVRS-F, 21/12, 47/13, 12/14 in 90/14.

203 P. Kovač, D. Bizjak, Š. Korage Purg, Delovanje inšpekcij v Sloveniji – od zakonitosti k učinkovitosti, v: Podjetje in delo, 2 (2009), str. 394-414.

6.2 Pravna podlaga delovanja inšpekcijskih služb

Pravna podlaga izvajanja inšpekcijskih nalog izhaja že iz ZDU-1²⁰⁴, ki določa obveznost nadzorovanja izvrševanja predpisov upravi na podlagi predpisov, ki posebej določajo njena pooblastila in naloge. Temeljna predpisa, ki urejata delovanje in razmerja vseh inšpekcijskih služb sta ZIN-B in ZJU-C, na podlagi katerih se sprejemajo tudi razni izvedbeni predpisi, prav tako zavezujoč za inšpekcijske službe.

Postopek dela in organizacijo urejajo, po načelu podrejene uporabe splošnih predpisov, za vse inšpekcijske službe najprej posebni predpisi oz. področna zakonodaja katere nadzor izvaja posamezna inšpekcijska služba, sledijo zakoni o posamezni vrsti inšpekcije, in hierarhično nazadnje ZIN-B in ZUP-H.²⁰⁵

6.3 Inšpekcija za okolje in naravo

Inšpektorat Republike Slovenije za okolje in prostor (v nadaljevanju: IRSOP) od 1.1.2015 deluje kot nov organ v sestavi MOP. Teritorialno je organiziran na 8-ih območnih enotah (v nadaljevanju: OE), in sicer na območju Ljubljane, Kranja, Novega mesta, Kopra, Murske Sobote, Nove Gorice, Celja in Maribora, s pripadajočimi izpostavami.²⁰⁶ V okviru IRSOP je med drugimi kot notranja organizacijska enota organizirana Inšpekcija za okolje in naravo (v nadaljevanju: ION), ki opravlja inšpekcijski nadzor na področju varstva okolja in narave.²⁰⁷ Nadzoruje raznovrstna dejanja in pojave, njena osnovna dejavnost pa je izvajanje nadzora nad spoštovanjem okoljevarstvenih, naravovarstvenih in vodovarstvenih predpisov ter predpisov s področja kemikalij in gensko spremenjenih organizmov.

6.3.1 Delovno področje Inšpekcije za okolje in naravo

Posamezna inšpekcijska služba izvaja uradni nadzor nad spoštovanjem tistih materialnih predpisov, ki urejajo upravno področje, za katerega nadzor je posamezna inšpekcijska služba zadolžena. IRSOP izvaja uradni nadzor nad spoštovanjem določenih okoljevarstvenih

204 10. člen ZDU-1.

205 P. Kovač, D. Bizjak, Š. Korage Purg, Delovanje inšpekcij v Sloveniji – od zakonitosti k učinkovitosti, v: Podjetje in delo, 2 (2009), str. 394-414.

206 [Http://www.iko.gov.si/fileadmin/iko.gov.si/pageuploads/SSPZ/Kontakti/Microsoft_Word_-_splet_organigram_OE_10092014.pdf](http://www.iko.gov.si/fileadmin/iko.gov.si/pageuploads/SSPZ/Kontakti/Microsoft_Word_-_splet_organigram_OE_10092014.pdf) (10. 4. 2015).

207 [Http://www.iko.gov.si/si/o_inspektoratu/organiziranost_inspektorata/inspekcija_za_okolje_in_naravo/](http://www.iko.gov.si/si/o_inspektoratu/organiziranost_inspektorata/inspekcija_za_okolje_in_naravo/) (10. 4. 2015).

predpisov, med katere spadajo tudi predpisi, ki neposredno ali posredno urejajo ravnanje z odpadki, vključno z OEEO, in iz njih izhajajoči podzakonski akti (izvedbeni predpisi). Ti predpisi so predvsem:

- Zakon o varstvu okolja (ZVO-1),
- Zakon o vodah (ZV-1),
- Zakon o ohranjanju narave (ZON),
- Zakon o ravnanju z gensko spremenjenimi organizmi (ZRGSO) in
- vsi preostali podzakonski akti, izdani na podlagi zgoraj navedenih zakonov.

Inšpektorji za okolje in naravo vodijo inšpekcijski upravni postopek in prekrškovni postopek v skladu s pooblastili in pristojnostmi, ki so opredeljena v formalnih predpisih in iz njih izhajajočih podzakonskih aktov. Glavna predpisa sta ZIN-B in Zakon o prekrških²⁰⁸ (ZP-1).

Za inšpekcijske službe za katere posebni zakoni predpisujejo posebno delovanje²⁰⁹, se za te primarno uporablja ta posebni zakon, ZIN-B pa subsidiarno v kolikor določena vprašanja niso urejena v posebnem zakonu. ZIN-B je glavni formalni predpis, ki ureja delovanje ION, saj posebnega zakona, ki bi drugače urejal postopek ni. V primerih, ko ZIN-B ali posebni formalni predpis določenih vprašanj ne ureja, se subsidiarno uporabljajo pravila splošnega upravnega postopka po ZUP-H²¹⁰.

ZIN-B ureja temeljna postopkovna pravila, vzpostavlja enotna načela, pooblastila in ukrepe vseh inšpekcijskih služb. Kljub temu se primarno upoštevajo še temeljna načela ZUP-H. ZIN-B kot posebni postopkovni zakon v primerjavi z ZUP-H določa, da se postopek inšpekcijskega nadzora začne predvsem po uradni dolžnosti. To lahko obrazložimo z razlogom javnega interesa, zaradi katerega se inšpekcijski nadzor sploh izvaja. V primeru, da

208 Zakon o prekrških (ZP-1), Ur.l. RS, št. 7/2003, 86/2004, 7/2005-skl.US, 34/2005-Odl.US, (44/2005, 40/2006, 51/2006 popr.), 115/2006,139/2006-Odl.US, (17/2008, 21/2008 popr.), 76/2008-ZIKS-1C, 109/2009-Odl.US, 108/2009, 45/2010-ZIntPK, 9/2011, 21/2013, 111/2013, 74/2014-Odl.US, 92/2014-Odl.US.

209 3., 4. člen ZIN-B.

210 Zakon o upravnem postopku (ZUP-H), Ur.l. RS, št. 80/1999, 70/2000, 52/2002, 73/2004, 119/2005, 105/2006–ZUS-1, 126/2007, 65/2008, 8/2010, 82/2013.

bi se postopke lahko začelo zgolj na zahtevo ali predlog posameznika, bi lahko zavezanci izrabljali nadzor kot bonitetno funkcijo za lastne koristi.²¹¹

6.3.2 Organiziranost Inšpekcije za okolje in naravo

6.3.2.1 Glavni inšpektor

Predstojnik inšpektorata je glavni inšpektor²¹², katerega glavne naloge so:

1. vodenje in predstavljanje inšpektorata, organiziranje in koordiniranje dela inšpektorjev ter v okviru svojih pooblastil odgovarjanje za zakonitost, kakovost in učinkovitost dela inšpekcije,
2. določanje letnega načrta izvajanja nalog inšpekcijskega nadzora ter način dodeljevanja zadev posameznim inšpektorjem v skladu s predpisi, ki urejajo upravno poslovanje in
3. posredovanje letnih poročil pristojnemu ministru in inšpekcijskemu svetu (v nadaljevanju: IS), ki med drugim vključujejo oceno realizacije letnega načrta dela.²¹³

6.3.2.2 Inšpekcijski svet

IS je stalno medresorsko delovno telo, ki ga vodi minister za upravo. Ustanovljen je bil zaradi zagotavljanja večje medsebojne koordinacije dela in doseganja večje učinkovitosti različnih inšpekcij. Njegovi člani so glavni inšpektorji in predstojniki organov oz. poslovodni organi oseb javnega prava, v katerih deluje inšpekcija. Bistvena naloga, ki jih opravlja je doseganje večje učinkovitosti in usklajenosti delovanja inšpekcij s tem, da usklajujejo izvajanje nalog inšpekcijskega nadzora različnih inšpekcij. Poleg tega obravnava skupna vprašanja glede delovanja inšpekcij, obravnava vprašanja povezana z usposabljanjem v posameznih inšpekcijah, obravnava in usklajuje oz. načrtuje ukrepe za zagotovitev informacijske podpore inšpekcijam.²¹⁴ Poslovnik IS²¹⁵ določa dodatne naloge, med katerimi so pomembne predvsem slednje:

211 P. Kovač, D. Bizjak, Š. Korage Purg, Delovanje inšpekcij v Sloveniji – od zakonitosti k učinkovitosti, v: Podjetje in delo, 2 (2009), str. 394-414.

212 9. člen ZIN-B.

213 10. člen ZIN-B.

214 11. člen ZIN-B.

215

[Http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/131128_Poslovnik_IS.pdf](http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/131128_Poslovnik_IS.pdf) (21. 6. 2015).

- obravnavanje skupnih strokovnih in organizacijskih vprašanj, povezanih z delovanjem posameznih inšpekcij,
- določanje in spremljanje kazalcev uspešnosti, učinkovitosti in kakovosti dela inšpekcij,
- načrtovanje in predlaganje usposabljanja javnih uslužbencev v inšpekcijah, skladno s potrebami,
- načrtovanje standardizacije opreme, evidenc in dostopov do baz podatkov, potrebnih za učinkovitejše opravljanje inšpekcijskega nadzora in vodenje prekrškovnih postopkov,
- zagotavljanje skupnega informacijskega sistema za vse inšpekcije, ki si medsebojno izmenjujejo podatke,
- zagotavljanje enotne razlage predpisov, ki se nanašajo na delo inšpekcij in
- obravnavanje predlogov za spremembe oz. dopolnitve predpisov.

Za izvajanje omenjeni nalog so bili ustanovljeni naslednji specializirani odbori²¹⁶:

- Odbor za informacijsko podporo,
- Odbor za izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje (obravnavanje predlogov s področja izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja; predlaganje ustreznih oblik usposabljanja inšpektorjev, skladno s potrebami; pripravljanje gradiv s področja dela na področjih skupnega interesa inšpektorjev za obravnavo na IS, organiziranje strokovnih posvetov z administrativno podporo Upravne akademije Ministrstva za javno upravo, druge naloge po odločitvi IS ali njegovega predsednika),
- Odbor za merjenje uspešnosti, učinkovitosti in kakovosti dela inšpekcijskih služb (pripravljanje predlog stalnih meril in kriterijev za ugotavljanje uspešnosti delovanja inšpekcijskih služb ter ugotavljanja učinkovitosti in kakovosti dela inšpekcij; spremljanje izvajanja meril in kriterijev za ugotavljanje uspešnosti delovanja inšpekcijskih služb ter ugotavljanja učinkovitosti in kakovosti dela inšpekcij; pripravljanje četrletnih poročil za obravnavo na seji IS o statističnih učinkih in kakovosti dela inšpekcij, druge naloge po naročilih IS ali njegovega predsednika),

216 [Http://www.mju.gov.si/si/o_ministrstvu/inspekcijski_svet/odbori_inspekcijskega_sveta/](http://www.mju.gov.si/si/o_ministrstvu/inspekcijski_svet/odbori_inspekcijskega_sveta/) (30. 4. 2015).

- Odbor za pravno področje (obravnavo pravnih vprašanj, naslovljenih na IS, zbiranje pripomb in sugestij za pripravo sprememb krovnih predpisov s področja delovanja inšpekcij).

IS se sestaja po potrebi na sejah, vendar najmanj dvakrat letno. Na sejah sprejema sklepe, smernice ter priporočila. Na seji sodelujejo člani sveta in njihovi sodelavci, predsednik sveta pa lahko samostojno ali na predlog članov povabi na sestanek tudi druge udeležence, ki bi lahko pomembno prispevali k uspešnemu reševanju posameznih vprašanj dnevnega reda.²¹⁷ O posameznih ugotovitvah in predlogih, ki bi prispevali k večji učinkovitosti delovanja inšpekcijskih služb seznani pristojno ministrstvo oz. vladno službo. O svojem delu IS pripravi najkasneje do 31.3. letno poročilo, ki ga minister za upravo pošlje v obravnavo vladi. IS je tudi prejemnik letnih poročil posameznih inšpekcijskih služb, ki vsebuje zlasti podatke o številu obravnavanih zadev, o času reševanja posamezne zadeve, o spoštovanju rokov pri reševanju posamezne zadeve ter o realizaciji letnih načrtov dela.²¹⁸

6.3.2.3 Inšpektorji za okolje in naravo

Inšpekcijski nadzor opravljajo inšpektorji kot uradne osebe s posebnimi pooblastili in odgovornostmi, ki jih določa predvsem ZIN-B. Ta določa temeljna načela, ki jih morajo spoštovati pri opravljanju inšpekcijskega nadzora, njihov položaj, pravice in obveznosti, pooblastila, postopek inšpekcijskega nadzora in ukrepe, ki jih lahko izrečejo ob ugotovitvi kršitve predpisa.

6.4 Inšpekcijski upravni postopek

Samo delovanje inšpekcij je primarno v javnem interesu, ker ta zagotavlja ravnanje skladno s kogentnimi predpisi, ker je to predvsem v korist družbe in posameznikov, na katero se zanašamo na podlagi načela pravne države. Primarni namen inšpekcijskega nadzora je javni interes²¹⁹, zato se inšpekcijski postopek navadno uvede po uradni dolžnosti (na podlagi

²¹⁷

[Http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/131128_Poslovnik_IS.pdf](http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/131128_Poslovnik_IS.pdf) (21. 6. 2015).

²¹⁸

[Http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/131128_Poslovnik_IS.pdf](http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/131128_Poslovnik_IS.pdf) (21. 6. 2015).

²¹⁹ P. Kovač, M. Remic, T. Sever, UPRAVNO PROCESNE DILEME 3 V POSEBNIH POSTOPKIH (2015), str. 281.

lastnih opažanj inšpektorja ali po načrtih rednih nadzorov v okviru programa dela in določenih analiz tveganja, ko se bolj rizične dejavnosti nadzira pogosteje). Lahko pa se začne na zahtevo prijavitelja, vendar prijavitelj uvedbe postopka ne more zahtevati oz. izsiliti.²²⁰

V slednjem primeru ZIN-B določa²²¹, da mora inšpektor upoštevati prijave, pritožbe, sporočila in druge vloge v zadevah iz svoje pristojnosti in vlagatelje na njihovo zahtevo obvestiti o svojih ukrepih. Prav tako je zavezan obravnavati anonimne prijave, razen če iz okoliščin izhaja sum, da so prijave neresne ali lažne²²². Če se ugotovi, da je prijava lažna, se postopek ustavi. Za takšno šteje prijava, ki jo vlagatelj vloži, čeprav ve, da zavezanec ni kršil zakona ali drugega predpisa.

6.4.1 Postopek prijave inšpekciji

V primeru zaznave nedopustnega onesnaževanja okolja ali drugega nedopustnega ravnanja, ki je kot tako opredeljeno v določenem predpisu in nad katerim izvaja nadzor inšpekcija, se lahko tak dogodek prijavi. Prijava se upošteva kot pobuda za inšpekcijski nadzor. Najbolje jo je poslati neposredno na IRSOP v Ljubljani ter na OE tiste inšpekcije, ki teritorialno pokriva območje, kjer je bilo zaznано nedopustno ravnanje. Poda se lahko tako pisno, po telefonu, osebno ali po elektronski pošti. Prijava naj vsebuje konkretne podatke o dogodku, ki je predmet prijave s podatki o kraju, času, pojavnosti in zaznavi škode, o domnevnem storilcu oz. podatkih, ki odkazujejo nanj. Priporoča se, da se prijavi priloži kakršna koli dokazila o domnevni kršitvi, in da se tudi vključi navedba pravnih določil oz. predpisov, ki naj bi bili domnevno kršeni, ni pa to nujno. Prijavitelj lahko v prijavi navede svoje podatke ali odda anonimno prijavo²²³, vendar v slednjem primeru ne more zahtevati od inšpektorja obvestila o poteku postopka in morebitnih sprejetih ukrepih. Če prijavitelj ne prejme odgovora na podlagi zahteve v razumnem roku, lahko o tem obvesti Sektor za upravno inšpekcijo, ki opravlja nadzor nad delom vseh inšpekcij in/ali Varuha človekovih pravic.²²⁴ Kadar obvestilo o poteku postopka zahteva oseba s pravnim položajem stranke ali stranskega

220 T. Jerovšek, P. Kovač, POSEBNI UPRAVNI POSTOPKI (2008), str. 177-178.

221 24. člen ZIN-B.

222 V primeru, da je bil izveden inšpekcijski postopek na podlagi lažne prijave, vse stroške trpi prijavitelj. 31. člen ZIN-B.

223 Inšpektor je dolžan varovati tajnost vira prijave in vira drugih informacij, na podlagi katerih opravlja inšpekcijski nadzor. 16. člen ZIN-B.

224 S. Vrbica, N. Videtič, PRAVNA SREDSTVA NA PODROČJU VARSTVA OKOLJA (2010), str. 17-18.

udeleženca v upravnem postopku, imajo ti pravico pregledovati dokumente zadeve in na svoje stroške prepisati ali preslikati potrebne dokumente v fizični ali elektronski obliki.²²⁵ Če to zahteva oseba, ki ni stranka v postopku, niti prijavitelj, se dostop presoja po Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja²²⁶ (ZDIJZ) in podrejeno po ZUP-H. Kadar pa gre za prijavitelja se uporabljajo določbe ZIN-B²²⁷. Tako naj bi se v primeru, ko ni bila ugotovljena kršitev, prijavitelja obvestilo o tem, da je bil postopek uveden, vendar kršitve niso bile ugotovljene oz. da postopek sploh ni bil uveden. V kolikor inšpektor ugotovi kršitev predpisov in odredi določene ukrepe, naj bi ta prijavitelja na njegovo zahtevo obvestil o tem, da je bil postopek uveden in da je naložil ukrepe glede na ugotovljene okoliščine, kar naj bi malo podrobneje obrazložil, vendar ne prepodrobno, kajti ta ni stranka v postopku.²²⁸

6.4.2 Pravice, obveznosti in pooblastila inšpektorjev v inšpekcijskem postopku

Pred izdajo odločbe v postopku, inšpektor oz. druge od inšpektorja pooblaščen osebe opravljajo posamezna dejanja, zlasti ugotavljajo dejstva in okoliščine, pomembne za izdajo odločbe.²²⁹ Ustvarjena je tudi pravna podlaga, na podlagi katere lahko posamezna strokovna dela opravijo specializirane organizacije, zavodi ali posamezniki, kadar to ni v nasprotju z javnim interesom ali interesi udeležencev postopka.²³⁰

Pooblastila in pristojnosti okoljskih inšpektorjev poleg ZIN-B določa tudi ZVO-1. Inšpektor pri opravljanju nalog inšpekcijskega nadzora samostojno vodi postopek ter izdaja odločbe in sklepe v upravnem in prekrškovnem postopku. Pri tem je dolžan upoštevati navodila in usmeritve predstojnika oz. nadrejenega.²³¹ Pri opravljanju inšpekcijskega nadzora ima inšpektor na voljo raznovrstna pooblastila.²³²

225 82. člen ZUP-H.

226 Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ), Ur.l. RS, št. 24/2003, 61/2005, 113/2005-ZInfP, 109/2005-ZDavP-1B, 28/2006, 117/2006-ZDavP-2, 23/2014, 50/2014, 72/2014-Skl.US, 19/2015-Odl.US.

227 24. člen ZIN-B.

228 T. Jerovšek, P. Kovač, POSEBNI UPRAVNI POSTOPKI (2008), str. 385.

229 Kljub temu pa od inšpektorja pooblaščen osebe ne smejo izdajati odločb ali sklepov, s katerimi se postopek ustavi. 25. člen ZIN-B.

230 26. člen ZIN-B.

231 18. člen ZIN-B.

232 Glej 19. člen ZIN-B Priloge št. 8.

Pri opravljanju nalog inšpekcijskega nadzora so inšpektorji v okviru svojih pooblastil samostojni, saj opravljajo svoje naloge z namenom varovanja javnega interesa ter interesov fizičnih in pravnih oseb. V okviru pooblastil pa morajo svoje naloge opravljati tako²³³, da pri izvrševanju teh ne posegajo v delovanje pravnih in fizičnih oseb v večjem obsegu, kot je nujno potrebno za zagotovitev učinkovitega inšpekcijskega nadzora. Pri izrekanju ukrepov morajo upoštevati težo kršitev in izreči ukrep, ki je za zavezanca ugodnejši, če je s tem dosežen namen zakona.

Splošna obveznost vsakega inšpektorja je varovati tajnost, s katero se seznani pri opravljanju svojih nalog. Dolžnost ne preneha s prenehanjem delovnega razmerja. Enako je zavezan varovati tajnost vira prijave in vira drugih informacij, na podlagi katerih opravlja inšpekcijski nadzor.²³⁴

Inšpektor je posebej odgovoren:

- če pri opravljanju nalog nadzora opusti izvršitev nalog oz. ne sprejme ustreznih ukrepov, ki jih je skladno z zakonom dolžan izvršiti oz. sprejeti,
- če ne poda prijave oz. ne obvesti pristojnih organov o kršitvah zakonov ali drugih predpisov, ki jih je ugotovil pri izvrševanju nalog inšpekcijskega nadzora ali
- če opravlja dejavnost oz. dela²³⁵ za drugega delodajalca na področju, na katerem opravlja naloge inšpekcijskega nadzora, razen če gre za znanstveno ali pedagoško delo.

Kršitev teh odgovornosti se šteje za hudo kršitev obveznosti iz delovnega razmerja²³⁶ in je lahko podlaga za ugotovitev disciplinske odgovornosti²³⁷ po Zakonu o delovnih razmerjih (ZDR-1) in Kolektivni pogodbi za javni sektor²³⁸ ali izredno odpoved pogodbe o zaposlitvi²³⁹, če je dejanje storjeno naklepno ali iz hude malomarnosti.

233 4., 5. člen ZIN-B.

234 16. člen ZIN-B.

235 15. člen ZIN-B.

236 17. člen ZIN-B.

237 12. člen ZDR-1.

238 Do uveljavitve Kolektivne pogodbe za javni sektor v celoti se uporabljajo črtane določbe ZJU razen določb o odvzemu položaja, razrešitve položaja ali naziva, imenovanje v eno stopnjo nižji naziv in odpovedi pogodbe o zaposlitvi.

239 111. člen ZDR-1.

Javni uslužbenec odgovarja za disciplinsko kršitev, ki jo stori z naklepom ali iz malomarnosti. Med težje kršitve spadata predvsem nezakonito ravnanje pri opravljanju dela, prekoračitev, opustitev ali drugačna zloraba pravic, obveznosti in odgovornosti iz delovnega razmerja.²⁴⁰

V inšpekcijskem postopku imajo inšpektorji na voljo razne ukrepe, med drugim tudi preventivne, med katere spada predvsem odgovarjanje na pisna vprašanja posameznikov, podjetij in institucij, ki se nanašajo na delovanje inšpekcije, obveščanje preko medijev javnosti o ugotovljenih nepravilnostih ter o posledicah kršitev zakonov in drugih predpisov ter drugimi načini, ki imajo namen ozaveščanja javnosti.²⁴¹ Tudi kadar inšpektor ugotovi nepravilnost ima na voljo vrsto različnih ukrepov. Izreka lahko tudi globe za prekrške, ki se zgodijo tekom inšpekcijskega postopka.

V primeru, ko inšpektor pri opravljanju nalog inšpekcijskega nadzora ugotovi, da je zavezanec storil kršitev zakona ali drugega predpisa, ki posega v pravice ali pravne koristi drugih pravnih oz. fizičnih oseb, je dolžan te osebe na njihovo zahtevo seznaniti z ugotovitvami, izrečenimi ukrepi in drugimi podatki, potrebnimi za uveljavljanje pravic prizadetih oseb. Kadar je to potrebno zaradi zavarovanja pravic drugih oseb, lahko inšpektor objavi svojo odločbo ali njen povzetek za določen čas na vidnem mestu v poslovnih prostorih zavezanca, na vhodu v te poslovne prostore, v javnih glasilih ali na drug primeren način.²⁴²

6.4.3 Položaj strank v inšpekcijskem postopku

Položaj stranke ima v inšpekcijskem postopku le zavezanec²⁴³, medtem ko sam vlagatelj prijave, pritožbe, sporočila ali druge vloge, nima položaja stranke.²⁴⁴ Takšna ureditev bi bila v

240 123. člen ZJU-1.

241 33. člen ZIN-B.

242 36. člen ZIN-B.

243 Primarno ZUP-H določa pravico biti stranka v postopku vsaki fizični ali pravni osebi zasebnega ali javnega prava, na zahtevo katere teče postopek ali zoper katero je uveden postopek. 42. člen ZUP-H. Zavezanec je lahko fizična ali pravna oseba, ki se nadzoruje na podlagi programa dela ali na podlagi prijave. P. Kovač, D. Bizjak, Š. Korage Purg, Delovanje inšpekcij v sloveniji – od zakonitosti k učinkovitosti, v: Podjetje in delo, 2 (2009), str. 394-414.

244 24. člen ZIN-B.

primeru kršitve pravic prijavitelja s kršitvijo zavezanca pomanjkljiva, zato je sodna praksa ureditev dopolnila z institutom stranskega udeleženca.²⁴⁵

Postopka se lahko zato udeleži tudi vsaka druga oseba, če izkaže pravni interes. Tega izkaže z zatrjevanjem, da vstopa v postopek zaradi varstva svojih pravnih koristi, ki pa morajo biti osebne²⁴⁶, neposredne ter oprte na zakon ali drug predpis.²⁴⁷ Dokazati se mora, da varuje neko svojo pravico ali pravni interes v upravni zadevi, ki je predmet upravnega postopka. Obstajati mora določeno razmerje stranskega udeleženca do upravne zadeve, v kateri želi sodelovati, kar pomeni, da to razmerje ureja materialni predpis iz katerega izhaja pravica ali pravna korist v upravni zadevi, o kateri se odloča.²⁴⁸ Tudi v primeru, ko so pravne koristi z ukrepi ali opustitvijo ukrepov inšpekcijskega nadzora prizadete, lahko te osebe, ne glede na to ali so prijavitelj ali ne, v inšpekcijskem postopku imajo položaj stranskega udeleženca.²⁴⁹

Bistvo pravnega interesa je, da bo pravni položaj posameznika okrnjen ali poslabšan glede na tistega, ki ga je imel prej. Ta ni podan, ko stranka uveljavlja svojo enako pravico, kakršno stranski udeleženec ima. Samo dejstvo, da nekdo npr. opravlja enako (konkurenčno) dejavnost, ne utemeljuje njegove pravnega interesa. Enako, če ena oseba bolj izpolnjuje določene pogoje ali standarde, npr. za izvajanje dejavnosti, za katero potrebuje upravno dovoljenje, ji ne daje interesa za vstop, če ta stranka ne bi izpolnjevala minimalnih zakonskih pogojev, razen če bi zakon določal, da imajo boljši ponudniki ob omejenem številu koncesij prednost. Potrebno je, da je dejanski interes pokrit s pravnim interesom.²⁵⁰

Torej ne glede na to, da prijavitelj ne more biti stranka postopka, se izjemoma lahko udeležuje postopka kot stranski udeleženec, če je s kršitvijo neposredno oškodovan,²⁵¹ kadar

245 P. Kovač, D. Bizjak, Š. Korage Purg, Delovanje inšpekcij v Sloveniji – od zakonitosti k učinkovitosti, v: Podjetje in delo, 2 (2009), str. 394-414.

246 Pravna korist je osebna, in ne splošna javna korist. Nanašati se mora neposredno na osebo, ki jo uveljavlja in biti mora neposredna, iti mora za sedanjo korist. T. Jerovšek, Vstop stranskega udeleženca v upravni postopek z vidika pravnega interesa in zastopanje javnega interesa preko državnega pravobranilstva v upravnem sporu, v: Javna uprava, 1-2 (2009), str. 173-184.

247 43. člen ZUP-H.

248 V. Androjna, E. Kerševan, UPRAVNO PROCESNO PRAVO (2006), str. 164-167.

249 P. Kovač, M. Remic, T. Sever, UPRAVNO PROCESNE DILEME 3 V POSEBNIH POSTOPKIH (2015), str. 281.

250 T. Jerovšek, Vstop stranskega udeleženca v upravni postopek z vidika pravnega interesa in zastopanje javnega interesa preko državnega pravobranilstva v upravnem sporu, v: Javna uprava, 1-2 (2009), str. 173-184.

251 T. Jerovšek, P. Kovač, POSEBNI UPRAVNI POSTOPKI (2008), str. 172.

je v zadevi sam prizadet, bodisi s kršitvijo zavezanca ali ukrepom inšpektorja (npr. z izdanim aktom)²⁵². Stranski udeleženec je lahko tudi katera koli druga pravna ali fizična oseba, ki je z odrejenimi inšpekcijskimi ukrepi prizadeta.²⁵³ Navedene osebe lahko tekom postopka dobijo status društva, ki deluje v javnem interesu, če po materialnem zakonu izkažejo pravni interes. Ta ni izkazan, če nekdo zatrjuje, da želi varovati javni interes, razen, če je na določeno osebo preneseno javno pooblastilo za varstvo javnega interesa.²⁵⁴

Kadar oseba, ki ni stranka v postopku, izkaže pravni interes za vstop v postopek, kot stranski udeleženec, uživa v postopku enake pravice in dolžnosti kot stranke, če zakon ne določa drugače.²⁵⁵

Dolžnost upravnega organa je po uradni dolžnosti skrbeti za to, da so v postopku udeleženi vsi, na katere pravice ali pravne koristi, bi lahko odločitev vplivala.²⁵⁶ V takem primeru mora organ povabiti osebo, da se udeležuje postopka. Vstop v postopek pa lahko zahteva tudi oseba sama, če meni, da ima pravni interes. Edini pogoj za to je, da na organ naslovi zahtevo za vstop v postopek. Vlogi mora oseba priložiti dokaze o pravnem interesu in tej osebi se bo dovolil vstop v postopek, če bo organ presodil, da ima pravico biti stranka.²⁵⁷

Nezmožnost biti stranka v postopku, ker inšpektor ni ukrepal, čeprav bi moral, bi pomenila, da je taki oseba odvzeta materialna pravica ali pravna korist, zagotovljena s predpisom. Neukrepanje samo pa tudi pomeni nezaščito javnega interesa. V postopek bo v takem primeru lahko vstopil s pritožbo zaradi molka inšpektorja ali zoper obvestilo, da inšpektor ne bo ukrepal, če bo v pritožbi izkazal, katera njegova pravica, utemeljena na zakonu, mu je bila s tem prizadeta. To pa velja le v primerih, ko bi bile prizadete pravice ali pravne koristi prijavitelja.²⁵⁸ V primeru, ko v postopku ni bila udeležena stranka ali stranski

252 P. Kovač, M. Remic, T. Sever, UPRAVNO PROCESNE DILEME 3 V POSEBNIH POSTOPKIH (2015), str. 281.

253 T. Jerovšek, P. Kovač, POSEBNI UPRAVNI POSTOPKI (2008), str. 172.

254 T. Jerovšek, Vstop stranskega udeleženca v upravni postopek z vidika pravnega interes in zastopanje javnega interesa preko državnega pravobranilstva v upravnem sporu, v: Javna uprava, 1-2 (2009), str. 173-184.

255 43. člen ZUP-H.

256 44. člen ZUP-H.

257 V. Androjna, E. Kerševan, UPRAVNO PROCESNO PRAVO (2006), str. 167.

258 B. Bugarič, T. Jerovšek, E. Kerševan, R. Kladošek, Š. Korade Prug, P. Kovač, R. Pirnat, S. Pličanič, N. Sajevec Plavčak, G. Trpin, G. Virant, KOMENTAR ZAKONOV S PODROČJA UPRAVE: ZAKON O JAVNIH USLUŽBENCHIH, ZAKON O DRŽAVNI UPRAVI, ZAKON O SISTEMU PLAČ V JAVNEM

udeleženec, ker ji ni bila dana možnost udeležbe, lahko pride tudi do obnove, saj gre za bistveno kršitev postopka.²⁵⁹

6.5 Pridobitev položaja inšpektorja za okolje in naravo

Pridobitev pravnega položaja inšpektorja ureja že ZIN-B²⁶⁰, ki določa, da je lahko za inšpektorja imenovana vsaka oseba, ki ima:

- predpisano izobrazbo v skladu z zakonom, ki ureja sistem javnih uslužbencev²⁶¹,
- ustrezne delovne izkušnje, določene s predpisi, ki urejajo notranjo organizacijo in sistemizacijo v organih državne uprave²⁶² in
- strokovni izpit za inšpektorja, če predpisi o inšpekciji na posameznem področju ne predpisujejo kakšnih posebnih pogojev.

Inšpektorji se morajo tudi stalno usposablјati za opravljanje svojih nalog v skladu s programom, ki ga predpiše predstojnik.²⁶³

6.5.1 Izobrazba po sistemu javnih uslužbencev

Za pridobitev položaja inšpektorja mora oseba izpolnjevati določene pogoje po Zakonu o javnih uslužbencih²⁶⁴ (ZJU-C), kar pomeni, da je inšpektor javni uslužbenec²⁶⁵, saj sklne

SEKTORJU, ZAKON O JAVNIH AGENCIJAH, ZAKON O INŠPEKCIJSKEM NADZORU (2004), str. 915-916.

259 260. člen ZUP-H.

260 12. člen ZIN-B.

261 Za inšpektorske nazive v 2. kariernem razredu: visoka strokovna izobrazba; v 1. kariernem razredu: univerzitetna izobrazba ali visoka strokovna izobrazba s specializacijo oz. magisterijem.

262 Za inšpektorske nazive v 2. kariernem razredu: inšpektor III – 4 leta, inšpektor II – 5 let, inšpektor I – 6 let; v 1. kariernem razredu: inšpektor-svetnik – 6 let, inšpektor-višji svetnik – 7 let.

263 12. člen ZIN-B.

264 Zakon o javnih uslužbenih (ZJU-C), Ur.l. RS, št. 56/2002, 110/2002-ZDT-B, 2/2004-ZDSS-1, 23/2005, 62/2005-Odl.US, 75/2005-Odl.US, 113/2005, 21/2006-Odl.US, 23/2006-Skl.US, 62/2006-Skl.US, 68/2006-ZSPJS-F, 131/2006-Odl. US, 11/2007-Skl. US, 33/2007, 69/2008-ZTFI-A, 69/2008-ZZavar-E, 65/2008, 40/2012-ZUJF.

265 1. člen ZJU-1.

delovno razmerje v javnem sektorju.²⁶⁶ Delodajalec javnega uslužbenca je pravna oseba s katero je ta v delovnem razmerju, za državni organ je to RS.²⁶⁷

Že ZJU-C na podlagi načela strokovnosti določa, da mora javni uslužbenec izvrševati javne naloge strokovno, vestno in pravočasno. Pri svojem delu mora ravnati po pravilih stroke in se v ta namen stalno usposablјati in izpopolnjevati, pri čemer pogoje za strokovno izpopolnjevanje in usposablјanje zagotavlja delodajalec.²⁶⁸ Določeno je tudi, da javni uslužbenec odgovarja za kakovostno, hitro in učinkovito izvrševanje zaupanih javnih nalog.²⁶⁹ Da bi lahko javni uslužbenec opravljal svoje naloge strokovno, ima pravico do kandidiranja za napotitev na izobraževanje za pridobitev dodatne izobrazbe v interesu delodajalca, vendar pa se napotitev izvaja le, če so zagotovljena finančna sredstva.²⁷⁰ Pravico in dolžnost se ima usposablјati tudi na delovnem mestu in izpopolnjevati svoje strokovno znanje po določenem programu in po napotitvi nadrejenega. Stroški usposablјanja bremenijo delodajalca.²⁷¹ Strategijo izobraževanja, usposablјanja in izpopolnjevanja določi vlada, s katero se določijo vsebine izobraževanja, usposablјanja in izpopolnjevanja ter višina sredstev, ki so namenjena za nadaljnje izobraževanje in za izvajanje usposablјanja in izpopolnjevanja.²⁷²

6.5.2 Splošni strokovni izpit

Pravilnik o strokovnem izpitu za inšpektorja²⁷³ določa vsebino splošnega strokovnega izpita za inšpektorja. Ta je sestavljen iz področij upravnega postopka in upravnega spora, postopka vodenja in odločanja o prekrških in postopka inšpekcijskega nadzora. Podrobnejši program strokovnega izpita (postopek opravljanja, način in postopek prijave, izpitni red, način priznavanja vsebin opravljenih izpitov ali preizkusov znanja, obseg in

266 Javni uslužbenec je posameznik, ki sklne delovno razmerje v javnem sektorju. Javni sektor med drugim po tem zakonu sestavljajo državni organi in uprave samoupravnih lokalnih skupnosti; javne agencije, javni skladi, javni zavodi in javni gospodarski zavodi ter druge osebe javnega prava, če so posredni uporabniki državnega proračuna ali proračuna lokalne skupnosti. 1. člen ZJU-1.

267 3. člen ZJU-1.

268 9. člen ZJU-1.

269 13. člen ZJU-1.

270 101. člen ZJU-1.

271 102. člen ZJU-1.

272 103. člen ZJU-1.

273 Pravilnik o strokovnem izpitu za inšpektorja, Ur.l. RS, št. 111/2007.

program strokovnega izpita) in druga vprašanja, povezana s strokovnim izpitom, določa minister za upravo.²⁷⁴

Pravilnik velja za vse inšpekcijske službe, ki delujejo na podlagi ZIN-B²⁷⁵, torej tudi za inšpektorje za okolje in naravo. Podrobnejši program vsebine izpita je določen v prilogi pravilnika, ki ga glede na spremembe veljavne zakonodaje usklajuje minister za upravo.²⁷⁶ Na podlagi programa je na spletni strani Ministrstva za javno upravo objavljen seznam literature in pravnih virov, ki so potrebni za pripravo na izpit.²⁷⁷

6.5.3 Posebni del izpita za inšpektorja za okolje in naravo

Pravilnik o posebnem delu izpita za inšpektorja za okolje in naravo, gradbenega inšpektorja, rudarskega inšpektorja, energetskega inšpektorja, geodetskega inšpektorja in stanovanjskega inšpektorja²⁷⁸ določa program posebnega dela strokovnega izpita za inšpektorja na področju varstva okolja in narave v prilogi. Ta program je podlaga za podrobnejšo vsebino izpita, ki jo določi glavni inšpektor, pristojen za okolje, prostor in naravo, ki tudi usklajuje podrobnejše vsebine posebnega izpita, glede na spremembe predpisov na področju, na katerem se izvaja inšpekcija.²⁷⁹ V zvezi z ravnanjem z odpadki, določa kot vsebino izpita vrste odpadkov, odlagališča za nevarne, nenevarne in inertne odpadke, ravnanje z odpadki, vnos snovi v tla, izvoz uvoz in tranzit odpadkov. Kot učna literatura so v okviru zakonodaje navedeni le ZVO-1, Pravilnik o ravnanju z odpadki, Odredba o čezmejnem pošiljanju odpadkov in Pravilnik o odlaganju odpadkov, konkretno pa ne predpisuje posebnega znanja v zvezi z OEEO.

274 12.a člen ZIN-B.

275 1. člen Pravilnika o strokovnem izpitu za inšpektorja.

276 2. člen Pravilnika o strokovnem izpitu za inšpektorja.

277 [Http://www.mju.gov.si/si/upravna_akademija/strokovni_izpiti_in_priprave_nanje/#c18468](http://www.mju.gov.si/si/upravna_akademija/strokovni_izpiti_in_priprave_nanje/#c18468) (16. 4. 2015).

278 Pravilnik o posebnem delu izpita za inšpektorja za okolje in naravo, gradbenega inšpektorja, rudarskega inšpektorja, energetskega inšpektorja, geodetskega inšpektorja in stanovanjskega inšpektorja, Ur.l. RS, št. 125/04 in 62/06.

279 3., 4. člen Pravilnika o posebnem delu izpita za inšpektorja za okolje in naravo, gradbenega inšpektorja, rudarskega inšpektorja, energetskega inšpektorja, geodetskega inšpektorja in stanovanjskega inšpektorja.

6.6 Problematika dela Inšpekcije za okolje in naravo

Že IS je v letnem poročilu iz leta 2013²⁸⁰ kot glavne probleme inšpekcijske službe izpostavil stalno zmanjševanje števila inšpektorjev, nenadomestitve bolniških odsotnosti in upokojevanja, naraščanje števila prijav, vedno večje število subjektov, ki jih inšpekcija nadzoruje, grožnje s strani nadzorovanih subjektov in težave zaradi preobširne in težko razumljive zakonodaje, ki dopušča različne interpretacije. Problem je predvsem vsebinsko obširno in raznovrstno področje delovanja, ki ga ureja veliko število predpisov.

Odbor za izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje je na podlagi podatkov Upravne akademije ugotovil, da se inšpektorji redko udeležujejo usposabljanj, predpisanih na podlagi programa usposabljanja za inšpektorje. Odbor je preučil programe usposabljanj in ugotovil, da so ti sicer ustrezni.

V odgovorih posameznih inšpekcij je izstopal predvsem odgovor, da se zaradi pomanjkanja finančnih sredstev namenjenih za izobraževanje in usposabljanje, inšpektorji udeležujejo zgolj brezplačnih izobraževanj. Iz statističnih podatkov o izobraževanjih in usposabljanjih v posameznih inšpekcijah je razvidno, da se je število dni, namenjenih izobraževanju in usposabljanju inšpektorjev, v letu 2011 drastično zmanjšalo (s povprečja 4,9 dni v letu 2010 na 3,3 dni). Od takrat se je povprečno število dni povečalo (3,4 dni v letu 2012 in 3,8 dni v letu 2013). Še vedno pa se v povprečju izobraževanju in usposabljanju inšpektorjev nameni premalo časa po mnenju Odbora. Letno se v posamezni inšpekciji za usposabljanje nameni od 0,1 pa do 14 dni na inšpektorja na leto. Odbor je IS predlagal, da poskušajo v okviru razpoložljivih finančnih sredstev področju izobraževanja in usposabljanja zagotoviti prioriteto.

Ena izmed nalog, ki jih je zastavil IS je bil, da bi zaradi težke finančne situacije v državi, zaradi katere inšpekcije ne morejo zagotavljati zadostnega obsega usposabljanja za svoje zaposlene, Upravni akademiji dana pobuda, da bi zagotovila posamezna brezplačna usposabljanja in izpopolnjevanja skozi celo leto, ne samo ob koncu leta. Do uresničitve te pobude žal ni prišlo.

280

[Http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/Letno_porocilo_IS_2013.pdf](http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/Letno_porocilo_IS_2013.pdf) (15. 4. 2015).

Iz strateških usmeritev in prioritet IRSOP v letu 2015²⁸¹ izhaja, da si je IRSOP v okviru ravnanja z odpadki določila kot cilje izboljšati kakovost dela na področju inšpekcijskega nadzora in ukrepanja ter modernizacijo in nadgradnjo internega informacijskega sistema. Vsebinsko to pomeni tudi povečati aktivnosti na področju ravnanja z odpadki, prispevati h visoki ravni kakovosti življenja in socialni blaginji državljanov z zagotavljanjem okolja, v katerem raven onesnaženosti ne učinkuje škodljivo na zdravje ljudi in okolje in z spodbujanjem trajnostnega razvoja v mestih ter ravnanje z odpadki in poraba obnovljivih in neobnovljivih naravnih virov, ki omogočajo trajnostno proizvodnjo in potrošnjo, pripomorejo k zmanjševanju onesnaženja okolja in porabe energije tako, da ne preseže nosilne zmogljivosti okolja.

V letu 2015 načrtujejo na področju varstva okolja in narave ter zaščite voda opraviti približno 7500 inšpekcijskih nadzorov, tako rednih, izrednih kot kontrolnih pregledov, kar je približno enako število nadzorov kot v preteklih letih ter okviru razpoložljivih sredstev nadaljevati z izvršilnimi postopki po drugi osebi, predvsem pri odstranjevanju nedovoljeno odloženih odpadkov (najbolj izstopajoča postopka sta odvoz izrabljenih gum iz gramozne jame na Dravskem polju -Albin Promotion- ter odstranjevanje nezakonito odloženih odpadkov na področju Celjske kotline). Usmerjene akcije nadzora z morebitnimi dodatnimi potrebnimi akcijami so predvidene predvsem na področju odlagališč odpadkov in čezmejnega pošiljanja odpadkov.²⁸²

Že sama IRSOP²⁸³ se zaveda, da se v zadnjih nekaj letih sooča s pomanjkanjem števila inšpektorjev, zaradi česar je nemogoče, da bi opravili vse predpisane naloge. Dodatni problem temu je obširnost in nepreglednost zakonodaje, zaradi česar ugotavljajo, da je nemogoče, da bi izvajali inšpekcijski nadzor na vseh področjih za katera so pooblaščen. Glede na trenutno kadrovsko zasedbo, bodo v obdobju 2014-16 morali izvajati inšpekcijski nadzor z le 48 inšpektorji, zaradi česar so razvrstili povzročitelje onesnaževanja v tri skupine z namenom

281

[Http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/SOJ/2015/Strateske_usmeritve_in_prioritete_inspektoratov_oz._inspekcij_za_letu_2015_21042015.doc](http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/SOJ/2015/Strateske_usmeritve_in_prioritete_inspektoratov_oz._inspekcij_za_letu_2015_21042015.doc) (17. 4. 2015).

282

[Http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/SOJ/2015/Strateske_usmeritve_in_prioritete_inspektoratov_oz._inspekcij_za_letu_2015_21042015.doc](http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/SOJ/2015/Strateske_usmeritve_in_prioritete_inspektoratov_oz._inspekcij_za_letu_2015_21042015.doc) (17. 4. 2015).

283

[Http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/5_O_INSPEKTORATU/Porocila_in_nacrti_de_la/LETNI_NACRT_DELA_2015.pdf](http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/5_O_INSPEKTORATU/Porocila_in_nacrti_de_la/LETNI_NACRT_DELA_2015.pdf) (17. 4. 2015).

zagotavljanja inšpekcijskega nadzora nad tistimi onesnaževalci, ki glede na svojo velikost in vrsto dejavnosti predstavljajo tveganje za okolje. Prioritete so bile določene predvsem glede na poročevalske obveznosti, ki jih ima RS do EK.

Inšpekcijski nadzor bodo opravljali na prioriteto določenih področjih, med drugim na področju ravnanja z odpadki. Izhodišča dela za to obdobje so zboljšati kakovost dela na področju inšpekcijskega nadzora in ukrepanja, zboljšati stanje na področju ravnanja z odpadki, ravnanje z odpadki in poraba obnovljivih in neobnovljivih naravnih virov, ki omogočajo trajnostno proizvodnjo in potrošnjo, pripomorejo k zmanjševanju onesnaženja okolja in porabe energije tako, da ne preseže nosilne zmogljivosti okolja ter prispevati h visoki ravni kakovosti življenja in socialni blaginji državljanov z zagotavljanjem okolja, v katerem raven onesnaženosti ne učinkuje škodljivo na zdravje ljudi in okolja, in z spodbujanjem trajnostnega razvoja v mestih.

Kot prioriteta I. so med drugimi zajete tudi družbe za ravnanje z embalažo in odpadno embalažo ter OEEO, zavezanci za ravnanje z nevarnimi in nenevarnimi odpadki ter zavezanci, ki pošiljajo odpadke preko meja. Inšpekcijski redni²⁸⁴ nadzor nad temi zavezanci, naj bi se izvajal vsaj 1x letno. Vse prispele prijave, ki bodo povezane s temi zavezanci pa se bodo morale obravnavati prioriteto.

6.7 Predlogi za izboljšanje inšpekcijskega nadzora

IRSOP se v zadnjih nekaj letih sooča s pomanjkanjem števila inšpektorjev, z obširnostjo ter nepreglednostjo zakonodaje, naraščanjem števila prijav in vedno večjim številom nadzorovanih subjektov, zaradi česar je nemogoče, da bi opravila vse predpisane naloge. Kot slabost izpostavljam tudi dejstvo, da so vsi inšpektorji pooblaščen za opravljanje vseh nalog s področja varstva okolja.

Problem učinkovitega nadzora je slaba izobrazba inšpektorjev. Za pridobitev naziva inšpektorja morajo opraviti le splošni strokovni in posebni strokovni izpit, katerega program določa posebnega znanja s področja ravnanja z EEO ne zahteva. Strokovne izpite in priprave nanje sicer organizira Upravna akademija, vendar ta za leto 2015 nima razpisanih nobenih

284 Redni nadzori so inšpekcijski nadzori zavezancev na terenu in niso posledica prijav. Ti so lahko napovedani in se opravijo na kraju samem, kot tudi nenapovedani, da se preprečijo razne neskladnosti s predpisi. [Http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/5_O_INSPEKTORATU/Porocila_in_nacrti_dela/LETNI_NACRT_DELA_2015.pdf](http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/5_O_INSPEKTORATU/Porocila_in_nacrti_dela/LETNI_NACRT_DELA_2015.pdf) (17. 4. 2015).

izobraževanj o EEO, institutu podaljšane odgovornosti ali zakonodaji s tega področja, prav tako pa iz poročil ni razvidno, da bi bila takšna izobraževanja organizirana v zadnjih letih.

Potrebno bi bilo izvesti več internih izobraževanj za inšpektorje, tudi v okviru WEEELABEX organizacije, ki nudi izobraževanja²⁸⁵ za presojevalce specializirane na področju WEEELABEX standardov ravnanja z EEO. Dodatna motivacija za izobraževanje bi bila pridobitev certifikata inšpektorja kot specializiranega WEEELABEX nadzornika, kar pomeni, da lahko opravlja nadzore vseh shem, ki so stranke WEEELABEX. Za pridobitev certifikata mora posedovati pravno znanje, zadnje tehnološke napredke in mehanizme nadzora na področju ravnanj z EEO.

Izobraževanja bi lahko potekala tudi v okviru izobraževalnih institucij v Sloveniji. Upravna akademija npr. nudi seminarje seznanjanja z zakonodajnimi in sistemskimi novostmi, Slovenski inštitut za kakovost in meroslovje (v nadaljevanju: SIQ) nudi izobraževanja s področja okolja.²⁸⁶ Na njihovi spletni strani²⁸⁷ so objavljena izobraževanja, ki jih nudijo v prihodnjem letu s področja okolja. Razvidno je, da se jih veliko od teh osredotoča tudi na okoljsko zakonodajo povezano konkretno z ravnanjem z odpadki.

Za izboljšanje inšpekcijskega nadzora predlagamo tudi interdisciplinarno specializacijo vsaj enega inšpektorja na OE za ravnanja z EEO oz. specializacijo 4 inšpektorjev, ki bi izvajali naloge s tega področja po celotni Sloveniji. Za ugotovitev dejanskih razmer pa bi bilo predhodno dobrodošlo izvesti akcijo nadzora na območju celotne države, da se ugotovi stopnja izvajanja predpisov. Z namenom povečanja prisotnosti na terenu priporočamo uvedbo okoljevarstvenih nadzornikov, katerih pravno podlago določa ZVO-1.²⁸⁸ Okoljevarstveni nadzornik je posebej usposobljena oseba, ki mora imeti najmanj peto stopnjo strokovne izobrazbe in ima pooblastilo po ZVO-1, ki ga izda minister po predhodno opravljenem preizkusu, ki se izvede na podlagi predpisanega programa preverjanja strokovnega znanja, ki obsega poznavanje predpisov s področja varstva okolja in splošnega upravnega postopka. Program usposabljanja in preverjanja znanja predpiše vlada.²⁸⁹ Okoljevarstveni nadzorniki lahko opravljajo posamezna dejanja v postopku pred

285 Guidelines for attendees WEEELABEX General Training in Auditors Profile.

286 [Http://www.siq.si/izobrazevanje/index.html?no_cache=1](http://www.siq.si/izobrazevanje/index.html?no_cache=1) (24. 6. 2015).

287 http://www.siq.si/izobrazevanje/koledar_izobrazevanj/okolje/index.html (24. 6. 2015).

288 158. člen ZVO-1.

289 160. člen ZVO-1.

izdajo odločbe v inšpekcijskih zadevah po ZVO-1. V okviru inšpekcije lahko predvsem ugotavljajo dejstva in okoliščine ter opravljajo nadzor nad spoštovanjem izdanih ukrepov inšpektorjev na področju ravnanja z odpadki v obrti in obrti podobni dejavnosti. Imajo pooblastilo za vstopanje in pregledovanje naprav ali obratov, v katerih se nahaja vir obremenjevanja okolja, sme zahtevati in pridobiti vpogled v dokument, s katerim lahko ugotovi istovetnost oseb, in druge listine potrebne za ugotovitev stopnje obremenjevanja okolja.²⁹⁰

6.8 Odškodninska odgovornost javnih oblasti za škodo, k izvira iz protipravnega ravnanja inšpektorjev

Podlaga za inšpektorjevo odgovornost je lahko tako kazenska, civilno odškodninska in/ali disciplinska. Poleg tega pa primarno odgovarja tudi RS kot pravna oseba za svojega delavca. Inšpektor kot uradna oseba mora biti namreč strokovno kvalificiran za opravljanje specifične nadzorstvene dejavnosti, ker pa tudi on ni izvedenec za vsa strokovna vprašanja prihaja do strokovnih napak. Splošna praksa velja, da je strokovna napaka tisto, kar je v nasprotju z veljavnimi standardi razumskega in smotrnega ravnanja in v nasprotju z običajno profesionalno prakso, pri čemer vsak odmik od običajne prakse ne pomeni malomarnega ravnanja. Dolžno previdnost in pazljivost določa stroka. Kot eden izmed najpogostejših razlogov za nastanek strokovne napake je navedeno nezadostno poznavanje predpisov in stroke.²⁹¹

6.8.1 Odgovornost javnih oblasti

Pred uveljavitvijo instituta odškodninske odgovornosti države za ravnanje svojih uslužbencev, je pravni red posamezniku zagotavljal pravico zahtevati odškodnino le od uslužbenca. Ta pravila so temeljila na mandatni teoriji po kateri naj bi uslužbensko razmerje pomenilo mandatno razmerje. Protipravno ravnanje uslužbenca je posledično pomenilo ravnanje *contra mandatum*, kar je pomenilo, da je presegel dana pooblastila in je zato odgovarjal kot zasebnik – *si excessit, privatus est*. Po takratni teoriji država ni bila krivdno sposobna, a je teorija naletela na veliko kritik v 19. stoletju in zahtevala se je uveljavitev vsaj subsidiarne odgovornosti države. Razvila se je neposredna odgovornost države, po kateri

290 159. člen ZVO-1.

291 T. Stojin, INŠPEKCIJSKO NADZORSTVO (1996), str. 48-52.

država odgovarja primarno, proti uslužbencu pa lahko ta zahteva regres, če je uslužbenec ravnal krivdno. S tem je zavarovan oškodovanec, saj odškodnino uveljavlja od javno pravnih oseb, ki so sposobne jamčiti za protipravno povzročeno škodo.²⁹²

6.8.2 Načelo pravne države

Država s svojimi normami opredeljuje strukturo državne oblasti, pristojnosti državnih organov ter pravice in dolžnosti posameznikov. Naloga sodobnega modernega prava je zato na eni strani zagotovitev učinkovitega delovanja države, na drugi strani pa zagotovitev relativne svobode in enakosti posameznikov.²⁹³ Zagotovljeno mora biti izvajanje načela pravne države, ki pomeni predvsem vezanost delovanja vseh državnih organov na pravne predpise, zato tudi vladavina prava, kot nasprotje njihovi samovolji in arbitrarnosti. URS in drugi pravni akti morajo zagotavljati človekove pravice in svoboščine ter njihovo pravno varstvo predvsem pred nedopustnimi posegi države. Spoštovati je treba tudi načelo zakonitosti in ustavnosti, ki pomeni obveznost vseh, da pri sprejemanju pravnih aktov in izvrševanju materialnih dejanj ravnajo v okviru in skladno z zakoni in ustavo ter ju dosledno izvršujejo. Zajema tudi zahtevo po skladnosti nižjih pravnih predpisov z višjimi in materialnih dejanj z zakoni in ustavo.²⁹⁴ Tudi načelo pravne varnosti se povezuje s pravno državo, ker pomeni, da so pravila vedenja in ravnanja pravnih subjektov predvidljiva (predvidljivost prava), da se pravno urejeno vedenje in ravnanje v življenju uresničuje (zanesljivost prava) in da je zato mogoče načrtovati, kako naj se vedemo v prihodnje (zaupanje v pravo).²⁹⁵ Državljeni verujejo v ustavo. Pravo nalaga obvezno uporabo norm, to je dolžnost javnih oblasti, zato njihovo ravnanje, ki je skladno s pravom, ne more postati protipravno. Načelo pravne države pa se povezuje še z nekaterimi drugimi načeli (prepoved retroaktivnega delovanja zakonov, načelo jasnosti itd.).

6.8.3 Pravne podlage odškodninske odgovornosti

V slovenskem pravnem sistemu ne poznamo enotnega predpisa, ki bi urejal odškodninsko odgovornost javnih oblasti, zato mora sodišče to presoјati na podlagi ustavne pravice do povračila škode ter s pravili odškodninske odgovornosti delodajalca za delavca po

292 J. Šinkovec, ODGOVORNOST DRŽAVE ZA ŠKODO (1998), str. 8.

293 M. Pavčnik, M. Cerar, A. Novak, UVOD V PRAVOZNANSTVO (2006), str. 82-85.

294 I. Kaučič, F. Grad, USTAVNA UREDITEV SLOVENIJE (2008), str. 75-76 in 87-89.

295 M. Pavčnik, TEORIJA PRAVA (2007), str. 627.

splošnih pravilih obligacijskega prava in s specialnimi določbami, ki urejajo javne uslužbence in inšpekcijski nadzor.

6.8.3.1 Ustava Republike Slovenije

Ustava Republike Slovenije (v nadaljevanju: URS) določa²⁹⁶: “Vsakdo ima pravico do povračila škode, ki mu jo v zvezi z opravljanjem službe ali kakšne druge dejavnosti državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil s svojim protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki tako službo ali dejavnost opravlja.” Iz te določbe jasno izhaja pravica posameznika do povračila škode za protipravna ravnanja javne oblasti. S tem, ko je pravica zapisana v URS pomeni, da gre za ustavno pravico, kar kaže na pomen človekovih pravic v razmerju do nosilcev oblasti, ki o teh pravicah odločajo. S tem je odškodninska odgovornost ustavna kategorija, zaradi česar se je z zakonom ne sme omejevati, in ker se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi zakona, lahko sodišče izhaja iz same URS.²⁹⁷ Po drugi strani pa gre tudi za omejitev suverenosti oblasti, ki izhaja iz spoznanja, da neodgovornost oblasti za lastna ravnanja ni združljiva z načelom demokracije ter pravne države, in z poudarjenim pomenom človekovih pravic v razmerju do javne oblasti. Država je zato tista, ki jo temeljne pravice omejujejo, kot tista, ki jih varuje in še tista, ki jih pogosto krši, ter te, lastne kršitve sankcionira.²⁹⁸

Drugi odstavek istega člena določa, da ima oškodovanec tudi pravico zahtevati povrnitev škode neposredno od tistega, ki mu jo je povzročil, vendar pod pogojem, da je to predvideno v zakonu. Navadno pride to v poštev le, kadar je uslužbenec povzročil škodo naklepno ali iz velike malomarnosti.²⁹⁹

Med zavezance te določbe sodijo vse oblike organiziranja inšpekcijskih služb, za katere nosi odgovornost RS ali samoupravna lokalna skupnost. Kadar je povzročitelj škode inšpekcijska služba kot organ v sestavi ministrstva, notranja organizacijska enota ministrstva

296 26. člen URS.

297 15. člen URS.

298 D. Jadek Pensa, Pravica do povračila škode po 26. členu Ustave, v: Podjetje in delo, 6-7 (1999), str. 1290.

299 I. Kaučič, F. Grad, USTAVNA UREDITEV SLOVENIJE (2008), str. 119.

ali drug državni organ bo odgovornost nosila RS. Če bo organizirana kot organ lokalne skupnosti pa bo odgovarjala lokalna samoupravna skupnost.³⁰⁰

6.8.3.2 Obligacijski zakonik

Za presojo odškodninske odgovornosti javnih oblasti se uporabijo civilna pravila neposlovne odškodninske odgovornosti, ker obveznost povrnitve škode izhaja iz posega v tuje zavarovane pravice, zaradi česar pravno razmerje med povzročiteljem škode in oškodovancem nastane šele s škodnim dogodkom. Odgovornost temelji na odgovornosti za ravnanje drugega, ker škodo s protipravnim ravnanjem stori oseba ali organ, ki opravlja oblastne naloge. Splošno načelo je, da vsakdo odgovarja za svoja dejanja, a izjemoma, zaradi posebne povezave med povzročiteljem škode in neko osebo, odgovarja (tudi) ta oseba. Do tega pride, če kdo opravlja delo v senci drugega, bodisi, ker je od njega odvisen bodisi ker dela na področju druge osebe, na področju, kjer nosi ta nevarnost, in je potrebno, da se dejanje in odgovornost ločita. Tedaj odgovornost nosi oseba, ki ni opravila dejanja,³⁰¹ navadno RS ali druga oseba javnega prava. Konkretnije gre za odgovornost delodajalca za delavca in pravne osebe za njen organ. Odgovornost za drugega urejata 147. člen in 148. člen OZ. 148. člen ureja odgovornost pravne osebe za škodo, ki jo njen organ povzroči tretji osebi pri ali v zvezi z opravljanjem svojih funkcij. Če zakon ne določa kaj drugega, ima pravna oseba regresni zahtevek naproti tistemu, ki je škodo povzročil namenoma ali iz hude malomarnosti.

6.8.3.3 Zakon o javnih uslužbencih

Odškodninska odgovornost države za javne uslužbence je urejena tudi z ZJU, ki ureja razmerje med pravno osebo, ki odgovarja, in posameznikom, ki je povzročil škodo. Inšpektorji so zaradi izvajanje oblasti javni uslužbenci, ki delujejo v javnem sektorju, zato se za presojo njihove odgovornosti uporablja tudi ZJU. Določili 147. člena OZ in 135. člena ZJU določata, da je za škodo, ki jo povzroči delavec oz. javni uslužbenec pri delu ali v zvezi z delom tretji osebi, odgovoren delodajalec oz. pravna ali fizična oseba, pri katerem je delavec delal, ko je škoda bila povzročena, razen če dokaže, da je delavec v danih okoliščinah delal, kot je bilo treba. Delodajalec inšpektorja je RS ali lokalna samoupravna skupnost, zato sta ta dva lahko odškodninsko odgovorna. Določata tudi, da ima oškodovanec pravico zahtevati povrnitev škode neposredno od inšpektorja, če je ta škodo povzročil namenoma.

300 D. Bizjak, Odškodninska odgovornost države za škodo, ki izvira iz protipravnega delovanja inšpektorjev, v: Uprava, 1 (2009), str. 63-84.

301 S. Cigoj, TEORIJA OBLIGACIJ (2003), str. 192.

147. člen OZ in 139. člen ZJU nadalje določata, da lahko RS in lokalna samoupravna skupnost uveljavljata regresni zahtevek od inšpektorja, če je škodo povzročil naklepno. V zvezi s tem ZJU določa tudi možnost uveljavitve regresnega zahtevka za celotno ali delno izplačano odškodnino, če je škodo povzročil s hudo malomarnostjo, s čimer je določena solidarna odgovornost RS oz. lokalne samoupravne skupnosti in inšpektorja.

138. člen ZJU določa, da je inšpektor oproščen odškodninske odgovornosti, če je opravljal delo po navodilih ali odredbi nadrejenega, saj more le te upoštevati, razen, če po zakonu ni vezan na navodila nadrejenih. Inšpektor pa lahko zahtevo vnaprej pisno navodilo, če meni, da je ustno navodilo nejasno ali da bi izpolnitev tega pomenilo protipravno ravnanje oz. bi povzročilo škodo. Na podlagi pisnega navodila mora opraviti delo. Če meni, da bi izvršitev pomenila protipravno ravnanje lahko odkloni izvršitev oz. mora odkloniti, če meni, da bi pomenila kaznivo dejanje. Inšpektor je prost odškodninske in disciplinske odgovornosti, če je storil disciplinsko kršitev oz. povzročil škodo z izvršitvijo pisnega navodila nadrejenega ali z izvršitvijo ustnega navodila, če nadrejeni kljub njegovi pisni zahtevi ni izdal pisnega navodila, ni pa prost kazenske odgovornosti. V tem primeru odgovarja nadrejeni, ki je dal navodila.

6.8.3.4 Zakon o inšpekcijskem nadzoru

Sama organiziranost in delovanje inšpekcijskega nadzorstva ne zagotavlja tudi učinkovitih rezultatov v praksi. Kadar inšpektor ravna v nasprotju s pravili in načeli ZIN-B, RS oz. lokalna samoupravna skupnost odgovarja zanj po pravilih odškodninske odgovornosti.³⁰² Zakon³⁰³ določa, da je RS oz. samoupravna lokalna skupnost odgovorna za premoženjsko škodo, ki je bila povzročena zavezancu ali drugi osebi s protipravnim dejanjem ali opustitvijo dejanja inšpektorja pri izvajanju nalog inšpekcijskega nadzora. Izrecno je tudi zapisana pravna podlaga za regresni zahtevek, ki ga ima RS oz. samoupravna lokalna skupnost nasproti inšpektorju, če je ta škodo povzročil naklepno ali s hudo malomarnostjo, v primeru, da je škodo povzročil s kaznivim dejanjem, pa lahko zavezanec ali tretja oseba zahtevata povračilo škode neposredno od inšpektorja. S tem zakonom je konkretizirana ustavna pravica po 26. členu URS.

302 P. Kovač, D. Bizjak, Š. Korage Purg, Delovanje inšpekcij v Sloveniji – od zakonitosti k učinkovitosti, v: Podjetje in delo, 2 (2009), str. 394-414.

303 37. člen ZIN-B.

Vsekakor bi bila potrebna zaradi specifikke odgovornosti javnih oblasti, potrebno sprejeti posebne predpise, ki bi jo urejali. Ker pa takšnih ni, se mora sodišče opreti neposredno na 26. člen URS in uporabiti splošna pravila obligacijskega prava z nekaterimi posebnostmi. Pri tem je treba upoštevati tudi ZJU in ZIN-B. Zadnji je v odnosu do OZ in ZJU *lex specialis*. S primerjavo opazimo nekaj razlik med ZIN-B in 26. členom URS. Slednji z navedbo nosilca javnih pooblastil, kot enim izmed morebitnih odgovornih subjektov za odškodninsko odgovornost, širi krog odgovornih subjektov. Zožuje tudi omejitev povrnitve škode, in sicer le na premoženjsko škodo, vendar pa je stališče, da ZIN-B kot *lex specialis* ne more izključiti odgovornosti za nepremoženjsko škodo³⁰⁴, saj je odškodninska odgovornost države ustavna kategorija, ki se je z zakonom ne sme omejevati.³⁰⁵

6.8.4 Predpostavke odškodninske odgovornosti javnih oblasti

V primeru, ko se presoja ravnanja oblasti *de iure imperii* morajo biti izpolnjeni pogoji civilnega delikta z nekaj posebnostmi, in sicer:

1. nastati mora škoda,
2. povzročena v zvezi z opravljanjem službe ali druge dejavnosti (pri izvajanju nalog inšpekcijskega nadzora),
3. državnega organa, organa lokalne skupnosti ali nosilca javnih pooblastil (pri tem se ZIN-B omejuje le na dejanja inšpektorjev),
4. in protipravno ravnanje osebe ali organa, ki to dejavnost ali službo opravlja (protipravno dejanje ali opustitev inšpektorja).

6.8.4.1 Škoda

Odškodninska odgovornost je mogoča šele ob nastanku škodnega dogodka. Škoda je definirana kot poseg v premoženjske pravice posameznika, pomeni zmanjšanje premoženja (navadna škoda), preprečitev povečanja premoženja (izgubljeni dobiček), pa tudi povzročitev telesnih ali duševnih bolečin ali strahu drugemu ter okrnitev ugleda pravne osebe (nepremoženjska škoda). Glede vrst škode, ki se priznavajo se uporabljajo pravila OZ. Priznava se tako premoženjska kakor nepremoženjska škoda. Vendar pa načelo *neminem laedere*, ki izhaja iz splošnih pravil odškodninske odgovornosti, po katerem je vsakršno

304 D. Bizjak, Odškodninska odgovornost države za škodo, ki izvira iz protipravnega delovanja inšpektorjev, v: Uprava, 1 (2009), str. 63-84.

305 15. člen URS.

povzročanje škode protipravno, ne pride v poštev pri odškodninski odgovornosti javnih oblasti. Kumulativno mora biti podana še protipravnost ravnanja nosilca javne oblasti, da bo škoda pravno upoštevana.³⁰⁶

6.8.4.2 Subjekt jamčevanja

URS³⁰⁷ določa, da imajo pravico izvrševati javno oblast državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblasti. Predvsem gre za osebe, ki so v javnopravnem razmerju, bodisi kot zaposleni ali nosilci pooblastil.³⁰⁸ URS narekuje, da odgovarja vsaka oseba, neodvisno od njenega statusa, ki ima javnopravna pooblastila in izvaja javnopravno funkcijo. Odgovornost je razširjena na celotno področje javnopravnega delovanja. Oškodovanje na podlagi javnopravnih pooblastil nastane s protipravnim ravnanjem oseb, ki pripadajo javnopravni osebi. V funkcionalno jamčevanje vključujemo osebe, ki so v javnopravnem delovnem razmerju, osebe, ki so v zasebnopravnem delovnem razmerju v javni instituciji (delavci in uradniki v javni službi) in osebe, ki so v javnopravnem uradnem razmerju (ministri, poslanci, župani). V vsakem primeru pa zasebnopravno ravnanje ne more biti preneseno na javnopravno osebo.³⁰⁹ Iz tega lahko sklenemo, da so inšpektorji subjekti jamčevanja, saj imajo sklenjeno delovno razmerje z RS za delo v javnem sektorju.

6.8.4.3 Ravnanje v zvezi z opravljanjem dela

Škoda mora nastati pri delu ali v zvezi z delom ali drugo dejavnostjo javnega uslužbenca ali organa oblasti, ki mora imeti naravo oblastnega ravnanja. Oškodovanje mora nastati pri izvajanju neke javne funkcije, kar se presoja v vsakem konkretnem primeru, zaradi razlikovanja od zasebne odgovornosti. Z izvajanjem javne funkcije razumemo vsakršno javno delovanje, ki je podano, če se javne naloge izvajajo z javnopravnimi sredstvi. Oblastno ravnanje se najpogosteje odraža v upravnih odločbah (posamičnih aktih) in z materialnimi dejanji, ki pomenijo izvrševanje oblasti, imajo pa lahko značaj storitve ali opustitve sprejema akta oz. izvršitve dejanja.³¹⁰

306 D. Jadek Pensa, Pravica do povračila škode po 26. členu Ustave, v: Podjetje in delo, 6-7 (1999), str. 1292-1293.

307 26. člen URS.

308 J. Šinkovec, ODGOVORNOST DRŽAVE ZA ŠKODO (1998), str. 56-57.

309 J. Šinkovec, ODGOVORNOST DRŽAVE ZA ŠKODO (1998), str. 163-168.

310 J. Šinkovec, ODGOVORNOST DRŽAVE ZA ŠKODO (1998), str. 167.

Najpomembnejše je, da dejanje sodi v delovno področje povzročitelja škode, ki mu je zaupano in da se delo opravlja v korist države. Škodno dejanje mora biti izvršeno znotraj službe uslužbenca, ki mu je zaupano izvrševanje nalog države ali javnih pooblastil oz. dejavnosti državnega organa. Odgovornost je podana za dejanja v službenem času, izrecno v okviru izvajanja oblastnih nalog, zadošča pa tudi, če je storjeno zunaj časa in nalog, a je dajal videz, da deluje pri izvrševanju oblasti. V odločbi Vrhovnega sodišča Republike Slovenije³¹¹ je bilo zavzeto stališče, da gre lahko za ravnanje v zvezi z delom tudi tedaj, ko delavec ni v službi, če (kaznivo) dejanje zagreši "pod plaščem avtoritete organa, katerega delavec je bil." V konkretni zadevi je policist storil kaznivo dejanje protipravnega odvzema prostosti tako, da je oblečen v uniformo in opremljen z lučjo za ustavljanje avtomobilov ustavil osebni avto oškodovanca in ji nato odvzel prostost. Dejanje je bilo storjeno pod plaščem avtoritete organa, katerega delavec je bil. Zveza z policistovim delom je bila spoznana v načinu izvršitve dejanja, saj brez te zveze ne bi imel možnosti, da sploh stori škodljivo dejanje. Uslužbenec lahko odškodninsko odgovarja tudi osebno, in sicer ko ta prestopi prag zaupanega delovnega področja.³¹² Vzročno zvezo med protipravnim ravnanjem in škodo mora dokazovati oškodovanec.

Izvajanje inšpekcijskega nadzora pomeni izvrševanje nadzora nad spoštovanjem predpisov. Zaradi oblastne narave dela in raznovrstnih ukrepov in pooblastil, ki jih imajo na voljo pri svojem delu, pomeni izvajanje inšpekcijskega nadzora oblastno delovanje.

6.8.4.4 Protipravnost

Potreben je poseben standard "protipravnost nedopustnega ravnanja," ker je glede na splošno odškodninsko protipravnost, poseg v premoženjsko ali nepremoženjsko sfero oškodovanca pogosto posledica delovanja organov oblasti. Pri presoji je pomembno ali gre za protipravnost v ožjem pomenu (za ravnanje, ki nima podlage v zakonu) ali v širšem pomenu (ravnanje oz. opustitev, ki nasprotuje običajni metodi dela oz. službeni dolžnosti).³¹³

311 II Ips 350/92, 11. november 1992.

312 M. Bukovec, Odškodninska odgovornost države za svoje uslužbence, v: ZBORNIK INŠTITUTA ZA PRIMERJALNO PRAVO PRI PRAVNI FAKULTETI: ODGOVORNOST DRŽAVE, LOKALNIH SKUPNOSTI IN DRUGIH NOSILCEV JAVNIH POOBLASTIL ZA RAVNANJE SVOJIH ORGANOV IN USLUŽBENCEV (2005), str. 41-50.

313 M. Juhart, Odgovornost države za nepravilno (protipravno) odločbo, v: ZBORNIK INŠTITUTA ZA PRIMERJALNO PRAVO PRI PRAVNI FAKULTETI: ODGOVORNOST DRŽAVE, LOKALNIH

Protipravnost tako lahko na eni strani pomeni kršitev pravil stroke oz. pravil za opravljanje službe, dejavnosti državnega organa ali nosilca javnih pooblastil, ki razkrivajo naravo dela in potrebno skrbnost, ki se zahteva. Ta pravila so merilo za presojo protipravnosti in krivde.³¹⁴

Na drugi strani pa protipravnost pomeni jasna in očitna neskladnost s pravom. 153. člen URS določa, da ko oseba izvršuje oblastne naloge, izvaja oblastno dejanje ali izdaja posamični akt, mora za to vedno imeti podlago v zakonu ali zakonitem predpisu.

V zvezi z upravnim delovanjem moram omeniti še drugi odstavek 120. člena, po katerem morajo upravni organi opravljati svoje delo samostojno v okviru in na podlagi ustave in zakonov. Zaradi tega se protipravnost presoja po pravilih zakonitosti, ki veljajo za določeno vrsto oblastnega ravnanja organa. Pri posamičnih aktih to pomeni, da obstoji materialna ali procesnopravna nepravilnost ali kršitev dolžnosti o pravilni in popolni ugotovitvi dejanskega stanja. Za materialna dejanja velja enako, ta morajo temeljiti na zakonu ali zakonitem predpisu, biti izvedena sorazmerno in na predpisan način.

Organ lahko povzroči škodo aktivno ali pasivno. Aktivno povzroči škodo z izvrševanjem državnih pooblastil in nalog, v drugem pa s tem, da ničesar ne stori, kar je težje dokazati, in sicer le, če zakon izrecno predpisuje dolžnostno ravnanje nekaj storiti.

Potrebno je izpostaviti področje nezadostnega nadzora nad delovanjem različnih subjektov. Nezadosten nadzor še ne povzroči škode, ampak jo povzroči škodno dejanje nekoga drugega, ki pa ne bi nastalo, če bi bilo nadzorstvo zadostno. V teh primerih je potrebno vedno presojati ali je krivdno ustvarjen položaj zaradi neustreznega nadzorstva res takšno ravnanje, da mora država odgovarjati za posledice, ki z dejanji drugega nastanejo v tem položaju. Sodišča se ob presoji protipravnosti ravnanj predvsem naslanjajo na presojo krivde ter konkretne okoliščine primera. Navadno mora biti podana vsaj huda malomarnost, a se tudi od tega načela odstopa in sodišča postajajo vse bolj strožja do države.³¹⁵

Kljub temu pa vsaka protipravnost ne pomeni podlage za odškodninsko odgovornost, kar izvira iz številnih načel, ki urejajo samostojnost pri odločanju: načelo proste presoje dokazov, odločanje po prostem preudarku, neodvisnost sodnika pri uporabi prava itd. Tudi

SKUPNOSTI IN DRUGIH NOSILCEV JAVNIH POOBLASTIL ZA RAVNANJE SVOJIH ORGANOV IN USLUŽBENCEV (2005), str. 13.

314 D. Jadek Pensa, Pravica do povračila škode po 26. členu Ustave, v: Podjetje in delo, 6-7 (1999), str. 1296.

315 M. Bukovec, Odškodninska odgovornost države, v: Podjetje in delo, 6-7 (2004), str. 1190-1191.

drugačna odločitev instančnega organa še ne pomeni, da je bila odločitev nižjega sodišča protipravna.³¹⁶ Kršitev internih pravil in smernic ne vzpostavi razmerja med javnopravno osebo in posameznikom, ker ne gre za splošni akt, ki mora biti tudi objavljen za razliko od internih pravil. Tu se ne vzpostavi neposredna protipravnost, so pa interna navodila zavezujoča v notranjem razmerju državnega organa do uslužbencev, zato se ta upoštevajo pri odločanju o regresu.³¹⁷ Kršitev smernic bi pomenilo kršitev službe, a če uslužbenec meni, da so te protipravne, jih ne sme izvajati, ker bi to nasprotovalo načelu ustavnosti in zakonitosti.³¹⁸ Diskrecijska pravica pomeni, da upravni organ na podlagi ugotovljenega dejanskega stanja uporabi veljavno pravno normo, ne da bi mu pravni red vnaprej določil vsebino konkretne odločitve. To pa ne pomeni, da so ti akti povsem pravno nevezani. Odločba mora biti izdana v okviru pooblastila in v skladu z namenom, za katerega je dana. Organ je vezan na možnost izbire v okviru zakonskih možnosti skladno z načelom zakonitosti. Sodišče lahko presoja zlorabo ali prekoračitev diskrecije. Problemi se pojavljajo tudi pri presoji nedoločenih pravnih pojmov. Sodna in upravna praksa skušata opredeliti vsebino nedoločnih pojmov in zožiti območje negotovosti, na podlagi tega pa se oblikujejo pravni standardi. V vsakem konkretnem primeru pa je treba ugotavljati ali spada določeno dejansko stanje pod nedoločeni pojem. Gre za to ali se lahko subsumira pod določeno pravno normo. Tudi ta presoja je izpostavljena nadzoru s pravnimi sredstvi, predvsem z nadzorom sodišča v upravnem sporu.³¹⁹

6.8.4.5 Krivda

Predvsem iz prakse sodišča je jasno izraženo načelo krivdne odgovornosti. Takšna ureditev ščiti povzročitelja, in po načelu *respondeat superior* določa, da za takšno škodo odgovarja država, v kolikor njen uslužbenec ali organ ni ravnal s skrbnostjo dobrega strokovnjaka. Krivda je podana kadar uslužbenec ne ravna s skrbnostjo, ki se za opravljanje njegovega dela zahteva od države, t. j. skrbnostjo po kateri je država dolžna opravljanje svoje naloge. Pri presoji krivde je potrebno upoštevati subjektivne okoliščine osebe, s čimer

316 R. Pirnat, Protipravnost ravnanja javnih oblasti kot element odškodninske odgovornosti javnih oblasti, v: ZBORNIK INŠTITUTA ZA PRIMERJALNO PRAVO PRI PRAVNI FAKULTETI: ODGOVORNOST DRŽAVE, LOKALNIH SKUPNOSTI IN DRUGIH NOSILCEV JAVNIH POOBLASTIL ZA RAVNANJE SVOJIH ORGANOV IN USLUŽBENCEV (2005), str. 24.

317 J. Šinkovec, ODGOVORNOST DRŽAVE ZA ŠKODO (1998), str. 13.

318 *Ibidem*, str. 170.

319 *Ibidem*, str. 15-18.

mislimo njeno znanje in razumevanje, potrebno za opravljanje svojih dolžnosti. Vsako ravnanje je potrebno presoditi v konkretnem primeru. Navadno se krivda vedno pripiše državi, če je odločitev, ki jo je sprejel uslužbenec tako nerazumna, da je noben drug uslužbenec ne bi sprejel.

Krivdna odgovornost je objektivizirana v okviru odgovornosti za drugega, kakor da bi država dejanje storila sama, saj je nosilka dolžne skrbnosti. Ta mora organizirati notranji in zunanji proces delovanja tako, da je prepričana, da se tretjim osebam ne bo povzročala škoda. V pošteb pa bi lahko prišla tudi objektivna odgovornost, in sicer, ko bi šlo za nevarno stvar ali dejavnost, vendar pa opravljanje funkcij in nalog države ne moremo smatrati kot dejavnost s povečano nevarnostjo, zato se načelno uporablja le krivdna odgovornost.³²⁰

6.8.4.6 Vzročna zveza

Podana mora biti vzročna zveza med protipravnim ravnanjem in nastalo škodo. Posebej je potrebno izpostaviti primere, ko gre za nezakonito ravnanje organa, vendar bi škoda prizadetemu nastala v vsakem primeru. To se navadno dogaja pri odločitvah, ki so nezakonite zaradi procesnih kršitev postopka, a je kršitev irelevantna za končno meritorno odločitev. V teh primerih je navadno odškodninska odgovornost izključena, ker ni zadostne povezave med nezakonnostjo in škodo.³²¹

6.9 Kazenska odgovornost

6.9.1 Uvod

Ekološka kriminaliteta ima mnogo posebnosti. Področje je urejeno s številnimi predpisi, zakonskimi in podzakonskimi. V okolju nastane pogosto velika škoda, ki pa je s kazenskopravnega vidika težko dokazljiva. Raziskave kažejo, da je verjetnost odkritja storilcev majhna. Tudi žrtve dejanj je težko najti, saj se posledice pogosto pojavijo šele čez mnogo let in so težko popravljive. Zaradi tega je težavno dokazovanje vzročne zveze in krivde storilca. Posebnost področja so tudi sankcije, pojavljajo se namreč ideje, da bi bile poleg klasičnih uvedene nove, morda bolj učinkovite, kot so povrnitev v prejšnje stanje, odprava škode, ali objava sodbe v medijih.

6.9.2 Okoljska kriminaliteta v Sloveniji

320 M. Bukovec, Pravica do povračila škode po 26. členu Ustave v praksi sodišč, v: Pravna praksa, 34 (2008), str. 4-7.

321 M. Bukovec, Odškodninska odgovornost države, v: Podjetje in delo, 6-7 (2004), str. 1196.

Slovenski kazenskopravni zakonik (KZ-1) ureja kazniva dejanja zoper okolje v 32. poglavju, ki ureja 15 kaznivih dejanj. Poznamo še več področnih zakonov, ki kršitve varstva okolja obravnavajo kot prekrške ali kot kazniva dejanja. Pri razmejevanju med temi se uporablja kriterij za kakšno vrsto zavarovane dobrine gre in za kako intenziven poseg v dobroto gre. V primeru ogrožitev govorimo o prekršku, kadar se izvrši dejanje s poškodbeno posledico pa o kaznivem dejanju.

KZ-1 nekatere dobrine šteje za tako pomembne, da so kot kazniva dejanja opredeljene že njihove ogrožitve. Primer takega kaznivega dejanja zadeva ravno ravnanje z odpadki. V 332. Členu z naslovom Obremenjevanje in uničevanje okolja je inkriminirana že sama kršitev predpisov EU o pošiljkah odpadkov, torej zadošča abstraktna nevarnost.³²² Točka prej predvideva nastanek konkretne nevarnosti, saj vsebuje kaznivo dejanje spravljanja v nevarnost ljudi in okolje z neprimernim ravnanjem z odpadki.³²³ Člen vsebuje izraze kot so »nezanemarljiva količina odpadkov« in »pošiljke, ki se zdijo povezane«. Kazenskopravni strokovnjaki opozarjajo, da so to nejasno določeni kazenski znaki kar ni v skladu z načelom zakonitosti.

Za boljšo preglednost je v nadaljevanju 332. člen KZ-1 v celoti naveden:

»Kdor s kršitvijo predpisov:

1) z izpusti, emisijami ali vnosi količin snovi ali ionizirajočega sevanja v zrak, zemljo ali vodo spravi v nevarnost življenje ene ali več oseb ali povzroči nevarnost nastanka hude telesne poškodbe ali dejanske škode kakovosti zraka, zemlje ali vode ali živalim ali rastlinam;

2) zbira, prevaža, predeluje ali odstranjuje odpadke tako, da spravi v nevarnost življenje ene ali več oseb ali povzroči nevarnost nastanka hude telesne poškodbe ali dejanske škode kakovosti zraka, zemlje ali vode ali živalim ali rastlinam;

322 Kazenski zakonik (KZ-1), Ur.l. RS, št. 55/2008, (66/2008 popr.), 39/2009, 55/2009-odl.US, 91/2011, 332. člen: »Kdor s kršitvijo predpisov iz 35. Točke 2. Člena Uredbe (ES) Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. Junija 2006 o pošiljkah odpadkov, pošilja nezanemarljive količine odpadkov v eni pošiljki ali v več pošiljkah, ki se zdijo povezane.«

323 332. člen KZ-1: »kdor s kršitvijo predpisov zbira, prevaža, predeluje ali odstranjuje odpadke tako, da spravi v nevarnost življenje ene ali več oseb ali povzroči nevarnost nastanka hude telesne poškodbe ali dejanske škode kakovosti zraka, zemlje ali vode ali živalim ali rastlinam.«

3) iz 35. tč. 2. člena Uredbe (ES) Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. junija 2006 o pošiljkah odpadkov, pošilja nezanemarljive količine odpadkov v eni pošiljki ali v več pošiljkah, ki se zdijo povezane;

4) upravlja obrat, v katerem se opravlja nevarna dejavnost ali se v njem skladiščijo nevarne snovi ali pripravki, kar bi zunaj obrata lahko povzročilo smrt ene ali več oseb ali hudo telesno poškodbo ali dejansko škodo kakovosti zraka, zemlje ali vode ali živalim ali rastlinam;

5) povzroči nevarnost bistvenega poslabšanja habitata znotraj zaščenega območja;

6) proizvaja, uvaža, izvaža, daje na trg ali uporablja snovi, ki tanjšajo ozonski plašč, se kaznuje z zaporom do petih let.

(2) Če ima dejanje iz tč. 1), 2), 4) ali 5) prejšnjega odstavka za posledico hudo telesno poškodbo ali dejansko škodo kakovosti zraka, zemlje ali vode ali živalim ali rastlinam, se storilec kaznuje z zaporom do osmih let.

(3) Če ima dejanje iz tč. 1), 2) ali 4) prvega odstavka tega člena za posledico smrt ene ali več oseb, se storilec kaznuje z zaporom od enega do dvanajstih let.

(4) Če je dejanje storjeno iz malomarnosti, se storilec za dejanje iz prvega odstavka tega člena kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do dveh let, za dejanje iz drugega odstavka tega člena z zaporom do treh let, za dejanje iz tretjega odstavka tega člena pa z zaporom od enega do osmih let.

(5) Če je dejanje iz prvega, drugega ali tretjega odstavka tega člena storjeno v hudodelski družbi za izvedbo teh dejanj, se storilec kaznuje z zaporom od enega do dvanajstih let.«³²⁴

Z odpadki je žal povezana tudi organizirana ekološka kriminaliteta. Najbolj razširjena oblika je nezakonito trgovanje z odpadki. V petem odstavku 332. člena je navedena kvalificirana oblika izvršitve dejanja v hudodelski združbi. To je združba najmanj treh oseb, ki imajo hudodelski načrt za izvrševanje kaznivih dejanj.³²⁵

324 332. člen KZ-1.

325 41. člen KZ-1.

Za področje je značilno, da ga urejajo še številne blanketne norme. Zakon o varstvu okolja (ZVO-1) pozna načelo odgovornosti povzročitelja, ki se nahaja v 9. členu, poleg tega predvideva tudi kazensko odgovornost povzročitelja, kadar je ravnanje protipravno do te mere, da predstavlja grožnjo javnemu interesu, torej je nevarno za družbo.³²⁶

Ovadbo za kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti, lahko poda vsak bodisi policiji bodisi tožilstvu. Ovadbe so tudi v pristojnosti inšpektorjev, tako zakon, in sicer, če ob opravljanju svojih nalog naletijo na morebitno kaznivo dejanje. Policija ob doseženem dokaznem standardu razlogov za sum, opravi preiskovalna dejanja, nato pripravi kazensko ovadbo, ki bo poslana državnemu tožilcu. Preiskave okoljske kriminalitete zahtevajo široko znanje in poznavanje številnih podatkov, zato policija sodeluje s številnimi institucijami, strokovnjaki in državnimi organi. Policija v ta namen organizira posebna izobraževanja, znotraj nje so v Centru za forenzične preiskave zaposleni kriminalistični izvedenci z znanjem s področij naravoslovnih znanosti. Državna organa, ki pomagata pri preiskavah, sta predvsem IRSOP in Agencija Republike Slovenije za okolje (v nadaljevanju: ARSO).³²⁷

Statistični podatki slovenske policije za leto 2012 in 2011 nam povedo, da je policija v letu 2011, v zvezi z 332. členom KZ-1, beležila 33 kaznivih dejanj, leto kasneje pa 21 kaznivih dejanj. Od tega je bilo preiskanih 26 v letu 2011, pri tem je delež preiskivosti 78,79%. V letu 2012 je bilo preiskanih dvanajst in delež preiskivosti znaša 57,14%. Statistika pravi, da je bilo škode, zaradi teh ravnanj, v letu 2011 približno 24000 evrov, leto za tem 57700 evrov.³²⁸

Skupno poročilo o delu državnih tožilcev iz leta 2012 navaja, da so državna tožilstva prejela 26 ovadb zaradi kaznivega dejanja uničevanja in obremenjevanja okolja po 332. členu KZ-1. V letu 2012 je prišlo do treh obsodilnih sodb za kazniva dejanja po tem členu. S področja organiziranega kriminala v zvezi s tem členom ni bilo obsodilnih sodb. V pregledu

326 S. Vrbica, N. Videtič, *Pravna sredstva na področju varstva okolja*, str. 12, URL: http://www.pzs.si/javno/besedila/pravna_sredstva-na_podrocju_okolja-prirocnik-pic.pdf (16. 6. 2015).

327 S. Vrbica, N. Videtič, *Pravna sredstva na področju varstva okolja*, str. 14, URL: http://www.pzs.si/javno/besedila/pravna_sredstva-na_podrocju_okolja-prirocnik-pic.pdf (16. 6. 2015).

328 Ministrstvo za notranje zadeve, Statistični podatki s področja kriminalitete za leto 2012, <http://www.policija.si/images/stories/DelovnaPodrocja/Kriminaliteta/Statistika/PDF/delo-krim2012.pdf> (15. 5. 2015).

postopkov zoper pravne osebe, je razvidno, da je bilo vloženih šest ovadb zoper pravne osebe.³²⁹

Na ravni EU dajeta pravno podlago za oblikovanje enotnih pravil kazenskega prava 82. in 83. člena PDEU o sodelovanju v kazenskih zadevah. Druga podlaga so pristojnosti na katere se EU sklicuje, kadar je za uspešno izvajanje vsebinskih določb prava EU potrebna določitev kazenskih sankcij. Sem uvrščamo področje varstva okolja.³³⁰

Na pomembnost varovanja okolja je prvo opozorilo Sodišče EU v svojih sodbah. Temu je sledila zakonodaja, katere obseg narašča, saj se krepi zavedanje, da morajo za okolju škodljiva ravnanja obstajati sankcije s preprečevalnimi in odvračilnimi učinki. V zvezi s to tematiko je najpomembnejša Direktiva 2008/99/ES, ki je bila sprejeta leta 2008 in implementirana v slovensko zakonodajo s spremembo KZ-1 jeseni 2011.³³¹

Varovanje okolja je naloga države v okviru uresničevanja javnega interesa, ker okolje ne more samo skrbeti zase. Država ni lastnica okolja, temveč njegov skrbnik. Kaznivo dejanje obremenjevanja in uničevanja okolja je blanketno kaznivo dejanje, kar pomeni, da je lahko storjeno s kršitvijo zakonov in drugih predpisov, ki urejajo varstvo okolja.³³²

6.9.3 Nepravilno odlaganje odpadkov

Za komunalne odpadke v Sloveniji skrbijo občine. ZVO-1 nalaga subsidiarno odgovornost države, sicer pa je odgovoren povzročitelj oz imetnik odpadkov. Pri tem je najtežja naloga odkriti odgovorno osebo za nepravilno odložene odpadke. Inšpektorji pri iskanju odgovornih za nepravilnosti pri odlaganju komunalnih odpadkov pregledajo komunalne zabojnike in poskušajo identificirati kršitelja s pomočjo odpadkov. Zoper kršitelja se uvede inšpekcijski postopek v skladu z zakonom o prekrških.

Inšpekcijski organi odločajo v postopkih za prekrške prekrškovnega organa, ki se začnejo po uradni dolžnosti ali z vložitvijo pisnega predloga oškodovanca, državnega tožilca ali državnega organa, nosilca javnih pooblastil ali samoupravnih lokalnih skupnosti. V primeru

329 Skupno poročilo o delu državnih tožilcev 2012, str. 141.

330 M. Repas, R. Knez, J. Hojnik, Skupna politika kazenskih pregonov EU-pilotski primeri varstva okolja, intelektualne lastnine in iger na srečo, v: Pravniki, 130 (2013), str. 68.

331 M. Repas, R. Knez, J. Hojnik, Skupna politika kazenskih pregonov EU-pilotski primeri varstva okolja, intelektualne lastnine in iger na srečo, v: Pravniki, 130 (2013), str. 71.

332 *Ibidem*, str. 72.

ugotovljene storitve prekrška se storilcu izreče globa, vendar pa lahko pooblaščen uradna oseba namesto izreka sankcije kršitelja zgolj opozori, če je storjeni prekršek neznatnega pomena in če oceni, da je glede na pomen dejanja to zadosten ukrep. Če pa se prekršek osebno zazna ali ga ugotovi z uporabo ustreznih tehničnih sredstev ali naprav, se kršitelju takoj na kraju prekrška izda in vroči plačilni nalog. V primeru, da tisti, ki je storil prekršek, globe ne plača v določenem roku ali plača le njen del, mu lahko inšpektor izreče uklonilni zapor, po odločbi sodišča, ali pa se globo prisilno izterja.³³³

Ukrepanje v primeru nezakonito odloženih odpadkov ureja 157. a člen ZVO-1. Prvi odstavek za zemljišča v lasti države ali občine predvideva ukrepanje občinske inšpekcije, ki izvajalcu javne službe odredi odstranitev, če so na zemljišču nezakonito odloženi komunalni odpadki. Odstraniti jih mora v skladu s predpisi o ravnanju z odpadki. Pritožba zoper odločbo ne zadrži njene izvršitve.

Drugi odstavek pravi, če so na zemljišču v lasti države ali občine nezakonito odloženi odpadki, ki niso odpadki iz prejšnjega odstavka, odredi državna inšpekcija, pristojna za okolje, izvajalcu javne službe ali drugi osebi, pooblaščen za ravnanje z določenimi vrstami odpadkov, njihovo odstranitev, ta pa jih mora odstraniti v skladu s predpisi o ravnanju z odpadki. Pritožba zoper odločbo tudi tu ne zadrži njene izvršitve.

Tretji odstavek nalaga stroške odstranitve odpadkov iz prejšnjih členov lastniku zemljišča, v primeru, da izvaja posest druga oseba, pa osebi, ki izvaja posest. Če policija ali inšpekcija odkrije povzročitelja nezakonito odloženih odpadkov, imata občina ali država pravico in dolžnost od njega izterjati vračilo stroškov iz prejšnjega odstavka.

Če so odpadki nezakonito odloženi na zemljišču v lasti osebe zasebnega prava, odredi odstranitev komunalnih odpadkov občinska, drugih odpadkov pa državna inšpekcija lastniku ali drugemu posestniku zemljišča. Pritožba zoper odločbo ne zadrži njene izvršitve.³³⁴

Določba je umeščena v poglavje o inšpekcijskem nadzoru. Med vsebinskimi določbami pravice in dolžnosti lastnika v zvezi z odpadki niso omenjene. Vsebinske določbe bi morale

333 Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Inšpektorat RS za kmetijstvo in okolje, Poročilo za leto 2014, str. 81,

http://www.ikglr.gov.si/fileadmin/ikglr.gov.si/pageuploads/Porocila/Letno_porocilo_IRSKO_2014.pdf (20. 6. 2015).

334 157. a člen ZVO-1.

biti skladne s kazenskimi. Še posebej zato, ker lastniki prej niso omenjeni kot tisti, ki so neposredno odgovorni za nezakonito odložene odpadke, temveč je v 11. členu ZVO-1 predvideno, da za nezakonito odložene odpadke poskrbi država, če ni mogoče najti povzročitelja ali če ni pravne podlage, da bi naložili obveznost povzročitelju, ali posledic ni mogoče drugače odpraviti. Stroške odpravljanja posledic čezmerne obremenitve okolja nosi povzročitelj. Obveznost plačila stroškov lastnika iz člena 157a bi morala biti omenjena tudi tukaj kot podlaga za ukrepanje, vendar bi to privedlo do neskladnosti s pravom EU, ki nalaga odgovornost povzročitelja. Morda bi bilo smotrno dopolniti ureditev z določbo, da lastnik odgovarja subsidiarno, samo kadar se je z odložitvijo na svojem zemljišču strinjal ali je opustil ukrepe s katerimi bi jo lahko preprečil.³³⁵

Prihaja namreč do zanimivih primerov v praksi. Npr. zakupnik, ki je imel sklenjeno pogodbo o zakupu s Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov RS, je na enem od zakupljenih zemljišč opazil odpadke. Prijavil jih je inšpekciji za okolje. Inšpekcija za okolje je ugotovila, da gre za nezakonito odložene odpadke na državnem zemljišču. Povzročitelja ni mogla ugotoviti, zato je odredila odstranitev odpadkov zakupniku zemljišča, čeprav ta tega dela zemljišča ni nikoli uporabljal. Pojavilo se je vprašanje ali je ureditev iz člena 157 a ZVO-1 sorazmerna, saj je zakupnik takoj, ko je opazil odpadke, te prijavil inšpekciji in mu torej ne moremo očitati neskrbnosti. Prav tako ne more nikomur preprečiti dostopa do zemljišča, ker zakon o gozdovih tega ne dopušča in nemogoče je imeti ves čas pod nadzorom oddaljena zemljišča in tako nezakonitega odlaganja ni mogel preprečiti.³³⁶

Pravila ravnanja z odpadki so določena tudi v Uredbi o odpadkih. Slednja prepoveduje puščanje odpadkov v naravnem okolju, njihovo odmetavanje in nenadzorovano ravnanje.³³⁷ Nadzor nad izvajanjem določb uredbe opravljajo inšpektorji pristojni za okolje. Kazenske določbe uredbe pa vsebujejo globe za prekrške zavezancev iz uredbe, kateri so npr. imetniki in povzročitelji odpadkov.

335 R. Knez, *Evropsko prekrškovno pravo (s ponazoritvijo na primeru vinjetnega sistema in nelegalno odloženih odpadkov)*, URL: http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/search.php?q=%20SZ-1&database%5BSOVS%5D=SOVS&database%5BIESP%5D=IESP&database%5BSOSC%5D=SOSC&database%5BSOPM%5D=SOPM&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&order=changeDate&direction=desc&page=0&id=45480 (15. 6. 2015).

336 Zakupnik odgovarja za odpadke na zakupljenem zemljišču, v: Pravna praksa, 9 (2014), str. 22.

337 17. člen Uredbe o odpadkih, Ur.l. RS, št. 103/2011, 37/2015.

Inšpektorji za okolje in naravo opravijo na področju odpadkov največ pregledov in izrečejo največ ukrepov. Poročilo o delu ION iz leta 2012 omenja posebne težave, ki zadevajo tudi problem neustreznega ravnanja z OEEO. V nekaterih romskih naseljih po Sloveniji se obdeluje OEEO v nasprotju s predpisi, npr. sežigajo se elektronski kabli s strani fizičnih oseb. Pri sežigu plastičnih ovojev kablov nastajajo strupene snovi, ki ob vdihavanju škodujejo človeškemu zdravju. Inšpektorji so v teh primerih s pomočjo policije in občinskih inšpektorjev izrekli prepovedi ravnanj z odpadki in njihovo odstranitev na zakonit način in kršiteljem izrekli globe. V nekaterih primerih je prevzemala nezakonito zbrane odpadke od fizičnih oseb gospodarska družba, zoper katero je bil uveden inšpekcijski in prekrškovni postopek ter izdan plačilni nalog in odločba o prepovedi prevzemanja odpadkov. Poročilo navaja, da se stanje tu ne izboljšuje pogostemu ukrepanju navkljub, ker osebe ne upoštevajo odločb inšpektorjev. Sistem glob je prav tako neučinkovit, ker se jih pogosto ne da izterjati. Namreč, če kršitelji spadajo v socialno ogroženo skupino in prejemajo socialno pomoč, potem zanje določbe predpisov, ki so podlaga za izterjavo denarnih kazni, ne veljajo.³³⁸

Odloki lokalnih skupnosti podrobneje nalagajo pravilno ravnanje z odpadki fizičnim osebam. Prav tako so za napačno odlaganje predvidene globe. Npr. Odlok o zbiranju in prevozu komunalnih odpadkov Mestne občine Ljubljana nalaga vključitev v sistem javne službe vsem uporabnikom. Odlok prepoveduje odlaganje odpadkov, ki niso komunalni odpadki v posode namenjene komunalnim odpadkom. Nadzor nad izvajanjem določb, za kršitve katerih so določene globe, opravlja Inšpektorat Mestne uprave Mestne občine Ljubljana. Inšpektor za vsako kršitev odloka z odločbo odredi odpravo nepravilnosti.³³⁹

Prijavo onesnaževanja okolja inšpekciji lahko poda vsak. Najbolje jo je poslati v pisni obliki. Dobro je, če smo pri navedbi podatkov, za kakšno onesnaževanje gre, na katerem kraju in v katerem času, kar se da natančni. Inšpektor po prejemu prijave začne opravljati inšpekcijski nadzor. Če ugotovi kršitev, izda odločbo. Zoper njo ima kršitelj možnost pritožbe.³⁴⁰

338 Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Poročilo o delu inšpekcije za okolje in naravo v letu 2012, str. 19, <http://www.iko.gov.si/fileadmin/iko.gov.si/pageuploads/ION/Porocila/POROCILO-O-DELU-INSPEKCIJE-ZA-OKOLJE-IN-NARAVO-2012.pdf> (14. 6. 2015).

339 38. člen Odloka o zbiranju in prevozu komunalnih odpadkov Mestne občine Ljubljana, Ur.l. RS, št. 34/2012.

340 S. Vrbica, N. Videtič, *Pravna sredstva na področju varstva okolja*, str. 18, URL: http://www.pzs.si/javno/besedila/pravna_sredstva-na_podrocju_okolja-prirocnik-pic.pdf (16. 6. 2015).

6.10 Nezakonit izvoz OEE0

Ena najbolj razširjenih oblik ekološke kriminalitete, ki presega nacionalne meje, je nezakonita trgovina z odpadki. Obstaja nezakonito pošiljanje OEE0 izven EU, kar si slednja že mnogo let prizadeva zajezi. Svež primer obsodilne sodbe 23. marca 2015, v Veliki Britaniji kaže, da se OEE0 nezakonito izvažava v države zahodne Afrike, kjer ni primerne infrastrukture za primerno ravnanje z OEE0, brez nevarnosti za okolje in zdravje ljudi. Družba, ki je nezakonito izvažala, je bila oglobljena, njen poslovodja je bil obsojen na zaporno kazen, povrniti je moral tudi stroške tamkajšnji agenciji za okolje za preiskave.³⁴¹

OEE0 se izvažava v države v razvoju, kjer pogosto do predelave za ponovno uporabo, za katero naj bi bila namenjena in zaradi katere je bila izvožena, sploh ne pride. Pogosto se ravna z njo po metodah, ki so močno škodljive za okolje. OEE0 velikokrat odložijo na divjih odlagališčih ali pa se jo celo sežge. Strupene snovi tako preidejo v okolje, ga onesnažujejo, zaradi neprimerne ravnanja najprej vplivajo na zdravje ljudi, ki sodelujejo v postopkih recikliranja. Zaradi vseh škodljivih vplivov je nezakonit transport OEE0 prepoznan s strani mednarodne skupnosti kot eden najbolj perečih sestavnih delov okoljske kriminalitete.³⁴² Čezmejni premiki OEE0 so zato s predpisi strogo omejeni.

EU je z uredbo prepovedala izvoz OEE0 v države izven EU. Hkrati si prizadeva okrepiti nadzor nad tokovi OEE0. Kljub temu obstajajo ocene, da se več milijonov ton OEE0 nezakonito izvozi v tretje države. Podatki kažejo, da velik del teh odpadkov konča na Kitajskem. Točni izračuni količin nezakonito izvožene OEE0 niso mogoči zaradi pomanjkanja podatkov, vsekakor pa se že kažejo posledice neustreznega ravnanja z OEE0 na okolju v najbolj obremenjenih krajih na Kitajskem.

Značilno za tovrstno kriminaliteto je, da so vanjo posredno ali neposredno vpleteni številni akterji, kot so predelovalci, porabniki, delavci, prevozniki, preprodajalci, itd. Težko je postaviti tudi jasno mejo med legalnim in protipravnim ravnanjem. Včasih je težko opredeliti katera ravnanja v verigi so že nezakonita in katera ne. Povod za nezakonito izvažanje je dobičkonosnost ravnanja z OEE0, razlike v državnih zakonodajah. Iz držav z višjimi zahtevami in okoljskimi cilji se izvažava OEE0 v države, kjer teh zahtev ni ali je nadzor zelo

341 <http://www.bracknellnews.co.uk/news/wokingham/articles/2015/03/23/108711-man-sentenced-for-illegal-west-africa-shipping/> (20. 5. 2015).

342 L. Bisschop, Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub, v: *Crime Law Soc Change*, 58 (2012), str. 222.

slab, oz. ne obstaja. Na nezakoniti tok odpadkov vplivajo tudi razlike v razvitosti držav, dostop do naravnih virov in cene ladijskega prevoza v kontejnerjih. EU je v zadnjem času spremenila Uredbo o pošiljanju odpadkov in Direktivo o OEEO, veliko izboljšav pa je potrebnih na ravni DČ EU. Med njimi so namreč velike razlike v razlagi in implementaciji pravil EU glede števila primerov pred sodišči in števila obsodb v kazenskih zadevah, razlikujejo se tudi kazni.

Izvoz večinoma poteka skozi velika mednarodna pristanišča. Kriminalna dejavnost ima lahko več oblik. Eden od načinov kršitev je, da trgovine prodajo vrnjeno OEEO ali celo plačajo, da se jo odpelje pod pretvezo, da gre v ponovno uporabo ali recikliranje, v resnici pa se jo odpelje in nezakonito odloži. Dogaja se tudi, da tisti, ki odda OEEO za ponovno uporabo, niti ne ve, da potem do ponovne uporabe nikoli ne pride, temveč se OEEO nezakonito odvrže. Podobno se je ponekod po Evropi pojavljala praksa, da so lokalna odlagališča za majhen denar prodajala ali dopuščala brezplačen odvoz OEEO, češ da bo šla v ponovno uporabo. Osebe, ki so OEEO odkupile, pa so jo nezakonito izvozile. Izvoz se opravi z napačnim označevanjem OEEO ali pa se jo pomeša med druge odpadke, kot so odslužena vozila.³⁴³

Za boj proti takim ravnanjem je nujno pridobiti podatke in opredeliti povezave med nezakonitim izvozom in odlagališči lokalnih skupnosti. Pri mešanju OEEO z odsluženimi vozili je treba zbrati podatke o viru in kraju kjer ta odslužena vozila nazadnje pristanejo zato, da se lahko poveže trgovce s kriminalno dejavnostjo. Veliko izkušenj na tem področju ima Nizozemska.³⁴⁴

Običajno proizvajalec izdelek proda in dobi v zameno neko plačilo. Posebnost OEEO pa je, da proizvajalec OEEO plača za ravnanje, poleg tega pa že sama OEEO lahko vsebuje dovolj dragocenih materialov, kar je mamljiva priložnost, za ravnanje mimo predpisov. Družb, ki ravnaajo z OEEO z vsemi potrebnimi dovoljenji in v skladu s predpisanimi standardi, je malo in so drage, zato številni iščejo cenejše možnosti, ki pa so manj okolju

343 Interpol, Electronic waste and organised crime-assessing the links, v: Trends in organized crime, 12 (2009) 3-4, str. 373.

344 Interpol, Electronic waste and organised crime-assessing the links, v: Trends in organized crime, 12 (2009) 3-4, str. 375.

prijazne. Recikliranje tudi ni vedno dobičkonosno, še posebej v razvitih državah kjer so visoki stroški dela in visoki okoljski standardi.³⁴⁵

V Gani je značilen pojav t.i. turistov odpadkov (»waste tourists«). Ti ljudje v državi zberejo OEEO za ponovno uporabo v kontejnerje za ladijski prevoz in nato odpotujejo nazaj v ciljno državo, kjer počakajo na prihod pošiljke. Težko jih je izslediti, ker potujejo z lažnimi osebnimi dokumenti in pod različnimi imeni. Včasih so vpletene organizirane kriminalne skupine iz Nigerije, vzhodne Evrope in Kitajske.³⁴⁶

Kontejnerski ladijski prevoz ima posebno vlogo, ker je poceni in omogoča prikrivanje kaj kontejnerji vsebujejo. Pri pretovarjanju v pristaniščih imajo pomembno vlogo uprave pristanišč, ali bodo vzpostavile nadzor ali bodo natovarjanje OEEO dopustile.³⁴⁷

V Sloveniji se izvaja nadzor nad čezmejnimi pošiljkami odpadkov, glede na poročilo ION za leto 2012, na mejnih prehodih in cestnih postajališčih. Nadzor se je izvajal v sodelovanju s carino, policijo in ARSO. V tem letu je bilo odkritih 30 primerov kršitev. Izrečene so bile globe, trije opomini in 1 predlog o sumu storitve kaznivega dejanja. Zadevni odpadki so bili najpogostejše odpadne kovine, papir in odpadki iz mehanske obdelave odpadkov.³⁴⁸

Natančnih podatkov o količini odpadkov, ki gredo nezakonito v, iz ali čez državo ni. Slovenija je podpisnica Baselske konvencije o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov preko meja in njihovega odstranjevanja.³⁴⁹

Nezakonita trgovina z OEEO presega državne meje in postaja globalni problem, predvsem zaradi njene škodljivosti okolju v tretjih državah. Težava pri njenem preprečevanju

345 L. Bisschop, Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub, v: *Crime Law Soc Change*, 58 (2012), str. 235.

346 L. Bisschop, Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub, v: *Crime Law Soc Change*, 58 (2012), str. 236.

347 L. Bisschop, Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub, v: *Crime Law Soc Change*, 58 (2012), str. 238.

348 Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Poročilo o delu inšpekcije za okolje in naravo v letu 2012, str. 28, <http://www.iko.gov.si/fileadmin/iko.gov.si/pageuploads/ION/Porocila/POROCILO-O-DELU-INSPEKCIJE-ZA-OKOLJE-IN-NARAVO-2012.pdf> (14. 6. 2015).

349 Zakon o ratifikaciji Baselske konvencije o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov preko meja in njihovega odstranjevanja, Ur.l. RS-MP, št. 15/93.

so zapleti pri opredeljevanju kaj vse spada v pojem OEEO in ločevanje med zakonitim in nezakonitim ravnanjem vpletenih. Ključno je tudi dobro mednarodno sodelovanje organov pregona in zavedanje vseh, tudi uporabnikov EEO, da je ustrezno ravnanje z njo izjemno pomembno za zdravje ljudi in ohranjanje narave.

7 Razširjena odgovornost proizvajalcev

7.1 Pravna ureditev

ROP po definiciji OECD pomeni »pristop okoljske politike, pri katerem se odgovornost proizvajalca za proizvod podaljša na post-potrošniško stopnjo življenjske dobe proizvoda«. Končna odgovornost se tako dejansko in/ali ekonomsko, ter v celoti ali delno prenese z lokalnih skupnosti na proizvajalca in pokrije celoten proizvodni cikel. S takšnim pristopom se namreč že v začetku spodbuja tudi okolju prijaznejšo zasnovo proizvodov, ki manjša vpliv na okolje in nastajanje odpadkov med proizvodnjo in poznejšo uporabo proizvodov, kar poudarjajo tudi evropske direktive. V nekaterih evropskih državah se je na področju ravnanja z odpadno embalažo tak pristop pojavil že v 80ih letih. OECD je po letu 1994 izdala vrsto poročil na to temo, v letu 2001 pa še priročnik za vlade. V letu 2006 je bilo izdano poročilo, v katerem je bilo predstavljeno tudi ravnanje z OEEO. Po Direktivi 2008/98/ES je ROP način oblikovanja in proizvodnje blaga, ki v celoti upošteva in poenostavlja učinkovito uporabo virov v njihovem celotnem življenjskem krogu, vključno z njegovim popravilom, ponovno uporabo, razgradnjo in recikliranjem, ne da bi bil pri tem ogrožen prost pretok blaga na notranjem trgu EU.

Načelo ROP se dopolnjuje z načelom povzročitelj plača. PDEU v 191. členu tako določa, da je »cilj okoljske politike Unije doseči visoko raven varstva, pri čemer se upošteva raznolikost razmer v posameznih regijah Unije. Politika temelji na previdnostnem načelu in na načelih, da je treba delovati preventivno, da je treba okoljsko škodo prednostno odpravljati pri viru in da mora plačati povzročitelj obremenitve«. Zunanji stroški obremenitve okolja se z uporabo tega načela tako internalizirajo.

Krovna Direktiva o odpadkih 2008/98/ES v 8. členu glede ROP določa, da imajo DČ EU za namen ponovne uporabe ter preprečevanja nastajanja, recikliranja in drugih načinov predelave možnost, da sprejmejo ukrepe, s katerimi zagotovijo, da za fizične ali pravne osebe velja ROP. Takšni ukrepi lahko vključujejo sprejemanje vrnjenih proizvodov in odpadkov, ki ostanejo po uporabi takšnih proizvodov, pa tudi nadaljnje ravnanje z odpadki in finančno odgovornost za takšne dejavnosti. Ti ukrepi lahko vključujejo dolžnost zagotavljanja javno dostopnih informacij o tem, v kakšni meri je proizvod mogoče ponovno uporabiti in reciklirati. DČ EU pri uporabi ROP upoštevajo tehnično izvedljivost in ekonomsko

smiselnost, splošne okoljske in družbene vplive ter vplive na zdravje ljudi, pri tem pa spoštujejo potrebo po zagotavljanju pravilnega delovanja notranjega trga.

Takšni ukrepi lahko med drugim spodbujajo razvoj, proizvodnjo in trženje proizvodov, ki so primerni za večkratno uporabo, ki so tehnično dolgotrajni in ki so potem, ko postanejo odpadki, primerni za ustrezno in varno predelavo ter okoljsko sprejemljivo odstranjevanje.

Ob tem je potrebno brati še določbe 14. člena zgoraj omenjene direktive: »V skladu z načelom, da plača povzročitelj obremenitve, stroške ravnanja z odpadki krije izvirni povzročitelj odpadkov ali trenutni ali predhodni imetniki odpadkov. DČ EU lahko določijo, da stroške ravnanja z odpadki delno ali v celoti krije proizvajalec proizvoda, od katerega odpadki izvirajo, in da si lahko distributerji takšnega proizvoda te stroške delijo.«

V skladu z zgoraj omenjenim 8. členom pa lahko DČ EU določijo, da je za ureditev ravnanja z odpadki delno ali v celoti odgovoren proizvajalec proizvoda, od katerega odpadki izvirajo, in da so lahko delno odgovorni tudi distributerji takšnega proizvoda.

Na evropski ravni politiko ROP omenja še End-of –life vehicles (v nadaljevanju: ELV) Direktiva 2000/53/ES, Baterijska Direktiva 2006/66/ES, uporablja se kot podpora implementaciji Direktive o embalaži in odpadni embalaži 94/62/ES, predvsem pa tudi nova OEEO Direktiva 2012/19/EU.

V slovenski zakonodaji se ROP izrecno omenja v 20. členu ZVO-1: »Vlada s predpisom določi primere in pogoje, ko za pravno ali fizično osebo, ki v okviru dejavnosti razvija, izdeluje, predeluje, obdeluje, prodaja ali uvaža izdelke (v nadaljevanju: proizvajalec izdelkov), velja ROP. Proizvajalec izdelkov mora delno ali v celoti zagotoviti takšno ravnanje z izdelki in odpadki, ki nastanejo po uporabi teh izdelkov, da se spodbujajo ponovna uporaba in preprečevanje odpadkov ter njihovo recikliranje in drugi postopki predelave, nanašajo pa se zlasti na:

1. prevzem rabljenih izdelkov in odpadkov, ki nastanejo po uporabi izdelkov, in zagotavljanje predpisanega ravnanja z njimi,
2. način in pogoje za posamično ali skupno izpolnjevanje obveznosti proizvajalcev izdelkov,
3. obseg obveznosti proizvajalcev izdelkov ali njihovih združenj ali drugih gospodarskih družb, s katerimi proizvajalci izdelkov izpolnjujejo svoje obveznosti in cilje, ki jih morajo pri izpolnjevanju obveznosti dosegati,

4. vzpostavitev in zagotavljanje informacijskega sistema za spremljanje izvajanja obveznosti proizvajalcev izdelkov ter
5. obveščanje in seznanjanje javnosti z možnostmi ponovne uporabe izdelkov in recikliranja ter drugih načinov predelave odpadkov, ki nastanejo po uporabi izdelkov.

Uredba o odpadkih³⁵⁰ v drugem odstavku 10. člena. opredeljuje, da morajo biti načrtovanje, proizvodnja, distribucija, potrošnja in uporaba izdelkov taki, da pripomorejo k preprečevanju nastajanja odpadkov.

350 Uredba o odpadkih, Ur.l. RS, št. 193/11.

8 Znaki za okolje in certifikati

Z ozaveščanjem končnih uporabnikov o okoljsko prijaznih proizvodih in storitvah povečujemo ugled posameznih proizvodov in storitev označenih z okoljskimi znaki ali certifikati, s čimer olajšamo končnemu uporabniku prepoznavanje okolju bolj prijaznih proizvodov.

Za razliko od številnih drugih evropskih držav, se v RS nikoli ni uveljavil nacionalni okoljski znak, ki bi spodbujal uporabo proizvodov z manjšimi negativnimi vplivi na okolje, vendar papravno podlago, ki omogoča pridobivanje znakov za okolje določa že ZVO-1³⁵¹. Ta določa, da lahko ministrstvo za spodbujanje proizvodnje izdelkov ali opravljanje storitev, ki imajo v primerjavi z drugimi istovrstnimi proizvodi manjše negativne vplive na okolje, pod pogoji določenimi s predpisi EU, z upravno odločbo podeli znak za okolje katerega obliko prav tako določa pravo EU. Za izdajo znaka lahko zaprosi vsak proizvajalec ali uvoznik z vložitvijo vloge.

8.1 Ecolabel flower

Na ravni EU se je izoblikoval znak za okolje Ecolabel flower oz. okoljska marjetica. Gre za prostovoljno in na podlagi tržnega sistema izoblikovan sistem, ki spodbuja razvoj, proizvodnjo, trženje in uporabo izdelkov ali storitev z manjšim vplivom na okolje. Pridobitev označbe za njenega pridobitelja pomeni dodano vrednost in konkurenčno prednost pred drugimi, saj ta označuje proizvode in storitve, ki zadovoljujejo visoke okoljske standarde ter visoka merila uporabnosti. Hkrati gre za oznako priznano na ravni celotne EU, kar pomeni dodatno konkurenčno prednost proizvodov. S področja odpadne električne in elektronske opreme so za enkrat priznane le nekatere skupine opreme, in sicer predvsem nekateri gospodinjski in pisarniški aparati.³⁵²

Postopek za določitev meril za podeljevanje znaka, postopek podelitve znaka in njegove uporabe določa Uredba o znaku EU za okolje. Slednja se uporablja za vsako blago ali

351 31. člen ZVO-1.

352 V sklopu gospodinjskih in pisarniških aparatov so merila izdelana za žarnice, pomivalne stroje, tiskalnike, osebne računalnike, prenosne računalnike, hladilnike, televizijske aparate, sesalce, pralne stroje in toplotne črpalke. Skupine proizvodov z okoljskimi merili so dostopne na eni zmed navedenih spletnih stran.

URL: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html> ali <http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/okoljski%20znaki/ECO%20Label/ecolabel.html>.

storitev, ki je namenjen za distribucijo, porabo ali uporabo v EU, tako za plačilo kot brezplačno. V RS omenjeni znak za okolje podeljuje ARSO z upravno odločbo, na način in pod pogoji, ki jih določajo predpisi EU.

8.2 Sistem okoljevarstvenega vodenja organizacij

ZVO-1³⁵³ pa določa tudi pravno podlago, ki omogoča gospodarskim družbam, samostojnim podjetnikom posameznikom, zavodom ali drugim organizacijam ali njihovim delom ali povezavam vključevanje v sistem EU za okoljevarstveno vodenje organizacij (v nadaljevanju: EMAS). Vključevanje v prostovoljni sistem EMAS ima za cilj spodbujanje primernejšega ravnanja z okoljem in obveščanje javnosti o vplivih njihovih dejavnosti na okolje. Pogoji za vključitev v sistem so določeni s predpisi EU, na podlagi katerih ministrstvo z odločbo o registraciji odloči o vstopu v organizacijo po predhodnem preverjanju izpolnjevanja pogojev s strani EMAS preveritelja³⁵⁴. Namen odločbe je vpis v evidenco organizacij, ki so vključene v sistem EMAS. Registracija se omeji na rok treh let, po poteku katerega mora organizacija za podaljšanje poslati s strani preveritelja preverjeno posodobljeno okoljsko izjavo.³⁵⁵

V RS vključevanje v sistem EMAS opravlja ARSO³⁵⁶, če organizacija izpolnjuje vse pogoje določene v Uredbi o prostovoljnem sodelovanju organizacij v Sistemu skupnosti za okoljsko ravnanje in presojo. Ta se uporablja za vse vrste organizacij v javnem ali zasebnem sektorju s sedežem znotraj ali zunaj EU. Cilj samega sistema pa je spodbujati izboljšave pri okoljski uspešnosti organizacij, predvsem z zagotavljanjem informacij o okoljski uspešnosti, odprtim dialogom z javnimi in zasebnimi subjekti in drugimi zainteresiranimi osebami.³⁵⁷ Prednost organizacij vključenih v sistem EMAS je tudi, da se lahko te sklicujejo na registracijo in uporabljajo logotip EMAS, na način in pod pogoji določeni s predpisi EU.

Potrebno je spodbujati vključevanje v sistem saj organizacija z vključitvijo pridobi dodano vrednost v smislu prihrankov stroškov in predvsem boljšo podobo v očeh javnosti, če

353 31. člen ZVO-1.

354 EMAS preveritelj je pravna oseba, ki ima akreditacijo državnega akreditacijskega organa, Slovenske akreditacije. 33. člen ZVO-1.

355 6. člen Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. Novembra 2009 o prostovoljnem sodelovanju organizacij v Sistemu skupnosti za okoljsko ravnanje in presojo, Ur.l. EU, L 342/1.

356 <http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/okoljski%20znaki/EMAS/EMAS.html> (21. 6. 2015).

357 1. člen Uredbe o prostovoljnem sodelovanju organizacij.

lahko dokažejo izboljšavo svoje okoljske uspešnosti. Javnost s tako imenovano “okoljsko izjavo”³⁵⁸ obveščajo o strukturi in dejavnosti organizacije, okoljski politiki organizacije in njenim sistemom okoljskega ravnanja, okoljskimi vidiki in vplivi organizacije, okoljskim programom ter splošnimi in posameznimi cilji organizacije, svojo okoljsko uspešnostjo ter izpolnjevanjem okoljskih predpisov v zvezi z okoljem.

8.3 E-stewards certification

E-stewards certifikat je globalni program, ki omogoča posameznikom in organizacijam, ki razpolagajo z OEEO, da lažje identificirajo subjekti, ki predelujejo OEEO in izpolnjujejo najvišje okoljevarstvene standarde ravnanja z OEEO. Program je dostopen v vseh razvitih državah. Organizacije, ki v ustreznem postopku³⁵⁹ pridobijo certifikat morajo delovati po E-stewards standardih za odgovorno predelavo in ponovno uporabo OEEO. Standardi vključujejo tudi ISO 14001 standard³⁶⁰.

Certificirajo se lahko vsi predelovalci (vsako podjetje ali organizacija, ki se ukvarja s predelavo, popravilom ali OEEO) OEEO, s čimer se lažje identificirajo kot najbolj odgovorni predelovalci OEEO. Vsi takšni predelovalci so objavljeni na seznamu, dostopnem na spletni strani. Po pridobitvi certifikata je organizacija upravičena uporabljati njihov logotip, s čimer v javnosti postanejo bolj prepoznavni.

Pridobitev certifikata prinaša tudi druge prednosti, predvsem konkurenčno prednost s čimer se lahko diferencira organizacija od drugih. Dodatna prednost je e-steward trg³⁶¹, ki omogoča trgovanje z rabljeno EEO in OEEO na bolj varen in odgovoren način, ki je tudi bolj profiten in transparenten. Cilj je povezovanje organizacij, ki razpolagajo z OEEO in certificiranimi predelovalci OEEO. Organizacija lahko reciklira OEEO za najboljšo ceno ter na podlagi visokih okoljskih standardov, predelovalci pa imajo možnost odkupiti OEEO od organizacij in drugih certificiranih predelovalcev. Dodatna prednost je da je certifikat priznan na globalni ravni po celem svetu.

358 2. člen Uredbe o prostovoljnem sodelovanju organizacij.

359 [Http://e-stewards.org/learn-more/for-recyclers/becoming-certified/ten-steps-to-certification/](http://e-stewards.org/learn-more/for-recyclers/becoming-certified/ten-steps-to-certification/) (21. 6. 2015).

360 Standard, ki ponuja kriterije organizacijam za odgovorno ravnanje z okoljem in izpolnjevanje obveznosti s področja okoljevarstvene zakonodaje.

361 <http://e-stewards.org/e-stewards-marketplace/> (20. 6. 2015).

8.4 R2/RIOS Certified Electronics Recycler

Responsible Recycling (v nadaljevanju: R2) in Recycling Industry Operating Standard (v nadaljevanju: RIOS) certifikata sta tudi namenjena organizacijam, ki predelujejo OEEO na okolju prijazen način. Certifikat se pridobi po določenem postopku³⁶², predpogoj katerega je implementacija R2 in RIOS standardov kakovostnega, varnega, odgovornega in okolju ter zdravju prijaznega recikliranja.³⁶³ Tudi tu je cilj v seznanjanju končnih uporabnikov o predelavi OEEO, ki je na najvišji okoljevarstveni ravni, saj se s pridobitvijo certifikata opozarja javnost o svoji okolju prijazni obdelavi OEEO.

362 <http://www.sustainableelectronics.org/certification-process/> (20. 6. 2015).

363 <http://www.sustainableelectronics.org/r2-documents/> (20. 6. 2015).

9 Praksa ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo v Evropski uniji

V EU je količina OEEO najhitreje rastoča od vseh vrst odpadkov, zato je bila direktiva na tem področju nujna. Nekatere DČ EU, kot so Belgija, Nizozemska, Danska, in Švedska, so imele že pred uvedbo prve direktive svoje predpise in zbiralne sheme za ravnanje s tovrstno opremo, zato jim implementacija direktive ni povzročala večjih težav. Nekoliko drugače je pri drugih DČ EU, ki prej še niso razvile takšne miselnosti. Z implementacijo so bodisi zamujale bodisi postavile zakonodajo, za katero ni bilo jasno, kako se bo izvajala v praksi. Problemi so nastajali zaradi povezave z drugimi deli zakonodaje, kot so predpisi glede nevarnih odpadkov, transporta, zdravja, varnosti, poleg tega pa še zaradi uvoza in izvoza odpadkov med sosednjimi državami.³⁶⁴

Priporočilo tistih z izkušnjami je, naj se pri odločitvi, kako implementirati direktivo EU, upošteva kulturne in geografske značilnosti države ter industrijo, upošteva pa naj tudi že obstoječe prakse. Modro je preizkusiti kak sistem pred dokončno odločitvijo zanj. Vsekakor ne obstaja navodilo, katera izbira je najboljša, pač je potrebno preučiti vse te dejavnike in po tem čim bolje presoditi, kaj je za posamezno državo najbolj učinkovito.³⁶⁵

Glede ravnanja z odpadno elektronsko in električno opremo so po statističnih podatkih Eurostata v EU najbolj uspešne DČ EU iz Skandinavije in Beneluksa. V enem letu zbrana OEEO v kilogramih na prebivalca v letu 2012 znaša v Belgiji in na Nizozemskem okrog 10, na Finskem 9, na Norveškem 15 in na Švedskem kar skoraj 17. Po novi direktivi se najnižje meje zbrane OEEO sicer ne izražajo več v kilogramih na prebivalca, pač pa z razmerjem med količino vseh zbranih tovrstnih odpadkov ter elektronske in električne opreme, dane na trg v preteklih treh letih. Tak način opredeljevanja je primernejši, saj upošteva, da se v nekaterih državah lahko med končne uporabnike proda manj EEO na prebivalca in je posledično težje zbrati toliko odpadne opreme kot v državah, kjer je prodajo več, upošteva pa tudi različne letne prodaje. V EU ima to razmerje daleč najvišje Švedska, ki doseže skoraj 80%.

Švedska je svoj prvi sistem ravnanja z OEEO vzpostavila že leta 2001. Lars Eklund, svetovalec pri švedski agenciji za varstvo okolja, je v svoji predstavitvi v Bruslju, 25. oktobra

364 <http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur22231en.pdf> (20. 6. 2015).

365 <http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur22231en.pdf> (20. 6. 2015).

2011, opisal, kaj je potrebno za popoln sistem.³⁶⁶ V prvi vrsti znanje in volja - potrebno se je zavedati negativnega vpliva na okolje in zdravje, če z OEEO ne ravnamo pravilno, in tudi koristi recikliranja. Javnost moramo ozaveščati s kampanjami in prav tako na druge načine, npr. z organiziranjem tekmovanj na to temo ali pa celo s klasičnim oglaševanjem, prav tako pa je te treba poskrbeti za dostopna in prikladna zbirališča. Pri implementaciji zakona ga je treba najprej dobro razumeti. Brez nadzora zakonodaja nima pravega efekta. Če je shem za ravnanje z OEEO več, morajo delovati pošteno. Navsezadnje pa moramo biti v koraku s časom – spremljati, kaj se dogaja na področju ravnanja z odpadki in redno preverjati, ali je tudi javnost o vsem učinkovito obveščena, saj je prav ta pomemben element pri samem zbiranju.

366

<http://ec.europa.eu/environment/archives/wasteinc/strategy/13.%20%20Lars%20Eklund%20WEEE%20SE%20system.pdf> (7. 4. 2015).

10 Zaposlovanje težje zaposljivih skupin na področju OEEO

10.1 Splošno

Namen naše raziskave področja zaposlovanja težje zaposljivih skupin ljudi je, da bi ugotovili, ali lahko specifične skupine ljudi najdejo zaposlitev na področju ravnanja z OEEO, v katerih postopkih bi lahko sodelovali in kako bi lahko k temu pripomogli država in podjetja.

V pojem težje zaposljivih bomo v tem dokumentu uvrstili:

- Invalide
- Iskalce prve zaposlitve
- Mlajše od 26 in starejše od 55
- Zapornike, obsojence
- Nekdanje odvisnike od drog
- Osebe s posebnimi potrebami
- Socialno ogrožene (na pragu ali pod pragom revščine)
- Osebe brez končnega osnovnega poklicnega izobraževanja

Glede na prakso pri nas in v posameznih DČ EU smo skušali najti primere, ki bi jih lahko uporabili ali razširili v Sloveniji.

10.2 Zakonodaja

Sprva je potrebno omeniti Zakon o socialnem podjetništvu³⁶⁷, ki je v veljavi od leta 2011. Namen zakona je vzpostavitev 'socialnih podjetij', katerih naloga je "krepitev družbene solidarnosti in kohezije, spodbujanje sodelovanja ljudi in prostovoljnega dela, krepitev inovativne sposobnosti družbe za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov, zagotavljanje dodatne ponudbe proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu, razvijanje novih možnosti zaposlovanja, zagotavljanje dodatnih delovnih mest ter socialna integracija in poklicna reintegracija najbolj ranljivih skupin ljudi na trgu dela"³⁶⁸. Bistvo povedanega je, da stremijo k vključitvi sicer izključenih ljudi in tistih, ki zelo težko najdejo zaposlitev. Ta podjetja morajo biti organizirana neprofitno, skladno z namenom, ki ga

367 Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP), Ur.l. RS, št. 20/11 in 90/14.

368 <http://www.cpu-reuse.com/socialno-podjetnistvo> (25. 6. 2015).

zasledujejo, saj ne gre za ekonomski pogled na problematiko zaposlovanja temveč skoraj izključno reševanje socialnega problema.

Kot primere ureditve davčnih olajšav, ki promovirajo zaposlovanje določenih težje zaposljivih skupin lahko navedemo določbe naslednjih zakonov:

- Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov³⁶⁹ določa davčne olajšave za zaposlovanje invalidov, prav tako delodajalec lahko uveljavlja olajšave ob zaposlitvi oseb s 100% telesno okvaro ali gluhih oseb.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju³⁷⁰ določa, da se vrača del obveznih prispevkov ob zaposlitvi mladih pod 26 let starosti.

Obstajajo še druge davčne olajšave pri zaposlitvi določenih skupin ljudi, predvsem pa gre za invalide, iskalce prve zaposlitve in mlajše od 26 ter starejše od 55 let.

V okviru zakonodaje, ki v Sloveniji in EU posredno spodbuja zaposlovanje težje zaposljivih ljudi, je potrebno omeniti še Direktivo 2008/98/ES. Ta določa, da je potrebno obvezno izvajanje ponovne uporabe in uporabe odpadkov kot virov. Ponovna uporaba je na drugem mestu pet-stopenjske lestvice ravnanja z odpadki, takoj za preprečevanjem nastajanja odpadkov. Zakaj je to pomembno na področju zaposlovanje težje zaposljivih skupin? Ker se je praksa zaposlovanja težje zaposljivih skupin uveljavila predvsem na področju ponovne uporabe odpadkov in priprave le teh na ponovno uporabo. Gre za delo, ki ne potrebuje posebnih izobraževanj ali usposabljanj. Praksa je razširjena predvsem na področju tekstila, kar se tiče OEEO, pa je tovrstno zaposlovanje oteženo, saj gre za specifične odpadke, pri katerih je potrebna ali določena fizična moč ali pa zadostno znanje za varno opravljanje dela (skladiščenje, predelava, reciklaža).

10.3 Praksa

Zaposlovanje težje zaposljivih oseb na področju ravnanja z OEEO je kot omenjeno zgoraj problematično, ni pa nemogoče. Praksa na tem področju se je začela razvijati šele v zadnjih letih, priložnost takšnega socialno pozitivnega pristopa pa so ljudje videli predvsem

369 Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI-UPB2), Ur.l. RS, št. 16/2007.

370 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ), Ur.l. RS, št. 96/2012.

na področju ponovne uporabe in priprave za ponovno uporabo dotrajanih ali iz drugih razlogov zavrženih proizvodov.

Takoj lahko predstavimo pozitivni primer prvega socialnega podjetja v Sloveniji, Center ponovne uporabe³⁷¹ – CPU. Centri so v Ljubljani, Rogaški Slatini, Tepanju itd. CPU se ukvarja z vsem, kar posameznik smatra za odpadki pa lahko komu drugemu pomeni uporabno stvar, v kar spada tudi OEEO, ki jo je mogoče popraviti in spet dati v obtok. Pomembno je poudariti, da ne gre za večje gospodinjske aparate ali katerokoli EEO, ki bi lahko zaradi nepopolne prenove poškodovala gospodinjstvo.

Nepotrebno je predstavljati celotno vsebino delovanja podjetja, lahko pa se osredotočimo na način zaposlovanja. Gre za cilj podjetja, da skuša zaposliti osebe, ki imajo težave z iskanjem zaposlitve oz. je zaradi osebnih razlogov ne morejo najti. Tako sledijo logiki, da kot za stvar, ki jo lahko popravijo in dajo v ponovno uporabo, 'ustvarijo' brez obremenjevanja okolja, tako lahko razbremenjujejo družbo z zaposlovanjem 'izključenih' skupin, ki jih na pozitiven način vrnejo v okolje, ki jim je bilo namenjeno.

Podjetje je član organizacije RREUSE³⁷², ki podjetju omogoča tudi mednarodno sodelovanje. RREUSE je glede na raziskano prakso primarni razlog, da so se 'social enterprises' oz. socialna podjetja začela pojavljati po Evropi na področju ponovne uporabe. Gre za združenje omenjenih socialnih podjetij, ki temeljijo na vrednotah zelenega gospodarstva, predvsem pa je njihova bistvena ideja, da EU in njena gospodarstva postavijo 'second hand goods' oz. proizvode iz druge roke na prvo mesto (vsaj izenačijo status z novimi proizvodi). V združenju so podjetja iz Avstrije, Belgije, Bosne in Hercegovine, Hrvaške, Finske, Francije, Grčije, Madžarske, Irske, Italije, Poljske, Romunije, Španije, Švedske, Velike Britanije, ZDA in Slovenije.

RREUSE bi lahko definirali kot promotor socialno zelenega gospodarstva. Organizacija spreminja svoje ideje v resničnost z ozaveščanjem, promocijo in izboljšanjem štirih področij:

- Krožno gospodarstvo (proizvod – odpadki – ponovna uporaba),
- Boljša zasnova proizvoda (bolj okoljsko prijazna),
- Centri za ponovno uporabo (dovoljeni in podpirani s strani države),

371 Več o podjetju na spletni strani <http://www.cpu-reuse.com/> (25. 6. 2015).

372 <http://www.rreuse.org/> (25. 6. 2015).

- Podpiranje socialno izključenih oseb z zaposlitvijo v centrih za ponovno uporabo.

Rezultati tovrstnega razmišljanja so že obrodili sadove. Primer je Španija, ki je uzakonila zahtevo, da se določena količina določenih kategorij OEEO mora pripraviti za ponovno uporabo³⁷³. Če se bo sistem socialnega zelenega gospodarstva razširil tudi na OEEO, je to možnost za zaposlitev težje zaposljivih oseb na področju ravnanja z OEEO. V Sloveniji bi za tovrstni zakon potrebovali pobudo socialnih podjetnikov, kar predpostavlja velik časovni in denarni vložek v promocijo problematike. Prav tako se ob zapoznelih implementacijah evropskih direktiv težko kmalu pričakuje premik na tako specifičnem področju. Je pa to možno na prostovoljni osnovi. Problem, ki se pojavi pri pripravi na ponovno uporabo OEEO je predvsem, da je potrebno določeno znanje; če bi bil postopek dovolj enostaven, da bi se zaposleni lahko učili sproti, bi bil to idealen primer za vzpostavitev socialnega podjetja.

Drug pozitivni premik, ki sicer ni neposredno povezan z zaposlovanjem, črpa pa iz podobnih vrednot zelenega gospodarstva, prihaja iz Francije, kjer so po raziskavah dokazali, da se velik delež modernih proizvodov ustvari z namenom, da imajo krajšo življenjsko dobo. Če so do takšnih ugotovitev prišli na francoskem trgu, potem je takšna praksa verjetna po celem svetu. Razlog za tovrstno ravnanje je seveda očiten, to povzroča pretirano potrošniško usmerjen trg. Pripravlja se zakonodaja, ki bi proizvajalcem onemogočila tovrstno ravnanje.

Države promovirajo socialno gospodarstvo z zakoni. V primeru Slovenije so ti navedeni že v poglavju zakonodaja tega sklopa. Ti se običajno prenesejo v prakso tako, da delodajalci izračunajo, da se jim zaradi davčnih olajšav splača zaposliti določene skupine oseb, vendar tega ne počnejo zaradi socialno naravnane razmišljanja. Osebe, ki nimajo službe, so tako na ta način obsojene na delovno okolje, ki jih bo še vedno obravnavalo kot nezaželene ali nesposobne, vendar se bo jih enostavno splačalo zaposlovati. Če želimo dejanski premik na tem področju, je potrebna splošna ozaveščenost in solidarnost med ljudmi, ki pa ne pride čez noč ali zgolj zaradi novega zakona. Če določeno razmišljanje ni predstavljeno tistim, katerim mora biti (npr. delodajalci), je naš socialni cilj izničen.

373 <http://www.rreuse.org/spain-first-eu-country-to-mandate-reuse-of-electrical-goods/> (25. 6. 2015).

10.4 Povzetek

Zaposlovanje težje zaposljivih oseb je realna možnost na področju OEEO. V okviru socialnih podjetij, ki so se začela razvijati po Evropi in v okviru ideje ponovne uporabe zavrženih proizvodov, so centri za ponovno uporabo najbolj verjetna oblika združenja, ki bi obravnavane osebe lahko zaposlovala. Ponovno je potrebno poudariti, da je postopek priprave na ponovno uporabo OEEO specifičen, saj zahteva na določenih točkah fizično moč, na drugih pa je problem pomanjkanje izobrazbe. Če bi bil postopek dovolj poenostavljen, da bi se osebe lahko usposobile relativno hitro, to ne bi predstavljalo prevelikih ovir. Kljub določenim davčnim olajšavam, ki jih države ponujajo delodajalcem za zaposlitev določenih skupin ljudi, leži breme vzpostavljanja zelenega in socialnega gospodarstva trenutno predvsem na podjetjih in njihovih združenjih. Da bi bilo to lažje, je potrebno ozaveščati ljudi o pozitivnih učinkih tovrstnega gospodarjenja in o učinkih OEEO na okolje, če se jih ne obravnava pravilno.

Združenje RREUSE in socialna podjetja, ki so združena v organizacijo, predstavljajo lep primer pozitivne, samoiniciativne prakse, ki omogoča ljudem, ki jih je družba pozabila ali zavrgla, drugo možnost.

11 Primerjalno pravni pregled modelov prenosa direktiv o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo 2002/96/EU in 2012/19/EU

11.1 Velika Britanija

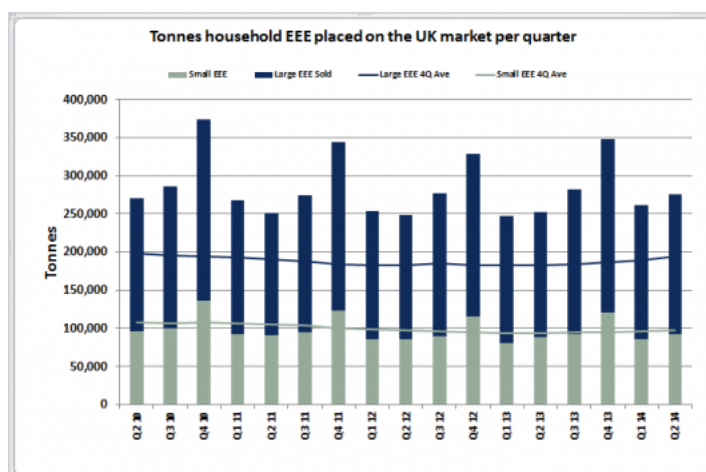
11.1.1 Splošno

Veliko Britanijo smo si v okviru projekta izbrali predvsem zaradi:

- visoke gospodarske razvitosti
- visoke stopnje potrošnje in kupne moči
- ugodnega geostrateškega položaja, velikosti države in števila prebivalstva
- hitre implementacije Direktive 2012/19/EU in možnosti pregleda ureditve

11.1.2 Splošen pregled in trenutna ureditev

Velika Britanija (v nadaljevanju: VB) je industrijsko razvita država s površino 229.850 km² in 64 milijoni prebivalcev, kjer je poleg splošnega življenjskega standarda na visokem nivoju tudi državljanska potrošnja. To seveda pomeni, da je tudi veliko povpraševanja po EEO, ter posledično tudi ogromno odpadkov na tem področju, saj se končni uporabniki pogosto odločajo za nakup novih izdelkov. Zato predstavlja dober primer za potrebe naše raziskave.

Graf 2: Količina EEO (v tonah), ki jo proizvajalci, vključeni v obvezne sheme, dajo na trg VB v posameznem četrtletju.³⁷⁴

374 <http://www.wrap.org.uk/node/12925> (20. 4. 2015).

Drugi razlog za izbiro VB kot ciljne države pa je bil predvsem to, da so evropske direktive že od samega začetka bolj ali manj uspešno implementirali v nacionalni pravni red. V VB, kot tudi drugod po EU, je ravnanje z OEEO postalo pomemben del dejavnosti ravnanja z odpadki, in je svoj vzpon doživelo primarno predvsem zaradi implementacije direktiv EU. Na podlagi podatkov Zavoda za zdravje in varnost v Veliki Britaniji gospodinjstva in podjetja vsako leto odvržejo preko 2 milijona ton OEEO.

Pred implementacijo Direktive 2002/96/ES leta 2007, so bili tovrstni odpadki del splošnega toka gospodinskih odpadkov in ni bilo posebnih zahtev po njihovem ločevanju. Po uveljavitvi Zakona o nevarnih odpadkih (Hazardous Waste Regulations)³⁷⁵ v letu 2005, je prišlo do ločenega obravnavanja tiste OEEO, ki je vsebovala nevarne snovi. Takšna vzporedna, dopolnilna ureditev je veljala vse do implementacije direktiv o ravnanju z OEEO.

Z implementacijo Direktive 2002/96/ES se je v VB odlašalo dolgo časa, preden je 1.1.2007 začela z uveljavitvijo Waste Electrical and Electronic Equipment Regulations 2006. Slednjo je 1.1.2014 zamenjala Waste Electrical and Electronic Equipment Regulations 2013, ki je prenesla Direktivo 2012/19/EU v nacionalni pravni red. Izvajanje zakonodaje na tem področju je pod nadzorom Department of Business Innovation and Skills (v nadaljevanju: DBIS). V VB je trenutno registriranih nekaj čez 3600 subjektov, ki se delijo na proizvajalce in 36 delujočih shem proizvajalcev. DBIS je marca 2014, za pomoč pri izvajanju in razumevanju zakonodaje na tem področju, izdal t.i. »guidance notes«, ki sicer niso zavezujoče, vendar so nadvse uporabno priporočilo oz. navodila proizvajalcem in prodajalcem. Zakonodaja se nanaša tako na B2C primere, kot tudi na B2B. V nadaljnji obravnavi bodo obravnavani predvsem prvi.

11.1.2.1 Skupna shema proizvajalcev - Producer compliance scheme

V skladu z obstoječo zakonodajo so vsi proizvajalci, ki na trg VB dajo EEO, dolžni pristopiti k enemu izmed *Producer compliance scheme* (v nadaljevanju: PCS), ki deluje pod okriljem okoljske agencije VB (Environment Agency, v nadaljevanju: EA). Dolžnost proizvajalcev tako zajema vse od financiranja celotnega procesa, reciklaže in morebitne ponovne uporabe na podlagi okoljevarstvenih smernic ravnanja z OEEO. Takšna shema se izvaja preko organiziranih in nadzorovanih ustanov (Approved Authorised Treatment Facilities – AATF), posebnih zbiralnih točk (Designated Collection Facilities, v nadaljevanju: DCF), ter pooblaščenih izvoznikov (Approved Exporters – AE), ki obdelajo OEEO in redno

375 http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2005/894/pdfs/ukxi_20050894_en.pdf (20. 4. 2015).

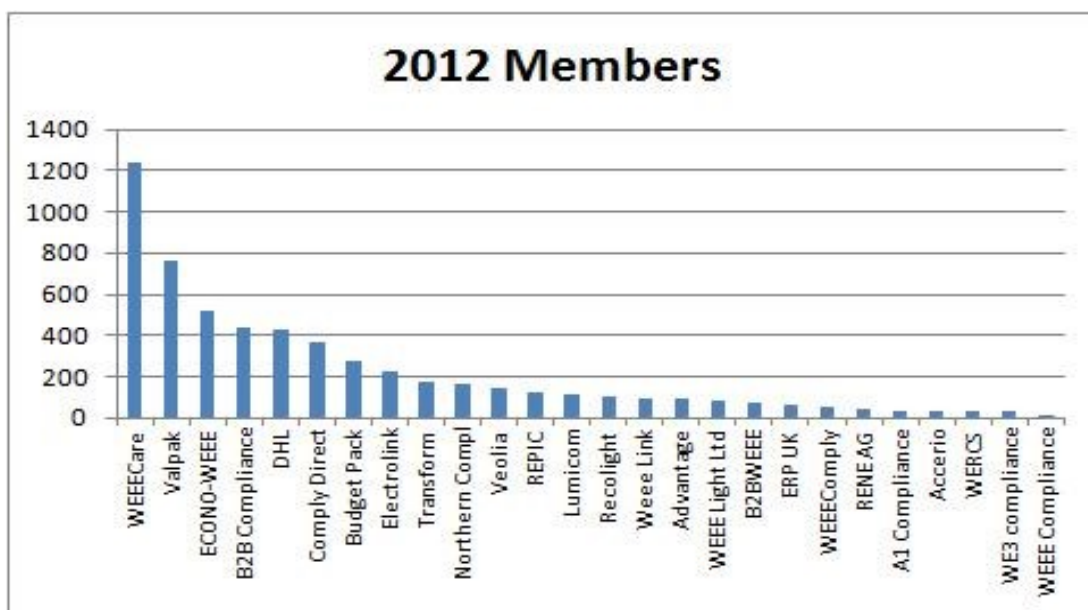
obveščajo PCS o njenih količinah. Registrirane PCS mora nadzirati ena izmed štirih pooblaščenih okoljevarstvenih agencij (Environmental Agency – EA; Scottish Environment Protection Agency – SEPA; Northern Ireland Environment Agency – NIEA; Natural Resources Wales – NRW). Pristojnost posamezne okoljevarstvene agencije je odvisna od tega kje na področju VB se sedež PCS-a nahaja.

Shema tako predstavlja obvezen model ravnanja z OEEO, ki temelji na članstvu. Članice predstavljajo proizvajalci EEO. Shema ima v okviru svojega osnovnega delovanja opredeljeni nekaj temeljnih nalog:

- vse člane, ki spadajo med proizvajalce, mora registrirati pri eni izmed okoljevarstvenih agencij
- okoljevarstvenim agencijam mora poročati o količini EEO, ki jih njene članice dajo na trg – v tonah (vprašanje ali gre za količino dejansko prodane opreme ali pa zgolj te, ki so jo prevzeli distributerji)
- zagotoviti sodelovanje z okoljevarstvenimi agencijami na področju zbiranja, obravnave, reciklaže in v končni fazi ekološke odstranitve OEEO.
- okoljevarstvenim agencijam zagotoviti podatke glede zbranih odpadkov, ter tako izpolniti obveznost letnega poročanja o zbrani in obdelani OEEO.
- ravnanje v smeri preventive in ozaveščanja javnosti glede nevarnosti, ki jih predstavlja nepravilno odvržena OEEO, ter na jasn in preprost način dane možnosti.
- zagotavljanje potrebnih finančnih sredstev, zahtevanih z Direktivo 2012/19/EU.

V nadaljevanju bomo skozi prizmo ravnanja z OEEO predstavili tri najbolj izstopajoče akterje na trgu EEO VB. PCS shema se sicer nanaša predvsem na proizvajalce, vendar pa so tudi prodajalci in kupci neposredno bolj ali manj povezani z ustanovami, kot so AATF in DCF.

Trenutno je na ozemlju Anglije, Walesa in Škotske registriranih 36 shem proizvajalcev (PCS), z dodatkom dveh, ki sta registrirani na Severnem Irskem. Poleg tega je v javnem registru vpisanih približno 6600 proizvajalcev za katere velja obveznost včlanitve v sheme.

Graf 3: Sheme z največjim deležem članov med proizvajalci. ³⁷⁶

11.1.2.2 Proizvajalec (producer)

Proizvajalci so tisti, ki imajo v okviru dajanja EEO na britanski trg dolžnost, da financirajo zbiranje, obdelavo, reciklažo in ponovno uporabo OEEEO. Na podlagi definicije EK, podane v »Guide to the implementation of directives based on the New Approach and the Global Approach« oz. »Bluebooku«, je prodajalec tisti, ki na določenem trgu prvič ponudi nek izdelek. ³⁷⁷

Proizvajalec, ki izpolnjuje merila po Direktivi 2012/19/EU in s tem tudi zakonodaji VB je tisti, ki izpolnjuje enega ali več od naštetih kriterijev:

- proizvajalec EEO, ki na trg VB daje svoje proizvode (pod svojo blagovno znamko)
- preprodaja EEO ki so jo izdelali drugi proizvajalci, na trgu VB, pod svojo lastno blagovno znamko
- uradni uvoznik, ki uvaža EEO na trg VB
- podjetje ustanovljeno v VB, ki na trg ostalih DČ EU, preko prodaje na daljavo, daje na trg EEO.

³⁷⁶ http://www.360environmental.co.uk/legislation/producer_responsibility/weee_regulations/#Affected (25. 4. 2015).

³⁷⁷ <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/4942/attachments/1/translations/en/renditions/native> (27. 4. 2015).

Od implementacije Direktive 2012/19/EU leta 2014, za proizvajalce obstajata dva tipa registracije, ki se ločujeta glede na količine EEO, ki je dana na trg. V primeru, če da proizvajalec na trg v tekočem letu več kot 5 ton EEO, se je dolžan registrirati znotraj posamezne sheme proizvajalcev (PCS). V nasprotnem primeru, če bo prodajalec na trg dal manj kot 5 ton EEO, se mora registrirati pri eni izmed štirih, prej naštetih, okoljevarstvenih agencij. Takšen proizvajalec se v zakonodaji VB označuje kot »small producer« oz. mali proizvajalec in nima nobenih dolžnosti na področju financiranja in obdelave EEO, ki pride iz gospodinjstev (B2C). Pri B2B prodaji, pa imajo enake obveznosti kot preostali proizvajalci. Obveznosti proizvajalca v VB:

- obveznost registracije (več kot 5 ton izdelkov letno danih na trg) znotraj pooblaščne skupne sheme proizvajalcev, ki bo v času članstva poskrbela za temeljna področja ravnanja z EEO. Temeljne posledice registriranja proizvajalca znotraj PCS so predvsem, da bo proizvajalec uradno in zakonito registriran kot proizvajalec na trgu VB; letno poročanje o količini proizvodov, ki jih daje na trg posamezen proizvajalec; urejen bo prevzem in ravnanje s temi odpadki na okolju prijazen način.
- plačilo PCS-u v obliki »compliance fee«, ki se bo na podlagi tega zavezal, da bo za proizvajalca poskrbel za obravnavo in reciklažo teh izdelkov.
- četrtletno posredovanje informacij PCS-u glede količine EEO, ki jo proizvajalec da na trg VB. Pri tem mora opredeliti za kakšne kategorije izdelkov gre (večje, manjše, ..)
- vsak proizvajalec mora na izdelek, ki pade pod zakonodajo o ravnanju z EEO, postaviti vidno označbo »prečrtanega zabojnika«, ki sporoča, da se izdelek ne sme odlagati med splošne komunalne odpadke.
- v primeru, če je proizvajalec podjetje, ki je registrirano v VB, mora zagotoviti podatke o prodaji izdelkov na trge drugih DČ EU
- zaradi vse večje kompleksnosti EEO so proizvajalci dolžni zagotoviti ustanovam, ki se ukvarjajo z reciklažo (AATF), ažurne podatke s področja sestave in materialov novih izdelkov, ki jih imajo namen dati na trg. Na takšen način se reciklažne ustanove pripravijo na obravnavo novih, bolj kompleksnih izdelkov.

11.1.2.3 Prodajalci (Distributors)

Zakonodaja o ravnanju z OEEO v VB v osnovi ločuje med prodajalci in proizvajalci. Prodajalci so subjekti, ki dajejo EEO na trg kupcem neposredno preko svojih trgovin ali spletnih portalov oz. katalogov.

Na podlagi zakona ima prodajalec v VB v odnosu do kupca, pri prodaji specifičnega izdelka, pet temeljnih obveznosti:

- posredovanje informacij o nevarnih snoveh, ki se nahajajo v EEO
- ozaveščanje o pozitivnemu učinku zbiranja in reciklaže teh nevarnih odpadkov, ter poučitev o temu zakaj naj kupec ne odvrže OEEO med splošne komunalne odpadke.
- obrazložitev simbola »prečrtanega zabojnika«, ki sporoča, da se je potrebno odpadka znebiti na drugačen, okolju bolj primeren, način.
- kako naj kupec sam prispeva k boljšemu ravnanju z odpadki, s tem da se drži navodil o ravnanju z odpadkom po koncu uporabe.
- kupcu mora predstaviti možnosti kakšen je ekološko najbolj primeren način, da OEEO po koncu njene uporabne dobe najbolj ekološko primerno odvrže. Pri tem mora izpostaviti zakonsko določene možnosti, bodisi »in-store takeback« metodo, članstvo v DTS ali pa navesti najbližje zbirne točke, kjer se zbira OEEO. (Government Guidance Notes, 2007)

378

Prodajalec ima tako v VB tri možnosti. Prva in najosnovnejša možnost je, da ponudi brezplačen prevzem vse OEEO v trgovini, pri čemer je ključnega pomena, da obstajajo vidni znaki in navodila, ki bodo kupcem omogočila vednost o pripravljenosti prodajalca, da prevzame OEEO in jo nato samostojno posreduje v obdelavo in razgradnjo. »In-store takeback« metoda temelji na pristopu »staro za novo« (npr.: kupec prinese star predvajalnik kaset, kupi pa nov predvajalnik DVD-jev). Od 1.1.2014 pa v skladu z implementirano Direktivo 2012/19/EU, velja tudi izjema od tega pravila in sicer, da je v primeru, če ima trgovina več kot 400 m² površine, prodajalec dolžan prevzeti katerokoli zelo majhno (nobena zunanja dimenzija ne presega 25 cm) OEEO brezplačno in brez obveznosti nakupa. Druga možnost pa je, da se prodajalec registrira v Distributers Takeback Scheme (v nadaljevanju: DTS). V tem primeru je prodajalec oproščen dolžnosti, da organizira »in-store takeback«, ampak bo pa posledično dolžan plačati določen znesek za oprostitev te obveznosti. Tretja možnost pa je, da prodajalec sam ustanovi alternativen »take-back« model v okviru ustanovitve in registracije posamezne zbiralne enote za takšno vrsto odpadkov, Designated Collection Facility.

378 http://www.360environmental.co.uk/legislation/producer_responsibility/weee_regulations/#Affected (25. 4. 2015).

V primeru, če se je prodajalec odločil, da bo sam organiziral »in-store takeback« model mora poskrbeti tudi za nadaljnjo obdelavo zbrane OEEO. V tem primeru so možnosti naslednje:

- vzpostavi naj stik z PCS, ki bo uredil za varen in zakonit prevoz vse OEEO od prodajalca do posebnih ustanov, ki so namenjene zbiranju in končni reciklaži teh odpadkov (AATF). V primeru, če ni vzpostavljenega posebnega dogovora ali podpisane pogodbe, potem bo prodajalec dolžan plačati odvoz odpadkov do ciljnega predelovalnega mesta.
- prodajalec lahko samostojno ustanovi posebno prevzemno mesto (DCF – Designated Collection Facility), katerih namen je zagotovitev infrastrukture oz. zbirnih mest za brezplačno zbiranje in kasnejše posredovanje OEEO v reciklažo. V tem primeru je prodajalec tisti, ki mora zagotoviti ustrezne prostore za zbiranje teh odpadkov in se registrirati znotraj DTS VALPAK registra za DCF zbiralna mesta. Vsa zbirna mesta morajo namreč biti ustrezno registrirana, opremljena in primerno nadzorovana, ter opremljena s točno določenimi oznakami, katero vrsto OEEO bo sprejel.
- prodajalec odpadke neposredno odpelje v specialne predelovalnice AATF (Approved Authorised Treatment Facility), katerih ustanovitveni namen je končna reciklaža oz. obravnava OEEO. V tem primeru bo moral pridobiti posebno dovoljenje za prevoz odpadkov (Waste Carrier Licence), obenem pa se bo moral držati tudi navodil za prevoz nevarnih odpadkov (Rules of Transporting Hazardous Waste).³⁷⁹

11.1.2.4 Končni uporabniki (Consumers)

Zakonodaja o ravnanju z OEEO končnim uporabnikom ne nalaga posebnih obveznosti. Obveznost izhaja že iz splošne dikcije ravnanja oz. ločevanja odpadkov ter prepovedjo odlaganja takšnih odpadkov na divjih odlagališčih. Kot je bilo omenjeno že prej, so prodajalci tisti, ki morajo prevzeti vlogo ozaveščanja in končnega uporabnika ob primernem času in na primeren način (predvidoma ob nakupu) opozoriti na primerno ravnanje s temi odpadki. To v osnovi nalaga že Direktiva 2012/19/EU, vendar pa zakonodajalec v VB te obveznosti ni uvrstil med določbe o ravnanju z OEEO.

Končni uporabnik ima v VB glede ravnanja z OEEO naslednje možnosti:

- ima pravico do dostopa do mreže odlagalnih točk za tovrstne odpadke (DCF zbirna mesta), kjer bo njegov odpadek brezplačno prevzet in procesiran nadalje v reciklažo. Pri

³⁷⁹ <http://www.metalandwaste.com/Services/what-is-an-aatf.html> (20. 4. 2015).

tem je bistven namen teh odlagalnih točk preprečitev odlaganja OEEO na mešanih odlagališčih. Pri tem imajo vsi prodajalci dolžnost, da kupca pisno poučijo o njegovih možnostih glede ravnanja z OEEO

- v primeru, če ima njegov prodajalec lasten »in-store takeback«, potem lahko kupec po principu »staro za novo« pri prodajalcu brezplačno pusti svojo odsluženo OEEO (izjema pri prej omenjeni zelo majhni OEEO, katero mora prodajalec od kupca prevzeti brez obveznosti nakupa)
- v primeru, če ima njegov prodajalec alternativen »in-store takeback« in temu primerno vzpostavljeno DCF zbirno mesto, lahko OEEO brezplačno odvrže tam
- v primeru, če je njegov prodajalec član DTS-a, potem ima slednji dolžnost, da kupca usmeri na posebna zbiralna mesta, ki so vzpostavljena v okviru *Distributors Collection Scheme*.

Zakonodaja ne omogoča brezplačnega prevzema na domu, zato se lahko kupcu zaračuna prevzem OEEO, če se takšna storitev izvaja na domu.

Kupec, ki je kupil EEO v tujini in jo prinesel v VB, po zakonu ne šteje za prodajalca in lahko OEEO brezplačno odvrže.

11.1.3 Uspešni modeli ravnanja

Kot uspešne modele ravnanja bomo v nadaljevanju izpostavili DTS – Distributor Takeback Scheme, ki prodajalca razbremenijo obveznosti prevzema OEEO po principu »staro za novo«. Gre za precej zanimiv model, ki povezuje vse zainteresirane prodajalce in z njihovim letnim finančnim prispevkom, glede na količino prodane EEO, zagotavlja obratovanje in razvoj lokalnih zbiralnih točk za OEEO. Predstavljeni bodo tudi t. i. »Government Guidance Notes«, ki so po našem mnenju izreden primer sodelovanja oblasti in tistih, na katere se konkreten zakon neposredno nanaša. Kot zanimivost bi izpostavili spletno stran www.recycle-more.co.uk, ki omogoča hitro in zanesljivo informiranje o najbližji zbiralni točki OEEO.

11.1.4 Distributor Takeback Scheme (DTS)

Kot smo že omenili, imajo prodajalci pri ravnanju z OEEO več možnosti in ena izmed njih je DTS shema. Gre za včlanitev v shemo, ki se zaveže, da bo poskrbela za vse tovrstne

odpadke prodajalcev. Prodajalcem naj bi poleg odprave logističnih skrbi, prinesla tudi razbremenitev oz. opustitev primarne dolžnosti, da prevzemajo OEEO v svoji trgovini.

Na kratko naj bi bile prednosti takšne:

- prodajalec je oproščen organizacije t.i. »in-store takeback«
- prodajalcu se ni potrebno ukvarjati z vprašanji shranjevanja odpadkov
- prodajalcu se ni potrebno ukvarjati z logističnimi vprašanji prenosa odpadkov na ciljno predelovalno in obdelovalno mesto, predvsem pa ni potrebno sklepanje pogodb, ki bi urejale odvoz teh odpadkov³⁸⁰

Pri tem obstaja dolžnost prodajalcev, da se včlanijo v DTS in plačajo letni znesek, ki je odvisen od velikosti njihove prodajalne. Prodajalci, ki bodo prodali manjše količine izdelkov bodo plačali fiksno ceno, tisti, ki prodajo večjo količino izdelkov, pa bodo morali plačati sorazmerno višji znesek. Finančna sredstva, ki jih na ta način zbere DTS-u se, z izjemo operativnih in organizacijskih stroškov VALPAK-a (plačilo stroškov znotraj VALPAK-a je regulirano in nadzorovano s strani BIS - The Department for Business, Innovation & Skills in British Retail Consortium), posredujejo lokalnim skupnostim, ki postavijo nove ali nadgradijo obstoječe točke za prevzem OEEO. V zadnjih letih je bilo več kot 1100 »civic amenity sites (CAS)« nadgrajenih v DCF prevzemne točke, kjer lahko državljani brezplačno odvržejo OEEO. Prodajalci v obdobju, ko so vključeni v shemo (trenutno obdobje se konča 1.1.2017) niso dolžni sprejemati OEEO v svoji prodajalni, vendar pa to vseeno lahko omogočijo. Pri tem je potrebno poudariti, da je edini izvajalec DTS sheme na celotnem ozemlju VALPAK.

381

Zbiralne točke uredijo bodisi lokalne skupnosti, bodisi prodajalec sam.³⁸² Za naš primer so najbolj zanimive tiste zbiralne točke, ki jih uredijo organi lokalne samouprave. Te DCF točke so namreč financirane neposredno s strani DTS sheme oz. posredno preko prodajalcev, ki so v te sheme včlanjeni. Kot smo že omenili, se letni znesek določi glede na količino EEO, ki jo prodajalec da na trg. Na takšen način se zagotavlja vzajemna korist, ko prodajalcu ni več potrebno razmišljati o logistiki in stroških za odvoz OEEO, število aktivnih DCF zbiralnih točk, pa je temu primerno zelo veliko. Drugo ime, ki se pogosto uporablja za takšne točke je »Civic Amenity Site«. Vsako zbiralno mesto določa tudi, katero vrsto OEEO bo sprejelo in

380 <http://dts.valpak.co.uk/DTS/WhatIsTheDts> (15. 4. 2015).

381 <http://dts.valpak.co.uk/DTS/FAQs> (15. 4. 2015).

382 http://dts.valpak.co.uk/Content/Documents/code_of_practice.pdf (20. 4. 2015).

poslalo v nadaljnjo obdelavo. Večina teh točk ima sklenjene pogodbe z različnimi pooblaščenimi predelovalnimi obrati, kamor se odpadki tudi odpeljejo. Pri tem je potrebno poudariti to, da naj bi bilo širom VB vzpostavljenih več kot 3000 zbiralnih mest, ki ogromno pripomorejo k učinkovitemu zbiranju OEEO.

Slika 3: DCF zbiralna točka na Preston Essex St. v Londonu)³⁸³

A1 Compliance Ltd

Nick Masters
tel: 0845 2011380 email: nick@A1compliance.com

Site Name	Postcode	Site Type	White, non-cooling	Cooling	CRT	Lighting	Mixed
A1 Compliance	TR15 3RX	CCCF	☒	☒	☒	☒	☒
A1 Compliance	TR15 3RQ	CCCF	☒	☒	☒	☒	☒

Slika 4: Osnovni podatki o posamezni zbiralni točki OEEO.

Zgornja slika, pridobljena iz VALPAK registra DCF zbiralnih enot, prikazuje osnovne podatke o posamezni zbiralni točki OEEO. Register je v osnovi namenjen končnim uporabnikom in obenem tudi prodajalcem. Vsaka zbiralna točka ne prevzema vseh vrst OEEO, temveč se nekatere specializirajo zgolj za posamezne vrste teh odpadkov.³⁸⁴

383 <http://www.recyclinglives.com/2012/07/recycling-lives-centre-becomes-designated-collection-facility-2/> (20. 4. 2015).

384 <http://dcflist.valpak.co.uk/WEEE/WEEELARepor.aspx> (20. 4. 2015).

11.1.4.1 Vladne smernice (*Government guidance notes*)

Government guidance notes ali »vladne smernice« predstavljajo obrazložitev pravic in predvsem obveznosti, ki jih imajo proizvajalci, prodajalci in tudi končni uporabniki na trgu VB glede EEO. Prve smernice so bile izdane leta 2006, kot odziv na implementacijo Direktive 2002/96/ES. Druge, danes aktualne, smernice pa so bile izdane leta 2013 in sicer ravno v času pred začetkom veljavnosti nove in posodobljene zakonodaje na tem področju. Čeprav smernice nimajo narave komentarja k zakonu in so relativno kratke, vseeno uspejo na preprost način pojasniti kakšna je vloga posameznih subjektov na področju ravnanja z OEEO. Tako se državni organi želijo izogniti kakršnikoli napačni interpretaciji posameznih, bolj pomembnih, določb zakona.

11.1.4.2 Predstavitev spletne strani www.recycle-more.co.uk

Spletna stran www.recycle-more.co.uk je po našem mnenju eden izmed boljših primerov spletnega ozaveščanja in informiranja o ravnanju z OEEO v Evropi. Njen glavni cilj je zagotavljanje informacij o pravilnemu ravnanju z vsemi odpadki, vključno z OEEO. Sekundarni cilj pa je pomoč uporabnikom z iskalnikom, v katerega se vpiše poštna številka, podani rezultati pa iskalcu povedo, glede na podane kriterije odpadkov, kje se na območju te poštne številke nahajajo primerna zbirališča odpadkov. Ob vsakemu iskanju ima uporabnik možnost izbrati želeno kategorijo odpadkov in iskalnik bo glede na podane preference podal primerne rezultate. Baza podatkov je univerzalna in pokriva območje celotne VB in tako vsem prebivalcem zagotavlja hiter in učinkovit vpogled, ter usmeritev do najbližjega zbiralnega mesta. Spletna stran je vzpostavljena oz. deluje pod pokroviteljstvom organizacije WRAP (Waste & Resources Action Programme). Temeljni cilj organizacije je delo s podjetji, posamezniki in lokalnimi skupnostmi, katerim pomagajo zmanjševati količino odpadkov, povečati njihovo ponovno uporabo in svetovati glede ravnanja z njimi. Organizacija pridobiva sredstva za delovanje od EU in Vlade VB. Svoje delovanje pa je razširila tudi v mednarodno sfero, saj je pred kratkim potrdila sodelovanje z UNEP (United Nations Environment Programme).

11.1.4.3 Primerjava in predlogi

Eden izmed temeljnih predlogov je nedvomno vzpostavitev spletne strani, ki bi služila kot baza podatkov vseh možnih uradno registriranih zbirališč OEEO širom RS. Glede na samo velikost države bi takšna baza podatkov pripomogla k še večjemu odstotku zbrane

OEEO. Zelo dobrodošla funkcija je možnost vpisa pošne številke na spletni strani in tako poenostavljena pridobitev podatkov o bližnjih zbiralnih mestih. Tako kot je bilo predstavljeno na primeru Nemčije, je tudi tu potrebno poudariti koristnost postavitve lokalnih zbiralnih mest, predvsem za majhno in zelo majhno OEEO. VB ima namreč več kot 3000 zbiralnih mest, ki zmanjšujejo logistične stroške končnim uporabnikom in proizvajalcem. Pri tem pa ni vedno potrebna postavitve celotnega zbiralnega centra, temveč zgolj postavitev posamičnih zabojnikov za najpogostejše odvrženo OEEO. Poleg tega predlagamo, da bi lahko pristojno ministrstvo oz. organ v sestavi, po vzoru VB izdal smernice oz. navodila, kakšno je pravilno ravnanje z OEEO za vse subjekte na trgu. Izdaja takšnih smernic bi ne le pripomogla k splošnemu razumevanju določb zakona, ampak bi končnemu uporabniku pojasnila kakšne so obveznosti distributerja, ki mu je prodal EEO.

11.2 Švica

11.2.1 Splošno

Švica sicer ni DČ EU, vendar smo v tem dokumentu vseeno analizirali njeno pravno ureditev in prakso na področju OEEO. Razlogi za to so sledeči:

- Gre za državo, ki ima zakonodajo, ki ureja področje OEEO že od leta 1998³⁸⁵.
- Sistem, ki je vzpostavljen v Švici, je eden izmed najbolj učinkovitih v Evropi.
- Zaradi geografske lege je bila Švica gospodarsko primorana sprejeti ukrepe, ki ji omogočajo nastopanje na skupnem trgu EU. Za izpolnjevanje zahtev skupnega trga je implementirala OEEO direktivo iz leta 2002, kakor tudi prenovljeno iz leta 2012 in je tako efektivno del evropskega območja kar se tiče ravnanja z OEEO.
- Švica dosega WEEELABEX standarde ravnanja z OEEO in jih na določenih področjih presega.

11.2.2 Predispozicije

Švica je oblikovana kot konfederacija, s številnimi lastnostmi neposredne demokracije³⁸⁶. Splošno znana je kot mednarodno priznana nevtralna država. Razdeljena je v štiri območja, ki so osnovana na jezikovnih in etničnih razlikah. Štiri različno govoreče

385 F.O. Ongondo, I.D. Williams, T.J. Cherrett, HOW ARE WEEE DOING? A GLOBAL REVIEW OF THE MANAGEMENT OF ELECTRICAL AND ELECTRONIC WASTE (2010), str. 718.

386 Skupščinski sistem.

etnicitete so nemška, italijanska, francoska in retoromanska. Zakonodajo se določa na federalni ravni, dodatno pa je država razdeljena na 26 kantonov, ki so pristojni za implementacijo uredb na lokalni ravni.

11.2.3 Zakonodaja

Pravni akt, ki ureja ravnanje z OEEO v Švici je 'Regulation on Returning, Take-Back and the Waste Management of Electrical and Electronic Equipment' ali Uredba o vračilu, povratnem prevzemu in odstranjevanju OEEO (v nadaljevanju: VREG, kakor je akt poimenovan v Švici). Akt je z vidnejšo revizijo leta 2005 in drugimi spremembami skozi čas, veljaven že od leta 1998. Uredba je v principu akt, ki vzpostavlja odgovornost proizvajalcev po ROP. Bistveno za našo analizo pri švicarski uredbi je, da jasno definira vloge in odgovornosti vseh deležnikov, ki so del ravnanja z OEEO. Implementacija evropske direktive pomeni, da je potrebno spoštovati standarde določene v direktivi, dovoljeno pa je določbe tudi vrednostno preseči. Temeljna razlika v ureditvi glede na zahteve, ki izhajajo iz Direktive 2012/19/EU je, da morajo kupci EEO v Švici financirati sistem zbiranja in predelave OEEO. Zahteve VREG uredbe so višje od zahtev v Direktivi 2012/19/EU, najpomembneje pri zahtevani stopnji zbiranja OEEO. V Švici ni klirinškega sistema, zato je vloga države v sistemih ukvarjanja z odpadki bistvenega pomena, kar se je izkazalo za učinkovito ne le v Švici temveč tudi po drugih DČ EU. Gre za obliko nacionalnega kolektivnega sistema³⁸⁷. Pristojnost za implementacijo VREG imajo na lokalni ravni kantoni.

11.2.4 Praksa

EK je že leta 2002 ugotovila, da se v Švici zbere 8.4 kg OEEO na prebivalca³⁸⁸. Da nazorno prikažemo učinkovitost švicarskega sistema lahko na tej točki uporabimo dva zgovorna primera; Slovenija je leta 2014 zbrala pod 6 kg OEEO na osebo. Za drugi primer pa uporabimo Švedsko, ki je po evropskih praksah ena izmed najbolj učinkovitih držav in jo analiziramo tudi v našem delu. Leta 2002 je Švica zbrala 37,400 kg, Švedska pa 74,756 kg OEEO. Kljub veliko nižji količini zbrane OEEO v Švici sta obe državi z zbiranjem dosegli 8.4 kg OEEO na prebivalca³⁸⁹.

387 Glej tč. 8.3.3.2.

388 <http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur22231en.pdf> (10. 7. 2015).

389 Vpliv količine OEEO na učinkovitost sistema je dodatno pojasnjen v tč. 8.3.2.5.

Zahteve VREG se v praksi izkazujejo za učinkovite zaradi več razlogov. Gre za sistem, ki je bil pravno vzpostavljen že leta 1998³⁹⁰, zasebno oblikovanje shem in sistemi ravnanja z odpadki pa so bili dejavni že pred letom 1998³⁹¹. To v praksi pomeni ponotranjenje vrednot ločevanja, zbiranja in reciklaže odpadkov, zaradi časovnega obdobja zbiranja oz. prakse in pa predvsem zaradi vpliva, ki ga imajo zasebniki in podjetja na oblikovanje zakonodaje. Iniciativa za VREG je bila dana s strani državljanov, civilne sfere. Tak način oblikovanja norm na državni ravni je vzpostavil legitimnost in praktično učinkovitost VREG, saj je šlo za upoštevanje industrijskih in zasebnih interesov.

V praksi so se v Švici vzpostavila tri glavna podjetja, ki se ukvarjajo z ravnanjem z OEEO. Gre za sheme, ki prevzemajo ROP. To ne pomeni izključitve ostalih podjetij, vendar gre pri SWICO³⁹², SENS³⁹³ in SLRS³⁹⁴ podjetjih za večinski delež na področju države (nad 90%). Zadostuje, da se za namene naše primerjalne raziskave posvetimo samo njim.

Navedene sheme so oblikovane neprofitno. Vsaka izmed njih se ukvarja z različnimi kategorijami OEEO. SWICO vključuje pisarniško opremo (faksi, projektorji, printerji itd.), računalniško opremo, potrošniško elektroniko (TV, fotoaparati, radio, cd, kabli, slušalke itd.), telekomunikacijsko opremo (telefon, modem itd.), snemalno opremo, opremo grafične industrije in medicinsko tehnologijo. SENS shema vključuje gospodinjsko opremo (predvsem hladilniki in zamrzovalniki, mikrovalovke). SLRS shema pa vključuje ukvarjanje s sijalkami. Naštevane kategorije odpadkov in njihova porazdeljenost po shemah pa ni sama sebi namen, temveč gre za primer jasno definirane pristojnosti vsake izmed shem. Pri taki ureditvi ni možen konflikt med shemami, nemogoč je poseg v sfero delovanja konkurentov, saj je konkurenca praktično eliminirana. Gre za učinkovito postopanje tudi v smislu tehnologije, ki je potrebna za predelavo posamezne kategorije odpadkov. Specifične zahteve glede sijalk, zamrzovalnikov, televizij in drugih kategorij odpadkov, ki so pojasnjene v našem delu, zahtevajo intenzivno in kvalificirano postopanje v smeri okolju neškodljive predelave. Za to sta potrebni ustrezna tehnologija in usposobljenost za ravnanje z vsako posamezno

390 Pomembnost izkušenj, glej tč. 8.3.2.10.

391 SWICO je bil ustanovljen leta 1994.

392 Swico, ali Swiss Economic Association for the Suppliers of Information, Communication and Organizational Technology. Prevod: Švicarsko ekonomsko združenje za dobavitelje informacijske, komunikacijske in organizacijske tehnologije.

393 SENS eRecycling (e reciklaža).

394 SLRS, ali Light Recycling Foundation Switzerland. Prevod: Fundacija svetlobne reciklaže Švica.

tehnologijo in kategorijo odpadka. Ločitev kategorij in ločena predelava posameznih OEEO omogoča večjo strokovnost, varnost za okolje in stroškovno učinkovitost. Proizvajalec se po VREG ni dolžan včlaniti v shemo, mora pa po taki odločitvi sam poskrbeti za povratni prevzem OEEO. Dejansko tovrstne alternativne prakse ni.

Naslednji pomembni vidik učinkovitosti švicarskega sistema predstavlja plačilo Advance Recycling Fee³⁹⁵ (v nadaljevanju ARF). Dajatev so dolžni plačevati končni uporabniki oz. končni uporabniki pri nakupu OEEO. S plačilom dajatve pridobijo končni uporabniki pravico in obveznost, da vrnejo OEEO proizvajalcu ali dobavitelju zastonj. Sredstva, zbrana iz plačil ARF začasno ostanejo pri prodajalcu, kasneje pa jih v celoti prenese na posamezno shemo (posamezni zavezanec nakazuje sredstva shemi enkrat na leto). Bistveno je, da se ločuje plačilo dajatve glede na posamezno vrsto odpadka (nakup televizije, hladilnika), tako da prava shema (SWICO, SENS, SLRS) dobi ustrezno količino denarja za predelavo odpadka. OEEO končni uporabniki odložijo na zbirnih točkah, te pa jih posredujejo izvajalcem OEEO shem. V Švici se več kot 55% OEEO zbere preko take-back sistema, kar je odstopajoča statistika v primerjavi s celotno EU.

Za večji odstotek zbrane in predelane OEEO so potrebni višji stroški³⁹⁶. Temu primerno so cene reciklaže OEEO v Švici v povprečju dražje kot v EU. Razlogi za večje stroške ravnanja z odpadki so še standardi storitev in število samih storitev, povezanih z OEEO (transport, pakiranje, zavarovanje odpadkov, varnost okolja).

Švica ima 6000 zbiralnih točk OEEO³⁹⁷, kar predstavlja gostejšo mrežo kot drugod po EU. Ker so vsi proizvajalci in distributerji zavezani prevzeti opremo nazaj (take-back preko shem, kar ni obveznost DČ EU), to povzroča dodatne stroške logistike in zbiranja OEEO. Bistvo take ureditve je, da se zbere večji odstotek OEEO na državni ravni, Švica pa je sposobna financirati tak sistem.

Velikost Švice viša fiksne stroške reciklaže (cena tehnologije za reciklažni obrat, stroji), njena etnična raznolikost (več govorečih jezikov) pa viša stroške povezane z ozaveščanjem

395 Vnaprejšnja dajatev za reciklažo.

396 EkspONENTNO višanje stroškov do praktično nemogočih 100%.

397 <http://www.swicorecycling.ch/en/disposal/faq> (1. 5. 2015).

javnosti, administracijo in birokracijo. Njeni življenjski standardi³⁹⁸ višajo stroške povezane s plačami delavcev glede na povprečje EU³⁹⁹.

Kot pionir reciklaže OEEO, država prostovoljno viša standarde in učinkovitost, kar je še eden izmed razlogov za višje stroške ravnanja z OEEO.

Za delovanje vsakršnega sistema je sicer pomembna vzpostavitev sistema sankcij, vendar pa v Švici temu področju niso namenili posebnega poudarka. VREG ne določa nobenih specifičnih sankcij za neupoštevanje zakonodaje. V primeru kršitev na področju zbiranja, predelave in reciklaže OEEO so za določitev sankcij pristojni švicarski kantoni ob implementaciji VREG. Ozaveščena javnost in učinkovit sistem ravnanja z OEEO, pa v primeru Švice pomenita, da je kršitev v praksi zelo malo.

Čeprav je veliko področij ravnanja z OEEO drugače urejenih kot v Sloveniji, za potrebe naše raziskave bistvene pozitivne lastnosti švicarske ureditve, ki so analizirane v tem delu, zadostujejo.

11.2.5 Primerjava in predlogi

Vzporednic med švicarskim in slovenskim modelom je malo, razlika v količini zbrane OEEO na ravni države je velika. Politična, zakonodajna in praktična učinkovitost Švice pa nam je vseeno lahko vzor in primer iz katerega se lahko učimo.

Za potencialno uporabo posameznih delov švicarske zakonodaje in prakse v Sloveniji, bi na tej točki izpostavili naslednje možnosti:

- Vzpostavitev sistema takse, ki bi jo plačal končni uporabnik ob nakupu OEEO (ARF). V Sloveniji so stroške predelave dolžni plačevati proizvajalci direktno shemam, v katere so vključeni. Predlog Uredbe o OEEO omogoča prodajalcem, da posebej označijo ceno predelave konkretnega proizvoda ob koncu življenjske dobe. V kolikor vključitev tega podatka v račun ni obvezna, se lahko cena predelave prenese na končnega uporabnika s pavšalnim zneskom, ki je lahko višji od dejanske cene predelave, kar vodi v podražitev proizvoda. Če bi implementirali švicarski model, bi bila cena predelave za vse proizvode vseh proizvajalcev fiksno določena (seveda različno glede na kategorijo OEEO), kupci pa

398 BDP per capita leta 2013 znaša \$84,815.41.

399 Glej tč. 8.3.2.3.

ozaveščeni glede ravnanja z OEEO. Vzpostavitev dajatve zahteva tudi jasno določene točke za zbiranje OEEO po Sloveniji.

- **Vzpostavitev take-back sistema.** Tak sistem je predpogoj za vzpostavitev sistema taks, ki bi jih plačeval končni uporabnik. Vsak proizvajalec ali distributer bi moral imeti zakonsko določeno obveznost, da prevzame OEEO od končnega uporabnika neposredno (seveda lahko to odgovornost prevzamejo sheme). To pomeni da bi vsak končni uporabnik moral odnesti odpadke na zbiralno točko, shema pa bi od te točke naprej bila dolžna ravnati z odpadkom v skladu z zakonskimi standardi. Takšen sistem v veliki meri spominja na trenutno razširjenega v Sloveniji.

- **Vzpostavitev shem, ki bi se ukvarjale le z določenimi kategorijami OEEO.** To predpostavlja, da je za določeno kategorijo OEEO pristojna samo ena shema. V Sloveniji imamo 4 sheme OEEO, ki se ukvarjajo z več kategorijami odpadkov. To ustvarja konkurenco in nasprotne interese. Z določitvijo deležev med shemami in poravnavo ob prekoračitvi deleža problem ne bi bil rešen, saj je posamezni shemi dovoljeno, da fizično prevzame toliko OEEO kolikor je sposobna glede na kapacitete. To pomeni, da si sheme lahko letno med seboj zmanjšujejo deleže. Če bi se jasno definiralo, katera shema je pristojna za posamezne kategorije odpadkov, bi bil problem na ravni države rešen.

- **Neprofitnost shem.** V primeru Švice je neprofitnost učinkovita. Profitnost ustvari interese, ki niso okoljsko naravnani, niti načelno ne stremijo k učinkovitosti temveč se primarno osredotočajo na profit.

- **Večji državni vložek v ravnanje z OEEO.** Slovenska ureditve ne predstavlja nacionalnega kolektivnega sistema, prav tako pa ni primer učinkovite kombinacije med klirinškim in nacionalnim kolektivnim modelom. Država preko uredb ne definira obveznosti udeležencev v zadostni meri, da bi preprečila odstopanja in izigravanje predpisov. Ni vzpostavljenega učinkovitega sistema nadzora, ni rednih pregledov, tako na državni ravni kot v zasebni sferi (podjetja, sheme). Ni določenih pogojev za shemo, izvajalca, standardov. Ker država enostavno nima sredstev za vlaganje v postopek obdelave OEEO, bi morala vsaj vzpostaviti dober pravni okvir za klirinški sistem, v katerem bi lahko posamezni udeleženci nato sami učinkovito uredili področje. To se je zgodilo v Švici, ob primernem vložku ministrstva pa bi se lahko tudi pri nas. Sčasoma bi tako oblikovani klirinški sistem lahko na osnovi neprofitnosti prerasel v učinkovit nacionalni kolektivni model.

11.3 Švedska

11.3.1 Splošno

Švedska je DČ EU od 1. januarja 1995. Bistvene lastnosti zaradi katerih ima Švedska enega izmed najuspešnejših in najučinkovitejših sistemov ravnanja z OEEO v Evropi in jo posledično analiziramo v primerjalno pravnem delu so sledeči:

- Država ima pravno ureditev na področju zbiranja OEEO že od leta 2001, kar je eno leto pred Direktivo 2002/96/ES.
- Priznava se jo kot eno izmed najbolj stroškovno učinkovitih sistemov v Evropi in na svetu.
- Zaradi visokega življenjskega standarda in potrošniških navad je količina EEO na prebivalca med najvišjimi na svetu, kar zaradi velikih količin nastale OEEO viša učinkovitost in nižja stroške zbiranja in predelave⁴⁰⁰.
- Švedska je dober primer, kako lahko ozaveščanje javnosti pripelje do boljših odstotkov zbiranja OEEO.

11.3.2 Predispozicije

Švedska je država na skandinavskem polotoku na severu Evrope. Zgodovinsko je ena izmed držav z visoko stopnjo politične kulture in je bila prva država, ki je uzakonila dostop do uradnih dokumentov, podatkov javnega značaja in delovanja državnih organov (npr. Freedom of Press Act 1766⁴⁰¹). Švedska je zelo redko poseljena država⁴⁰², zato je njena učinkovitost na področju zbiranja odpadkov toliko večji uspeh. Država ima 9.5 milijonov prebivalcev, povprečna gostota poselitve pa znaša 23 prebivalcev na km². Za primerjavo, povprečje EU, je 114 prebivalcev na km². Politično se povezuje z ostalima državama skandinavskega polotoka, Finsko in Norveško, ki imata tudi na področju OEEO podobno ureditev in primerljivo uspešnost ravnanja z OEEO⁴⁰³. Švedska je leta 2012 zbrala 16 kg OEEO na prebivalca.

400 Glej tč. 8.3.2.5.

401 C. J. Bennett, HOW STATES UTILIZE FOREIGN EVIDENCE (1991), str. 31-54.

402 J. Ylä-Mella, K. Poikela, U. Lehtinen, P. Tanskanen, E. Román, R.L. Keiski, E. Pongrácz, OVERVIEW OF THE WEEE DIRECTIVE AND ITS IMPLEMENTATION IN THE NORDIC COUNTRIES: NATIONAL REALISATIONS AND BEST PRACTICES (2014), glej tudi tč. 8.3.2.2.2.

403 Finska je leta 2012 zbrala 12kg OEEO na osebo, Norveška pa celo 27kg (vendar z višjimi stroški).

11.3.3 Zakonodaja

Švedska je področje ravnanja z OEEO uredila z Uredbo o odgovornosti proizvajalca za električne in elektronske proizvode (Ordinance on producer responsibility for electrical and electronic products, Swedish code of statutes 2014:1075). Uredba je bila sprejeta že leta 2005, z izdajo nove direktive leta 2012⁴⁰⁴, pa je bila prenovljena v navedeno verzijo dokumenta. Uredba vzpostavlja ROP na področju OEEO. Ker je bila praksa zbiranja na Švedskem vzpostavljena že pred direktivami EU, je uredba v določeni meri uporabila dotedanjo prakso v svojih določbah. To se izraža npr. v (samo) dveh shemah za izpolnjevanje ROP, implementacija namreč zasleduje preglednost in učinkovitost. Švedska je podobno kot Švica vzpostavila približek nacionalnega kolektivnega modela. Ob teoretični možnosti neomejenega števila shem se je dejansko število ustavilo pri dveh, tako zaradi učinkovitost naravnane zakonodajnega okvirja, kot zaradi dejanskih potreb oz. zahtev okolja države, v kateri je bil sistem vzpostavljen (redka poseljenost na relativno velikem ozemlju).

11.3.4 Praksa

Švedska ima dve kolektivni shemi, ki prevzemata odgovornost proizvajalcev. Prva, El-Kretsen⁴⁰⁵, zbere 80% vse OEEO v državi. Organizirana je neprofitno, lastništvo sheme pa si deli 20 podjetij. El-Kretsen je član WEEE Forum organizacije. Shema vključuje 1300 podjetij s področja OEEO in 700 s področja odpadnih baterij. Za zbiranje OEEO shema sklepa pogodbe z lokalnimi komunalnimi podjetji (oblastmi), skupaj pa je na Švedskem 600 odlagališč za OEEO v okviru komunalnih podjetij in kar 2000 zbiralnih postaj (točk) za malo elektroniko, baterije in razsvetljevalno opremo. Na vseh točkah lahko končni uporabniki odpadke odlagajo brezplačno. Obstaja tudi 550 zbiralnih točk za podjetja in organizacije, ki pa so financirana delno s strani lokalnih oblasti in delno z neposrednimi pogodbami med podjetji in zbiralci. Odlaganje OEEO je tudi za podjetja in organizacije na teh odlagališčih brezplačno.

Druga shema, EAF⁴⁰⁶ ali Švedsko združenje za recikliranje elektronskih proizvodov, predstavlja preostali delež OEEO v državi. Deluje od leta 2008 in ponuja zbiralne točke preko trgovskih mrež ali posameznih trgovin. Shema deluje vzporedno z El-Kretsen, kar v bistvu

404 OEEO 2012/19/EU.

405 <http://www.el-kretsen.se/> (25. 6. 2015).

406 <http://elektronikatervinning.com/> (25. 6. 2015).

pomeni, da si delita zbiralne točke. Za OEEO, ki spada pod EAF in jo dejansko zbere El-Kretsen, mora EAF plačati strošek zbiranja in predelave. Shemi si delita kategorije odpadkov, določene v skladu z Direktivo 2012/19/EU tako, da je določena kategorija odpadkov le v eni shemi.

Bistvena lastnost švedskega sistema v praksi je učinkovitost in nizki stroški. Za to skrbi predvsem shema El-Kretsen, ki sklepa pogodbe s prevozniki in predelovalnimi obrati (reciklaža) glede na pet različnih kategorij :

- raznovrstne električne in elektronske naprave,
- velika bela tehnika,
- hladilniki in zamrzovalniki,
- baterije,
- razsvetljava.

Glede na našete kategorije, je El-Kretsen razdelil Švedsko na od 1 – 14 različnih zbiralnih območij, npr. pet za zamrzovalnike in hladilnike, deset za veliko belo tehniko in le eno območje na celotnem ozemlju za razsvetljava. To razdelitev El-Kretsen določi glede na dejanske potrebe določenih predelov države. Zgoraj navedena območja so posledica več dejstev. Določeno EEO uporabljamo vsi, medtem ko je nekatera manj popularna. Švedska ima visok življenjski standard in posledično specifično potrošniško obnašanje, ki pri določenih kategorijah proizvede več odpadkov zaradi večje potrošnje oz. številčnejšega in bolj pogostega nakupovanja in menjave gospodinjske EEO, pa tudi tiste za osebno uporabo (slušalke, telefoni, televizije). Redka poseljenost in velikost Švedske prav tako onemogoča zbiranje vseh kategorij vsepovsod, saj je to povezano s prevelikimi stroški.

Pogodbe za izvajanje zbiranja, predelave in reciklaže se sklepajo preko odprtih ponudb⁴⁰⁷. Da lahko predelovalci in izvajalci reciklaže sodelujejo v postopku za pridobitev oz. sklenitev pogodbe, morajo izpolnjevati okoljske standarde in standarde zbiranja, predelave in reciklaže, ki jih določa shema. Vsako prej omenjeno zbiralno območje običajno pokrivata dva ali trije ponudniki transportnih storitev. Vsak prevoznik je specializiran za posamezno kategorijo OEEO in za določeno območje.

Predelovalec plača El-Kretsenu določeno vsoto, če ima od predelave in reciklaže dobiček. V nasprotnem primeru shema plača izgubo povzročeno s predelavo in reciklažo

407 Angl. tender.

posameznemu izvajalcu. Ker gre za neprofitno organizirano shemo, se ne stremi k profitu pri tako organiziranem ravnanju z OEEO. Izvajalci, ki so profitno organizirane družbe, imajo na ta način do določene mere pokrito tveganje obveznosti predelave 'neprofitne' OEEO.

Švedska ima glede na navedeno dobro organiziran centraliziran sistem. Številne zbiralne točke omogočajo končnim uporabnikom oz. gospodinjstvom, pa tudi podjetnikom, brezplačno odlaganje OEEO, s pomočjo razdelitve države na posamezna področja glede na kategorije odpadkov, specializacijo zbiralcev, prevoznikov in predelovalcev pa se sistem še nadgrajuje, niža stroške in viša učinkovitost ter povečuje količino zbrane OEEO.

Poseben poudarek pa Švedska, njeni OEEO shemi in podjetja, posvečajo ozaveščanju javnosti. Številne zbiralne točke so zgovoren dokaz že same po sebi, vzpostavljeni pa so še drugi instrumenti, ki vodijo v učinkovitejši sistem zaradi večje ozaveščenosti in sodelovanja javnosti pri postopku zbiranja in ravnanja z odpadki. Kadar je vzpostavljen javni pritisk, začnejo podjetja ravnati v skladu z zahtevami svojih končnih uporabnikov. Kot najbolj izrazit primer, lahko tu izpostavimo finsko podjetje NOKIA, ki ima pomemben vpliv tudi na švedskem trgu. Podjetje deluje na področju mobilnih telefonov. Ob nakupu telefona ga posameznik prejme v kartonasti škatlici, kot je to navada povsod po svetu. Na škatli pa je že vnaprej napisano 'Prosim, reciklirajte svoj telefon', prav tako je napisan naslov, kamor lahko telefon končni uporabnik pošlje, ko ga noče več uporabljati. Telefon se zapre nazaj v kartonasto škatlico in vrže v poštni nabiralnik, brez dodatnih stroškov. Podjetje tudi postavlja kartonske zbiralnike starih telefonov po nakupovalnih centrih. Dodaten primer, ki se ne navezuje na podjetje NOKIA vendar je v bistvenem enak, je 'envelope-phone' ali telefon-ovojnica. Telefon ima že ob nakupu zaščito, na kateri piše naslov reciklažnega centra. Tako ob koncu življenjske dobe telefon enostavno vržemo v poštni nabiralnik⁴⁰⁸.

408 <http://www.peoplepeople.se/envelope-phone/> (25. 6. 2015).

Slika 5: Mobilni telefon.⁴⁰⁹

Na tej točki je primerno omeniti še, da posebnega sistema priprave za ponovno uporabo shema El-Kretsen ne vodi. To je lahko posledica življenjskega standarda in potrošniških navad (končni uporabniki niso pripravljeni kupiti proizvoda, ki je že bil v uporabi, imajo sredstva za nakup novega), vsekakor pa gre za zanimivo specifiko švedske ureditve. Navedeno sicer ne pomeni, da na Švedskem priprave za ponovno uporabo ni, je pa ne izvaja shema, ki ima 80% tržni delež, kar je zgovoren podatek.

Vsi podatki in evidence povezane s statistikami OEEO se vodijo na švedski agenciji za varstvo okolja - SEPA⁴¹⁰.

11.3.5 Primerjava in predlogi

Primerjava med švedskim sistemom in slovenskim sistemom je otežena zaradi številnih očitno različnih lastnosti obeh držav: gostota poselitve, življenjski standard, pravna ureditev ravnanja z OEEO, praksa podjetij in shem. Vsekakor pa lahko določene dobre lastnosti švedske ureditve in prakse uporabimo tudi pri nas.

- **Neprofitnost shem in vzpostavitev sistema, kjer bi posamezna kategorija odpadkov spadala le v eno shemo.** Problematika je predstavljena že pri analizi švicarske ureditve⁴¹¹.
- **Razdelitev Švedske na območja glede na količino odpadkov posamezne kategorije.** Koliko je to realna možnost pri nas glede na majhnost države je vprašljivo, dejstvo pa je, da imamo zelo izrazito razliko med urbanimi območji in podeželjem. Z

409 Primer ovojnice za vrnitev dotrajanega telefona, ki vsebuje poštni naslov reciklažnega centra.

410 <http://www.swedishepa.se/> (25. 6. 2015).

411 Glej tč. 14.5.

raziskavami in vprašalniki bi lahko ugotovili, če se navade končnih uporabnikov bistveno razlikujejo na teh dveh območjih, morda pa bi bile razlike tudi na manjših območjih (npr. Notranjska, Gorenjska, Prekmurje itd.). Bistvo tovrstne razdelitve je specializacija akterjev (zbiralci, prevozniki, predelovalci), ki vodi v višjo učinkovitost. Tudi z vidika specializacije je tovrstna razvrstitev vprašljiva (premalo odpadkov v Sloveniji za vzpostavitev finančno vzdržnega modela, ki bi bil tako organiziran). Vsekakor pa je treba postopek zbiranja odpadkov racionalizirati, zgled pa lahko iščemo pri najbolj učinkovitih sistemih.

- **Centralizacija sistema zbiranja OEEO.** Vodenje evidenc EEO dane na trg in zbrane OEEO je potrebno združiti in učinkovito voditi, tudi preko inšpekcijskih nadzorov akterjev na tem področju. Skupna evidenca je tudi predlog nove Uredbe o OEEO, zaradi finančne in kadrovske podhranjenosti pa je praksa predlagane ureditve vprašljiva. Državni vložek naše države mora biti večji⁴¹², vzpostaviti je treba sistem, v katerem lahko akterji učinkovito sodelujejo, kot je to storjeno na Švedskem in drugod.

- **Povrnitev stroškov za preveč uničeno opremo, nepripravljeno za predelavo (v postopku izdelave), iz katere ni mogoče ustvariti dobička.** Lastnost švedske prakse, ki je pritegnila našo pozornost, je zelo zanimiva in privlačna tako s strani varstva okolja kot zelenega gospodarstva, ustvarjanja dobička. Podjetje – proizvajalec, se na ta način trudi, da ustvari proizvode, ki so primernejši za predelavo in jih je lažje reciklirati, saj si s tem zagotovijo sredstva, ki jih morajo nameniti za zbiranje in predelavo po ROP. Proizvajalci so tako stimulirani, saj jim potencialno izgubo v določenih primerih krije shema oz. preko shem izvajalci sami (neprofitnost švedskih shem). Aplikacija sistema v Sloveniji je na tem področju možna. Ker se je to vzpostavilo kot praksa El-Kretsena, bi morali vzpostaviti zakonski okvir, ki še ni spisan, bi pa bilo prakso možno povzeti in zapisati v učinkovit predpis, ki bi še dodatno vzpostavil pritisk na proizvajalce, da bi ustvarjali okolju prijazne proizvode, ki jih ni težko reciklirati. Gre za situacijo v kateri številni akterji izpolnijo svoje interese.

412 Glej tč. 14.5. – državni vložek, Švica.

11.4 Nemčija

11.4.1 Splošno

Nemčijo smo si v okviru projekta izbrali predvsem zaradi:

- visoke gospodarske razvitosti
- visoke stopnje potrošnje in kupne moči
- ugodnega geostrateškega položaja, velikosti države in števila prebivalstva

11.4.2 Splošen pregled razvoja in ureditve

Na podlagi podatkov EUROSTAT⁴¹³ je Nemčija v letu 2012 zbrala približno 7,7kg OEEO na prebivalca, kar jo v tistem obdobju uvršča v zgornji srednji razred glede količine zbranih odpadkov. Novejših podatkov trenutno ni mogoče najti, vendar glede na jasno razvidno uspešnost sistema oz. pilotnih modelov ter razvoja tehnologije, upravičeno domnevamo, da so se količine še povečale.

Zgodovinski pregled ravnanja z OEEO v Nemčiji je potrebno začeti v letu 2005, ko je bila v domači pravni red prenesena Direktiva 2002/96/ES. Direktiva 2012/19/EU pa za enkrat še ni bila implementirana. Osnutek je sicer že bil oblikovan, vendar je še vedno predmet intenzivnih pogajanj med predstavniki nemških proizvajalcev in nemško vlado. Sprejetja akta, ki bo prenesel Direktivo 2012/19/EU, tako po vsej verjetnosti ni mogoče pričakovati vse do konca leta 2015. Interesi razvite nemške industrije so močni, zato ni presenetljivo veliko število pripomb na osnutek nove zakonodaje z njihove strani. V Nemčiji pa sicer vse do leta 2005 ni obstajal pravni akt, ki bi specifično urejal zgolj področje ravnanja z OEEO. V preteklosti sta Zvezna republika Nemčija in Nemška demokratična republika seveda imeli ločeni ureditvi splošnega ravnanja z odpadki. Po združitvi se je od leta 1990 naprej na celotnem ozemlju uporabljala zakonodaja o splošnem ravnanju z odpadki, ki je bila prej v veljavi v zahodnem delu države. Na način prenosa evropske zakonodaje v letu 2005 so močno vplivale izkušnje z obstoječo shemo ravnanja z odpadno embalažo »Duales System Deutschland«⁴¹⁴ (v nadaljevanju: DSD), ki je delovala že od leta 1990. Pri tem je bil izpostavljen problem monopolnega položaja, ki je z izkrivljanjem tržnih razmer vplival na

413 <http://ec.europa.eu/eurostat/web/waste/key-waste-streams/weee> (15. 6. 2015).

414 O. Deubzer, E-WASTE MANAGEMENT IN GERMANY (2011), str. 32.

višanje stroškov zbiranja in obdelave. Ravno zaradi teh, razmeroma slabih izkušenj, se je Direktiva 2002/96/ES implementirala na način, da je izhajala iz sledečih predpostavk:

- spodbujanje konkurence: ureditev ravnanja z OEEO bo že v osnovi nasprotovala monopolom. Proizvajalci se bodo lahko sami odločili, v okviru zakonsko določenih možnosti, kako bodo uresničili izpolnjevanje ROP.

- preprečevanje »free riderjev«: Zagotovljeno bo, da bodo vsi proizvajalci na nemškem trgu prispevali v obravnavanje in financiranje ravnanja z OEEO v sorazmerju z njihovimi deleži na trgu.

- preprečevanje »cherry picking«: Vsak proizvajalec bo moral svojo zakonsko dolžnost zbiranja OEEO izvajati po vsej državi in ne zgolj po večjih mestih.⁴¹⁵

V Nemčiji so na področju obravnavanja OEEO, predvsem glede pravic in obveznosti, izpostavljeni štirje glavni subjekti in sicer: javna komunalna podjetja, proizvajalci EEO, distributerji in pa upravljavci »clearing house sistema« oz. »klirinškega sistema«. Ker ni znano, kakšne bodo dejanske spremembe na področju ravnanju z OEEO bodo v nadaljevanju predstavljeni le nekateri osnovni vidiki ravnanja omenjenih subjektov.

Javna komunalna podjetja so odgovorna za zbiranje OEEO na določenem območju. Njihova naloga je vzpostavitev posameznih zbiralnih mest, kamor lahko distributerji in končni uporabniki prinesejo OEEO (bring back system). Pri tem končnim uporabnikom ne smejo zaračunavati kakršnihkoli stroškov prevzema OEEO. Število in velikost zbiralnic so odvisni od velikosti mesta oz. področja ter gostote prebivalstva. V praksi so se tako uveljavila velika in srednja zbiralna mesta. Manjša zbiralna mesta oz. postavitve OEEO zabojnikov pa predstavljamo v nadaljevanju, kot del pilotnega projekta v mestu Halle, ki bi ga bilo vredno poskusiti izvesti tudi v Ljubljani. Po preteku določenega časovnega obdobja morajo komunalna podjetja zbrano OEEO brezplačno posredovati proizvajalcem EEO. Proizvajalci so sicer tisti, ki morajo brezplačno zagotoviti temu primerne zabojnike.

Clearing house sistem oz. »klirinški sistem« je sistem, ki omogoča teoretično neomejenemu številu organizacij možnost sodelovanja v postopku zbiranja, obdelovanja in reciklaže. Poudariti pa je potrebno, da je to ravnanje povsem avtonomno organizirano. Gre

415 O. Deubzer, E-WASTE MANAGEMENT IN GERMANY (2011), str. 33.

pravzaprav za koncept, ki nasprotuje monopolu ene same organizacije, ki bi imela nadzor nad vsem (več o klirinškem sistemu pod tč. 8.3.3.3).

V Nemčiji so se odločili za takšen pristop, ker so želeli preprečiti negativne posledice monopolnega položaja, omenjenega pri DSD shemi. Klirinški sistem je v Nemčiji vzpostavljen s strani proizvajalcev, ki se povežejo v “Elektro-Altgeräteregister” (v nadaljevanju: EAR), ki se ustanovi kot organizacija. Njen bistven namen predstavlja registracija proizvajalcev, izstavljanje poročil in izračun deleža, ki ga ima posamezen proizvajalec na trgu.

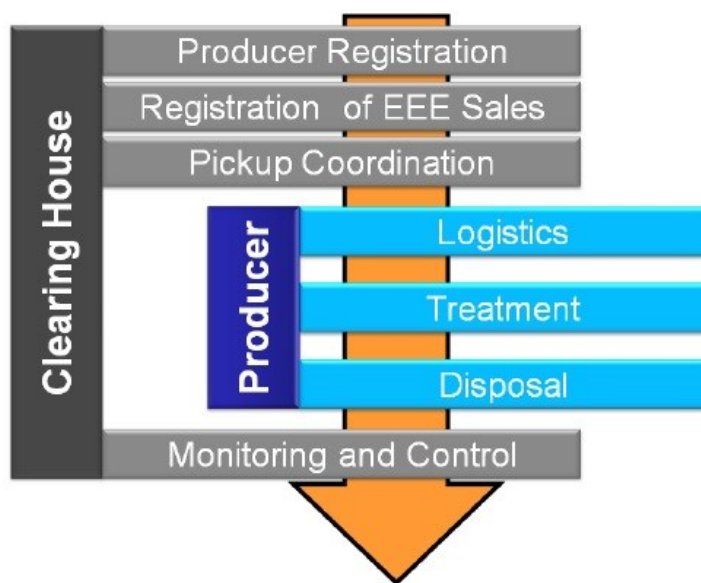

Figure 12: Responsibilities of the clearing house EAR and the individual producers²²

Slika 6: Klirinški sistem v Nemčiji.⁴¹⁶

Ob nastopu na nemškem trgu se morajo vsi proizvajalci registrirati pri EAR, ki obenem beleži tudi količino njihove EEO dane na trg. Proizvajalec, ki ni registriran, EEO ne sme dajati na nemški trg. Po določenem obdobju oz. zbrani količini OEEO tega proizvajalca, jim EAR posreduje zabojnike zbrane OEEO v Nemčiji. Proizvajalci morajo zabojnike prevzeti in zagotoviti nadaljnje ustrezno ravnanje z OEEO. EAR pri tem nadzoruje ali proizvajalci ravnaajo v skladu z ROP. EAR pa se ne sme vmešavati v proizvajalčevo izbiro načina izpolnjevanja obveznosti.⁴¹⁷

⁴¹⁶ O. Deubzer, E-WASTE MANAGEMENT IN GERMANY (2011), str. 46.

⁴¹⁷ *Ibidem*, str. 47.

Ker Direktiva 2012/19/EU še ni prenesena v nacionalni pravni red je potrebno izpostaviti, da trenutno še ne obstaja dolžnost distributerjev, da prevzemajo manjšo OEEO. Vseeno pa se v Nemčiji trenutno prakticira standardni t.i. »one for one takeback service«, ki omogoča končnim uporabnikom, da se OEEO pri distributerju znebijo ob nakupu nove EEO.

Za končne uporabnike pa velja zakonska prepoved odlaganja OEEO v zabojnike, ki niso namenjeni tem odpadkom. Že ob sprejemu zakona ElektroG leta 2005, se je uveljavila miselnost, da je ozaveščenost končnega uporabnika bistvenega pomena za doseg dobrih rezultatov na področju ravnanja s tovrstnimi odpadki. Iz tega razloga so pomembno funkcijo pri ozaveščanju prevzele javna komunalna podjetja, ki poleg svojih običajnih dejavnosti tako tudi aktivno ozaveščajo o obveznosti ravnanja z OEEO in sicer tako, da obvestijo člane gospodinjstva:

- o zbiralnih točkah, kjer se v njihovi bližini lahko znebijo tovrstnih odpadkov
- o pomembnosti vloge končnega uporabnika pri zbiranju tovrstnih odpadkov
- o pomembnosti pravilnega ravnanja s tovrstnimi odpadki in kakšen je lahko njihov negativen vpliv na okolje
- o pomenu simbola na spodnji sliki.⁴¹⁸

Slika 7: Simbol prečrtanega smetnjaka, ki označuje ločeno zbiranje.

Simbol, ki obvešča, da se kupljeno blago po končani uporabi ne sme zavreči med komunalne odpadke.

11.4.3 Uspešni modeli ravnanja

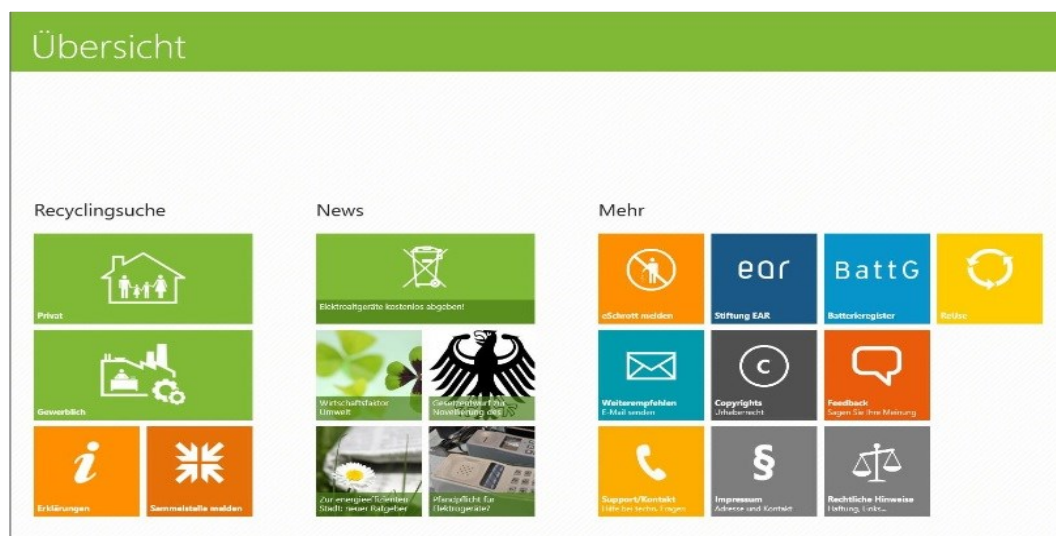
Kot vzorec uspešnih modelov ravnanja z OEEO, bi izpostavili predvsem mobilno aplikacijo »e-schrott«, ki omogoča hitro informiranje o morebitnih bližnjih zbiralnih mestih za specifičen odpadek. Gre za univerzalno aplikacijo, ki pokriva celotno ozemlje Nemčije in

418 O. Deubzer, E-WASTE MANAGEMENT IN GERMANY (2011), str. 44, 45.

lahko v vsakem trenutku, na podlagi ugotovljene lokacije, posreduje podatek, kje se nahaja najbližje odlagalno mesto. V nadaljevanju bo predstavljen tudi pilotni projekt postavljanja zabojnikov v urbanih središčih. Takšni vrsti projektov smo v okviru skupine močno naklonjeni, saj smo mnenja, da bi s tem povečali količino zbrane OEEO. Je pa takšen projekt pomemben tudi z vidika ozaveščanja javnosti, saj bi se s tem ljudje lažje naučili, kako je potrebno pravilno ravnati z OEEO.

11.4.3.1 Mobilna aplikacija – dostopnost in informacije za vsakogar

Najpreprostejši način, da posameznik v Nemčiji odvrže OEEO je, da odpadke odpelje na javna zbiralna mesta. Da bi se zagotovilo kar se da učinkovito zbiranje teh vrst odpadkov, predvsem z vidika posameznega prebivalca, je podjetje Hellmann Process Management GmbH & Co. v ta namen izdelalo zgoraj omenjeno interaktivno aplikacijo za mobilne telefone in tablice. Bistven namen aplikacija z imenom »e-schrott« je, da osebi, glede na trenutno lokacijo, najde najbližje zbiralno mesto. Aplikacija je v osnovi odprtega tipa in omogoča hitro osveževanje novih lokacij zbiralnih mest.

Slika 8: Osnovni pregled glavnega namizja aplikacije »e-schrott«⁴¹⁹

Aplikacija omogoča tudi tako imenovano filtriranje rezultatov oz. izbiro vrste odpadkov, ki jo želimo odvreči in nam tako poda temu primerne rezultate in lokacije. Zastavimo si primer, da živimo v Nemčiji in bi se radi znebili starega in odsluženega televizorja. V tem primeru bomo odprli aplikacijo, kliknili na ikono »privat« in izbrali katerega odpadka se želimo znebiti. Po izbiri željenega oz. željenih odpadkov se zažene

⁴¹⁹ eSchrott App Hellmann Process Management GmbH & Co. KG.

iskalnik in poda najbližjo primerno lokacijo. Da je iskanje uspešno, mora imeti uporabnik vključen prenos podatkov in GPS lokacijo, kar omogoča že večina novejših mobilnih aparatov in tablic.

Slika 9: Aplikacija »e-schrott«, ki je preprosta za uporabo.⁴²⁰

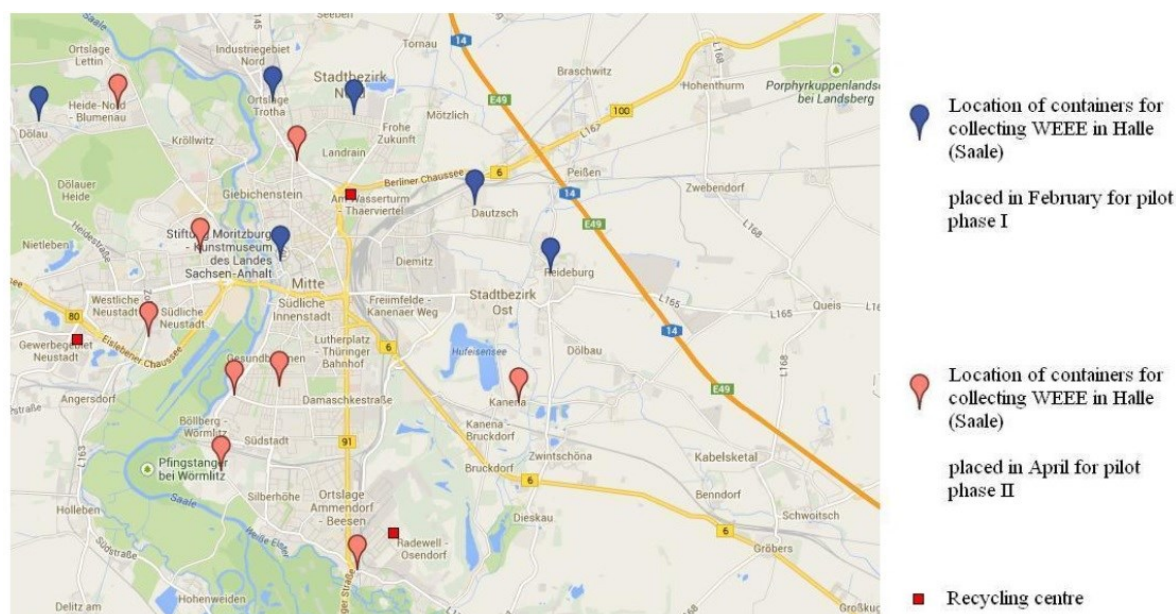
Aplikacija v nadaljevanju omogoča še podroben opis posameznega zbiralnega mesta, ki ga ponudi iskalnik, vključno z bistvenimi informacijami.

Takšen pristop širjenja informacij o zbiralnih mestih, je širom Evrope vse bolj prepoznaven in popularen. Velika Britanija se je podobnega projekta lotila preko spletne strani www.recycle-more.co.uk, ki ob vpisu poštne številke ponudi najbližje zbiralno mesto za OEEO. Tudi na slednjem naslovu je možno izbirati med več vrstami OEEO. Slovenija bi lahko s pridom, glede na svojo majhnost, tudi sama izvedla podoben projekt na državni ravni, ki bi vsakemu prebivalcu, ne glede na to kje se nahaja, omogočila informacije o najbližjem zbiralnem mestu. Pogosto ljudje namreč ne vedo kam iti, oz. na koga se obrniti. Glede na nezaustavljiv razvoj mrežne tehnologije, hitrosti prenosa podatkov, dostopnosti in preprostosti uporabe interneta, ter ogromne baze podatkov, ki jo slednji predstavlja, v naši skupini menimo, da je tovrstna baza podatkov nujno potrebna. Trenutno obstaja, na podlagi nam znanih informacij, le aplikacija Snage d.o.o., ki na podoben način poskuša usmeriti končnega uporabnika k pravilnemu ravnanju z odpadki. Takšna aplikacija je nadvse dobrodošla, vendar pa na žalost predstavlja zgolj lokalno raven oz. območje, ki ga pokriva Snaga d.o.o. Nedvomno pa predstavlja korak v pravo smer.

⁴²⁰ ISW Institute for Structural Policy and Economic Development, Analysis of European Best Practice Solutions for Logistics of WEEE (2014).

11.4.3.2 Primer pilotnega projekta zbiranja manjše OEEO

Leta 2014 so v mestu Halle na podlagi pobude LIFE+ projekta »WEENMODELS«⁴²¹ začeli s pilotnim projektom zbiranja manjše OEEO. Njegov namen je bil poskus vzpostavitve posameznega manjšega zbiralnega mesta na lokalni ravni in na takšen način prebivalstvo vzpodbuditi k temu, da bi na pravilen način odvrgli OEEO. Projekt je nadziralo Hallesche Wasser – und Stadtwirtschaft GmbH (HWS)⁴²², ki je javno podjetje za ravnanje z odpadki na področju Halleja. Vsi zabojniki so bili primerno označeni in postavljeni na premišljeno izbranih mestih, ki so omogočala, da trije reciklažni centri niso bili predaleč. Na takšen način se je močno pripomoglo k zmanjšanju transportnih stroškov. Primer mesta Halle je zelo zanimiv in predvsem prikladen, ker je glede površine skoraj identičen z Ljubljano in ima podobno število prebivalcev. V Ljubljani sicer imamo podobne projekte, ki pa so zgolj mobilne in ne statične narave, saj Snaga d.o.o. na letni ravni vnaprej objavi kdaj in kje bodo postavljeni ti zabojniki⁴²³. Smisel pilotnega projekta v Hallu pa je bilo ravno preverjanje »utripa« in sicer ali bi bilo mesto pripravljeno na statično postavljene zabojnike, ki bi vse leto sprejemali OEEO. Kako je izgledala postavitve zabojnikov, v dveh fazah,

Slika 10: Postavitve zabojnikov v Hallu v dveh fazah.⁴²⁴

421 <http://www.weenmodels.eu/> (16. 6. 2015).

422 <http://www.hws-halle.de/HWS/Privatkunden/> (16.6.2015).

423 <http://www.mojiodpadki.si/urniki/nevarni-odpadki> (16.6.2015).

424 ISW Institute for Structural Policy and Economic Development, Analysis of European Best Practice Solutions for Logistics of WEEE (2014).

V prvi fazi, kot je prikazano na zgornji sliki z modro barvo, je bilo postavljenih 6 zabojnikov. Glavno vprašanje, ki bistveno vpliva na to ali se bodo takšni zabojniki dejansko obdržali, je kako jih bo sprejel okoliš oz. prebivalci. Ravno zaradi tega razloga so prvi dve praznjenji zabojnikov podvrgli podrobnejšemu pregledu ali se poleg OEEO v zabojniku nahajajo tudi drugi odpadki. Pri tem so v začetni fazi morali preveriti tudi ali je zabojnik v praksi odporen proti poskusom vdora ali vandalizma. Zabojnike so praznili vsake 4 tedne. Drug, pravzaprav najpomembnejši kriterij pa predstavlja količina zbrane manjše OEEO v določenem razdobju. Če je zabojnik dobro sprejet v okolišu, vendar ne beleži pozitivnega trenda oz. vsaj štiritedenske kvote, potem ga iz stroškovnega vidika nima smisla ohraniti. Kvota, ki jo želijo doseči na štiritedenski ravni je 800kg s šestimi zabojniki, kar pomeni dobrih 130 kilogramov na posamezen zabojnik. V prvem mesečnem razdobju so uspeli zbrati 2 toni OEEO, v drugem pa 1,3. Pri tem je potrebno izpostaviti izsledke, da se med zbrano OEEO ni našlo veliko drugih odpadkov, oz. jih skorajda ni bilo. Zaradi velikega uspeha so začeli z drugo fazo in sicer s postavitvijo dodatnih 9 zabojnikov, ki so na zgornji sliki prikazani z rdečo barvo. V samo dveh mesecih so zbrali več kot 9 ton manjše OEEO, oz. skupno več kot 7600 posamičnih kosov⁴²⁵. Po izsledkih sodeč, so bili predvsem stari mobilni telefoni tisti, ki so končali v zabojniku.

425 <http://hallespektrum.de/nachrichten/vermischtes/sammel-container-in-hallekommen-an-mehr-als-7-600-elektro-geraete-abgegeben/92937/> (16. 6. 2015).

Slika 11: Slika zabojnika iz pilotnega projekta v Hallu, na katerem je nazorno prikazano, katera vrsta odpadkov se sme odlagati.⁴²⁶

11.4.4 Primerjava in predlogi

Tudi v Sloveniji je mogoče zaznati, da se na področju »širšega« obravnavanja problematike OEEO začenjajo vzpostavljati metode in prakse, ki niso neposredno zahtevane s strani direktive. Država mora sicer vzpostaviti neke normativne mehanizme, ki pa predstavljajo zgolj okostnico za vse bodoče možnosti in prakse. Obravnavanje OEEO, kot se je v praksi pokazalo, mora predstavljati razvejano strukturo, ki le v pravilni in popolni izvedbi prinese tudi dobre rezultate. V okviru projekta nenehno opozarjamo in izpostavljamo vlogo ozaveščenosti. Ni namreč skrivnost, da so prebivalci RS še vedno precej nezaveščeni glede ravnanja z OEEO. Temu v prid pritruje tudi anketa na to temo, ki smo jo izvedli v okviru našega projekta. Ravno zaradi problematike na najbolj mikro ravni in sicer ravni končnega uporabnika, je potrebno vzpostaviti vzporedne mehanizme, ki bodo izboljšali tudi ta segment. Kot omenjeno je Snaga d.o.o. naredila odličen korak v tej smeri in po vzoru mnogih evropskih držav, med ostalimi tudi Nemčije, prebivalcem ponudila aplikacijo »mojiodpadki«⁴²⁷. Aplikacija ponuja ogromno informacij o posameznih vrstah odpadkov in pa tudi lokacije, ter delovni čas odlagališč. Gre se za odličen način promoviranja pravilnega ravnanja z

⁴²⁶ ISW Institute for Structural Policy and Economic Development, Analysis of European Best Practice Solutions for Logistics of WEEE (2014).

⁴²⁷ www.snaga.si/sites/default/files/snaga_si/stran/datoteke/snagina_mobilna_aplikacija_podzemnice.pdf (15. 6. 2015).

odpadki. Eden izmed problemov aplikacije predstavlja njena omejenost zgolj na področja, ki jih upravlja Snaga d.o.o. Ravno zaradi prikladne velikosti Slovenije smo mnenja, da bi potrebovali enotno aplikacijo, ki bi pokrivala celotno območje RS in tako omogočila vsem prebivalcem, da ugotovijo kje v njihovi bližini se nahaja odlagališče za posamezne vrste odpadkov. Drug problem predstavlja ozaveščenost o obstoju te aplikacije. Trenutno stanje, na podlagi podatkov Google play store⁴²⁸ priča o temu, da je bilo namestitev zgolj v razponu od 100 do 500. Gre se za relativno nizko število prevzemov, glede na število pametnih mobilnih telefonov v Sloveniji, ki so kompatibilni z omenjeno aplikacijo. Tretji problem s tega področja pa nedvomno predstavlja tudi vprašanje ažurnosti posodabljanja in dodajanja novih informacij, ki bi bile koristne za končnega uporabnika. Glede na to, da je aplikacija na voljo šele slabo leto je za kakršnekoli zaključke glede ažurnosti še prezgodaj. Gre se pa definitivno za korak v pravo smer s strani Snage d.o.o.

Drugi predlog se nanaša na vzpostavitev pilotnih projektov zabojnikov za OEEO, ki bi bili po vzgledu mesta Halle postavljeni širom Ljubljane ali Maribora. Letne zbiralne akcije, kot jih npr. organizira Komunalno podjetje Vrhnika d.o.o. so odličen primer prakse, ki pa bi se po našem mnenju moral preizkusiti v stalni in sicer vsaj nekaj mesečni obliki. Potrebno bi bilo namreč postaviti nekaj zabojnikov na prometna mesta in z akcijo širšega osveščanja prebivalstvo pozvati k temu, da bi svoje manjšo OEEO odvrgli v zabojnik. Pri organiziranju takšne akcije bi bilo potrebno na prvi točki vzpostaviti stik s pristojnimi komunalnimi podjetji, ki bi skrbela za odvoz zbrane OEEO. Vzporedno s tem bi bilo potrebno pridobiti dovoljenje za postavitev zabojnika oz. zabojnikov na prometna mesta, kot so npr. na Prešernov trg, Čopovo ulico ali pa ob glavnem vhodu v trgovsko središče Citypark. Kot je razvidno iz zgornje slike, takšni zabojniki iz vizualnega vidika ne predstavljajo tipičnega zabojnika za smeti, ampak se jih lahko tako zunanje preuredi, da se na nevpadljiv način zlijejo z okolico in s tem ne skazujejo morebitnega izgleda promenade. Drugi del akcije bi moralo predstavljati ozaveščanje okolice o novo pridobljeni možnosti odstranitve manjše OEEO. Poleg deljenja letakov in medijske propagande bi se lahko prvim stotim, ki bi odvrgli vsaj 1 kos OEEO podarila majica z zanimivo ekološko vsebino. Pri tem bi bilo nujno, vsaj v začetku projekta, zagotoviti kader oseb, ki bi ljudi na licu mesta informirala o pomembnosti pravilnega ravnanja z OEEO.

428 <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.snaga.mojiodpadki&hl=sl> (15. 6. 2015).

11.5 Malta

Malta je primer slabe prakse glede ureditve področja OEEO. OEEO je področje, kjer Malta zaostaja, že odkar je postala DČ EU. Splošno znano je, in enako velja tudi za Malto, da največ OEEO izvira iz gospodinjstev. VGA predstavljajo večino OEEO. Na drugi strani pa so tu še telekomunikacijske naprave, ki so druga pomembna kategorija odpadkov, tretja pa so mali gospodinjiski aparati (v nadaljevanju: MGA).

Decembra 2013 je EK nazadnje objavila letno poročilo o spremljanju uporabe prava EU, kjer je navedeno, da teče 7 postopkov ugotavljanja kršitev pravnega reda EU zoper Malto zaradi pozne implementacije direktiv. Kar 21 postopkov pa teče oz. je teklo zaradi nepravilne implementacije in/ali zaradi slabe aplikacije prava EU.⁴²⁹

Aprila 2015 pa se je stanje precej spremenilo, saj je EK ukinila devet postopkov ugotavljanja kršitev proti Malti, od katerih je bilo osem kršitev, povezanih z neuspehim prenosom direktiv EU, medtem ko se je en postopek nanašal na kršitev implementacije. Vseeno je trenutno odprtih 20 postopkov za ugotavljanje kršitev proti Malti, od katerih jih deset sega pred marec 2013, tri so v mirujočem stanju, ena zadeva pa je bila predložena Sodišču.⁴³⁰

Aprila 2014 je malteška vlada področje odpadkov ponovno uvrstila na državno agendo, kjer je bil poudarek prav na OEEO, problem pa je malteška konfliktna zakonodaja. Na eni strani obstaja zakon o eko-prispevku (Eco-Contribution Act⁴³¹) in na drugi strani je starejša OEEO EU direktiva, ki je bila prenesena v malteško zakonodajo v letu 2007 na podlagi pravnega obvestila 63 iz leta 2007⁴³², ki ga je nadomestilo pravno obvestilo 204 leta 2014⁴³³.

Zakon o eko-prispevku je določil znesek, ki se plača na EEO. Ta eko-davek je bil dodan k ceni različne EEO, prodane v lokalnih trgovinah - kot so hladilniki, pečice, telefoni,

429 31st ANNUAL REPORT ON MONITORING THE APPLICATION OF EU LAW (2013), Brussels, 1.10.2014, http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/docs/annual_report_31/com_2014_612_en.pdf (1. 5. 2015).

430 <http://www.independent.com.mt/articles/2015-04-29/local-news/European-Commission-closes-nine-ingrignement-procedures-against-Malta-6736134678> (1. 5. 2015).

431 Malta Eco-Contribution Act of 2004.

432 Legal Notice 63 of 2007.

433 Legal Notice 204 of 2014.

računalniki, elektronske igre, kalkulatorji, in avtomatih – davek znaša od 0,25€ do 69,88€ .

Od leta 2007 so proizvajalci in njihovi predstavniki, poleg tega, da plačujejo eko-prispevke, odgovorni za izvajanje starejše Direktive glede ravnanja z OEEO⁴³⁴ na Malti. Tudi ta direktiva je že vsebovala načelo razširjene odgovornosti proizvajalca za celotno življenjsko dobo opreme. To pomeni, da proizvajalci OEEO neposredno kot tudi prek svojih predstavnikov (uvoznikov) in tisti, ki prodajajo opremo, ohranijo odgovornost v celotnem življenjskem ciklu izdelkov.

Ta miselnost o življenjskem ciklu je najprej vplivala na to, da so si proizvajalci prizadevali zmanjšati uporabo virov, saj je to ne le stroškovno pametno, ampak bodo tako imeli tudi manj za zbrati. To spodbuja tudi okoljski design, posledično pa proizvajalci jemljejo v obzir vpliv njihovih proizvodov v njihovem celotnem življenju. Lahko bi rekli, da gre za pristop od zibelke do zibelke, saj bo izdelek na koncu s predelavo materialov, iz katerih je narejen, zagotovil materiale za nove izdelke.

V malteškem proračunu je napovedano prehodno obdobje, ki bo trajalo do konca avgusta 2015, ko je predvideno, da bo eko-prispevek za OEEO odpravljen in da bodo proizvajalci, prek njihovih lokalnih predstavnikov, prevzeli polno razširjeno odgovornost.

OEEO trenutno zbirajo lokalni sveti preko svoje komunalne dejavnosti. Odpadki se zbirajo tudi na zbirnih ("bring-in") območjih, ki jih upravlja Wasteserv. Proizvajalci si bodo najbrž prizadevali uskladiti te obstoječe storitve zbiranja s svojimi že operativnimi programi za zbiranje.⁴³⁵

Kritiki pravijo, da Malta prav zaradi eko takse krši svoje obveznosti po PDEU, saj še vedno ni implementirala direktive, ki bi jo morala do februarja 2014.⁴³⁶ Preden je Malta implementirala starejšo direktivo OEEO iz leta 2002, je bila tožena s strani EK pred SEU, vendar je bil dve leti po vložitve tožbe, tožbeni zahtevek umaknjen.

Malteški organ za okolje in načrtovanje (Malta Environment & Planning Authority,

434 Direktiva 2002/96/ES.

435 C. Cacopardo, *The politics of e-waste*, URL: <http://www.independent.com.mt/articles/2014-11-23/newspaper-opinions/The-politics-of-e-waste-6736126180> (1. 5. 2015).

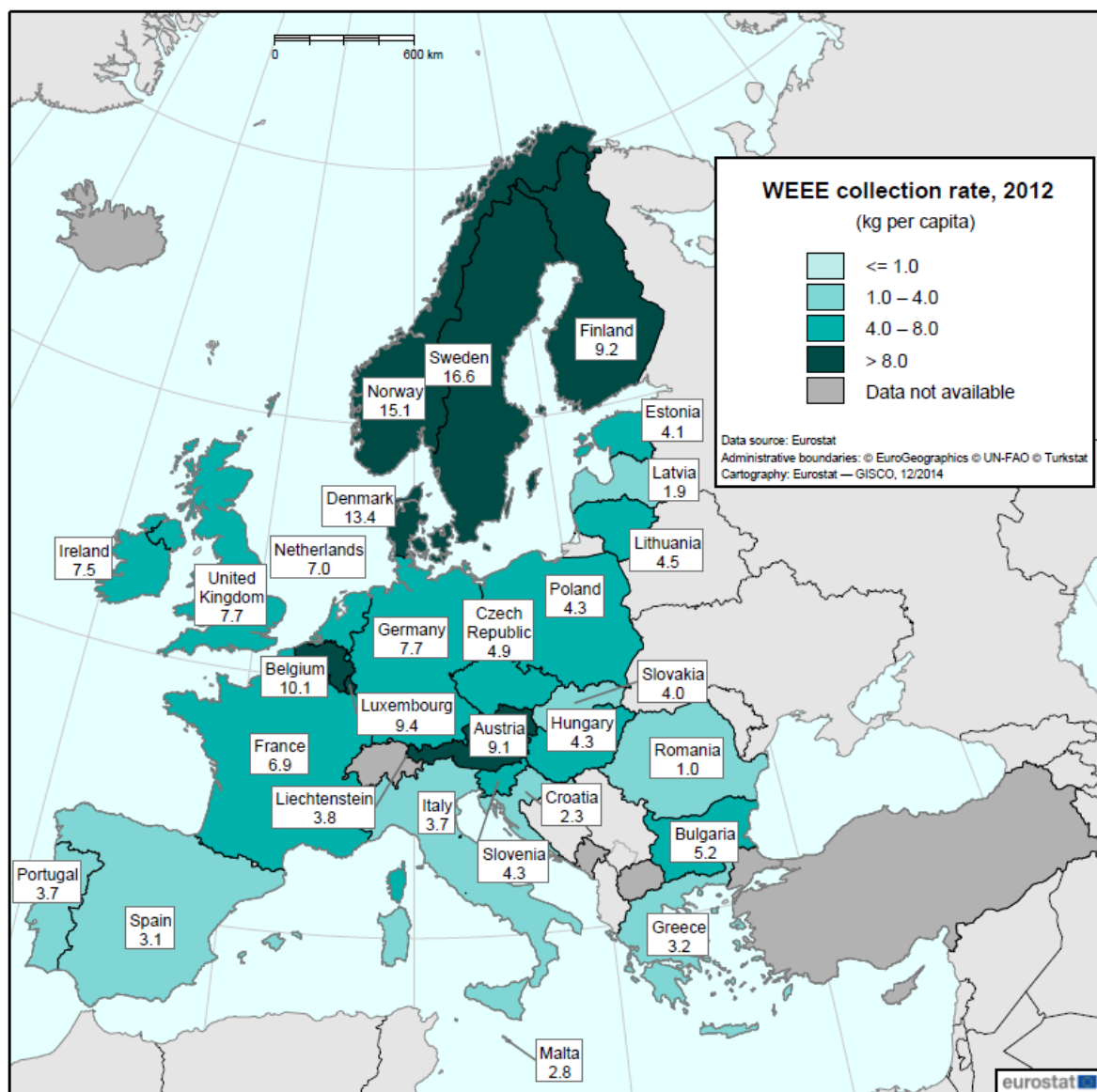
436 L. Brincat, *Malta's sad WEEE saga: Proof of political impotence*, URL: http://www.maltatoday.com.mt/comment/blogs/46649/maltas_sad_weee_saga_proof_of_political_impotence#.VUH3AijfO71 (1. 5. 2015).

MEPA) je bil zadolžen za osnutek načrta glede OEEO s strani takratnega okoljskega ministrstva. Osnutek je bil narejen do konca leta 2010 in dan v javno razpravo v letu 2011. Načrt je bil po koncu roka za oddajo pripomb posodobljen in nadaljnje razprave so bile odobrene s strani Ministrstva za turizem, kulturo in okolje, vendar plan še vedno ni bil predstavljen kabinetu. Kabinet je nato določil datum za vstop načrta v veljavo, in sicer po volitvah, ko je bilo verjetno, da bo takratna vladajoča stranka že v opoziciji, tako da so prepustili prihodnji vladi ukvarjanje s tem. Sedanja administracija je pregledala predloge, izvedla potrebna posvetovanja, nato pa se zavezala, da bo načrt začel veljati leta 2014, da bi prej še omogočili ustrezne prilagoditve javnih financ za uspešnejše in učinkovitejše izvajanje. Načrt še vedno ni bil sprejet in Malta tako krši svoje obveznosti po PDEU.⁴³⁷

Preglednica 2: Primerjava lastnosti posameznih obravnavanih držav.

Država:	Švica	Švedska	Velika Britanija	Nemčija	Malta	Slovenija
Velikost:	41.285 km ²	450.295 km ²	243.610 km ²	357.168 km ²	316 km ²	20.273 km ²
Številoprebivalcev:	8.139.600	9.658.301	64.511.000	80.716.000	423.282	2.061.085
Gostota poselitve:	198/km ²	21,5/km ²	255,6/km ²	226/km ²	1,562/km ²	101/km ²
BDP na prebivalca:	\$58.731	\$47.229	\$39.511	\$45.888	\$29.200	\$30.508
Letovzpostavitev ROP ¹ :	1998	2001	2002	1994	2007	2006
Centralizirani sistem:	DA	DA	NE	DA	NE	NE
Centralna/skupna evidenca:	DA	DA	DA	DA	NE	NE
Organizirani sistem:	Neprofitne	Neprofitne	Neprofitne in profitne	Neprofitne	/	Neprofitne in profitne
Številokolektivnih sistem:	3	2	29	1	/	4
Količina zbrane OEEO ¹ :	15 kg/prebivalca (2009)	16,6 kg/prebivalca	7,7 kg/prebivalca (2014)	7,7 kg/prebivalca	2,8 kg/prebivalca	4,3 kg/prebivalca

437 L. Brincat, *Malta's sad WEEE saga: Proof of political impotence*, URL: http://www.maltatoday.com.mt/comment/blogs/46649/maltas_sad_weee_saga_proof_of_political_impotence#.VUH3AijfO71 (1. 5. 2015).

Slika 12: Količina zbrane OEEO na prebivalca v EU v letu 2012.

12 Sodna praksa s področja ravnanja z odpadki v Evropski uniji

12.1.1 Splošno o nelojalni konkurenci

Konkurenčno pravo naj bi si prizadevalo preprečiti ravnanja na trgu, ki škodijo konkurenci kot so delitev trga, fiksiranje cen in kartelni dogovori. EU se zaveda pomena ohranjanja in povečevanja ravni konkurence na evropskem trgu. Določbe o konkurenci se nahajajo v Pogodbi o delovanju Evropske unije (PDEU) v naslovu št. VII z naslovom Skupna pravila o konkurenci, obdavčitvi in približevanju zakonodaje. Določbe, ki zadevajo konkurenčno pravo, so bile v pogodbo uvrščene s ciljem vzpostavitve prostega skupnega trga. Konkurenčna politika EU si prizadeva za pravila, ki omogočajo pošteno medsebojno tekmovanje podjetij. To prinaša pestrejšo ponudbo, nižje cene in boljšo kakovost.

V poglavjih, ki sledijo, bo predstavljena predvsem sodna praksa s področja ravnanja z odpadki v katerih so se pojavljala tudi vprašanja, ki zadevajo konkurenčno pravo in so direktno povezana s problemi ravnanja z OEEO ali pa jih lahko navežemo tudi na tematiko ravnanja z OEEO.

Zavedati se je potrebno, da dobra ureditev, ki zagotavlja konkurenco na trgu ravnanja z odpadki, lahko pripomore k bolj uspešnemu doseganju okoljskih ciljev. Slednji morajo biti jasno določeni, saj glede na njihovo določitev izbiramo tržne instrumente s katerimi lahko te cilje najlažje dosežemo.⁴³⁸

Na področju ravnanja z OEEO, kjer se ponekod sistem še uveljavlja, je priporočljivo poznati tujo sodno prakso, saj nas lahko problemi, ki so se pojavili drugod, lahko marsičesa naučijo. Z učenjem iz napak drugih in predvidevanju zapletov že ob uveljavljanju nove zakonodaje, se lahko izognemo novim podobnim sporom. Direktorat EK za konkurenco je na podlagi dosedanjih izkušenj DČ EU pripravil prispevek o vprašanjih, ki zadevajo konkurenco na področju ravnanja z odpadki. Smernice niso zavezujoče, so pa lahko koristne, saj je področje ravnanja z OEEO v primerjavi z drugimi vrstami odpadkov novo. Na način ravnanja

438 DG Competition paper, Concerning issues of Competition in Waste Management Systems, str. 4, http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/waste_management.pdf (9. 3. 2015).

z odpadki vpliva tudi uvedeno načelo razširjene odgovornosti proizvajalca. S predstavljenimi primeri iz sodne prakse bomo poskusili osvetliti nekatera pomembna vprašanja, ki jih odpira vzpostavljanje ureditve ravnanja z OEEO.

lahko koristne, saj je področje ravnanja z OEEO v primerjavi z drugimi vrstami odpadkov novo. Na način ravnanja z odpadki vpliva tudi uvedeno načelo razširjene odgovornosti proizvajalca. S predstavljenimi primeri iz sodne prakse bomo poskusili osvetliti nekatera pomembna vprašanja, ki jih odpira vzpostavljanje ureditve ravnanja z OEEO.

12.1.2 Nelojalna konkurenca v okviru ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo

Trg recikliranih materialov bo vedno pomembnejši v EU, saj naravnih virov na njenih območjih primanjkuje. Vir surovin bodo postali odpadki. Pri presoji konkurence na trgu je potrebno najprej določiti relevanten trg. Pri določanju stvarnega trga odpadkov je EK na splošno odpadke razdelila na navadne in nevarne. Ravnanje z odpadki pa deli na odlaganje in zbiranje. Na trgu zbiranja navadnih odpadkov EK razlikuje med gospodinjskimi odpadki in industrijskimi. Vendar to so le splošne delitve, ki še ne rešijo vprašanja delitve trga.

Trg OEEO je relativno nov v EU, v nekaterih DČ EU se šele vzpostavlja. Zaradi različno hitrega razvoja po posameznih DČ EU splošna določitev ni mogoča, zato je za določitev trga potrebna raziskava vsakega primera posebej.

Na področju ravnanja z odpadki se sklepajo različni dogovori med podjetji. Tako vertikalni kot horizontalni. To so podjetja, ki so proizvajalci ali uvozniki, podjetja, ki se ukvarjajo bodisi z zbiranjem bodisi sortiranjem odpadkov in nazadnje tista, ki se ukvarjajo z recikliranjem ali odlaganjem.⁴³⁹

12.1.2.1 Razmere v Sloveniji

Zakonodaja v Sloveniji je še nedorečena in nejasna glede tega kakšne so obveznosti shem. Zavezanci iz uredbe o ravnanju z OEEO⁴⁴⁰ sklepajo pogodbe s kolektivnimi shemami za ravnanje z OEEO. Sheme z izvajanjem svojih storitev izpolnjujejo obveznosti. Stroške, ki nastanejo pri tem krijejo zavezanci sopogodbeniki. Izkrivljanje konkurence se lahko pojavlja,

439 DG Competition paper, Concerning issues of Competition in Waste Management Systems, str. 2, http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/waste_management.pdf (9. 3. 2015).

440 Uredba o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo, Ur.l. RS, št. 107/06 in 100/10.

ker zavezanci ne vidijo storitev, ki jih shema opravi, pravila, ki zadevajo vsebino obveznosti shem pa omogočajo različne interpretacije. Posledica tega so nižja stopnja zbranih odpadkov, dajanje prednosti zbiranju stroškovno bolj ugodnih odpadkov ali zbiranje samo na lažje dostopnih območjih. Rezultat takšnih okoliščin je, da imajo sheme različne stroške z ravnanjem z OEEO. Nižji stroški in posledično nižje cene za ravnanje z odpadki vplivajo na sklepanje pogodb z zavezanci. Pojavljajo se kraje dragocenih materialov in njihova preprodaja na škodo shem, katerih zbrane količine OEEO so zato manjše. Za ureditev področja so potrebni kakovostni predpisi in sistematičen nadzor s strani države. Vzpostavljena ureditev mora npr. omogočati izbiro zavezancem, ki morajo reciklirati, med več sistemi za ravnanje z odpadki. Preprečiti je potrebno tudi ekskluzivne dogovore vseh vrst razen tistih, katerih posledica je znižanje cen in večja konkurenca.⁴⁴¹

Ustrezen vnos načela razširjene odgovornosti proizvajalca je pomemben, ker proizvajalci vštejejo stroške ravnanja z OEEO v ceno izdelka. Stroški predstavljajo upoštevanja vreden del cene izdelka zato je preprečevanje nelojalne konkurence temeljno.

Izkrivljanje konkurence na področju razširjene odgovornosti proizvajalca se pojavlja na treh ravneh, in sicer med proizvajalci EEO, skupnimi shemami in podizvajalci ravnanja z OEEO. Pri proizvajalcih je pereč problem »free riderjev«. Tako imenujemo podjetja, ki se izogibajo svojim obveznostim. To so proizvajalci, ki niso vpisani niti v evidenco pri carini, kar pomeni, da ne plačujejo okoljske dajatve, niti v evidenco ARSO. Če niso v evidencah ARSO, nimajo sklenjene pogodbe s shemo. Sledijo proizvajalci, ki so sicer evidentirani v seznamih carine in plačujejo okoljsko dajatev, niso pa vpisani v evidenco ARSO, torej ne izpolnjujejo svojih obveznosti ravnanja z OEEO preko skupne sheme, t.i. sivi trg. V obeh primerih takšni zavezanci ne nosijo svojega deleža stroškov ravnanja z OEEO, se izogibajo svojim obveznostim in so tako na trgu posledično konkurenčnejši. Dodatno pa obstaja možnost izkrivljanja konkurence tudi skozi financiranje sheme, kjer lahko zaradi neenakih pogojev do vseh proizvajalcev, npr. v obliki posebnih popustov za posameznega proizvajalca, le ti nosijo različen del stroškov. Smatramo, da je v tretjem odstavku 28. člena v predlogu nove uredbe o OEEO ustrezneje določeno, da proizvajalci pristopajo k izvajalcu skupnega načrta pod enakimi pogoji.

441 DG Competition paper, Concerning issues of Competition in Waste Management Systems, str. 4, http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/waste_management.pdf (9. 3. 2015).

Možnost izkrivljanja konkurence na ravni skupnih shem je predvsem z vidika spoštovanja deležev prevzemanja OEEO, ki naj bodo točno določeni in njihovo doseganje ustrezno nadzorovano in sankcionirano. Nadzor mora biti prav tako vzpostavljen nad ustreznostjo obdelave OEEO. Jasno naj bo določen obseg ozaveščanja javnosti. Vse naštetu vpliva na konkurenčnost shem, zato morajo biti pravila in obveznosti shem jasno določena.

Tretja raven izkrivljanja konkurence so podizvajalci ravnanja z OEEO. Podizvajalci opravljajo storitve v zvezi z recikliranjem, prevozom in druge storitve potrebne za ravnanje z OEEO. Njihovo delo mora biti predvsem v skladu s standardi. Okolju prijazno ravnanje z odpadki ima prednost pred ostalimi postopki. Nujno je seveda izvajanje postopkov v skladu z dovoljenji in zagotavljanje preglednosti toka odpadkov, torej njihova sledljivost.

Da preprečimo nelojalno konkurenco in s tem vpliv na stroške, ki jih povzroča ravnanje z OEEO v ceni proizvoda, je nujno pripraviti raziskave o dobrih rešitvah v ostalih državah EU in s pomočjo njihovega zgleda omogočiti zdravo konkurenco tudi na našem trgu. Pri tem pa ne smemo pozabiti na sistematičen in učinkovit nadzor inšpekcije.

Izzivi, ki ostajajo so tudi, kako poskrbeti za pravično razporeditev OEEO med sheme, ki si konkurirajo, prizadevanje med shemami za čim nižje stroške pri recikliranju lahko vodi v nižjo kakovost slednjega, če se standardi ne izvršujejo dosledno in vezanost delovanja shem na ozemlje DČ EU je lahko ovira za vstop konkurentov na trg. Torej, prednost konkurence so nižji stroški recikliranja in večja učinkovitost načela razširjene odgovornosti proizvajalca. Dobra koordinacija med shemami izboljšuje rezultate njihovih aktivnosti. Medtem ko je na drugi strani pomanjkljivo poročanje in evidentiranje škodljivo za uspešno izvrševanje načela razširjene odgovornosti proizvajalca, saj sheme lahko namerno zberejo več ali pa manj glede na načrt razporeditve OEEO mednje. Izkušnje držav kažejo tudi, da je popolna konkurenca pri dostopu do OEEO neučinkovita. Za pravično razporeditev OEEO je potrebna vzpostavitev usklajevalnega mehanizma, kot je npr. t.i. klirinška hiša.⁴⁴²

Da načelo ROP v praksi dobro deluje, morajo biti razmere v poslovnem okolju in trgih stabilne, da proizvajalci nimajo težav pri izpolnjevanju zakonodajnih zahtev zaradi pomanjkanja razpoložljive OEEO na trgu, ali so razmere take, da sploh ni jasno kako ravnati, da bi bilo lahko zahtevam v predpisih zadoščeno, ali pa ne morejo oceniti stroškov ravnanja

442 N. Kunz, A. Atasu, K. Mayers, L. Van Wassenhove, EXTENDED PRODUCER RESPONSIBILITY: STAKEHOLDER CONCERNS AND FUTURE DEVELOPMENTS (2014), str. 27.

po načelu razširjene odgovornosti v naslednjem letu, da bi jih lahko predvideli v proračunu. Vse to povzroča, da se ROP v resničnih razmerah na trgu ne izvaja v redu. Iskanje rešitev je težavno, ker je treba upoštevati še številne druge okoliščine, kot so vsakoletne spremembe na trgu surovin, ki vplivajo na konkurenco na nivoju dostopa do OEEO. Prav tako vplivi delovanja lokalnih javnih oblasti in družb izven sistemov razširjene odgovornosti, skupaj z obnašanjem končnih uporabnikov, ustvarjajo negotovost glede tega, koliko OEEO bo nazadnje na voljo shemam, podvrženim sistemu razširjene odgovornosti proizvajalca. Poleg naštetega negotovost povzroča še nestabilna zakonodaja, katere pogoste spremembe, znižujejo predvidljivost in s tem pravno varnost.⁴⁴³

Področje odtekanja vrednih snovi iz sistema razširjene odgovornosti in njihova preprodaja na škodo shem opozarja, da je nadzor nad količinami OEEO pomemben skozi cel postopek ravnanja z OEEO. Pojavljajo se ideje, da bi bile sheme obvezane samo za del OEEO, ki ni dobičkonosen na trgu in to upoštevati pri ciljih, ki jih morajo doseči. Če bi bilo vse proizvode enostavno reciklirati ali bi njihova vrednost krila stroške ravnanja z njimi, je sistem razširjene odgovornosti učinkovit, oz. v takih okoliščinah nič več potreben.⁴⁴⁴

Strogost standardov, ki jih je potrebno dosegati pri ravnanju z OEEO, bistveno vpliva na stroške ravnanja z OEEO tako shem, proizvajalcev in podizvajalcev. Zato odsotnost standardov ali pomanjkljiv nadzor nad njihovim doseganjem v praksi vodi v poenostavljene in cenejše rešitve, ki so lahko zelo škodljive za okolje. Brez jasnih določitev standardov je nesmiselno pričakovati, da bodo vse družbe za ravnanje z odpadki investirale v bolj okolju prijazne postopke. V neurejenih razmerah se prav tako ne more pričakovati, da bodo imeli proizvajalci dostop do vrednih odpadkov ob obstoju družb za ravnanje, ki so brez ustreznih dovoljenj in ne delujejo po kakršnihkoli standardih. Tovrstne družbe zlahka izločijo vrednejše dele OEEO iz toka odpadkov in prepuščajo shemam, proizvajalcem in podizvajalcem s potrebnimi dovoljenji, le OEEO brez vrednosti in zahtevno za obdelavo in katere količine zaradi tega ne morejo nadzorovati in predvideti stroškov ravnanja.⁴⁴⁵

443 N. Kunz, A. Atasu, K. Mayers, L. Van Wassenhove, EXTENDED PRODUCER RESPONSIBILITY: STAKEHOLDER CONCERNS AND FUTURE DEVELOPMENTS (2014), str. 34.

444 *Ibidem*, str. 35.

445 N. Kunz, A. Atasu, K. Mayers, L. Van Wassenhove, EXTENDED PRODUCER RESPONSIBILITY: STAKEHOLDER CONCERNS AND FUTURE DEVELOPMENTS (2014), str. 37.

Podjetja, ki morajo poskrbeti za ustrezno ravnanje z odpadnimi sijalkami se soočajo s težavo, da je v Sloveniji trenutno le ena gospodarska družba, ki se ukvarja z obdelavo sijalk. Zaradi majhnih kapacitet ne more sprejeti vseh odpadnih sijalk, ki se zberejo, zato morajo nekatera podjetja voziti sijalke v druge države in so zato v konkurenčno slabšem položaju. Poleg tega je vprašljivo tudi ali se sijalke obdelujejo po ustreznih standardih.

Kako reševati tak položaj je odvisno od več okoliščin. Gre za vprašanje ali je podjetje, ki se ukvarja z obdelavo sijalk dolžno skleniti pogodbe z vsemi zainteresiranimi, zgolj zato, ker je edino, ki razpolaga s tovrstno infrastrukturo.

Gospodarski subjekti si lahko sopogodbenike sami izbirajo. Problem z vidika konkurenčnega prava bi lahko nastal v primeru, ko ima podjetje prevladujoč položaj. Vprašanje je ali lahko v tem primeru pride do okoliščin pod katerimi je tako podjetje prisiljeno sodelovati s strankami ali konkurenti.

Obveznost sodelovanja bi se lahko pojavila le pod določenimi pogoji. Obstajati morata dva trga, trg infrastrukture, kjer ima podjetje prevladujoč položaj in trg storitev. V primeru, da podjetje na trgu storitev ni udeleženo, so podjetja, ki ponujajo storitve in za to potrebujejo infrastrukturo, njegove stranke in ne konkurenti, torej z njimi ni dolžan sodelovati.

Drugače je, če je podjetje prisotno na obeh trgih, infrastrukturnem in storitvenem, torej so udeleženci na spodnjem, oz. storitvenem trgu njegovi konkurenti. Takšno podjetje ima na spodnjem trgu podjetje v svoji lasti, ki opravlja storitve. Na trgu infrastrukture mora imeti prevladujoč položaj in pri tem mora iti za objektivno nujno infrastrukturo. Kriteriji, ki jih je oblikovala evropska sodna praksa, s katerimi ugotavljamo ali gre za nujno infrastrukturo, pravijo, da se je treba najprej vprašati ali jo je mogoče podvojiti in ali bi bilo to mogoče izvesti z gledišča enako učinkovitega konkurenta. Torej, ali bi bila vzpostavitev ločene infrastrukture za podjetje razumna. Pri presoji si lahko pomagamo z izkušnjami morebitnih drugih igralcev na trgu, ki so to že uspeli izvesti. Pri vsaki zlorabi prevladujočega položaja je treba dokazati škodo za končne uporabnike.

V primeru, da podjetje ne more sodelovati zaradi premajhnih kapacitet, do take presoje ne pride, saj sodelovanje objektivno ni mogoče.

12.1.3 Analiza sodne prakse na področju nelojalne konkurence

12.1.3.1 Razširjena odgovornost proizvajalca

Z uvedbo načela razširjene odgovornosti proizvajalca na področju ravnanja z OEEO se želi doseči tekmovalnost med proizvajalci v tem kako ravnati s proizvodi na koncu njihove življenjske dobe. Odgovornost za ravnanje s proizvodi na tej stopnji naj bi spodbujalo proizvajalce k inovativnim rešitvam že v času njihove izdelave, npr., da uporabijo materiale, ki so bolj okoljsko sprejemljivi, drugačno obliko izdelka ali postopek izdelave, da je ravnanje z izdelki na koncu njihove življenjske poti čim manj obremenjujoče za proizvajalca. Posledica tega je manj obremenjeno okolje, saj odslužena EEO ne pristane na odlagališčih, temveč se snovi, ki jo sestavljajo znova uporabijo.

Za zagotovitev konkurenčnosti na področju organizacij za izpolnjevanje razširjene odgovornosti proizvajalca je potrebna stabilna in jasna zakonodaja, ki predvideva in izvaja stalen nadzor in zagotavlja transparentnost. Pravila morajo biti enaka za vse. Za primere zlorab mora zakonodaja poznati tudi ustrezne ukrepe kot so sankcije, npr. globe, izbris iz registra ali odvzem dovoljenj.

Ekonomske aktivnosti, ki lahko vplivajo na konkurenco so: organizacija sistemov, ki je potrebna za izpolnitev zavez iz direktive, dejavnosti zbiranja in sortiranja odpadkov in dejavnost predelave.⁴⁴⁶

Sistem potreben za izpolnjevanje zavez iz direktive je lahko organiziran kot individualen ali kolektiven. Splošna odgovornost proizvajalcev ustvarja trg za kolektivni sistem, na katerem so organizacije za izpolnjevanje razširjene odgovornosti ponudniki storitev.

Ureditev nalog zbiranja in razvrščanja je lahko takšna, da proizvajalci financirajo te postopke, druga možnost je, da sklepajo pogodbe neposredno s ponudniki storitev ravnanja z odpadki. Tretji način je, da tovrstne storitve izvedejo organizacije za izpolnjevanje razširjene odgovornosti same. Prav takšne možnosti se lahko uvedejo tudi na nivoju obdelave in predelave odpadkov.

446 DG Competition paper, Concerning issues of Competition in Waste Management Systems, str. 3, http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/waste_management.pdf (9. 3. 2015).

Novejši primer v zvezi z nelojalno konkurenco na področju odpadne embalaže je, ko je EK izdala ugovor po predhodnem pregledu avstrijski družbi ARA, ker da naj bi ta zlorabila prevladujoč položaj na trgu ravnanja z gospodinjskimi in industrijskimi embalažnimi odpadki. Družba naj bi preprečevala konkurentom vstop na trg. Avstrija je zato spremenila zakon o ravnanju z odpadki in bolj natančno določila pogoje za vzpostavitev konkurence.⁴⁴⁷ Nasploh so nekatere države pri urejanju tematike šle že skozi več stopenj in preizkusile različne ideje, zato je prednost zapoznelega urejanja ta, da se lahko veliko naučimo iz tujih izkušenj.

Vpliv načela razširjene odgovornosti na konkurenco je odvisen od značilnosti sistema shem, npr. kolikšno število shem organizacij za izpolnjevanje ROP deluje na trgu in kakšen je ta trg. Možna je shema razširjene odgovornosti proizvajalca, ki se izvaja v okviru ene organizacije. Drug način je, da obstaja več organizacij, ki pokrivajo ločene kategorije odpadkov. In tretji način je, da obstaja več organizacij, ki so si med seboj konkurenčne. Poleg njih lahko obstajajo tudi individualne sheme za ravnanje z odpadki.⁴⁴⁸

Študije primerov organizacij kažejo, da na področju OEEO prevladujejo sistemi z več konkurenčnimi organizacijami za izpolnjevanje odgovornosti proizvajalcev. Značilno za sisteme s konkurenčnimi organizacijami je, da običajno obstaja ena, ki ima prevladujoč delež na trgu, ostale imajo manjše deleže.⁴⁴⁹

Prevladujoč vpliv organizacije se omeji z določitvijo pravil, kot so določitev minimalnih zahtev glede trajanja pogodb nastalih po javnih razpisih ali glede geografskega obsega delovanja. Poskrbeti je treba za organiziran dialog med organizacijami za izpolnjevanje ROP in družbami za ravnanje z odpadki.

Organizacije so lahko bodisi profitne bodisi neprofitne. V prid neprofitnosti govori dejstvo, da so cilji, ki jih zasledujejo tudi v javnem interesu, dobra stran profitne organiziranosti pa je večja stroškovna učinkovitost. Najpomembneje je, da se določi pogoje pod katerimi bo med njimi vladala konkurenčnost.

447 Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014, str. 98.

448 Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014, str. 99.

449 Evropska komisija, Končno poročilo glede Development of guidance on extended producer responsibility (EPR), 2014, str. 100.

Njihovo delovanje se usklajuje s pomočjo nacionalnega državnega organa ali pa je ta naloga zaupana samim proizvajalcem. Ti lahko npr. v ta namen ustanovijo ločeno telo z dovoljenjem javnih oblasti, katerega obstoječe organizacije za uresničevanje odgovornosti skupaj upravljajo. Naloge usklajevalnega organa so predvsem naloge zbiranja podatkov in registriranja, nadzoruje točnost teh podatkov. Preverja ali zavezanci spoštujejo določbe, v povezavi s pristojnimi državnimi organi, da se prepreči delovanje na lastno pest.⁴⁵⁰

Nadzor in urejanje s strani državnega organa sta potrebna pri zagotavljanju enakih pogojev za vse udeležence na trgu, kot je npr. dostop do OEEO in porazdelitev odgovornosti za historične odpadke. Pri določanju količine OEEO za katero so odgovorni proizvajalci je potrebno poznati količino nastale OEEO in upoštevati tudi, da je zbiranje OEEO na bolj odmaknjenih in manj poseljenih področjih stroškovno bolj zahtevno. Ta območja bodo lahko zato brez ustrezne regulacije zapostavljena.

EK in uradi za varstvo konkurence v DČ EU skrbijo za veljavo pravil iz členov 101. do 109. PDEU, ki zadevajo konkurenco in vzpostavitev nemotenega delovanja trgov in poslovanja v EU. Konkurenca je pomemben cilj EU že od Rimske pogodbe iz leta 1957, ki si je zadala za cilj vzpostaviti svoboden trg in dati možnost končnim uporabnikom, da uživajo vse ugodnosti slednjega. EK preganja proti konkurenčno ravnanje in nadzoruje združitve podjetij, državne pomoči in spodbuja liberalizacijo trga.⁴⁵¹ EK izvaja preiskave, izdaja zavezujoče odločbe in nalaga globe.

V primeru zaznave poslovnega ravnanja, ki omejuje konkurenco v domači državi ali okoliščine obsegajo največ tri DČ EU, se obvesti nacionalni organ za varstvo konkurence, saj uporabljajo enaka pravila kot EK. V Sloveniji je to Javna agencija za varstvo konkurence. EK obravnava primere, ki obsegajo več kot tri DČ EU. Organi za varstvo konkurence med seboj sodelujejo in si v primeru nepristojnosti zadeve prerazdelijo. Za vložitev uradne pritožbe na EK je potrebno izpolnjevati pravne pogoje, ki so obrazloženi v obvestilih komisije glede pritožb. V pritožbi je treba natančno navesti kateri organi so kršili pravo EU in katere določbe prava EU, poleg tega je treba opisati doslej izkoriščena pravna sredstva. Obstaja pritožbeni obrazec, ki ga je mogoče izpolniti v kateremkoli uradnem jeziku EU. EK prejem pritožbe potrdi v petnajstih dneh. V naslednjih 12 mesecih EK ugotavlja ali je treba sprožiti uradni postopek o kršitvi proti DČ EU. Vlagatelja o morebitni sprožitvi postopka in njegovem

450 *Ibidem*, str. 104.

451 Politike EU, Konkurenca, str. 3, http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/sl/competition_sl.pdf (15. 5. 2015).

poteku vseskozi obvešča. EK lahko predlaga neformalni ali zunaj sodni način reševanja. Gradivo, ki se navezuje na pritožbo se lahko pošilja kadarkoli. Zahteva se lahko tudi srečanje s predstavniki EK.⁴⁵²

Sledi predstavitev nekaj primerov iz sodne prakse, ki kažejo na pojav nekaterih pravnih problemov pri ravnanju z odpadki. Po odločitvah sodišča je bilo potrebno v skladu z njimi poiskati ustrezne rešitve. Spremembe na trgu odpadkov so pogoste in nepredvidljive v svojem obsegu, zato je prilagodljivost in hitra odzivnost vseh vpletenih ključna za delovanje ureditve.

12.1.3.2 Duales system Deutschland proti EK (T-151/01 R)

Primer, ki zadeva vprašanja konkurence in boja proti kartelnim dogovorom EK, se je zgodil v Nemčiji. Zadeva ravnanje z odpadno embalažo. Odločbam EK je sledilo več sodb Sodišča EU. Zadeva bo na kratko povzeta v nadaljevanju. Rezultat dolgega postopka je bila prilagoditev sistema ravnanja z odpadno embalažo.

Nemčija je sprejela zakon, ki je začel veljati leta 1998, po katerem so bili proizvajalci in distributerji embalaže zavezani poskrbeti za odpadno embalažo zunaj javnih sistemov ravnanj z odpadki. Cilj zakona je bil preprečiti obremenjenost okolja z odpadno embalažo s pomočjo uvedbe načela razširjene odgovornosti proizvajalca v zakonodajo. V predstavljenem primeru je šlo za embalažo, ki jo odvrže končni uporabnik. Zakon je dopuščal, da obveznosti zbiranja in obdelave zavezanci prenesejo na tretje osebe. Zadevna embalaža je morala biti označena, da je končni uporabnik lahko razbral, da je povratna.

DSD je bilo edino tovrstno podjetje. Imelo je potrebna dovoljenja s strani oblasti. Zavezanci so sklepali z njim pogodbe. V zameno za plačilo določene pristojbine, je DSD opravljal obveznosti obdelave in recikliranja, zavezanci pa so pridobili pravico svoje izdelke označiti z zeleno piko (der grüne Punkt) z dovoljenjem DSD. Razmerje so uredili s sporazumom o zeleni piki. Lastnik te blagovne znamke je bil DSD. Z zeleno piko označeni embalažni izdelki so se zbirali v ločenih zbirališčih od zbirališč javnih služb. DSD ni sam zbiral embalaže, pač pa je v ta namen sklepal pogodbe z lokalnimi izvajalci teh storitev.

Višina pristojbine je bila odvisna od količine embalaže, vrste materialov iz katerih je bila izdelana in prostornine. Pristojbina služi le povrnitvi stroškov obdelave odpadkov in administrativnih stroškov. DSD s pristojbino ne sme ustvarjati dobička.

⁴⁵² Kako vložiti pritožbo pri Evropski komisiji, http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/make_a_complaint_sl.htm (15. 5. 2015).

DSD je sklenitev sporazumov, tudi tistega, ki je urejal sistem zelene pike, prijavil EK. EK je prejela obvestila v katerih je bilo navedeno, da lahko v takem sistemu, kjer je podjetje v razmerju z DSD in drugim sopogodbnikom, prihaja do dvojnega zaračunavanja storitev. Po posredovanju EK se je DSD zavezal, da ne bo zaračunaval pristojbin podjetjem, ki bodo izkazala, da je bila njihova embalaža obdelana v drugem sistemu ali imajo organiziran lasten sistem in so pogodbeniki s DSD za preostalo embalažo.

EK je pri preučitvi problema najprej ugotovila, da ima DSD prevladujoč položaj na trgu. Nato je določila relevantni trg, ki je v tem primeru trg obdelave odpadne embalaže zasebnih končnih uporabnikov na območju Nemčije. EK je ugotovila, da je prišlo do zlorabe prevladujočega položaja družbe DSD v delu, ki zadeva zaračunavanje pristojbine za vso embalažo dano na trg označeno z zeleno piko, ne glede na to, da je podjetje del zakonskih obveznosti izpolnilo samo ali preko alternativnega sistema obdelave. DSD ni vezala plačila pristojbine na dejansko količino embalaže podvržene sistemu DSD, ampak na količino embalaže dane na trg označene z zeleno piko. Stroški izvajanja storitev so bili tako veliko nižji od zneska zbranih pristojbin. EK navaja, da zaradi sistema vzpostavljenega s sporazumom o zeleni piki, druge družbe nimajo interesa vzpostavljati lastnega sistema ravnanja z odpadno embalažo, ker morajo plačati pristojbino, ali pa vzpostaviti popolnoma ločen sistem embaliranja in distribucije. Tak dogovor morebitnim konkurentom DSD otežuje vstop na trg.

EK je naložila družbi DSD, da naj za embalažo, ki ni bila v obdelavi sistema DSD, vendar označena z zeleno piko, preneha zaračunavati pristojbino. DSD se je odzvala tako, da se je zavezala, da ne bo zaračunavala odpadkov, ki so pripadli drugi družbi v obravnavo. Družba, ki obdeluje odpadke v lastni režiji, naj predloži kot dokaz, da je sama ustrezno ravnala z odpadki, kot je certifikat neodvisnega strokovnjaka. DSD še vedno vztraja, da mora vsa z zeleno piko označena embalaža priti v sistem DSD. EK trdi, da ni mogoče v praksi vnaprej predvideti koliko označene embalaže bodo končni uporabniki kam prinesli, zato zaveze DSD niso zadostne.

DSD navaja, da bi odlaganje označene embalaže po sporazumu v katerikoli sistem, škodilo blagovni znamki zelene pike, saj bi to zmanjšalo njeno lastnost razlikovanja. EK odgovarja, da je pomen znamke zelene pike le v tem, da končnemu uporabniku pove, da ima možnost odložiti odpadek v sistemu DSD.

DSD leta 2001 vloži tožbo na razveljavitev odločbe EK, ki pa je bila po natančni preučitvi navedb strank, s strani Sodišča ES prve stopnje, zavrnjena.⁴⁵³

Primer je zanimiv, ker se je podoben postopek odvil tudi v Sloveniji. Takratni Urad RS za varstvo konkurence, je po prijavi podjetja Interseroh, konkurenta, leta 2006 izdal odločbo podjetju Slopak, ki se je prav tako ukvarjalo z odpadno embalažo. Zlorabilo naj bi prevladujoč položaj v delu, ki zadeva prehajanje strank k drugim ponudnikom teh storitev. Po mnenju Urada, je podjetje sklepalo pogodbe, ki so vezale stranke na to podjetje in oteževale prehod h konkurenci, tudi s predolgimi odpovednimi roki. Tako kot v nemškem primeru, je bilo tudi tu s pogodbo dogovorjeno, da embalaža dana na trg in označena z zeleno piko, pripade sistemu podjetja Slopak. Urad je naložil podjetju drugačno ureditev razmerij v pogodbah glede prehajanja embalaže v sistem in uporabe oznak zelene pike ter skrajšanje odpovednih rokov. Pravna podlaga za odločbo je bil tudi 82. člen PES (današnji 102. Člen PDEU). Ureja zlorabe prevladujočega položaja na notranjem trgu, ki vpliva na trgovino med DČ EU. Odločba Urada pravi, da je bilo zaradi te zlorabe oteženo normalno delovanje podjetij iz drugih DČ EU na relevantnem trgu.⁴⁵⁴

Zoper odločitev je bila vložena tožba v upravnem sporu, ki jo je upravno sodišče zavrnilo. Prav tako je bila kasneje s strani Vrhovnega sodišča zavrnjena revizija proti sodbi upravnega sodišča.

V VII naslov Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) so uvrščena tudi skupna pravila o davčnih določbah, ki lahko tudi vplivajo na raven konkurence na trgu. Na problem diskriminatornih obdavčitev in z njimi povezanih olajšav opozarja mnenje generalne pravobranilke Sharpston⁴⁵⁵

Mnenje generalne pravobranilke Sharpston

Avstrijska nacionalna davčna zakonodaja je predvidela oprostitvev od obveznosti plačevanja okoljske dajatve za odlaganje odpadkov, če le ti izvirajo iz sanacije onesnaženih krajev, ki so uradno registrirani. To ni veljalo za onesnažene kraje v drugih DČ EU. Mnenje

453 Sodišče prve stopnje Evropske skupnosti: T-289/01, 24. maj 2007.

454 Ministrstvo za gospodarstvo, Urad RS za varstvo konkurence, Letno poročilo 2006, str. 15 in 16, http://www.varstvo-konkurence.si/fileadmin/varstvo-konkurence.si/pageuploads/Letno_porocilo_2006.pdf (10. 4. 2015).

455 Mnenje generalne pravobranilke Sharpston v primeru: C-221/06, 21. junij 2007.

se ukvarja z vprašanjem ali je takšna ureditev v skladu skupnostnim pravom. Pravna podlaga za primer je bil 90. Člen Pogodbe o evropski skupnosti (PES) današnji 110 člen PDEU⁴⁵⁶ in uredba Sveta št. 259/93⁴⁵⁷.

Na Avstrijsko odlagališče so bili pripeljani odpadki iz Italije, ki so bili od tam odpeljani zaradi sanacije tamkajšnjega onesnaženega zemljišča. Smetišče je vložilo prijavo na pristojno upravno oblast, ki je odločila, da bi razlikovanje dajatev samo zaradi tega, ker smeti izvirajo iz Italije pomenila kršitev 90 PES. Pritožba lokalnega davčnega urada na to odločitev je bila zavrnjena, ker so odpadki nastali kot posledica pravnih ukrepov Italije za varovanje okolja in da bi bilo razlikovanje tovrstnih odpadkov iz Italije nasproti Avstrijskim v nasprotju z 90 PES. Po pritožbi je bila slednja odločitev razveljavljena, ker po mnenju pritožbenega organa ne gre za davek na proizvode v smislu 90 PES, temveč operativni davek, ki ga ta člen ne zadeva. Zoper odločitev je bila vložena tožba na upravnem sodišču. Slednje je sprejelo stališče, da četudi gre za davek na proizvod iz 90 PES, gre tu za dajatev za zasledovanje okoljskih ciljev in sanacijo onesnaženih mest, ki so registrirana v nacionalnem registru in na podlagi registracije se določajo nadaljnji ukrepi in jasno je, da italijanskih onesnaženih krajev v registru ni. Nacionalno sodišče je naslovilo na Sodišče EU predhodno vprašanje s katerim je želelo izvedeti ali člena 49 in 90 PES onemogočata nacionalne davčne določbe, ki predvidevajo davek za odlaganje odpadkov na odlagališčih in predvidevajo oprostitev davka za odlaganje odpadkov, ki izvirajo iz postopkov očiščevanja uradno registriranih onesnaženih območij. V nacionalne registre pa so lahko vpisani samo kraji, ki se nahajajo na območju DČ EU.

Namen 90 PES je omogočiti prost pretok blaga s prepovedjo skritih omejitev DČ EU, ki izvirajo iz njihove davčne zakonodaje. Notranja davčna zakonodaja mora biti nevtralna kar se tiče konkurence med domačimi in uvoženimi proizvodi. Pri ugotavljanju le tega se preveri kakšen je vpliv davka na cene. V našem primeru dajatev vpliva na cene, ki jih upravljavec odlagališča zaračuna tistemu, ki odloži odpadke, pri čemer so cene za uvožene odpadke višje. Sodišče šteje tudi odpadke, ki jih ni več mogoče reciklirati ali ponovno uporabiti, za blago v

456 110. člen PDEU: »Nobena država članica ne uvaža, neposredno ali posredno, kakršnih koli notranjih davkov na izdelke drugih držav članic, ki bi bili višji od davkov, uvedenih neposredno ali posredno na enakovrstne domače izdelke.«

457 Uredba Sveta o nadzorovanju in kontroli pošiljk odpadkov znotraj Evropske skupnosti, v Skupnost in iz nje, (EGS) št. 259/93, 1. februar 1993.

smislu 23. člena PES. Torej morajo biti nacionalni ukrepi glede ravnanja z odpadki v skladu s pravili pogodbe glede prostega pretoka blaga.

Po mnenju generalne pravobranilke Sharpston 90. člen PES onemogoča DČ EU, da določi dajatev za odlaganje odpadkov na odlagališču in predvidi izjemo za odpadke z uradno registriranih onesnaženih območij, ki so v postopku očiščevanja. Registrirati je mogoče samo onesnažene kraje z območja DČ EU, kar ima za posledico, da je davčna oprostitvev mogoča samo za odpadke, ki izvirajo z območja DČ EU, takšna določba pa neupravičeno diskriminira uvoznike iz drugih DČ EU.

Področje konkurence pri ravnanju z OEEO bo vedno zanimivo, saj se številne okoliščine, ki vplivajo na trg, skozi čas spreminjajo in odpirajo vedno nove izzive. Odziv na spremembe mora biti hiter in odločen, kar je zahtevna naloga, ki terja strokovne analize in iskanje dobrih praks po EU, kjer so se s podobnimi težavami že soočili. Poučne so tako napake, kot dobre rešitve.

Varovanje okolja zahteva sodelovanje in prilagajanje vseh delov družbe. Kadar si države zadajo visoke okoljske cilje, je njihova temeljna naloga, da poskrbijo za primerno ureditev, preko katere bo doseganje teh ciljev mogoče. Samo določitev ciljev, brez ustreznih sredstev za njihovo uresničitev, pogosto pripelje do tržnih anomalij. Okoljska zakonodaja vpliva na gospodarstvo države. Vmešavanje slednje z raznimi predpisi se z leti krepi, zato je nujno, da se hitro odzove ob pojavu težav.

13 Vplivi na okolje

13.1 Pravni okvir

13.1.1 Mednarodnopravni okvir

Najvišji predstavniki so se zbrali leta 1992 v Rio de Janeiru in sprejeli Deklaracijo o okolju in razvoju. Namen konference je bila tako potrditev Deklaracije ZN o človekovem okolju, ki je bila sprejeta leta 1972 v Stockholmu in vzpostavitev novega ter enakopravnega sodelovanja držav za sklepanje mednarodnih sporazumov glede razvoja DČ EU in varovanja okolja. Načela vsebovana v deklaraciji poudarjajo ekonomski razvoj v povezavi z varstvom okolja. Deklaracija v Rio je utemeljila načelo človekove odgovornosti za t.i. »sustainable development« oz. »okolje-ohranjajoč razvoj«⁴⁵⁸, njej pa je tudi zapisano načelo obvezne presoje vplivov na okolje⁴⁵⁹ kot 17. načelo.

Dodatno dimenzijo je nova okoljevarstvena politika dobila leta 1998 z Aarhusko konvencijo o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti v postopku sprejemanja odločitev in dostopnost sodnega varstva v okoljevarstvenih zadevah, katere pogodbenica je tudi Slovenija. Konvencija vpeljuje demokratično dimenzijo in pravice posameznika, da je informiran ter da lahko v primeru kršitev okoljskih predpisov sproži ustrezne procese proti kršitelju.⁴⁶⁰ Gre za to, da damo naravi »glas«, da lahko ukrepamo tudi v primerih, ko niso kršeni le privatni interesi posameznika, ampak smo priča posegom v okolje, ki le-temu škodujejo.⁴⁶¹

Navedena konvencija skladno do tedaj sprejetim direktivam in politiki zagotavlja, da bo v vseh državah pogodbenicah Aarhuske konvencije zagotovljeno sodelovanje javnosti v procesu sprejemanja odločitev. Nadalje konvencija zagotavlja pravico dostopa do informacij glede okoljevarstvenih zadev in dostopnost sodnega varstva za primere, ko je bila

458 K. Vadnov, VPLIV OKOLJSKIH STANDARDOV NA PROST PRETOK BLAGA TER IMPLEMENTACIJA NOVE OKOLJSKE ZAKONODAJE (2007), str. 69.

459 L. Šturm, Izhodišča za pravno varstvo okolja, UPRAVNI ZBORNIK (1996), str. 183-186.

460 K. Vadnov, VPLIV OKOLJSKIH STANDARDOV NA PROST PRETOK BLAGA TER IMPLEMENTACIJA NOVE OKOLJSKE ZAKONODAJE (2007), str. 72.

461 M. Onida, EUROPE AND THE ENVIRONMENT (2004), str. 4.

posamezniku neutemeljeno zavrnjena zahteva do pridobitve določenih okoljevarstvenih informacij.⁴⁶²

Kjotski protokol je bil k Okvirni konvenciji ZN o spremembi podnebja⁴⁶³ sprejet 11. 12. 1997 v Kjotu, veljati pa je začel šele 16. 2. 2005. Namen protokola je jasno zapisan v 2. in 3. členu: vsaka podpisnica protokola je zavezana k spodbujanju trajnostnega (oz. okolje ohranjajočega) razvoja pri izpolnjevanju svojih obveznosti za količinsko omejevanje in zmanjševanje izpusta emisij toplogrednih plinov.⁴⁶⁴

Na področju presoje vplivov na okolje je na mednarodnopravni ravni najpomembnejša Espoo konvencija ali Konvencija o presoji vplivov na okolje, ki določa obveznosti pogodbenicam glede presoje vplivov na okolje pri nekaterih dejavnosti že v zgodnji fazi načrtovanja. Prav tako določa tudi splošno obveznost držav pogodbenic, da se obveščajo in se medsebojno posvetujejo glede vseh večjih projektov, ki bi verjetno imeli znaten škodljiv vpliv na okolje preko meja. Ideja ni bila nova, saj so podobne obveznosti vsebovale že Končna deklaracija ministrskega sestanka Oslo in Pariške komisije (september 1992), Ministrska deklaracija o sodelovanju v Barentsovi Evro-Arktični regiji (januar 1993), Nuuk deklaracija o okolju in razvoju na Arktiki (september 1993) idr.. Konvencija je prišla v veljavo 10. 9. 1997.

Espoo konvencija je bila v čezmejnem kontekstu dopolnjena s Protokolom o strateški presoji vplivov na okolje, ki je začel veljati 11. 7. 2010. Protokol zahteva, da države pogodbenice ocenijo okoljske posledice svojih uradnih osnutkov načrtov in programov. Protokol se nanaša tudi na politike in zakonodajo, čeprav uporaba tu ni obvezna. Celovita presoja vplivov na okolje poteka veliko bolj zgodaj v procesu odločanja kot presoja vplivov na okolje in tako jo je treba razumeti kot ključno orodje za doseganje trajnostnega razvoja. Celovita presoja vplivov na okolje omogoča prepoznavanje in preprečevanje možnih vplivov na okolje že od samega začetka pri odločanju - razvoj bolj trajnostne prometne politike, ne le zmanjševanje vplivov na okolje za gradnjo ceste, npr. - in to omogoča okoljske cilje, ki jih je treba obravnavati skupaj s socialno-ekonomskimi.

462 K. Vadnov, VPLIV OKOLJSKIH STANDARDOV NA PROST PRETOK BLAGA TER IMPLEMENTACIJA NOVE OKOLJSKE ZAKONODAJE (2007), str. 73.

463 http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2009/podnebne/Kjotski_protokol.pdf (10. 6. 2015).

464 K. Vadnov, VPLIV OKOLJSKIH STANDARDOV NA PROST PRETOK BLAGA TER IMPLEMENTACIJA NOVE OKOLJSKE ZAKONODAJE (2007), str. 75.

Konvencija o biološki raznovrstnosti, Ramsarska konvencija in Konvencija o varstvu selitvenih vrst prosto živečih živali priznavajo presojo vplivov na okolje kot pomembno orodje za pomoč pri zagotavljanju, da se razvoj načrtuje in izvaja z biotsko raznovrstnostjo v mislih. Konvencija o biološki raznovrstnosti poziva pogodbenice, naj uporabijo presojo vplivov na okolje na projektih, programih, načrtih in politiki z možnim negativnim vplivom na biološko raznovrstnost.

Biotska raznovrstnost je pomembna za vse vrste presoje vplivov in jo je treba obravnavati na vseh ravneh, od presoje vplivov na okolje za posamezne projekte do celovite okoljske presoje politik, načrtov in programov.

Presoja vplivov na okolje je bila omenjena v ločenem mnenju sodnika Weeramantry v primeru Gabčíkovo-Nagymaros Project pred Meddržavnim sodiščem. Sodnik Weeramantry je zapisal, da presoja vplivov na okolje, pri čemer gre za posebno aplikacijo splošnega načela previdnosti, pooseblja obveznost nadaljne pazljivosti in predvidevanja.⁴⁶⁵ Kasneje pa tudi v Pulp Mills on the River Uruguay primeru pred Meddržavnim sodiščem, kjer je sodišče reklo, da je presoja obveznost po mednarodnem pravu, če bi imela načrtovana industrijska dejavnost čezmejni vpliv.⁴⁶⁶

Presojo vplivov na okolje vsebuje tudi UNCLOS (205. člen), Antarktični okoljski protokol iz leta 1991 (8. člen s prilogo) in Osnutek členov o čezmejni škodi Komisije OZN za mednarodno pravo (7. člen).⁴⁶⁷ Načelo presoje vplivov na okolje je tudi 15. načelo v Poročilu o identifikaciji načel mednarodnega prava glede trajnostnega razvoja ter je osnovno za integracijo okolja in razvoja, ki je potrebna za trajnostni razvoj.⁴⁶⁸

13.1.1.1 Načelo trajnostnega razvoja

Že sama besedna zveza trajnostni razvoj nakazuje na odnos med okoljem in razvojem. Začetke termina in ideje trajnostnega razvoja je težko točno določiti, je pa res, da je bila povezava med varstvom okolja in razvojno politiko prvič omenjena v Deklaraciji ZN, ki je

465 Ločeno mnenje sodnika Weeramantry v primeru Meddržavnega sodišča, Hungary v Slovakia, 25. september 1997; U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 51.

466 Meddržavno sodišče, Argentina v Uruguay, 20. april 2010, odst. 204; U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 234.

467 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 231.

468 Poročilo o identifikaciji načel mednarodnega prava glede trajnostnega razvoja (1995).

razglasila Drugo ZN razvojno desetletje leta 1970⁴⁶⁹. Dve leti kasneje, leta 1972 je v Stockholmu po večletnih pripravah potekala konferenca ZN, ki je sprejela deklaracijo ZN o človekovem okolju. T.i. Stockholmska deklaracija sledi antropocentričnemu pojmovanju narave in njenega varstva. Po filozofiji deklaracije je v ospredju narave človek, ki je zaradi svoje stopnje v evoluciji sposoben spreminjati tudi okolje. Okolje je bistvenega pomena za njegovo blaginjo in uživanje pravic in svoboščin. Zato sta varstvo in izboljšanje človekovega okolja najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na blaginjo in ekonomski razvoj, in zatorej dolžnost vseh držav.⁴⁷⁰ Deklaracija izhaja iz načetega okolja in njegovega škodnega vpliva na človekov fizični ter duhovni razvoj. S ciljem ustvariti sožitje med pravico do izkoriščanja naravnih virov in varstvom okolja so države izoblikovale 25 načel, ki naj navdihujejo in vodijo ljudi pri njihovem ekonomskem razvoju in varovanju okolja.

Deklaracija priznava pravico izkoriščati okolje zaradi ekonomskega razvoja, hkrati pa opozarja na dolžnost okolje varovati. Kompromis med interesoma je koncept, ki je danes nepogrešljiv del mednarodnega okoljevarstvenega prava – koncept trajnostnega razvoja (sustainable development).

Na podlagi konference v Stockholmu je bil v okviru ZN ustanovljen poseben organ za okolje, Program ZN za okolje (UNEP). Sedež ima v Nairobiju, njegovo upravno telo je upravni odbor, ki ga sestavljajo predstavniki 58 DČ EU. Program UNEP je danes vodilni mednarodni program za okolje in je kot institucija hkrati z nacionalnimi okoljevarstvenimi agencijami primaren »odvetnik« okolja in trajnostnega razvoja.⁴⁷¹

Načelo je bilo posebej poudarjeno tudi v Mednarodni razvojni strategiji za tretjo razvojno desetletje, ki ga je sprejela Generalna skupščina ZN leta 1980, kjer je zapisano, naj bosta okolje in razvoj enakovredni komponenti politike trajnostnega razvoja⁴⁷².

Leta 1982 je generalna skupščina ZN z resolucijo št. 37/7 sprejela naslednji pomemben splošni dokument o varstvu okolja – Svetovno listino o naravi (World Charter for Nature). Ta mednarodni dokument je revolucionaren v svojem temelju, saj gre za prvi primer splošnega ekocentričnega pojmovanja varstva okolja.

469 UNGA Res 2626, 24. oktober 1970.

470 R. Lampe, PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC (2010), str. 541.

471 R. Lampe, PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC (2010), str. 542.

472 UNGA Res 35/56, 5. december 1980.

Leta 1987 je bila ideja naslovljena tudi s strani Brundtlandske komisije, ki je izdalo poročilo, ki je potrdilo, da mora razvoj slediti sedanjim potrebam, brez da bi ogrožal potrebe prihodnjih generacij.⁴⁷³

Na podlagi listine in deklaracije iz leta 1972 je generalna skupščina ZN ustanovila posebno Svetovno komisijo za okolje in razvoj (World Commission on Environment and Development). Njena primarna naloga je monitoring trajnostnega razvoja – razvoja, ki zadovoljuje vse potrebe sedanjosti in ohranja možnosti zadovoljevanja potreb bodočih generacij. Trajnostni razvoj je Svetovna komisija za okolje in razvoj predstavila generalni skupščini ZN kot alternativni koncept razvoja, ki upošteva tako ekonomski razvoj kot varstvo okolja. Generalna skupščina je ta koncept sprejela in zahtevala sklic konference ZN o okolju in razvoju.⁴⁷⁴

Konferenca, imenovana Earth Summit, je potekala 20 let po stockholmski. Primarni zaključek konference v Rio de Janeiru je sprejetje koncepta razumnega razvoja v mednarodnem sodelovanju. Konferenca je sprejela končni dokument, Deklaracijo iz Ria o okolju in razvoju, znano tudi kot Agenda 21. Ta akt vsebuje cilje in smernice ekonomskega razvoja in varstva okolja v 21. stoletju. Ideja trajnostnega razvoja je zapisana kot 3. načelo.

Generalna skupščina ZN je zaradi Agende 21 ustanovila v okviru ECOSOC posebno komisijo za trajnostni razvoj (Commission on Sustainable Development). Komisija šteje 53 članov in usmerja dejavnosti ZN na področju razvoja in okolja. ECOSOC poroča o uresničevanju načel Agende 21 ter spodbuja njeno implementacijo v vladnih in nevladnih institucijah.⁴⁷⁵

Leta 1992 je bil v okviru konference v Riu sprejet temeljni mednarodnopravni dokument o varstvu biološke raznovrstnosti, ki šteje danes prek 180 DČ EU.⁴⁷⁶ Cilj konvencije o biološki raznovrstnosti je prek notranjega prava ohraniti biološko raznovrstnost in v okviru tega trajnostni razvoj.⁴⁷⁷

473 Svetovna komisija za okolje in razvoj, poročilo *Our common future* (1987); UNGA Res 42/187, 11. december 1987.

474 R. Lampe, PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC (2010), str. 543.

475 R. Lampe, PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC (2010), str. 544.

476 *Ibidem*, str. 545.

477 R. Lampe, PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC (2010), str. 546.

Načelo trajnostnega razvoja omenja tudi Kjotski protokol, in sicer naj bi bilo načelo trajnostnega razvoja integralni del boja proti klimatskim spremembam.⁴⁷⁸

Septembra 2000 je Generalna skupščina ZN sprejela tudi Milenium deklaracijo, ki vsebuje 8 razvojnih ciljev, ki naj bi bili doseženi do leta 2015, in med njimi je tudi načelo trajnostnega razvoja.⁴⁷⁹

Aprila 2002 pa je nevladna organizacija International Law Association izdala New Delhi deklaracijo glede načel mednarodnega prava, ki so povezani z idejo trajnostnega razvoja. Deklaracija nakazuje, da je odgovornost držav zagotoviti trajnostno uporabo naravnih virov.⁴⁸⁰

Oktober 2005 je Generalna skupščina ZN sprejela The 2005 World Summit Outcome, kjer je potrdila, da je trajnostni razvoj ključni element dejavnosti ZN.⁴⁸¹ Vsi ti viri, ki sicer niso edini, ki naslavlja idejo trajnostnega razvoja, potrjujejo, da je to načelo postalo vodilno v oblikovanju mednarodnih okoljskih in razvojnih politik.

13.1.1.1.1 Pomen in funkcija

Koncept trajnostnega razvoja se je na mednarodni, regionalni in nacionalni ravni razvil do stopnje, ki vodi skoraj celotno sfero dejavnosti, ki poskušajo uravnotežiti in povezati ekonomsko, socialno in okoljsko politiko. Ta termin opisuje abstraktno politično vrednoto, ki si zasluži spoštovanje v današnjih mednarodnih odnosih.

Trajnostni razvoj implicira tako inter- kot intrageneracijsko odgovornost držav. Ukvarja se z razmerji med člani sedanje generacije in tudi z razmerjem med sedanjo ter prihodnjo generacijo.⁴⁸²

Potrebno je tudi poudariti, da nikjer ni dokaza, ki bi nakazoval, da je razvoj pomembnejši in bi ob tehtanju obeh idej v skupnem načelu trajnostnega razvoja prevladal ali da bi obratno, pomen trajnostno premagalo razvoj. Razvijajoče se države, ki se soočajo z

478 2/I člen Kjotskega protokola.

479 UNGA Res 55/2, 8. september 2000.

480 UN Doc A/CONF199/8, 9. avgust 2002.

481 UNGA Res 60/1, 24. oktober 2005.

482 G. Mayeda, Where should Johannesburg take us? Ethical and legal approaches to sustainable development in the context of international environmental law, v: Colorado Journal of International Environmental law and policy, 15 (2004), str. 29, 59.

ekonomskim deficitom, pogosto dajo prednost razvoju, medtem ko se razvite ponavadi nagibajo ravno v obratno smer. Vendar pa načelo trajnostnega razvoja ne podpira nobenega od teh stališč, saj naj bi na koncu našli enakopraven kompromis med razvojem in okoljskimi zahtevami.

Prav tako pa je potrebno priznati, da intergeneracijska enakopravnost, ki je razumljena kot sestavni del trajnostnega razvoja, zahteva, da se sedanja generacija vzdrži sistematične degradacije zemeljskega ekosistema do te mere, ko bi bile prihodnje generacije prikrajšane osnovnih ekoloških predpostavk, ki bi jih potrebovale za zadovoljevanje svojih potreb.

Idejo trajnostnega razvoja lahko opišemo s tremi značilnostmi. Prva je povezava med cilji ekonomske politike, socialnim razvojem in zaščito okolja. Druga značilnost je kvalifikacija varstva okolja kot sestavni del kateregakoli razvojnega ukrepa in obratno. Tretja pa je dolgoročna perspektiva obeh ciljev v konceptu, ki ji lahko rečemo kar intergeneracijska odgovornost, ki širi konceptualno in časovno dimenzijo trajnostnega razvoja.⁴⁸³

13.1.1.1.2 Normativna kakovost in status

Sam termin trajnostnega razvoja se zdaj pogosto pojavlja v mednarodnih dokumentih okoljskega, ekonomskega in socialnega karakterja. Načelo je bilo tudi uporabljeno pred številnimi sodišči⁴⁸⁴ in je priznано kot mednarodnopravni koncept⁴⁸⁵. Termin kot tak pa naj bi bil prvič uporabljen v Brundtlandskem poročilu.⁴⁸⁶

Meddržavno sodišče v Haagu se je samo enkrat ukvarjalo z načelom trajnostnega razvoja, in sicer v primeru Gabčíkovo-Nagymaros Project⁴⁸⁷. Ko je Sodišče uporabilo to načelo, je nakazalo, da ima termin trajnostni razvoj pravno funkcijo in tako procesni (ko je obvezalo stranki, naj ponovno preučita okoljske posledice obratovanja jezua⁴⁸⁸) kot vsebinski

483 U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 78.

484 Stalno arbitražno sodišče, Nizozemska in Belgija (Iron Rhine primer), 24. maj 2005, odst. 59; Meddržavno sodišče, Argentina v Urugvaj (Pulp Mills na reki Urugvaj primer), 13. julij 2006, odst. 75, 76, 177 in 185.

485 International Law Association New Delhi Declaration of Principles of International Law Relating to Sustainable Development (2002).

486 P. Sands, J. Peel, A. Fabre, R. Mackenzie, PRINCIPLES OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2013), str. 206.

487 Meddržavno sodišče, Hungary v Slovakia, 25. september 1997, odst. 140; U. Beyerlin, T. Marauhn, INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (2011), str. 79.

488 Meddržavno sodišče, Hungary v Slovakia, 25. september 1997, odst. 140.

vidik. Vendar pa je vprašanje glede normativne vrednosti, veljave načela ostalo neodgovorjeno. Sodnik Weeramantry je sicer v svojem ločenem mnenju zapisal, da je načelo trajnostnega razvoja načelo z normativno veljavo, in ne samo koncept.⁴⁸⁹ Po njegovem mnenju je načelo del modernega mednarodnega prava, ne samo zaradi logistične nujnosti, ampak tudi zaradi širokega in splošnega sprejemanja s strani mednarodne, globalne skupnosti.⁴⁹⁰

V Shrimp/Turtle primeru je prizivni organ Svetovne trgovinske organizacije poudarilo, da preambula k Sporazumu Svetovne trgovinske organizacije priznava cilj trajnostnega razvoja ter ga označuje kot koncept, ki je bil splošno sprejet kot koncept, ki vključuje gospodarski in socialni razvoj ter varstvo okolja.⁴⁹¹ Arbitražni tribunal je v Iron Rhine primeru potrdil, da je vključevanje primernih okoljevarstvenih ukrepov v dejavnosti ekonomskega razvoja zahteva mednarodnega prava.⁴⁹² V nekaterih pogledih je ta element načela trajnostnega razvoja najpomembnejši in najbolj formalističen, saj njegovo formalno udejanjanje zahteva zbiranje in diseminacijo okoljskih informacij ter tudi izvajanje presoje vplivov na okolje.⁴⁹³

Tudi doktrina je razdeljena na tej točki. Nekateri avtorji zavzemajo pristop, da je načelo trajnostnega razvoja načelo običajnega prava⁴⁹⁴, drugi pravijo, da načelo spada med "soft law"⁴⁹⁵, tretji pa ga uvrščajo v sfero političnih idealov, ki nimajo normativne veljave⁴⁹⁶. Vseeno pa lahko rečemo, da se doktrina nagiba k uvrstitvi načela nekje med zavezujoča mednarodna načela in politične ideale. Načelo naj ne bi bilo akcijsko orientirano, ampak naj

489 Ločeno mnenje sodnika Weeramantry k odločbi Meddržavnega sodišča Hungary v Slovakia, 25. september 1997, odst. 92.

490 Ločeno mnenje sodnika Weeramantry k odločbi Meddržavnega sodišča Hungary v Slovakia, 25. september 1997, odst. 95.

491 P. Sands, J. Peel, A. Fabre, R. Mackenzie, *PRINCIPLES OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW* (2013), str. 208.

492 Stalno arbitražno sodišče, Nizozemska in Belgija, 24. maj 2005, odst. 59.

493 P. Sands, J. Peel, A. Fabre, R. Mackenzie, *PRINCIPLES OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW* (2013), str. 215.

494 Npr.: A. Epiney, M. Scheyli, *STRUKTURPRINZIPEN DES UMWELTVOLKERRECHTS* (1998), str. 171.

495 Npr.: T. Mensah, *Soft law: a fresh look at an old mechanism*, v: *Environmental law and policy*, 38 (2008), str. 50, 52.

496 Npr.: U. Beyerlin, *Sustainable development*, v: *MAX PLANCK ENCYCLOPEDIA OF PUBLIC INTERNATIONAL LAW* (2009), str. 15.

bi vodilo države pri njihovem odločanju. Čeprav načelo splošno gledano nima normativne veljave, vemo, da imajo politični ideali velik vpliv na nadaljnje razvijanje mednarodnega prava.

13.1.2 Pravo Evropske unije

Ekonomska komisija ZN za Evropo definira presojo vplivov na okolje kot oceno vplivov planirane dejavnosti na okolje. Po Evropski direktivi o presoji vplivov na okolje je presoja vplivov na okolje odločitev o dopustnosti določenega projekta, ki se izvede s predhodno pripravljenim, sistematičnim in formaliziranim postopkom. V okviru tega postopka določimo, kakšne posledice za okolje ima določena namera, in ocenimo pomen teh posledic pri odločanju o izvedbi te namere.⁴⁹⁷

Presojo vplivov na okolje urejajo tudi sledeče uredbe, in sicer Uredba o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje⁴⁹⁸, Uredba o vsebini poročila o vplivih nameravanega posega na okolje in načinu njegove priprave⁴⁹⁹, Uredba o merilih za ocenjevanje verjetnosti pomembnejših vplivov izvedbe plana, programa, načrta ali drugega splošnega akta in njegovih sprememb na okolje v postopku celovite presoje vplivov na okolje⁵⁰⁰ in Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje⁵⁰¹.

Direktiva 2011/82/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. 12. 2011 o presoji vplivov nekaterih javnih in zasebnih projektov na okolje je pomembna horizontalna evropska direktiva, ki prispeva k bolj trajnostnim projektom in vključevanju okoljskih vidikov v pripravo projektov za izvedbo pred končno odobritvijo. V primeru gradnje se vključevanje okoljskih vidikov v projekte preveri, preden se zanje pridobi gradbeno dovoljenje, v primeru nekaterih drugih posegov pa preden se aktivnost potrdi.

Zakon o varstvu okolja prenaša določila Direktive 2011/92/EU v slovenski pravni red. Zakon o varstvu okolja torej določa, da se pred začetkom izvajanja posegov, ki lahko pomembno vplivajo na okolje izvedejo presoje vplivov na okolje ali predhodni postopki, v

497 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 17.

498 Ur.l. RS, št. 51/14.

499 Ur.l. RS, št. 36/09.

500 Ur.l. RS, št. 9/09.

501 Ur.l.RS, št. 73/05.

katerih se ugotavlja, ali ima poseg v okolje verjetno pomemben vpliv na okolje in je zanj treba izvesti presojo vplivov na okolje in pridobiti okoljevarstveno soglasje ali pa tega vpliva nima in zanj ni treba izvesti presoje vpliva na okolje in ni treba pridobiti okoljevarstvenega soglasja.

Vrste posegov v okolje, za katere sta obvezna ali presoja vplivov v okolje ali predhodni postopek, so določene z Uredbo o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje⁵⁰².

Uredba nadomesti že uveljavljeno Uredbo o vrstah posegov v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje, za katero je EK v predsodnem postopku proti Republiki Sloveniji št. 2012/2162 ugotovila, da ni popolnoma skladna z vsemi določili Direktive 2011/92/EU ter Prilogami I, II in III te direktive in pravno prakso, ker izpušča predhodni postopek in ima previsoke pragove. Uredba odpravlja ugotovljeno kršitev Evropske Komisije in predstavlja zadnji ukrep za popoln prenos določil Direktive 2011/92/EU. Obenem je pomembna za zmanjšanje okoljskih obremenitev in vključevanje okolja v različna razvojna področja: kmetijstvo, rudarstvo, predelovalne dejavnosti, energetiko, okoljsko infrastrukturo, prometno infrastrukturo, urbanizem in gradbeništvo, turizem, šport in rekreacijo. Vlada je s sprejemom Uredbe dne 4. 7. 2014 uredila očitane kršitve EK in preprečila, da bi nastajale nove ter omogočila prijaviteljem projektov na evropske strukturne in investicijske sklade, ki bodo izvedli presojo vplivov na okolje ali predhodni postopek, lažje črpanje evropskih sredstev, saj je to predpogoj za črpanje evropskih sredstev v novi finančni perspektivi.⁵⁰³

13.1.3 Slovensko pravo

Presoja vplivov na okolje je urejena v ZVO-1⁵⁰⁴, Zakonu o ohranjanju narave⁵⁰⁵, Uredbi o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje⁵⁰⁶, Pravilniku o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja⁵⁰⁷, Pravilniku o pogojih za pridobitev potrdila o strokovni usposobljenosti

502 Ur.l. RS, št. 51/14.

503 http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/presoje_vplivov_na_okolje/presoja_vplivov_na_okolje/ (7. 4. 2015).

504 Ur.l. RS, št. 39/06.

505 Ur.l. RS, št. 46/14.

506 Ur.l. RS, št. 73/05.

507 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 30.

za izdelovanje okoljskih poročil oz. poročil o vplivih na okolje ter preizkusu strokovnega znanja⁵⁰⁸, Pravilniku o pogojih za vpis v evidenco izdelovalcev okoljskih poročil in poročil o vplivih na okolje ter delovanju strokovne komisije⁵⁰⁹ in Uredbi o vrstah posegov v okolje, za katere je obvezna presoja vplivov na okolje.⁵¹⁰

13.1.3.1 Celovita presoja vplivov na okolje

Celovita presoja vplivov na okolje ali strateška presoja (40., 41., 42., 43., 44., 45., 46., 47., 48. člen ZVO-1⁵¹¹) je mehanizem za vključevanje okoljevarstvenih zahtev v razvojno načrtovanje, je postopek za presojo okoljskih posledic predlaganega plana. Zaradi uresničevanja načel trajnostnega razvoja, celovitosti in preventive je treba v postopku priprave plana, programa, načrta ali drugega splošnega akta in njegovih sprememb, katerega izvedba lahko pomembno vpliva na okolje, izvesti celovito presojo vplivov njegove izvedbe na okolje, s katero se ugotovijo in ocenijo vplivi na okolje ter vključenost zahtev varstva okolja, ohranjanja narave, varstva človekovega zdravja in kulturne dediščine v plan, ter pridobiti potrdilo ministrstva o sprejemljivosti njegove izvedbe na okolje.⁵¹²

Celovita presoja vplivov na okolje se izvede za plan, ki ga na podlagi zakona sprejme pristojni organ države ali občine za področje urejanja prostora, upravljanja voda, gospodarjenja z gozdovi, ribištva, rudarstva, kmetijstva, energetike, industrije, prometa, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbe prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacij in turizma, če se z njim določa ali načrtuje poseg v okolje, za katerega je treba izvesti presojo vplivov na okolje, skladno z določbami 51. člena ZVO-1, ali če je zanj zahtevana presoja sprejemljivosti po predpisih o ohranjanju narave. Celovita presoja vplivov na okolje se izvede tudi za drug plan, če ministrstvo oceni, da bi lahko njegova izvedba pomembneje vplivala na okolje. Celovita presoja vplivov na okolje se ne izvede za plan, izdelan na podlagi plana, za katerega je bila že izvedena celovita presoja vplivov na okolje, če ne vsebuje novih posegov ali ne zajema novih območij glede na plan, na podlagi katerega je pripravljen. Poleg tega se

508 Ur.l. RS, št. 22/13.

509 Ur.l. RS, št. 70/11.

510 Ur.l. RS, št. 66/96, 12/00, 83/02.

511 Ur.l. RS, št. 92/13.

512 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 30.

celovita presoja vplivov na okolje ne izvede za plan, ki je izključno namenjen obrambi države, zaščiti in reševanju ter za proračun ali finančne načrte države ali občine.⁵¹³

Pripravljaivec torej pripravi okoljsko poročilo, kar je dodatek prostorskemu planu ali sektorskemu načrtu. MOP na osnovi študije za celovito presojo vplivov na okolje presodi usklajenost akta s stopnjo varovanja okolja in to skladnost potrdi s posamičnim aktom.

Težavi glede celovite presoje vplivov na okolje sta, da je po zakonu to študijo dolžan pripraviti sam pripravljaivec prostorskega plana oz. sektorskega načrta, kar prinaša dvom v njegovo poštenost, saj bo po naravi stvari gledal na lastne interese, oz. verodostojnost same študije in da sodelovanje javnosti za zdaj ni predvideno.

13.1.3.2 Presoja vplivov na okolje

Presoja vplivov na okolje (55., 56., 57., 59., 60. člen ZVO-1⁵¹⁴) je poseben delovni postopek ali dokument, s katerim skušamo presoditi neko akcijo, dejavnost, spremembo (fizično, ekonomsko, družbeno itd.) v pogledu njenih vplivov na okolje ter skušamo nakazati ukrepe za odpravljanje teh vplivov v okviru ekonomske (družbene, politične) sprejemljivosti teh ukrepov.⁵¹⁵ Presoja vplivov na okolje je kontrolni postopek, s katerim pa se ne preverja splošni akt, temveč konkretni akt. V teh primerih je bil konkretni poseg že prej abstraktno predviden v prostorskem planu, sedaj pa je potrebno presoditi, kako ta konkretni poseg v okolje čim bolj prilagoditi okolju, da se bo le-to kar najmanj spremenilo oz. da bo kar najbolj varovano.

ZVO-1 določa, da se v postopku presoje vplivov na okolje ugotovi, opiše in oceni dolgoročne, kratkoročne, posredne ali neposredne vplive nameravanega posega na človeka, tla, vodo, zrak, biotsko raznovrstnost in naravne vrednote, podnebje in krajino, pa tudi na človekovo nepremično premoženje in kulturno dediščino, ter njihova medsebojna razmerja.⁵¹⁶

Presoja vplivov na okolje je preventivni instrument varovanja okolja. Glavno vodilo je preprečitev degradacije okolja, zato se presoja vplivov na okolje vključuje v postopek dovoljevanja izvedbe nameravanega posega v okolje. Vloga presoje vplivov na okolje je, da

513 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 30, 31.

514 Ur.l.RS, št. 92/13.

515 I. Marušič, PRELIMINARNA OCENA EKOLOŠKE OBREMENITVE OKOLJA ZARADI UREDITVE ODLAGALIŠČA KOMUNALNIH ODPADKOV NA OBMOČJU SEVNICE (1983), str. 21.

516 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 17.

se v njenem okviru določijo takšni pogoji in zagotovi takšen način izvedbe nameravanega posega v okolje, ki bo povzročil najmanjše spremembe naravnih razmer v okolju oz. ki bodo zagotovili spoštovanje največjih zahtevanih vrednosti varstva okolja. To pomeni, da se v postopku presoje vplivov na okolje pri odločitvi o nameravanim posegu poleg preučitve ekonomskega in tehničnega vidika upošteva tudi okoljevarstveni vidik. Marsikdaj je namreč načrtovan poseg sprejemljiv, tako iz ekonomskega kot iz tehničnega stališča, povzroča pa škodljive vplive na okolje, ki se jih odkrije šele v postopku presoje.⁵¹⁷

Za določene vrste posegov v okolje je presoja vedno obvezna, za določene vrste posegov v okolje pa se potrebnost presoje vplivov ugotavlja v t.i. predhodnem postopku. Tako predhodni postopek kot presoja vplivov na okolje se izvede v posebnem upravnem postopku, ki ga na ARSO vodi Sektor za presoje vplivov na okolje, ki je del Urada za varstvo okolja in narave.⁵¹⁸

V predhodnem postopku se na podlagi določenih meril ugotovi, ali je treba za nameravani poseg izvesti presojo vplivov na okolje in pridobiti okoljevarstveno soglasje, v postopku presoje vplivov na okolje pa se ugotovi, ali so vplivi predvidenega posega za okolje sprejemljivi ali ne. V primeru sprejemljivega posega se izda okoljevarstveno soglasje, v katerem se določi pogoje za izvedbo nameravanega posega, v kolikor so potrebni, v nasprotnem primeru se z odločbo izdaja okoljevarstvenega soglasja zavrne.⁵¹⁹

Predhodni postopek se izvede tudi za vse posege v okolje, navedene v prilogi 1 Uredbe o posegih v okolje, za katere je treba izvesti presojo vplivov na okolje⁵²⁰ in označene z oznako X v stolpcu z naslovom PP, ne glede na pragove, ki so pri opisu vrste posega zanje določeni v prilogi 1 te uredbe, če so ti posegi sofinancirani iz sredstev EU, pri čemer se predhodni postopek izvede, preden se zaprosi za dodelitev finančnih sredstev.⁵²¹

ARSO je tudi pristojna za izdajo okoljevarstvenega soglasja kot samostojne odločbe. ARSO mora pri izdaji okoljevarstvenega soglasja zagotoviti sodelovanje javnosti, pa tudi

517 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 23.

518 <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/presoja%20vplivov%20na%20okolje/> (7. 4. 2015).

519 <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/presoja%20vplivov%20na%20okolje/> (7. 4. 2015).

520 Ur.l. RS, št. 51/14.

521 <http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/presoja%20vplivov%20na%20okolje/> (7. 4. 2015).

vključevanje DČ EU in drugih držav, ki so pogodbenice ustrezne konvencije ter njihove javnosti, če bi imel poseg v okolje čezmejne vplive.⁵²²

Cilj, ki se jasno postavlja pred koncept presoje vplivov na okolje, je zmanjševanje negotovosti napovedovanja vplivov ali kar zmanjševanje občutljivosti vpliva na modifikacijo posega ter način obvladovanja napovedi vplivov v primeru nezadostnih okoljskih podatkov. Raziskave presoj vplivov na okolje so pripeljale do treh sklepov v zvezi z obvladovanjem negotovosti, in sicer da so presoje ocenjene kot relativno dokončna analiza vplivov brez neke jasne opredelitve negotovosti, kar v javnosti pušča vtis o znanstveno ugotovljenih sklepih, da se presoje v pretežni meri ukvarjajo s pričakovanimi vplivi, medtem ko so tveganja zaradi dogodkov z majhno verjetnostjo nezadostno obdelana in da naj bi sklepi o sprejemljivosti posegov vključevali analizo občutljivosti vplivov na modifikacije posega.⁵²³

Temeljna podlaga za izvedbo postopka presoje vplivov na okolje je poročilo o vplivih na okolje, ki je hkrati sestavni del projekta za pridobitev dovoljenja za poseg v okolje. Poročilo mora biti izdelano v skladu z Navodilom o metodologiji za izdelavo poročila o vplivih na okolje.⁵²⁴

13.2 Elementi in spojine v odpadni elektronski in električni opremi

OEEO poleg plastike, stekla ipd. sestavljajo različni elementi in spojine. Nekateri lahko škodujejo naravi, zdravju ljudi in živali, zato mora biti OEEO ločena od preostalih odpadkov. Z recikliranjem lahko pridobimo sekundarne surovine. Določena oprema vsebuje tudi drage kovine, zato je tudi ni smotrno skupaj z njimi zavreči med mešane komunalne odpadke.

13.2.1 Elementi in spojine v OEEO, ki škodujejo okolju in ogrožajo zdravje ljudi

Poleg nenevarnih sestavnih delov, iz katerih se da z recikliranjem pridobiti surovine za izdelavo novih izdelkov, velika večina OEEO vsebuje tudi zelo nevarne elemente, ki jih morajo previdno odstraniti za to usposobljene osebe na temu namenjenih mestih. "Nevarni odpadki so odpadki, v katerem je koncentracija nevarnih snovi takšna, da ima eno ali več

522 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 24, 25.

523 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 24.

524 M. Rejc, OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE (2009), str. 25.

nevarnih lastnosti, ki so opisane v predpisih o ravnanju z odpadki.”⁵²⁵ Poleg tega, da jih je prav tako možno ponovno uporabiti, ob napačni obdelavi ali odstranjevanju odpadka lahko izjemno škodujejo tako okolju na splošno kot tudi zdravju ljudi in življenju živali. Iz tega razloga je nujno ozaveščanje javnosti, naj odpadkov, ki se klasificirajo kot elektronska ali električna oprema, ne odvržejo med mešane komunalne odpadke ali na ekološki otok, temveč jih brezplačno odložijo v zbirališču, ki jim to omogoča.

1) Plinske sijalke in druga oprema, ki vsebuje živo srebro

Strupenostni testi za različne skupine organizmov so pokazali, da je živo srebro (v nadaljevanju: Hg) za organizme bolj strupeno od večine drugih elementov v sledih in je poleg srebra (v nadaljevanju: Ag) najnevarnejša težka kovina v okolju.⁵²⁶ Zastrupitev s Hg lahko povzroči hude okvare organov in celo smrt.

V elementnem stanju ga vsebujejo plinske sijalke, kakršne so tudi varčne sijalke, ter nekateri sestavni deli, kot so stikala in svetila za osvetlitev ozadja ter nekatere baterije, ki se jih sicer obravnava posebej, vendar hkrati predstavljajo tudi sestavni del EEO. Ne glede na to, ali se nahaja v plinastem ali v tekočem stanju, ob poškodbi odpadka (npr., razbitju sijalke) izhlapi, saj je v vsakem primeru zelo hlapljivo. Njegova lastnost pa je tudi trdovratnost v biogeokemijskih ciklih, ker se v ozračju lahko zadržuje zelo dolgo - ocenjujejo, da od 0.4 do 2 let, zato lahko prepotuje velike razdalje.⁵²⁷ Čez nekaj časa se z različnimi procesi (ob pomoči ozona, sončne svetlobe, mikroorganizmov idr.) pretvarja v druge oblike - poenostavljeno rečeno se nahaja v anorganskih in organskih spojinah, pri čemer so slednje tiste, ki se še posebno smatrajo za strupene in okolju nevarne, saj imajo težnjo k dolgotrajnemu kopičenju tako v sladkovodnih in morskih ekosistemih kot tudi kopenskih. Spojina se kopiči v ribah in na koncu prehranjevalne verige, torej pri večjih ribah, dosega nevarne koncentracije.⁵²⁸ Na kopnem vegetacija prestreže živo srebro iz zraka ali pa ga vsrka iz tal ali talne vode, zato se koncentracije te kovine v njej povečajo. Na rastlinstvo sicer uničevalno delujejo le ekstremno povišane koncentracije, vendar pa se z njim prehranjujejo kopenske živali in na ta način vstopi tudi v kopensko prehranjevalno verigo. Pri obeh verigah kot zadnji člen nastopa

525 http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/odpadki/pogosta_vprasanja_in_odgovori/ (10. 3. 2015).

526 A. Gnamuš, ŽIVO SREBRO V KOPENSKI PREHRANJEVALNI VERIGI - INDIKATORSKI ORGANIZMI, PRIVZEM IN KOPIČENJE (2002), str. 25.

527 A. Gnamuš, ŽIVO SREBRO V KOPENSKI PREHRANJEVALNI VERIGI - INDIKATORSKI ORGANIZMI, PRIVZEM IN KOPIČENJE (2002), str. 36.

528 M. Likar, VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1998), str. 57.

človek, ki poleg vsrkavanja s hrano skozi prebavila živo srebro lahko prejme tudi iz zraka skozi dihala. Iz prebavnega trakta ali iz pljuč, ki jih prav tako lahko poškoduje, preide v kri in se skladišči v notranjih organih, pri tem lahko poškoduje tudi jetra, pogosto ledvice, pa tudi možganska tkiva oz. centralni živčni sistem. Ker se po telesu razporeja na tak način, pa lahko pri nosečnicah hudo poškoduje tudi plod, tako da se otrok lahko že rodi s hudimi okvarami. V delu *Živo srebro v kopenski prehranjevalni verigi - indikatorski organizmi*, privzem in kopičenje dr. Aleša Gnamuša je takoj na začetku v opomin že napisana tudi zgodba o ženski, ki je dobronamerno med nosečnostjo vsak dan jedla ribe, vendar pa ni vedela, da so vsebovale ogromno živega srebra zaradi odpadkov v bližnjem pristanišču. Otrok se je rodil hudo bolan in je pri enajstih letih umrl.

Če se torej v nekem prostoru zgodi, da se razbije plinska sijalka ali na kakršenkoli drug način živo srebro pride v stik z zrakom v okolici, ga morajo nemudoma zapustiti vse osebe in živali za vsaj petnajst minut ter ga v tem času tudi prezračiti - tako zelo škodljivo je živo srebro. Obvezno je potrebno o tem dodobra ozavestiti javnost, saj gre med drugim dobesedno za zdravje ljudi, ter poudariti nujnost ločenega zbiranja tovrstne odpadnih plinskih sijalk, ki jih je za povrh mogoče tudi skoraj v celoti, t. j. od 95 do celo 99 odstotkov, reciklirati.

2) Kondenzatorji, ki vsebujejo poliklorirane bifenile (v nadaljevanju: PCB)

Poliklorirani bifenili ali PCB so organske spojine, ki so odporne proti svetlobi, vročini in zraku, torej slabo vnetljive, ter netopljive v vodi, zato so jih pred desetletji med drugim množično uporabljali kot izolacijo in hlajenje električnih naprav, kot so kondenzatorji in transformatorji. Šele kasneje so spoznali, kako zelo so te spojine nevarne za okolje in ljudi. PCB se ohranijo v naravi, kopičijo v prehranjevalni verigi in so nevarni za zdravje ljudi.⁵²⁹ V organizem lahko vstopijo prek prebavnega trakta z vsrkavanjem iz zaužite kontaminirane hrane, lahko pa tudi skozi kožo in prek pljuč. Simptomi izpostavljenja PCB niso neopisni - mozoljavica (klorakne), močnejša pigmentacija nohtov na prstih in dlesni, spremembe v imunskem sistemu, dihalna stiska, ob akutnem in kroničnem izpostavljanju pa lahko draži oči, nos in grlo ter poškoduje jetra, zato se posledično pojavi zlatenica in slabost, bruhanje, bolečine v trebuhu in sivo-rjavo obarvanje kože.⁵³⁰

529 M. Likar, VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1998), str. 68.

530 M. Likar, VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1998), str. 76.

Kljub temu da se je proizvodnja PCB po teh spoznanjih zaustavila, jih še vedno najdemo v nekaterih kondenzatorjih in transformatorjih, ki jih lahko vsebujejo tudi razne naprave. Če se jih iz naprave izloči na pravilen način, jih je možno varno uničiti, če dosežejo klasično odlagališče odpadkov ali sežigalnico, pa nekontrolirano preidejo v okolje s pronicanjem v tla, kot plin ali s pepelom pa v ozračje.⁵³¹

3) Svinec v računalniških monitorjih in televizijskih sprejemnikih s katodno cevjo

Kovine, ki je telesu nevarna že v majhnih količinah, računalniški monitorji vsebujejo okoli 1000 g, televizijski sprejemniki pa celo 5000 g.⁵³² Svinec je sicer splošno razširjen v zraku, zemlji, vodi in hrani, vendar je potrebno le majhno povišanje koncentracije, da pride do zastrupitve. Človek ga lahko zaužije s hrano in z vodo ali pa vdihne iz zraka. Nepopravljivo poškoduje možgane, živčni in krvotvorni sistem, ledvice, sečila in rodila pa tudi človekovo vedenje. Simptomi zastrupitve na začetku niso jasni - bledica, bruhanje, bolečine v trebuhu, zapeka, nemir, otopelost, izguba teka, vzdražljivost in izgubljanje mišične koordinacije.⁵³³ Tudi zaradi tega je stik s svincem tako nevaren - ker je težko že takoj postaviti diagnozo, ni možno pravilno ukrepati. V še večji nevarnosti so otroci. Poleg tega, da svinec lahko v času nosečnosti prehaja skozi placento in poškoduje plodovo živčevje že pred rojstvom, majhni otroci tudi zaužijejo več svinčenih delcev oz. se njihova koncentracija svinca v organizmu hitreje poviša. Pri njih le dvakrat ali trikrat višja koncentracija že lahko povzroči anemijo in duševne motnje. Svinec povzroča tudi splave.

Te naprave poleg svinca kot nevarno sestavino vsebujejo tudi kadmij, ki je mehka kovina srebrnkaste barve, odporna proti koroziji. Lepi se na prah, delce prsti in usedline, zato se ob izgorevanju lepi na pepel in prehaja v ozračje, kjer ostane teden dni ali dlje in tako lahko prepotuje daljšo razdaljo. Nato se useda na tla, kjer ga vsrkavajo rastline, dež pa ga spira v kanalizacijo in vodo v okolici. Prilepi se na usedline ali na organske snovi in na ta način prehaja v prehranjevalno verigo, kjer ostane nespremenjen, saj ga organizmi ne presnavljajo, ampak se v njih kopiči.⁵³⁴ Pri človeku zaužitje kadmija povzroči bruhanje, diarejo in v hujših primerih šok. Vdihavanje kadmija povezujejo z rakom na pljučih. Kronično izpostavljanje

531 G. W. vanLoon, S. J. Duffy, ENVIRONMENTAL CHEMISTRY - A GLOBAL PERSPECTIVE (2011), str. 77.

532 <http://www.lep-planet.si/kaj-lahko-recikliramo/elektronika-in-bela-tehnika/televizijski-ekrani-in-monitorji/> (10. 3. 2015).

533 M. Likar, VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1998), str. 45.

534 M. Likar, VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1998), str. 56.

manjšim količinam kadmija v zraku, kot je npr. možno tudi ob sežigalnicah odpadkov, lahko povzroči kronični pljučni bolezen emfizem in bronhitis, pa tudi bolezni srca in ožilja, anemijo, slabljenje okostja, pomanjkljivost imunosti ter bolezni jeter in ledvic, kjer se še posebej rad kopiči.

Televizorje in monitorje s katodno cevjo so v veliki meri izpodrinili taki s tekočimi kristali, zato se stari znajdejo med odpadno opremo, ki jo je torej treba resno obravnavati. Tudi novejša naprave pa še vedno vsebujejo živo srebro in nekatere druge snovi, ki niso nenevarne in jih je odslužene prav tako potrebno odložiti na primerno zbirališče.

4) Mobilni telefoni

Poleg tega, da nerekiklaža mobilnih telefonov prispeva k že tako problematični količini mešanih komunalnih odpadkov, na okolje na ta način vplivajo tudi zaradi vsebnosti nevarnih elementov, kot so svinec, arzen in cink.

Splošno znano je, da se arzen lahko s škodoželnimi nameni uporablja kot strup, zato ni potrebno posebej poudarjati, kako zelo nujno je poskrbeti, da se iz mobilnih telefonov ne sprostijo v okolje. Poleg tega, da je v večjih količinah strupen za rastline, na odlagališčih tudi pronika v tla in onesnaži podtalnico ter s tem pitno vodo. Zaradi tega so otroci v še večji nevarnosti kot odrasli, saj glede na svojo težo zaužijejo več vode in s tem arzena. Manjši delež arzena je tudi v zraku. Pljučni in kožni rak sta najhujši bolezni, ki ju lahko povzroči zaužitje ali vdihavanje arzena. Kronično izpostavljanje temu elementu povzroča kožne poškodbe, škoduje perifernemu živčevju in povzroča sprememba v ožilju in srcu, kar lahko vodi celo do gangrene. Akutna zastrupitev z arzenom pomeni hudo poškodbo prebavil, kar kažejo bruhanje, diareja in splošna odpoved ožilja s posledičnim šokom, komo in včasih s smrtjo.⁵³⁵

Cink pa je sicer prvina, ki jo človek v sledih potrebuje za svoje zdravje, ob preveliki koncentraciji pa je prav tako škodljiva. Povzroči želodčne težave, krče, slabost, bruhanje in diarejo, k sreči pa se v telesu ne kopiči in ga lahko izločimo prek prebavil. Čezmerno uživanje cinka spremeni količino holesterolov v krvi in s tem pospešuje srčne bolezni. Izpostavljanje cinkovemu oksidu povzroči motnje v dihalih.

535 M. Likar, VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1998), str. 45.

Glede na to, da je letno prodanih že krepko preko milijarde mobilnih telefonov, se v njihovo reciklažo splača investirati tudi iz koristoljubnih razlogov - ne le zaradi plastike, ki jih sestavlja, pač pa tudi zaradi vsebnosti cenjenega zlata in srebra, ki sta izvrstna prevodnika. V enem telefonu ga sicer ni veliko, pri takšni letni prodaji pa ga seveda skupno nanese za kar spodobno količino. Kljub temu da se je srebro nekdanje uporabljalo v zdravstvene namene oz. se danes še lahko dobi kot prehranski dodatek (koloidno srebro), ugotavljajo negativne učinke te kovine na okolje in na človeka. V obliki srebrovih ionov je zelo strupena za ribe, pri ljudeh pa lahko vodi do spremembe pigmentacije kože v modrikasto ali črnkasto (t. i. argirija), draži oči in pljuča, pri ekstremnejših koncentracijah pa povzroči omotico, opotekanje, zmedenost, nezavest, komo ali celo smrt.⁵³⁶

5) Bela tehnika in klorofluoroogljikovodiki

Hladilna in zamrzovalna oprema zaradi namena, ki mu služi, torej vzdrževanja nizke temperature, vsebuje klorofluoroogljikovodike, ki so ozonu izjemno škodljive. Ti plini brez barve in vonja so zelo stabilni in potrebujejo nekaj let, da pridejo do zgornjih plasti ozračja, nato pa tam vztrajajo desetletja.⁵³⁷ Ko jih ultravijolično sevanje končno razkroji, kemične reakcije pri razkrajanju spreminjajo molekule ozona (kemijska formula O_3) v navadne dvoatomske molekule kisika (O_2) in klorov oksid (ClO). Ozonska plast pa je za Zemljo oz. za živa bitja na njej izjemno pomembna, saj ščiti pred škodljivim ultravijoličnim sevanjem, ki poškoduje oči in povzroča celo kožnega raka, poleg tega pa ozon v stratosferi tudi sodeluje pri uravnavanju temperature atmosfere.

Ob odkritju klorofluoroogljikovodikov na začetku devetnajstega stoletja so veljali za izvrstno zamenjavo strupenih in jedkih spojin v hladilnikih, saj ni zdravju škodljiv, je negorljiv in poceni, šele v sedemdesetih letih istega stoletja pa so spoznali, da se ti plini akumulirajo v ozračju in povzročajo t. i. ozonske luknje. Uporaba klorofluoroogljikov se je počasi začela zmanjševati. V hladilnih in zamrzovalnih napravah so ga večinoma nadomestili z drugimi halogeniranimi ogljikovodiki, ki vsaj ne vsebujejo klora, vendar se danes med odpadki še vedno pojavljajo stare tovrstne naprave iz prejšnjih časov. Nujno je preprečiti

536 <http://www.lenntech.com/periodic/elements/ag.htm/> (4. 4. 2015).

537 http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/odpadki/pogosta_vprasanja_in_odgovori/ (10. 3. 2015).

poškodbo take opreme in posledičnega uhajanja plina v ozračje. Odložiti jo je potrebno v temu namenjenemu zbirališču, kjer usposobljene osebe varno odstranijo škodljivo snov.

6) Ostale nevarne snovi v OEEO

Za ohišja proizvodov se pogosto uporablja plastika z bromiranimi zaviralci gorenja, zaradi katerih je izdelek odpornejši na visoko temperaturo in manj gorljiv. To je skupina kemikalij, ki vsebujejo brom, so pa zelo obstojne in se zato lahko kopičijo tudi v ljudeh in živalih. Zaradi suma, da so toksični, je uporaba nekaterih celo prepovedana, torej je res potrebno tudi tovrstno odpadno plastiko med obdelavo odpadka ločiti od ostalih sestavnih delov.⁵³⁸

Nekateri izdelki lahko vsebujejo azbest, ki je brez dvoma za človeka karcinogen. Povzroča pljučnega raka in druge pljučne bolezni, kot je azbestoza, ter raka na debelem črevesju. Življenjsko nevarna bolezen je tudi mezoteliom, redek rak pri človeku, ki nastaja skoraj izključno zaradi izpostavljanja azbestu.⁵³⁹

EEO ima lahko tudi sestavne dele, ki vsebujejo refraktorska keramična vlakna. Glavne sestavine so aluminijevi in silicijevi oksidi, lahko pa tudi cirkonijevi oksidi. Vlakna se uporabljajo za izolacijo, vendar so rakotvorna.⁵⁴⁰

Tudi računalnike in druge naprave, ki vsebujejo tiskana vezja, sestavljajo do sedaj našteje in opisane sestavine, kot so srebro, kadmij, cink, lahko tudi svinec, poleg tega pa še druge snovi oz. lahko celo cenjene kovine, npr. baker in zlato. Ni težko sklepati, da je neregistriranje teh proizvodov slaba izbira ne le zaradi vplivov na okolje, pač pa tudi zaradi čistega ravnanja vrednih kovin.

7) Baterije in kartuše

Čeprav baterije in kartuše same po sebi niso elektronska in električna oprema, jih ta lahko tudi vsebuje, zato jo je nujno odstraniti med prvo stopnjo obdelave in jo v nadaljevanju obravnavati ločeno. Baterije vsebujejo težke kovine in strupene kemikalije, ki ob napačnem ravnanju in odlaganju lahko onesnažijo zemljo in vodotoke ali podtalnico. Poleg živega srebra

538 http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/odpadki/pogosta_vprasanja_in_odgovori/ (10. 3. 2015).

539 M. Likar, VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1998), str. 54.

540 http://echa.europa.eu/documents/10162/13595/pr_11_26_candidate_list_update_sl.pdf (4. 4. 2015).

lahko vsebujejo tudi svinec, litij, nikelj, cink in kadmij. Kartuše prav tako spadajo med nevarne odpadke.

8) Divja odlagališča

Še nekoliko hujše od mešanja z navadnimi komunalnimi odpadki pa je popolnoma nekontrolirano odlaganje OEEO na divjih odlagališčih sredi gozdov ali na drugih bolj ali manj odročnih točkah, do katerih je možno neopazno priti z avtom. Do tega pride morda zaradi pomanjkanja primernih odlagališč, visokih stroškov sprejema in odlaganja v zbirnih centrih, pomanjkanja inšpekcijskih služb in nizkih kazni ter neozaveščenost javnosti, kako lahko na ta način hudo škodujejo okolju. Največji razlog za odlaganje odpadkov na tak način naj bi bila že obstoječa divja odlagališča, ki posameznike dodatno spodbudijo, da se odločijo za takšno ravnanje, saj "to počnejo tudi drugi".⁵⁴¹ Zaradi tega je to nujno potrebno preprečiti oz. takšna mesta pospraviti, za kar morajo poskrbeti občine same. Pri tem lahko pomagajo prostovoljci iz raznih organizacij, ob čistilnih akcijah ali morda kar tako, lastniki posesti, še najbolje pa lokalna javna služba za ravnanje z odpadki, ki zmore zagotoviti še najvarnejši prevzem takšnih odpadkov.

Strupene snovi se sproščajo v okolje, ostali deli odpadka pa zaradi vrst materialov, iz katerih so sestavljeni, navadno potrebujejo tudi več stoletij, preden se razgradijo, če za takšno odlagališče nihče ne poskrbi. Za okolje so zelo obremenjujoča, saj negativno vplivajo na prst, vodo, zrak ter rastlinstvo in živalstvo, v končni fazi pa seveda tudi na človeka samega. V prsti se težke kovine zadržujejo tudi več tisoč let in kvarijo kakovost prsti ter produktivnost rastja. Druge snovi lahko pronicajo v podtalnico in jo hudo onesnažijo, s čimer neposredno vplivajo na človekovo zdravje, ki to vodo lahko zaužije. Na divjih odlagališčih pride tudi do požarov, tako spontanih kot tudi namernih, pri čemer se strupene snovi še na ta način sproščajo v zrak. Za povrh še kvarijo videz pokrajine in tudi razvoj območja v turizmu in rekreaciji.

13.2.2 Viri surovin

OEEO je smotrno ločeno zbirati tudi zaradi pridobivanja sekundarnih surovin. Recikliranje OEEO lahko prinaša dobiček, poleg tega pa so zaloge surovin na Zemlji v

⁵⁴¹ E. Bužan Varljen, D. Duh, ŠKODLJIVI VPLIVI DIVJIH ODLAGALIŠČ NA BIODIVERZITETO IN ZDRAVJE LJUDI // UTJECAJ DIVLJIH ODLAGALIŠTA NA BIOLOŠKU RAZNOLIKOST I LJUDSKO ZDRAVLJE (2012), str. 10.

glavnem le omejene. Primanjkovanje bo vodilo v višje cene na svetovnem trgu. Namesto da zavržemo OEEO in si s tem ustvarimo celo strošek, bi se morali domisliti načina, kako jo izkoristiti dvojno – po izteku življenjske dobe še kot vir materiala za nov izdelek.

V povprečju največji delež sestavnega materiala EEO predstavljata železo in jeklo. Ta dva sta že dobra kandidata za reciklažo – kar 50 odstotkov jekla v Evropi naj bi se trenutno pridobivalo iz sekundarnih virov. Sledi jima plastika, vendar njen delež počasi narašča, čeprav recikliranje plastike predstavlja višji strošek in večjo porabo energije. Ostale kovine, ki vključujejo tudi drage kovine, v povprečju predstavljajo kar približno 13 odstotkov EEO in ravno te so najbolj zanimive. Evropa namreč nima svojih zalog redkih kovin, ki pa so trenutno nepogrešljive v industriji.

Za nekatere elemente, ki jo vsebuje OEEO, je zalog namreč le še za 50 do 100 let. To so npr. cink, baker, svinec in živo srebro. Zadnja dva v komponentah OEEO (v katodnih ceveh in plinskih sijalkah) izvažamo v tujino, saj sami nimamo primerne infrastrukture za predelavo, torej ima nekdo drug korist od naših odpadkov. Posameznih elementov je na voljo za celo še krajše obdobje, t. j. 10 do 50 let - cink, srebro, zlato in indij. Slednji je redka kovina v Zemljini skorji, ki je zelo zaželen v industriji pri izdelavi elektronske opreme.

Nekaterih elementov, kot so aluminij, litij in krom, je na voljo še za 100 do 500 let. To se na prvi pogled zdi še dovolj dolga doba, vendar je edino pošteno, če mislimo tudi na svoje potomce in jim zapustimo čim več surovin ter čim manj okrnjen planet.

Stopnje recikliranja kovin so, žal, nizke. Krom, nikelj, baker in srebro se sicer reciklirajo v 50 odstotkih ali celo več, ostale pa bistveno manj. Npr. indija se reciklira manj kot en odstotek, kar je za tako redko kovino izredno malo.

13.3 Ravnanje z odpadno električno in elektronsko opremo v Republiki Sloveniji

OEEO je potrebno ločeno zbirati zato, ker v prvi vrsti vsebuje mnogo nevarnih snovi, ki škodujejo okolju in človekovemu zdravju, recikliranje OEEO pa je tudi smotno, ker predstavlja sekundarni vir surovin, ki jih na Zemlji ni neskončno. Ponuja tudi vrsto delovnih mest.

Pred uvedbo direktive ravnanje z OEEO v RS ni bilo učinkovito. Odlagala se je na odlagališčih nenevarnih odpadkov ali pa neustrezno predelovala. Količine zbrane odpadne

opreme so bile le majhne in ozaveščenost končnih uporabnikov skromna. Primerne infrastrukture za ravnanje z OEEO, kot so skladišča ter objekti za obdelavo in predelavo, ni bilo.⁵⁴² Spremembe in aktivnosti na tem področju so bile nujne in delno še vedno so.

Mreža zbirnih mest se je v zadnjih letih sicer občutno povečala. Končni uporabnik lahko svojo OEEO odda v zbirnih centrih posameznih shem, v zbiralnicah javnih služb ali pri trgovcu. V prvi vrsti ima prednost ponovna uporaba OEEO in njenih sestavnih delov. Če to zaradi varnosti ni možno, je poslana iz zbirnih točk dalje v objekt za skladiščenje in obdelavo. Med obdelavo se morajo preprečiti negativni vplivi na okolje in človekovo zdravje. Najprej se izvede vhodna kontrola – prepoznavanje, sortiranje, tehtanje, planiranje procesa.⁵⁴³ Nato obdelava poteka v dveh stopnjah. Prva predstavlja ročno demontažo nevarnih komponent, tehnoloških komponent in uporabnih komponent ter ostalih, kot so kartuše, stikala, ekrani, kabli ipd.. Med drugo stopnjo ročno, mehansko, kemijsko ali metalurško izločijo nevarne snovi, pripravke in uporabne sestavne dele, kot so plošče tiskanega vezja, notranje baterije, plastika z bromiranimi zaviralci gorenja, katodne cevi, klorofluoroogljikovodiki in sorodne spojine, prikazovalniki s tekočimi kristali, notranji električni kabli, elektrolitski kondenzatorji. Celotni proces lahko poteka v istem objektu, lahko pa stopnji obdelave potekata ločeno, druga celo izven RS.⁵⁴⁴

Po tem sledi predelava odpadkov, ki zajema trinajst možnih postopkov. Nekaterih komponent v Sloveniji ni možno predelovati – hladilno-zamrzovalnih naprav, katodnih slikovnih cevi (ki se nahajajo v starejših televizorjih in računalniških monitorjih) in plinskih sijalk, zato so poslani v tujino (v Nemčijo, Italijo ali Avstrijo). Za to so potrebna dovoljenja ciljne države in vmesnih držav, prek katerih poteka transport teh komponent. S tem nastajajo dodatni stroški, odrečemo se viru surovin in ne izkoristimo možnosti ustvarjanja novih delovnih mest.

Pri predelavi je potrebno doseči minimalne kvote, kot jih nalaga evropska direktiva – stopnja predelave (t. j. delež odpadka, ki mora biti predelan, torej v odstotkih) je enaka vsoti

542 Operativni program ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo za obdobje 2006-2008, http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/op_elektricna_oprema.pdf (10. 3. 2015).

543 <http://www.zeos.si/sl/oeeo/kako-do-narta.html> (12. 4. 2015).

544 Operativni program ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo za obdobje 2006-2008, http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/op_elektricna_oprema.pdf (10. 3. 2015).

stopnje reciklaže in deležu predelave za gorivo. Kar preostane, se lahko odstrani z različnimi postopki odstranjevanja, ki jih je petnajst. Stremeti moramo k čim manjšemu poseganju po njih, saj zajemajo tudi odlaganje na deponijah, izpuščanje v vode in sežiganje. Slednji način odstranjevanja je na začetku obetal, vendar so se hitro pokazale stranske posledice sežiga, ker se pri tem sproščajo strupeni dioksini. Čeprav naj bi imele sežigalnice nameščene filtre, učinek lahko še vedno ni zadosten, poleg tega se dioksini še vedno nahajajo v pepelu, žlindri in na filtru samem, ki pogosto sam pristane na deponiji. Dolgotrajnejše izpostavljanje že majhnim količinam dioksina, kot je zadrževanje v bližini sežigalnic, povzroča hude posledice. Dioksin se kopiči v človeškem in živalskem maščobnem tkivu, kar vodi do prizadetega imunskega sistema, poškodovanih zarodkov, kronične obstruktivne pljučne bolezni, sladkorne bolezni. Dokaz negativnih vplivov teh organskih spojin predstavljajo posledice škropljenja strupov z dioksini po gozdovih Vietnama v času vojne z ZDA – na deset tisoče deformacij pri novorojenčkih (siamski dvojčki, rojstvo brez ene ali celo več okončin, hude deformacije glave itd.), motnje pri milijonu domačinov in pri ameriških vojnih veteranih.

13.3.1 Ozaveščanje javnosti

Eden najpomembnejših dejavnikov učinkovitega zbiranja OEEO je zagotovo končni uporabnik. Predstavlja zadnji člen v verigi distribucije novih izdelkov in nato prvega pri zbiranju odpadnih proizvodov. Prav zato je aktivno ozaveščanje končnih uporabnikov glede ravnanja z OEEO eden izmed bistvenih mehanizmov za uspešnost, kot med drugim poudarja tudi Švedska, ki je v Evropi najuspešnejša država na področju ravnanja s tovrstnimi odpadki.

Primer dobre prakse navajanja javnosti na nov življenjski slog glede ravnanja z odpadki je ločevanje odpadne embalaže, ki se je uveljavila v zadnjih letih. Pred tem je bil le malokdo navajen na ločevanje teh odpadkov od drugih – relativno velik delež končnih uporabnikov se je temu pravzaprav celo močno upiral. V tem so videli zgolj nepotrebno dodatno delo in nobenega smisla. Zaradi zapolnjevanja deponij in problema prevelike količine mešanih komunalnih odpadkov so bile lokalne javna komunalna podjetja prisiljena v ukrepanje. Zmanjšale so število odvozov mešanih komunalnih odpadkov in končnim uporabnikom priskrbele lastne manjše zabojnike za zbiranje odpadne embalaže. Sčasoma so se ljudje navadili na ločeno zbiranje in to je postalo nekaj povsem vsakdanjega. Sledi: nekaj podobnega je povsem mogoče doseči tudi na področju ravnanja z OEEO, potrebne je le nekaj začetne iniciative in ustvarjalnosti.

OEEO vsebuje veliko okolju in v veliki meri tudi zdravju nevarnih snovi. Velik problem predstavljajo manjša EEO, kot so MGA, nekatere igrače in plinske sijalke, ker jih je enostavno odvreči med mešane komunalne odpadke. Večji kot je odpadek, večja je verjetnost, da bo pravilno ločen.

Odlaganje tovrstnih odpadkov na kosovne odpade je potrebno čim bolj zmanjšati oz. povsem ustaviti, saj se pri tem lahko poškoduje in škodljive snovi že uidejo v okolje. Mreže zbiralnic in drugih prevzemnih mest OEEO so v Sloveniji že precej dobro vzpostavljene, vendar so same sebi namen, če se končni uporabniki njihovega obstoja pravzaprav sploh ne zavedajo. Vsakomur mora biti jasno, da se vse OEEO lahko znebi enostavno in hitro, tako da so mu vedno pri roki jedrnatе informacije, kje v svoji bližini jo lahko odloži. Izraz “staro za novo” bi moral pri trgovcih postati nekaj povsem vsakdanjega in ne zgolj promocija v smislu akcijske cene. Marsikateri kupec se gotovo ne zaveda, da je trgovec pri nakupu sorodnega izdelka v resnici starega dolžan prevzeti in da to ni le odraz njegove dobre volje. Poudariti je potrebno, da je pri nakupu aparata plačal tudi stroške ravnanja s tem proizvodom, ko bo postal odpadek, zato ga lahko na zbirnih mestih odloži brezplačno. V nekaterih državah je označevanje tega prispevka na izdanem računu ob nakupu celo nujno. Ker radi izkoristimo tisto, kar smo plačali, bi tudi to lahko pripomoglo k močnejšemu nagnjenju končnih uporabnikov k pravilnemu ravnanju z OEEO.

Pogosto posameznik na kateremkoli področju ravna napačno samo zaradi svoje nevednosti in eno izmed njih je prav gotovo OEEO. Redno in učinkovito ozaveščanje javnosti sploh ni težka naloga, je pa nujna. S pravim in kreativnim pristopom k izobraževanju ljudi lahko že dokaj enostavno napravimo korak k znatnemu izboljšanju delovanja RS na področju ravnanja z OEEO. To bi nam vsekakor moralo biti v velikem interesu ne le zaradi izpolnitve direktive EU, pač tudi iz okoljevarstvenih, zdravstvenih in gospodarskih razlogov.

Tako kot za odpadno embalažo in ostale odpadke, ki jih je danes javnost že vajena ločeno zbirati, bi morala lokalna javna komunalna podjetja posameznim gospodinjstvom pošiljati brošure ali priloge položnicam z informacijami o pravilnem ravnanju z OEEO. V čim bolj jedrnatem in na pogled privlačnem besedilu bi morali biti navedeni razlogi, zakaj je potrebno tudi OEEO ločeno zbirati in napisati, kako posameznik preprosto ugotovi, katera odslužena naprava spada med OEEO. Lahko bi navedli nekaj primerov OEEO, ki konča v mešanih komunalnih odpadkih zgolj zato, ker se v resnici sploh ne zavedamo, da spada med električno ali elektronsko opremo. Na koncu bi se moral nahajati še seznam vseh zbiralnih

mest OEEO v kraju, v katerem komunalno podjetje deluje – tudi manjši zabojniki za točno določene odpadke po trgovinah in podatek, da jo lahko odložijo tudi pri trgovcu ob nakupu sorodnega izdelka. Končni uporabnik bi s seznama ugotovil, katera točka mu je najbližje in svojo odpadno opremo tja brezplačno odložil.

To je zelo preprost, vendar učinkovit način širjenja informacij o zbiranju OEEO in začetek ozaveščanja javnosti. Nedvomno se namreč veliko ljudi sploh ne zaveda, da ti odpadki predstavljajo vedno večji problem in zakaj je temu tako, čeprav so lahko celo naklonjeni ločevanju odpadkov. Tej preprosti rešitvi bi se nato morale pridružiti še druge, npr. oglasni panoji, oglasi po televiziji in občasne večje zbiralne akcije, ki bi morda predstavljale celo velik lokalni dogodek z drugimi aktivnostmi (npr. nastopi, delavnice, nagradna žrebanja sponzorjev ipd.) ali pa bi jo razdrobili v posamezne točke zbiranja v kraju ali v pobiranje po hišah s tovrnjakom.

Ozaveščanje glede ločevanja OEEO sicer seveda že poteka. Akcije na tem področju organizirajo nekatere zbiralne sheme (npr. kampanja podjetja ZEOS, d. o. o. z imenom “Odločuj!”) in javna komunalna podjetja (npr. občasno zbiranje na določenem mestu, zbiranje na terenu s premično zbiralnico – tovornim vozilom), trgovci oz. proizvajalci, ARSO (npr. akcija “Kam s ta starim”, ki se je osredotočila predvsem na zbiranje odpadnih hladilnikov), pa tudi posamezniki na šolah in v drugih ustanovah, ki samoiniciativno zaženejo svoj začasen ali stalen sistem zbiranja OEEO. Vendar zgolj občasne akcije zbiranja z omejeno ciljno skupino ne zadoščajo, ampak je potrebno vzpostaviti sistem promoviranja pomembnosti pravilnega ločevanja OEEO v celi državi, nepretrgoma in hkrati.

13.3.1.1 Analiza otrok in mladine

Izobraževanje glede problematike OEEO se mora pričeti pri otrocih in pri mladini. V prvih treh razredih osnovne šole že obstajata obvezni učni predmet spoznavanje okolja in v zadnjih treh izbirni predmet okoljska vzgoja. Za začetek se programa obeh predmetov le nekoliko prilagodita, da zajemata tudi OEEO. Šole naj organizirajo naravoslovne dneve na temo varovanja okolja in ločevanja odpadkov. Lokalna komunalna podjetja bi lahko omogočila predavanja in ogled zbirnih centrov, kot to počne npr. javno podjetje Komunalno podjetje Vrhnika⁵⁴⁵.

545 <http://www.kpv.si/dejavnosti/depo/ozavescanje/predavanja-in-ogledi> (22. 6. 2015).

13.3.1.1.1 Obvezni učni predmet spoznavanje okolja

V prvih treh razredih v osnovni šoli imajo učenci obvezno na urniku tudi spoznavanje okolja. Pri tem predmetu se ne učijo le o okolju v smislu narave, pač pa o vsem, kar jih obdaja in s čimer se srečujejo. Tako je program v resnici razdeljen na tematske sklope: Čas, Prostor, Snovi, Sile in gibanje, Pojavi, Živa bitja, Človek, Jaz, Skupnosti, Odnosi, Promet in Okoljska vzgoja. Vsako leto obravnavajo vse iste sklope, le da znanje in spoznanja iz prejšnjega leta nadgradijo. Vrstni red obravnavanja posameznih sklopov v šolskem letu je poljuben, učitelj oz. učiteljica (v nadaljevanju: učitelj) ga prilagodi po lastni presoji glede na ostale učne predmete, izbrani učbenik, aktualno dogajanje ipd..

Učitelji imajo za predmet spoznavanje okolja na voljo velik nabor gradiva različnih založb, ki ga je s sklepom potrdil Strokovni svet RS za splošno izobraževanje in je zbrano v katalogu učbenikov za osnovno šolo⁵⁴⁶. Izbirajo lahko med učbeniki, delovni zvezki in e-gradivom. Med seboj so si različni, poleg tega pa so bili večinoma izdani v zadnjem času. Tako ni smiselno, da bi se gradivo tiskalo na novo le zaradi vpeljave pojma OEEO (nekoliko drugače je pri e-gradivih, ki jih je lažje spreminjati brez večjih stroškov). Pojem OEEO bi bilo treba vpeljati v posodobljen učni načrt in učiteljem le pisno ali pa morda preko seminarja sporočiti, kje in na kakšen način naj omenijo še OEEO.

Najbolj smiselno bi jo bilo obravnavati v okviru teme Okoljska vzgoja, pri kateri učenci spoznajo, kako ljudje vplivamo na naravo ter zakaj in kako jo moramo ohranjati. Glede na učni načrt se v prvih dveh razredih spoznajo predvsem z onesnaževalci okolja, z ustreznim ravnanjem z odpadki pa se srečajo v tretjem razredu. Kljub temu nekatera gradiva tudi odpadke in ločevanje odpadkov omenjajo že prej. Učitelj učencem pove, katere vrste odpadkov ne sodijo med mešane komunalne odpadke in jih moramo zbirati ločeno – embalaža, papir, steklo in organski odpadki. Tem bi le še pridružil OEEO, ki bi jo lahko obravnaval bodisi hkrati s preostalimi odpadki, ki jih ločeno zbiramo, bodisi kot posebno podpoglavje. Najprej lahko učence povpraša, kaj po njihovem mnenju spada med to opremo, naredi kratek kviz ali kaj podobnega, vendar mora na koncu jasno opredeliti pravi odgovor. Nato mora navesti razloge za nujnost ločenega zbiranja OEEO. Ker moramo z njo pravilno ravnati predvsem zaradi vsebnosti nevarnih snovi, bi bilo priporočljivo, da tema Snovi v posameznem šolskem letu nastopi pred Okoljsko vzgojo, saj tam glede na učni načrt že spoznajo koncept nevarnih in strupenih snovi in tako lažje razumejo, zakaj je treba z OEEO

546 <https://soca1.mss.edus.si/Trubar/Javno/default.aspx> (18. 6. 2015).

tako previdno ravnati. Učitelj mora izpostaviti nekaj teh najnevarnejših snovi in njihove posledice na okolje in zdravje, nato pa lahko tudi potegne vzporednico s preostalimi vrstami odpadkov, ki jih moramo ločeno zbirati, in navede splošne razloge, zakaj to sploh moramo početi. Ko razloži, v kateri zabojnik na ekološkem otoku ali pred domačo hišo spadajo ostali ločeni odpadki, mora za OEEO poudariti, da nikakor ne spada na ekološki otok. Na razumljiv način učencem našteje mesta, kamor lahko s starši odpeljejo odslužene aparate. Če je učitelj še posebej zainteresiran, lahko znotraj razreda organizira tudi zbiranje manjših naprav, kot so odslužene igrače na baterije, razni pripomočki (daljinci, slušalke ipd.), mobilni telefoni, ali pa se celo poskusi povezati z lokalnim komunalnim podjetjem ali zbiralno shemo in organizira zbiralno akcijo za vso šolo, kot je to praksa pri zbiranju odpadnega papirja.

Program učnega predmeta spoznavanje okolja je sicer dobro zastavljen in v zadnjih letih pozitivna sprememba na urniku najmlajših osnovnošolcev. Obravnavanje OEEO kot dodatka k učnemu načrtu zato ni zapletena naloga, saj je potrebno le že obstoječim sorodnim vsebinam dodati še najpomembnejše informacije v zvezi s problematiko OEEO. Odvisno od učitelja to lahko nanese tudi samo od 15 do 45 dodatnih minut.

13.3.1.1.2 Izbirni učni predmet okoljska vzgoja

Okoljske vzgoje naj bi bili učenci deležni pravzaprav tekom celotnega izobraževanja v osnovni šoli pri različnih učnih predmetih, šolskih in obšolskih dejavnostih, lahko pa šola posebej izvaja še izbirni učni predmet okoljska vzgoja v sedmih, osmih in devetih razredih. Predmet je interdisciplinaren – povezuje znanje, pridobljeno pri nekaterih preostalih učnih predmetih, tako naravoslovnih kot družboslovnih. Učenci podrobneje spoznavajo pojave v okolju in okoljevarstvene probleme. Učijo se, kako ravnati čim bolj odgovorno, da s tem prispevajo k varovanju okolja in hkrati zadostijo svojim življenjskim in drugim potrebam. V nasprotju z obveznim učnim predmetom spoznavanje okolja iz prvih treh let osnovne šole se po učnem načrtu sodeč torej ukvarjajo izključno z okoljskimi problemi tako doma kot v svetu.

Splošni cilji oz. kompetence predmeta so ambiciozno zastavljeni in učencem omogočajo, da veliko sami razmišljajo o problematiki ter nujnosti varovanja okolja. Pogosto se srečajo s pojmom potrošništva. Program je razdeljen na vsebinske sklope Voda, Zrak, Energija, Tla, Biotska pestrost, Okolje kot povezan sistem, Okolje včeraj, danes, jutri ter Okolje in način življenja.

Edino potrjeno gradivo v katalogu učbenikov za osnovno šolo za predmet okoljska vzgoja ima naslov Okoljska vzgoja in je sestavljeno iz osmih tanjših učbenikov oz. zvezkov, ki nosijo enake naslove kot vsebinski sklopi v učnem načrtu, le vrstni red je nekoliko drugačen⁵⁴⁷. Medtem ko, nenavadno, učni načrt odpadke omenja samo na enem mestu, t. j. v sklopu Okolje in način življenja v povezavi z življenjskim ciklusom predmetov, jih gradivo Okoljska vzgoja omenja na več mestih. To je pozitivno ne le zato, ker učenci večkrat razmišljajo o tej problematiki in se jim s tem bolj usede v spomin, ampak tudi zato, ker spoznajo, na koliko različnih načinov odpadki škodujejo okolju in kako že sami enostavno lahko pripomorejo k izboljšanju teh težav zgolj s pravilnim ločevanjem odpadkov in spodbujanjem takega ravnanja pri svoji družini.

Že v prvem poglavju gradiva, Okolje kot povezan sistem, spoznajo nevarne in strupene odpadke, kar je izvrstno izhodišče za prvo omembo OEEO. Primeri nevarnih in strupenih odpadkov v tem zvezku namreč zajemajo le insekticide, čistila, strupe in podobne kemikalije – torej snovi, ki so same po sebi nevaren odpadke, ne pa primerov predmetov in naprav, ki take snovi med drugim vsebujejo. Tega se večinoma sploh ne zavedamo, saj jih je treba pazljivo razstaviti, preden pridemo do njih. Na tem mestu bi bilo torej nujno potrebno omeniti OEEO in to vpeljati tudi v učni načrt. Učenci bi morali spoznati, da tudi OEEO v veliki meri spada med nevarne odpadke in jo je prav tako treba ločeno zbirati, čeprav je ne moremo odložiti kar na ekološkem otoku. Že tu bi pravzaprav lahko spoznali še vse ostalo, kar je potrebno izvedeti o OEEO – kaj k njej spada, kaj jo sestavlja, kako lahko z njeno reciklažo pridobimo še precej uporabnega sekundarnega materiala, kje jo lahko odložimo. Glede na to, da je predmet zasnovan zelo raziskovalno in morda zahteva več samostojnega dela učencev kot drugi učni predmeti, bi lahko dobili za domačo nalogo še kak projekt, s katerim bi vse potrebne informacije o poznavanju problematike OEEO razširili še doma.

V zvezku z naslovom Zrak, ki je četrti po vrsti, piše o onesnaževalcih zraka, kjer je omenjen tudi klorofluorogljik (CFC), ki se lahko nahaja v hladilnih in zamrzovalnih napravah. Po tem zgledu bi tudi v enem zvezku prej, Voda, omenili, kako OEEO ne sodi na navadna odlagališča, ker strupene snovi iz nje uhajajo v vodo ali preko zraka v vodo in jo onesnažujejo (npr. živo srebro).

V naslednjem zvezku, Tla, imajo odpadki svoj naslov. V poglavjih v zvezi z odpadki se učijo o gospodarnem ravnanju z odpadki, kamor spada tudi izvorno ločevanje odpadkov (na

547 A. Šorgo, B. Marentič Požarnik, OKOLJSKA VZGOJA (2002), str. 55.

mestu nastanka odpadka). Razložene so barve posameznih zabojnikov na ekološkem otoku ali drugih zbirnih mestih, kjer lahko ločujejo odpadke, vendar OEEO ni omenjena. Če vse najpomembnejše v zvezi z OEEO res izvejo že v prvem poglavju pri nevarnih odpadkih, je treba pri tem podpoglavju le še enkrat poudariti, da tovrstne naprave ne sodijo na ekološki otok in kam jih lahko sami oz. s starši odpeljejo. Če za OEEO prej še ne slišijo, morajo obvezno vse najpomembnejše o teh odpadkih izvedeti pri tem poglavju. Spoznajo tudi pojem sežigalnic in divjih odlagališč, šli pa naj bi še na ogled odlagališča odpadkov. Ker tu govorijo o odpadkih na splošno in le na kratko, omemba OEEO najbrž ni potrebna, razen če se odločijo za terensko delo in poiščejo divje odlagališče. V tem primeru bi bilo dobro izpostaviti, da tam pogosto lahko najdemo celo predvsem OEEO.

Opadki se nazadnje pojavijo še v zadnjih dveh zvezkih, Okolje in način življenja ter Okolje včeraj – danes – jutri, vendar učenci le splošno razmišljajo o tem, kaj sploh je odpadek in ponovno o problematiki odlaganja odpadkov v naravo. Tu bi lahko nekaj besed morda vseeno namenili OEEO, in sicer, kaj sami oz. doma naredijo z napravo, ki se pokvari oz. kdaj se odločijo, da bo neka njihova naprava postala odpadna. Definicija odpadka povzroča preglavice celo pri pisanju zakonov o odpadkih, tudi OEEO, zato bi moralo biti za učitelja zanimivo videti, kaj o tem menijo otroci.

13.3.1.1.3 Dodatni načini izobraževanja otrok in mladine

Vse osnovne šole na vsake toliko časa organizirajo naravoslovne ali naravoslovno-tehniške dneve, kjer se učenci spoznavajo z vsebinami s področja biologije, kemije, fizike in sorodnih znanosti. Otroci se odpravijo na teren, v muzej ali pa raziskujejo in ustvarjajo v razredu.

Glavna tema posameznih naravoslovnih dni je odvisna od šole oz. od učiteljev. Večina se dandanes gotovo kdaj odloči za okoljevarstvene teme, kjer naj bi se otroci naučili, da moramo za naravo skrbeti, ker smo od nje odvisni, kako lahko prispevajo k čistejšemu okolju ipd.. K temu področju spada tudi pravilno ločevanje odpadkov, o čemer naj bi že slišali pri predmetu spoznavanje okolja na začetku osnovne šole. Tako kot pri tem predmetu bi lahko učitelji poleg vrst odpadkov, ki jih odlagamo na ekološkem otoku, zgolj dodali še pojem OEEO, lahko pa bi tudi organizirali naravoslovni dan izključno na temo OEEO. Načinov, kako to izpeljati, je veliko.

Če bi naravoslovni dan potekal v šoli, bi otroci lahko najprej reševali kviz, križanko, rebuse ali kakšno drugo zabavno vrsto preverjanja prepoznavanja naprav kot električno ali elektronsko opremo. Po tem bi moral učitelj obvezno razjasniti, katere od teh naprav res spadajo med EEO, zakaj je tako in kako lahko preprosto ugotovijo, ali nek predmet spada v to skupino in ga zato ne smejo odvreči med mešane komunalne odpadke.

Poleg tega bi morali obvezno spoznati razloge za nujno ločeno zbiranje OEEO. Pri tem bi lahko za najbolj strupene elemente in spojine, ki sestavljajo tovrstno opremo, izpostavili hude posledice na okolju in človekovem zdravju. Otroke taki podatki šokirajo in se jih dotaknejo bolj kot odrasle ljudi. Do teh spoznanj bi lahko prišli tudi z delom po skupinah. Vsaka bi dobila svoje ime naprave, s katero se bo bodo člani ukvarjali (npr. televizor, hladilnik, računalnik ali podobno napravo, s katero se srečujejo vsak dan in vsebuje zanimive snovi). Nato bi raziskali, kako je naprava sestavljena, katere dele lahko recikliramo in katere nevarne snovi vsebuje ter kako te vplivajo na okolje in človekovo zdravje. Svoje izsledke bi predstavili na različne načine - tudi tako, da bi bil naravoslovni dan lahko interdisciplinaren: z raziskovanjem po spletu in izdelavo prosojnic v programu Microsoft PowerPoint (računalništvo), z izdelovanjem plakatov ali ustvarjanjem na kakšen drug način (likovna vzgoja), lahko bi vključili še podatke o izumu in razvoju naprave (tehnika in tehnologija, zgodovina), o surovinah, ki se potrebujejo za izdelavo, kako poteka recikliranje naprave ... Možnosti je veliko, domisli se jih učitelj ali pa učenci sami (odvisno od stopnje razreda ali posameznega razreda).

Pri organizaciji naravoslovnega dneva bi se lahko povezali z zbiralnimi shemami ali z lokalnim komunalnim podjetjem, tako da bi v tem dnevu OEEO tudi zbirali. Omejili bi se le na manjše naprave, ki jih učenci lahko prinesejo s seboj (in zanje niso nevarni) ali pa bi starši že kak teden prej dobili obvestilo, da imajo možnost pripeljati tudi večje aparate. Lahko pa bi zbiranje OEEO potekalo kak teden po naravoslovnem dnevu, ko otroci že vedo, kaj spada med te odpadke in bi imeli nekaj dni časa, da doma povedo, kaj vse so se naučili in spodbudijo domače k sodelovanju. Na ta način bi se preko najmlajših otrok bolj ali manj izobrazila še preostala družina. Na mnogih šolah tako poteka zbiranje časopisnega papirja, s samo nekaj več pripravami pa bi se prav tako lahko odvijalo zbiranje OEEO.

Načinov, kako se brez stroškov in velikega vlaganja časa izvede takšen naravoslovni dan, ne da bi bilo učencem sploh treba zapustiti območje šole, torej ni malo. V primeru, da noben učitelj ne zna ali ne zmore organizirati takšnega dogodka, si lahko z idejami pomaga z

različnimi učbeniki iz kataloga gradiva za osnovne šole za predmeta spoznavanje okolja in okoljska vzgoja, kontaktira eno ali več zbiralnih shem, lokalno komunalno podjetje ali koga drugega, ki bi mu na šoli izpeljal predavanja in druge aktivnosti, kot to počnejo, npr., na javnem podjetju Komunalno podjetje Vrhnika, ki omogoča izpeljavo predavanj na šoli ali pri njih, kjer dodajo še ogled zbirnega centra. Vsekakor ne more najti izgovora, da ne bi vsaj na nek način obravnaval tudi OEEO.

Če je vodstvo in kolektiv posamezne osnovne šole (lahko pa tudi vrtca, srednje šole, centrov šolskih in obšolskih dejavnosti ter domov) nagnjen k okoljskemu izobraževanju svojih učencev, pa se lahko vključi v mednarodni program Ekošola. "Ekošola je metodološko in mednarodno primerljiv program z medpredmetnim povezovanjem znanja za življenje, ki razvija odgovoren odnos do okolja, narave in bivanja nasploh."⁵⁴⁸ Ko šola pošlje prijavnico k programu, mora najprej zadostiti sedmim kriterijem, preden prejme t. i. zeleno zastavo – priznanje, s katerim spada v mednarodni program Ekošola. Izvaja aktivnosti obveznega dela, ki jih določi program, lahko pa sodeluje tudi pri dodatno razpisanih projektih, ki jih podpirajo sponzorji programa.

Eden izmed teh projektov, objavljen na spletni strani programa Ekošola, je bil tudi E-transformer – multimedijski tovornjak, ki ga je poganjala sončna elektrarna na lastni strehi in ki je na zanimiv način predstavil ločevanje in ponovno uporabo EEO⁵⁴⁹. Deloval je v okviru akcije "Odločuj!" podjetja ZEOS, d. o. o., obiskal pa je kar 200 slovenskih šol, ki so se za ta dogodek prijavile. Ponovna oživitev tega vozila bi bila lahko ena izmed idej ozaveščanja otrok in mladine na naravoslovnih dnevih, organizirati bi bilo treba le učinkovit sistem financiranja njegovega delovanja.

Na spletni strani programa Ekošola je objavljen še projekt z naslovom Ni debate – v Gorenje Surovino dajte stare aparate, ki je bil sestavljen iz dveh delov: zbiranje in odvoz OEEO in OPBA ter nagrajnega natečaja. Na tem lahko sodeluje vsaka ustanova, ki je v programu Ekošola in je do 29. 5. 2015 oddala kratko poročilo o svojem delovanju za doseganje ciljev projekta. Natečaj je razdeljen v štiri različne sklope za različne starostne skupine, po izteku bodo najboljši trije v vsaki skupini nagrajeni, izdelki in rezultati pa bodo objavljeni na spletnem mestu in na razstavi. Projekt je dober primer, kako doseči ozaveščenost med otroci in mladimi na področju OEEO. Prek natečaja pripomore, da se otroci

548 <http://www.ekosola.si/predstavitev-ekosole/> (22. 6. 2015).

549 <http://life.zeos.si/dogodki/e-transformer-na-obisku.html> (22. 6. 2015).

tudi na ustvarjalen način seznanijo s to problematiko. Za izpeljavo takšnega projekta pa ni potrebna vključitev v poseben program – že z enim ali pa celo več zagnanimi in zainteresiranimi učitelji lahko tak projekt izvede tudi posamezna šola sama.

13.3.2 Analiza statističnih podatkov v Republiki Sloveniji

Podatki so pridobljeni s spletnih strani Statističnega urada RS (v nadaljevanju: SURS). Vir podatkov za SURS je MOP, podatke SURS pridobi v okviru poročanja po Uredbi o ravnanju z OEEO. Za lažje razumevanje je potrebno najprej razložiti nekaj pojmov, ki jih pri svojih analizah uporablja SURS:

1) Dano v promet

- Dajanje opreme v promet pomeni dati proizvedeno opremo prvič v uporabo končnemu uporabniku ali prvič v nadaljnjo prodajo distributerju ali zaradi izvajanja trgovinske dejavnosti pridobiti opremo v DČ EU ali uvoziti opremo v RS. Dajanje opreme v promet je tudi njeno pridobivanje v DČ EU ali njen uvoz v RS zaradi izvajanja dejavnosti, ki ni trgovina z opremo.⁵⁵⁰

2) Odpadna oprema je oprema, ki je odpadek v skladu s predpisom, ki ureja ravnanje z odpadki, vključno z vsemi sestavnimi deli, vgrajenimi materiali in potrošnim materialom, ki so del opreme, ko se zavrže.⁵⁵¹

3) Zbrano iz gospodinjstev

- Odpadna oprema iz gospodinjstev je odpadna oprema, ki nastaja v gospodinjstvih ali v industriji, obrti in storitvenih dejavnostih ter je zaradi svoje narave in količine podobna odpadni opremi iz gospodinjstev.⁵⁵²

4) Zbrano - ostali

- Odpadna oprema, ki ni odpadna oprema iz gospodinjstev, je odpadna oprema, ki nastaja iz opreme, označene na seznamu proizvodov v prilogi 2 te Uredbe o ravnanju z OEEO kot oprema, ki se ne uporablja v gospodinjstvu.⁵⁵³

5) Ravnanje

- Gre za ravnanje z OEEO.⁵⁵⁴

550 Statistični urad Republike Slovenije, URL:<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

551 Statistični urad Republike Slovenije, URL:<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

552 Statistični urad Republike Slovenije, URL:<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

553 Statistični urad Republike Slovenije, URL:<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

554 Statistični urad Republike Slovenije, URL:<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

6) Predelava

- Predelava odpadne opreme je vsak postopek predelave odpadkov v skladu s predpisom, ki ureja ravnanje z odpadki, ki je primeren ali uporaben za predelavo odpadne opreme.⁵⁵⁵

7) Ponovna uporaba in reciklaža

- Ponovna uporaba odpadne opreme je katerikoli postopek, po katerem se odpadna oprema ali njeni sestavni deli uporabijo za enak namen, za katerega so bili narejeni, vključno z nadaljnjo uporabo opreme ali njenih sestavnih delov, ki so vrnjeni v zbiralnice, distributerjem ali proizvajalcem.
- Recikliranje je ponovna uporaba odpadnih materialov v proizvodnji za prvotni namen ali za druge namene, razen energetske predelave, pri čemer se za energijsko predelavo šteje uporaba gorljivih odpadkov za pridobivanje energije z neposrednim sežiganjem z drugimi odpadki ali brez njih, toda s pridobivanjem toplote.⁵⁵⁶

Pri obdelavi in prikazu podatkov smo pogosto uporabili linearni trend. Trend je smer razvoja dogodkov. Dobro ga lahko določamo, ko so na voljo podatki za daljše časovno obdobje. Ločimo dve metodi določanja trendov:

- prostoročna metoda, kjer v grafikon vrišemo časovno vrsto in nato linijo, ki se časovni vrsti najbolj prilega;
- analitična metoda, kjer se trend določi po metodi najmanjših kvadratov (vsota kvadratov odklonov izračunanih vrednosti trenda od vrednosti časovne vrste je minimalna).

Pri obdelavi podatkov smo se poslužili analitične metode določanja trendov. Trend je v osnovi lahko premica ali krivulja. Uporabili smo linearni trend (premica). Enačba za določanje linearnega trenda je:

$$Y = a + bX$$

Kjer je a konstanta, b smerni koeficient in X čas oz. količina na horizontalni osi. Zanimal nas je smerni koeficient (b), predvsem, ali je pozitiven (naraščajoč) trend ali je negativen (upadajoč) trend.

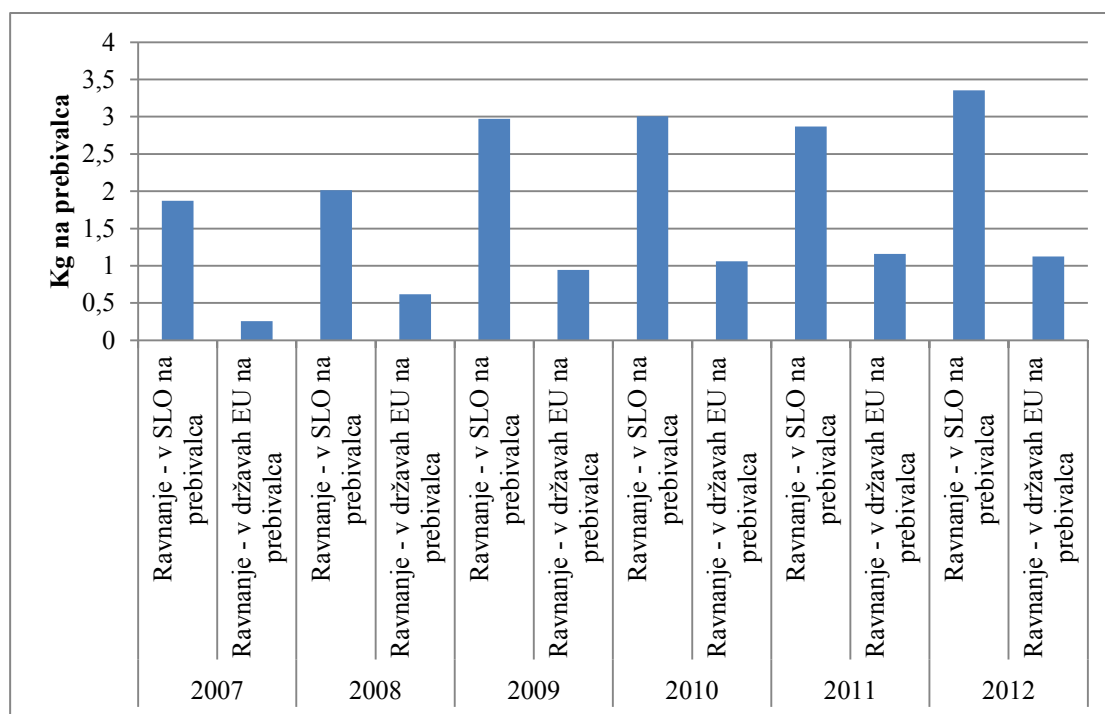
555 Statistični urad Republike Slovenije, URL:<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

556 Statistični urad Republike Slovenije, URL:<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

Pri izračunu trenda smo preverili tudi, ali so le ti tudi statistično značilni. Statistična značilnost trenda pove, kolikšna je verjetnost, da trend ni posledica naključja. Primer: statistična značilnost, manjša od 0,05, pomeni, da so opazovani rezultati lahko posledica naključja v 1 od 20 enako izvedenih raziskav. Statistična značilnost, manjša od 0,05, nam tudi dopušča rezultate posplošiti iz vzorca na populacijo. V naši raziskavi se na to definicijo navezujemo, ko omenimo, da je nek trend statistično značilen.

Pri statistični obdelavi podatkov smo določali tudi korelacijo med dvema setoma podatkov. Korelacija je število med -1 in 1, ki predstavlja stopnjo linearne povezanosti dveh spremenljivk. Vrednosti okoli 0 pomenijo, da je odvisnost med spremenljivkama majhna, vrednosti v bližini -1 ali 1 pa veliko odvisnost med spremenljivkama.

Količina OEEO, s katero ravnamo v Sloveniji, se sicer povečuje, vendar s takim trendom naraščanja še zdaleč ne bo pravočasno dosegla direktiv EU. Trendi so sicer naraščajoči (pozitivni) za vse kategorije, razen v kategoriji avtomati. Vendar pa trendi niso statistično značilni za vse kategorije (glej preglednica 3).

Graf 4: Količina OEE (kg/prebivalca), s katero ravnamo v Sloveniji in v državah EU⁵⁵⁷

V preglednici 3 so zbrani trendi in preverjena statistična značilnost le teh. Vidimo, da so trendi v večini kategorij pozitivni (naraščajoči), kar je pomembno tako iz vidika doseganja ciljev nove uredbe kot iz vidika pozitivnih vplivov na okolje in zdravje ljudi.

Preglednica 3: Trendi OEE in njihova statistična značilnost.⁵⁵⁸

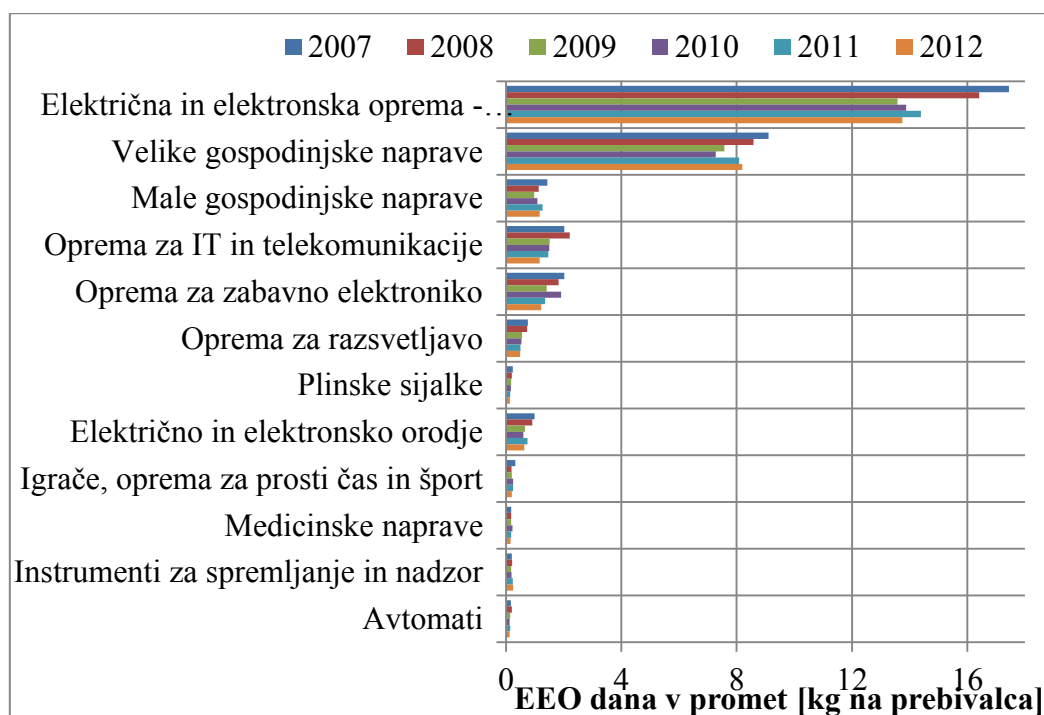
	TREND	Statistično značilno
OEE - skupaj	0,386	DRŽI
Velike gospodinjske naprave	0,061	NE DRŽI
Male gospodinjske naprave	0,075	DRŽI
Oprema za IT in telekomunikacije	0,058	NE DRŽI
Oprema za zabavno elektroniko	0,118	DRŽI
Oprema za razsvetljavo	0,032	DRŽI
Plinske sijalke	0,011	DRŽI
Električno in elektronsko orodje	0,016	DRŽI

⁵⁵⁷ Vir podatkov, prikazanih v grafu: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (8. 4. 2015). Stroka pa je izrazila dvom o verodostojnosti podatkov prikazanih v grafu, ki ga je pripravil Statistični urad Republike Slovenije.

⁵⁵⁸ Vir podatkov, prikazanih v preglednici: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (10. 4. 2015).

Igrače, oprema za prosti čas in šport	0,002	NE DRŽI
Medicinske naprave	0,006	DRŽI
Instrumenti za spremljanje in nadzor	0,010	DRŽI
Avtomati	-0,002	NE DRŽI

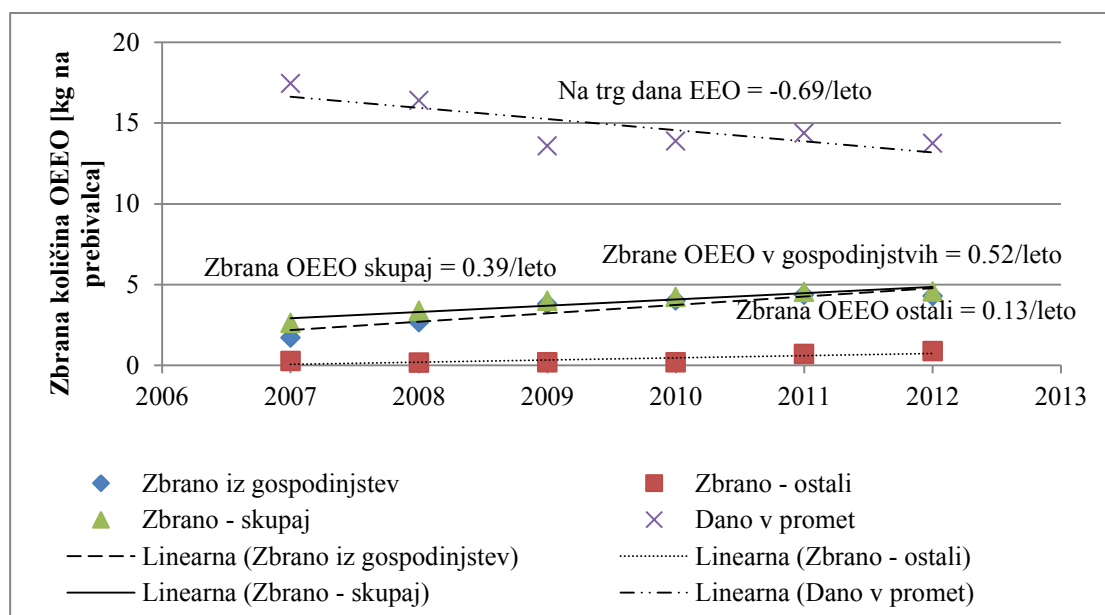
Na spodnjem grafu (graf 6) je v zadnjih letih opazen splošen padec količine EEO, dane v promet. Razlog bi lahko bil v splošni gospodarski krizi, mogoče pa se je povečala tudi ozaveščenost med končni uporabniki glede ponovne uporabe in popraviljanja izdelkov. Problem grafa je, da so podatki v enotah mase (kg na prebivalca). To ne predstavlja realne slike, koliko EEO je dane v promet, če ne vemo povprečnih mas za posamezno EEO. Le te pa je težko določiti, saj se ne vodi evidence o številu ali količini zbranih posameznih podkategorij OEEO.

Graf 5: Količina EEO, dane v promet, po kategorijah⁵⁵⁹

Na grafu 7 so predstavljene količine EEO dane na trg in zbrane količine OEEO skupaj s pripadajočimi linearnimi trendi. Zanimivo je dejstvo, da vsako leto damo manj EEO v promet (približno 0,7 kg/leto), zberemo pa vsako leto več OEEO (približno 0,4 kg/leto), od tega večino v gospodinjstvih.

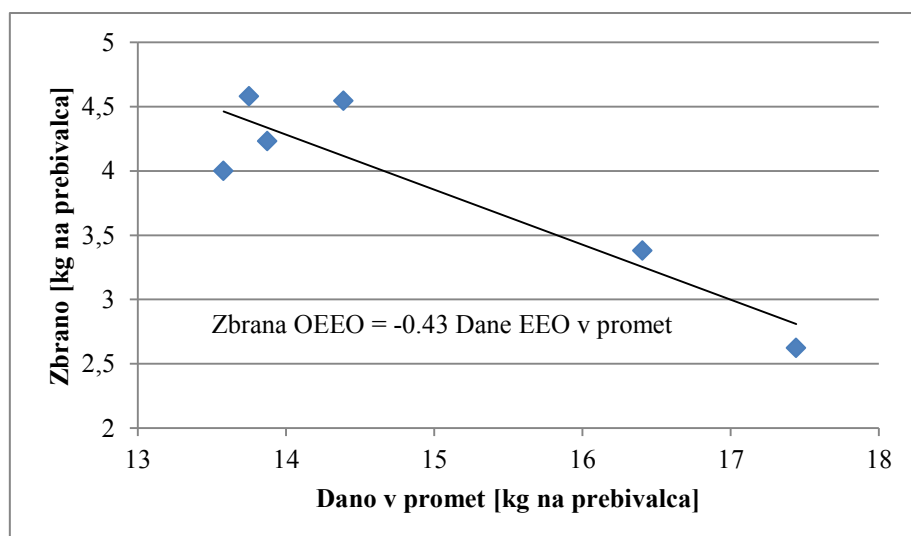
⁵⁵⁹ Vir podatkov, prikazanih v grafu: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (10. 4. 2015).

Graf 6: Zbrana količina OEEO po gospodinjstvih, ostalih in skupaj ter količina EEO, dane v promet, s pripadajočimi linearnimi trendi⁵⁶⁰

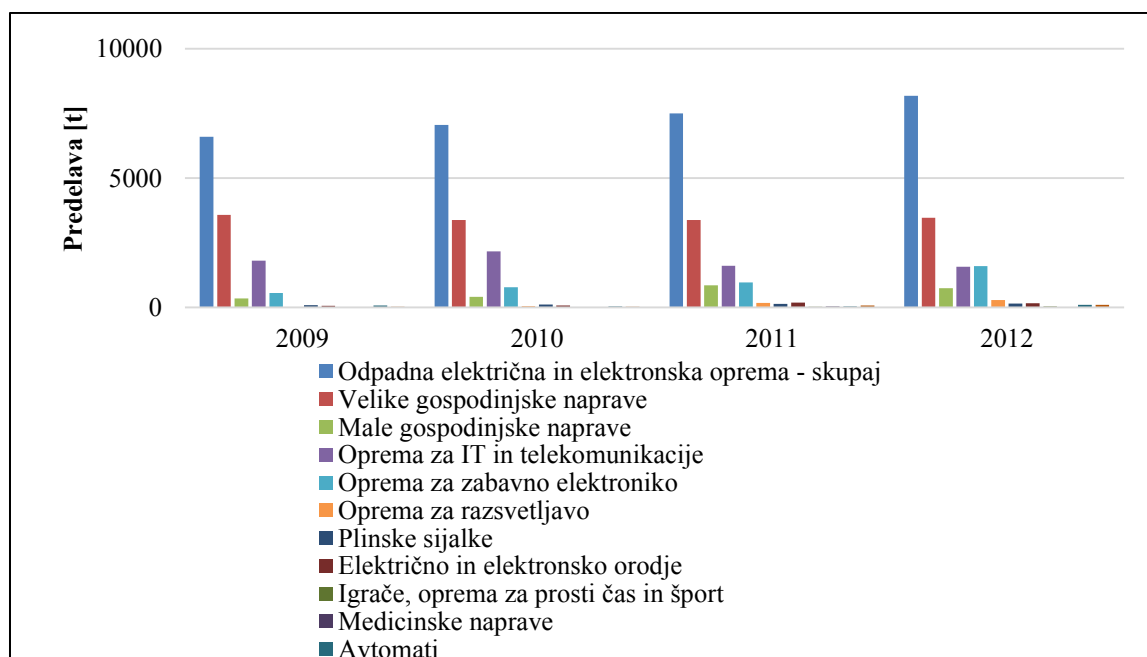
Obstaja povezava med zbrano OEEO in količino EEO, dane v promet, kar prikazuje graf 8.

⁵⁶⁰ Vir podatkov, prikazanih v grafu: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (13. 4. 2015).

Graf 7: Korelacija med količino zbrane OEEO in količino EEO, dane v promet⁵⁶¹

Graf 9 je zelo spodbuden, saj prikazuje, da vsako leto predelamo več OEEO. Trend za VGA stagnira, za MGA narašča, pri opremi za IT in telekomunikacije stagnira, pri opremi za zabavno elektroniko in ostalih kategorijah pa opazno narašča. To pomeni vedno boljši vpliv na okolje in zdravje ljudi.

Graf 8: Količina predelane OEEO v tonah po kategorijah in skupaj⁵⁶²

561 Vir podatkov, prikazanih v grafu: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (13. 4. 2015).

562 Vir podatkov, prikazanih v grafu: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (13. 4. 2015).

V sledeči preglednici se z izrazom »dosegamo« zajema dosežena ali presežena zahtevana stopnja predelave po Direktivi 2012/19/EU in Pravilniku o ravnanju z OEEO. Podatki so pridobljeni s spletnih strani SURS-a, zahtevane stopnja predelave pa s spletnih strani družbe ZEOS, d.o.o. Pridobljeno OEEO smo torej na koncu sposobni pravilno predelati – če ne pri nas, pa vsaj v tujini. Kljub temu pa to še zdaleč ne pomeni, da izpolnjujemo vse pogoje določil EU, saj v prvi vrsti še vedno zberemo veliko premalo OEEO.

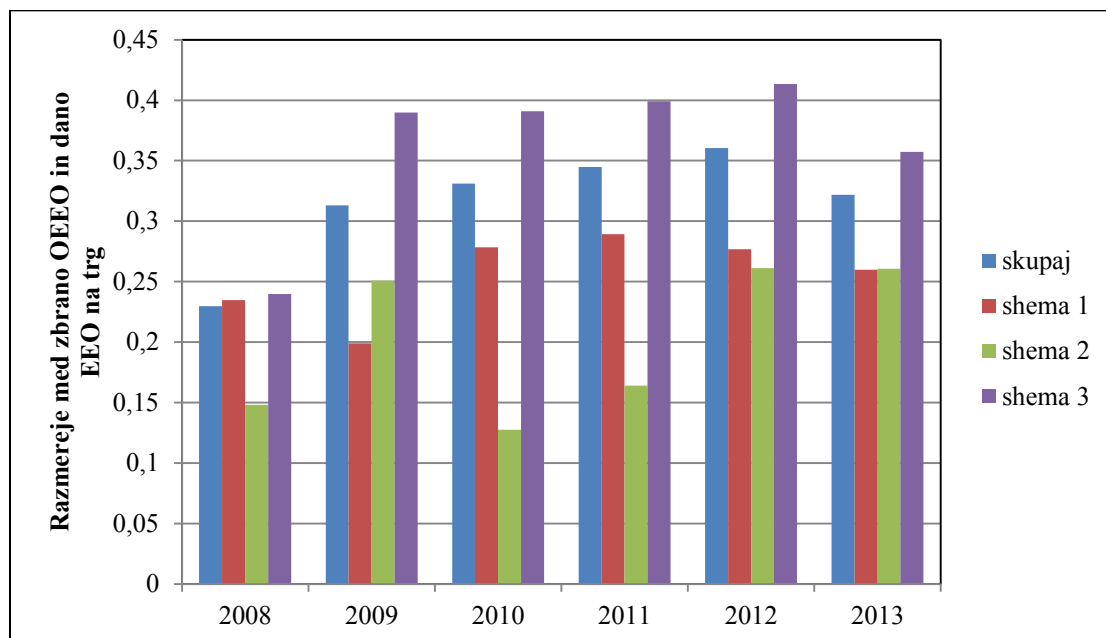
Trend predelave je naraščajoč za vso zbrano OEEO in znotraj nje za naslednje kategorije: MGA, opremo za zabavno elektroniko, opremo za razsvetljavo, plinske sijalke, električno in elektronsko orodje, igrače, opremo za prosti čas in šport, medicinske naprave in instrumente za spremljanje in nadzor. Za ostale kategorije (VGA, opremo za IT in telekomunikacije ter avtomati) je trend negativen. Pomembno pri teh trendih je, da jih večina ni statistično značilna. Statistično značilen trend je za skupno zbrano OEEO, opremo za zabavno elektroniko, opremo za razsvetljavo in plinske sijalke. Vidimo, da za vse kategorije v katerih je določena stopnja predelave, le to dosežemo. Vendar pa tudi tam trendi niso statistično značilni.

Preglednica 4: Zahtevane in dosežene stopnje predelave OEEO.⁵⁶³

	Zahtevana stopnja predelave [%]	2009	2010	2011	2012
Velike gospodinjske naprave	80%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo
Male gospodinjske naprave	70%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo
Oprema za IT in telekomunikacije	75%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo
Oprema za razsvetljavo	70%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo
Električno in elektronsko orodje	70%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo
Medicinske naprave	še ni definirano				
Igrače, oprema za šport in prosti čas	70%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo
Instrumenti za spremljanje in nadzor	70%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo
Avtomati	80%	dosegamo	dosegamo	dosegamo	dosegamo

⁵⁶³ Vir podatkov, prikazanih v preglednici: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (15. 4. 2015).

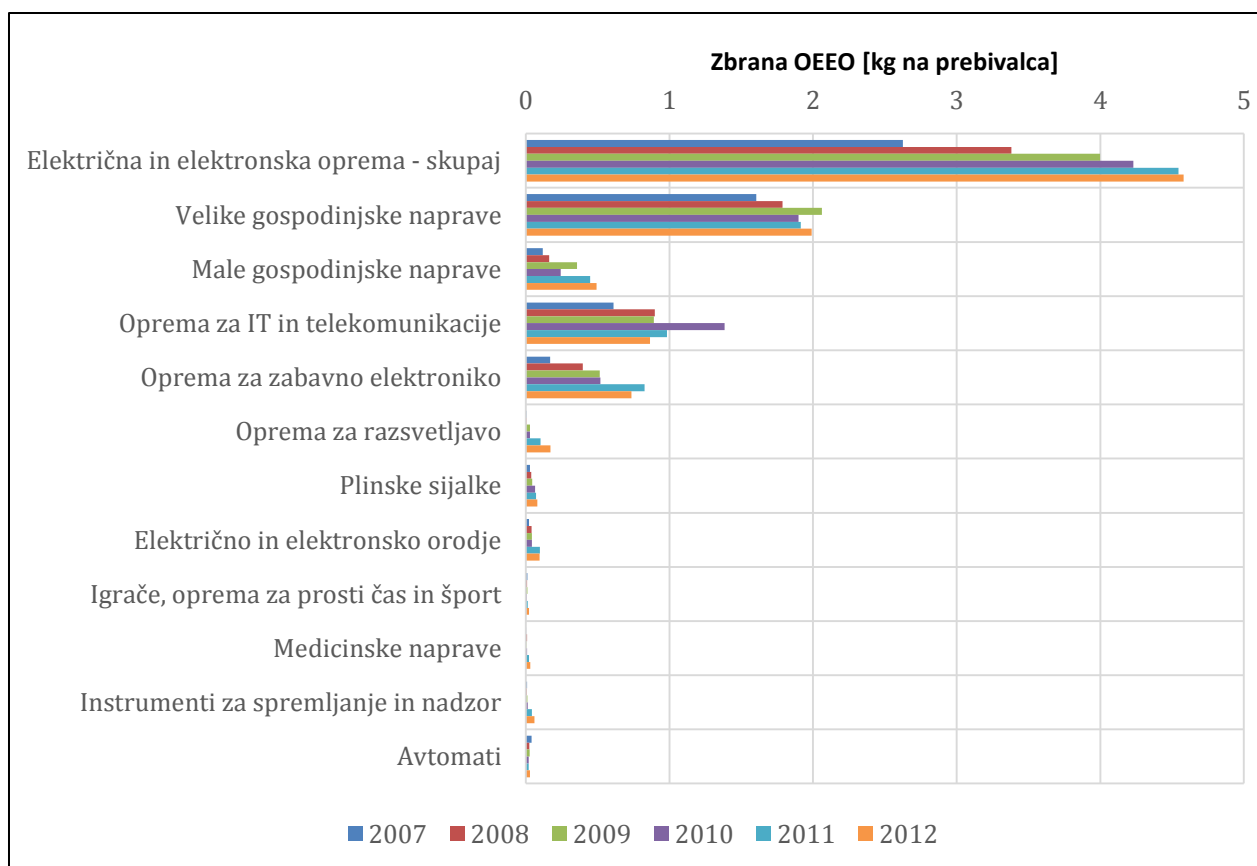
Graf 10 prikazuje razmerje med zbrano OEE0 in EEO dano na trg po shemah in skupaj. Opazen je rahel padec v letu 2013, ki pa ga lahko povežemo s splošno gospodarsko krizo – ljudje so manj kupovali in manj zavrgli.

Graf 9: Razmerje med zbrano OEE0 in EEO dano na trg po shemah in skupaj.⁵⁶⁴

Na grafu 11 je prikazana količina zbrane OEE0 v Sloveniji v enotah kg na prebivalca. Opazimo lahko naraščajoče trende v skupni količini zbrane OEE0. Tudi v večini ostalih kategorij opazimo naraščajoč ali pa stagnirajoč trend. Pomemben je sam trend, saj sama količina ne pove veliko (npr. za 1 tono VGA je potrebno veliko manj OEE0 kot za 1 tono odpadnih plinskih sijalk). V kategoriji opreme za IT in telekomunikacije opazimo padajoč trend. Le tega lahko po domnevah SURS-a pripišemo zbiranju mimo organiziranih shem in zbiralnic, saj ima odpadna IT oprema in oprema za telekomunikacije na črnem trgu veliko vrednost.

⁵⁶⁴ Vir podatkov, prikazanih v grafu: ZEOS d.o.o.

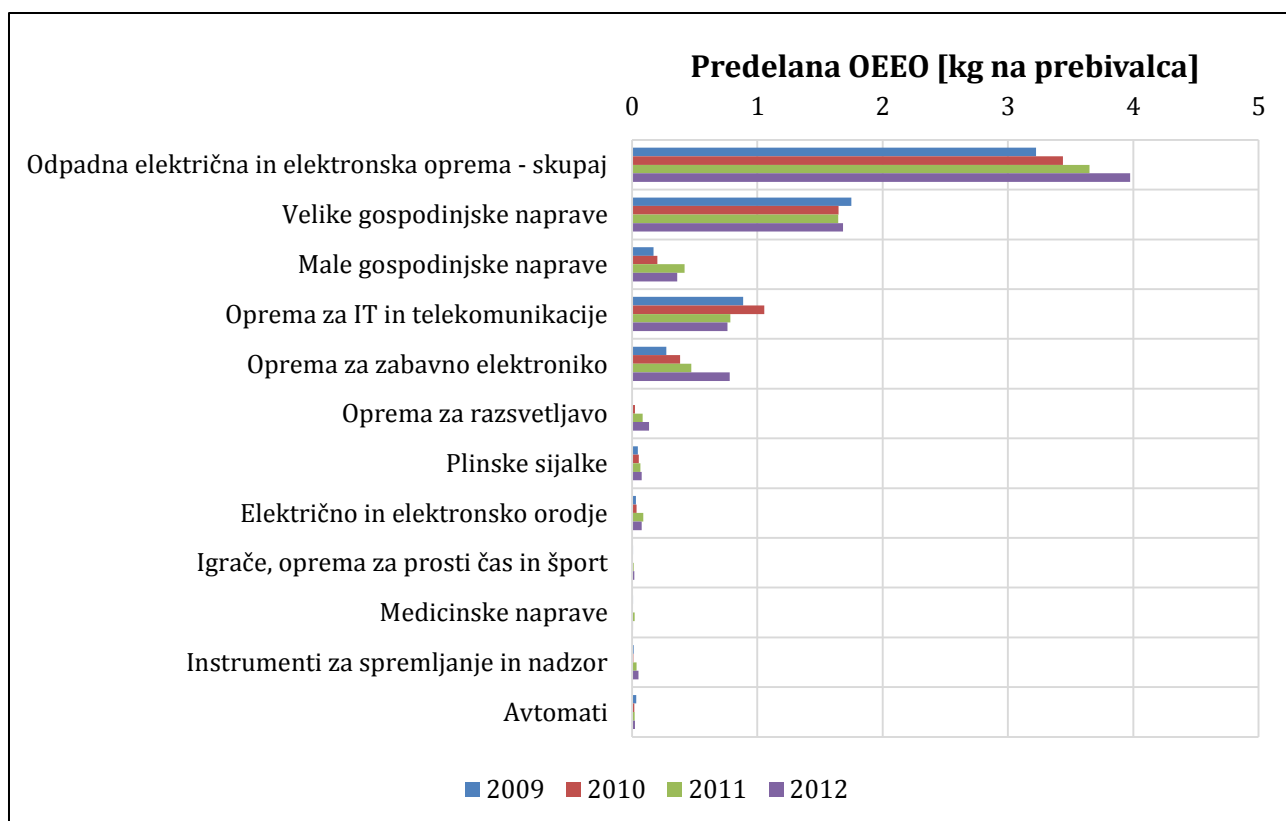

Graf 10: Količina zbrane OEEO v Sloveniji.⁵⁶⁵

Graf 11 prikazuje, kolikšno količino v enotah kg na prebivalca zbrane OEEO v Sloveniji predelamo. Tu so opazni naraščajoči trendi, ki so pomembni z vidika, da predelamo vse več zbrane odpadne OEEO in s tem zmanjšujemo negativne, škodljive vplive na okolje in zdravje ljudi.

Trendi zbiranja so v večini kategorij pozitivni, negativni so le v kategoriji avtomati. Večino so trendi statistično značilni. Statistično značilnih trendov nimamo le v kategorijah VGA, oprema za IT in telekomunikacije, igrače, oprema za prosti čas in šport ter avtomati.

⁵⁶⁵ Vir podatkov, prikazanih v grafu: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (10. 4. 2015).

Graf 11: Predelana OEE0 v Sloveniji.⁵⁶⁶

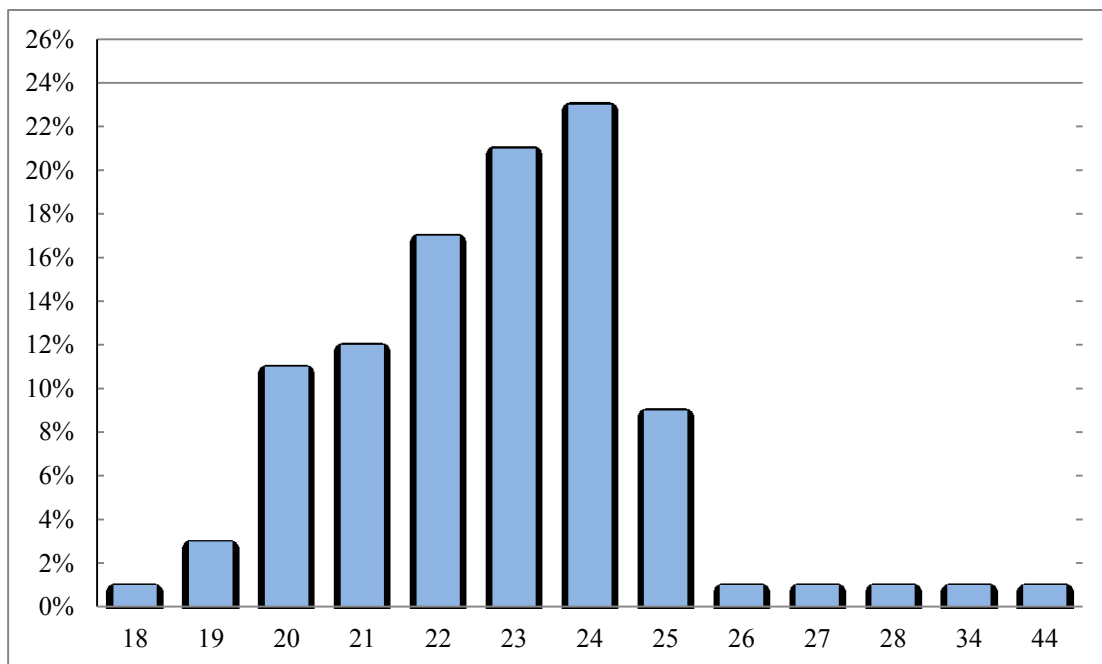
13.4 Analiza anket o odpadni električni in elektronski opremi

V obdobju od petka, 26. maja 2015, do četrтка, 25. junija 2015, smo izvajali dve različni ankete v povezavi s poznavanjem problematike OEE0 – eno za študente Pravne fakultete v Ljubljani, drugo za splošno javnost. Večino obeh vzorcev smo zajeli s spletno anketo, do katere so anketiranci dostopali prek internetne povezave, manjši delež pa s tiskanimi.

13.4.1 Analiza ankete za študente Pravne fakultete v Ljubljani

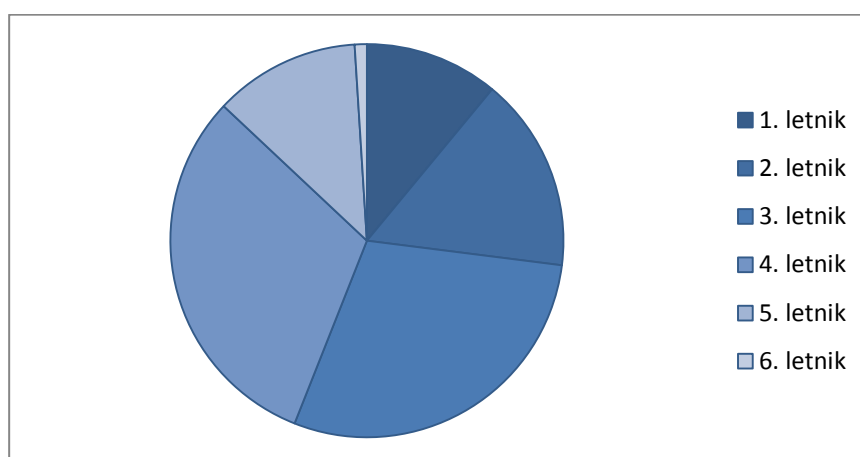
Anketa je sestavljena iz 11 vprašanj. Vprašanjem o spolu, starosti in letniku študija sledijo vprašanja v povezavi z OEE0. Ustrezno je anketo izpolnilo 161 študentov – 145 v celoti, 16 delno. 37 odstotkov jih je moškega spola, 63 odstotkov pa ženskega. Stari so med 18 in 44 let, obiskujejo pa letnik od prvega do šestega.

⁵⁶⁶ Vir podatkov, prikazanih v grafu: Statistični urad Republike Slovenije, <http://www.stat.si/statweb> (11. 4. 2015).

Graf 12: Starost anketirancev.

95 odstotkov anketiranih študentov ni seznanjenih z Direktivo 2012/19/EU. Največ tistih, ki so, obiskuje četrti in peti letnik študija. 98 odstotkov jih ne pozna pravnega okvira ravnanja z OEEO v Sloveniji. Trije, ki so odgovorili, da ga poznajo, so zato odgovarjali na vprašanje odprtega tipa, naj navedejo predpis, s katerim je to v Sloveniji urejeno. Navedli so zakon o ravnanju z odpadki, uredbo o ravnanju z OEEO in uredbo vlade. Le en odgovor je bil torej dovolj natančen, študent obiskuje peti letnik študija.

Graf 13: Letnik študija anketirancev.

Štirje odstotki študentov je že slišalo za družbo ZEOS, d. o. o. in so napisali, s katero dejavnostjo se družba ukvarja – z ravnanjem z OEEO (štirje odgovori), z ravnanjem z

odpadno električno energijo (en odgovor - sklepamo, da gre za napako), najdaljši odgovor pa je bil: "So družba za ravnanje z električnimi odpadki, ukvarjajo se z odvozom le-teh in najbrž tudi s samo reciklažo. Mislim, da imajo v raznih trgovinah tudi svoje zabojnike, kjer zbirajo odslužene baterije in žarnice." Ta je najbolj podroben, pravilni pa so v splošnem vsi.

Več študentov, 77 odstotkov, je razumelo simbol prečrtanega smetnjaka, ki označuje ločeno zbiranje. Velika večina je odgovorila v smislu, da predmeta ne smemo oz. je prepovedano (v enem primeru "ni priporočljivo") zavreči med mešane komunalne odpadke (navadne, običajne smeti, klasične odpadke), nekateri so dodali še, da ga je treba ločeno zbirati oz. zavreči na za to namenjenem mestu. Nekaj posameznikov je napisalo, da to velja posebej za EEO ali za baterije in akumulatorje ali za nevarne odpadke.

Preglednica 5: Kaj bi anketiranci storili s starim mobilnim telefonom ob nakupu novega.

Vrgel bi ga v zabojnik za mešane komunalne odpadke.	Vrgel bi ga v zabojnik za embalažo.	Vrgel bi ga v zabojnik za papir.	Karkoli od prej naštetega (vseeno mi je kam, tudi če ga odvržem v naravo).	Drugo.
11%	2%	1%	0%	86%

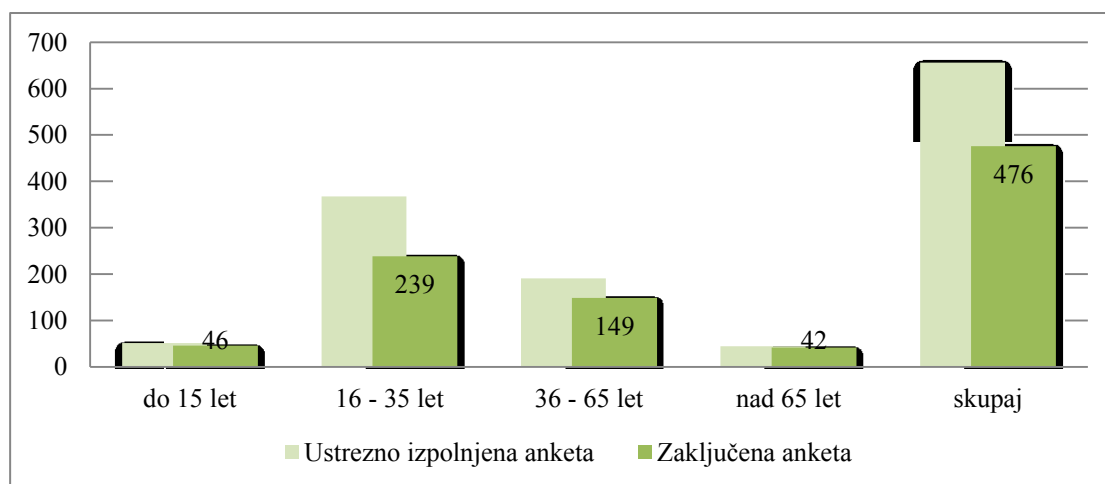
14 odstotkov anketiranih bi svoj star mobilni telefon zavrglo na enega od napačnih načinov, ki so pri vprašanju navedeni kot možni odgovori. Preostali so se odločili za odgovor “drugo” - vprašanje odprtega tipa. Daleč največ odgovorov so napisali v smislu, da bi ga odnesli svojemu mobilnemu operaterju, ker vedo, da ga bo prevzel, ga zamenjali ob nakupu novega ali uporabili poseben zabojnik oz. odnesli na zbirno mesto lokalnega komunalnega podjetja. Veliko jih je tudi odgovorilo, da bi ga najprej zadržali doma, če bi jim ravno še kdaj prišel prav, ali pa bi ga podarili. Nekaj oseb bi se pozanimalo, kam ga lahko odvržejo (na internetu, koga bi vprašali). Eden bi ga odložil med kosovne odpadke in eden med baterije, eden pa prodal.

Če bi vedeli, da v bližini njihovega bivališča obstaja posebna zbirna točka za odlaganje manjše OEEO, npr. mobilnih telefonov, tablic, slušalk, mp3 predvajalnikov ipd., bi 95 odstotkov sodelujočih svoje tovrstne odpadke odneslo tja.

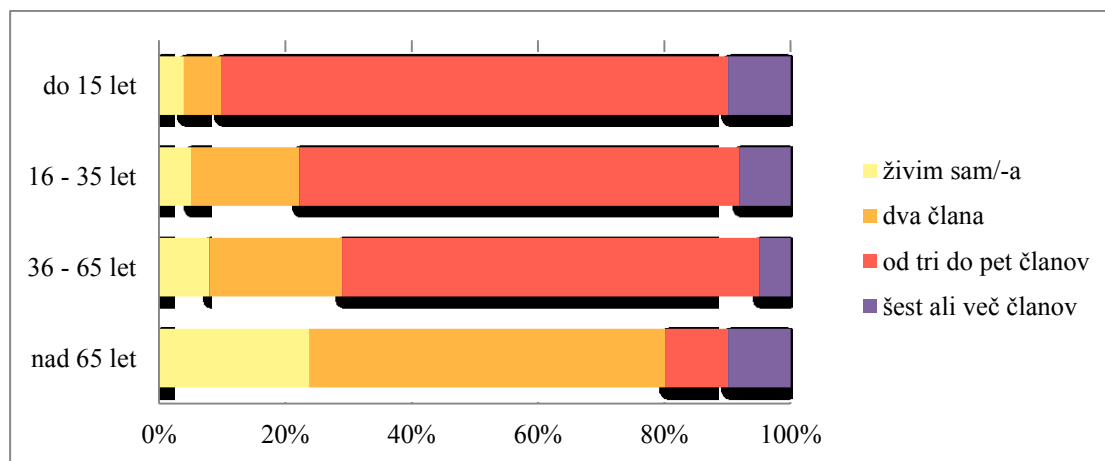
Rezultati ankete so pokazali, da študenti prava v splošnem ne poznajo pravnih vidikov OEEO. Sicer je tema specifična, ampak tudi aktualna. Na vprašanja o OEEO na splošno pa so s stališča ozaveščenosti odgovarjali zelo dobro.

13.4.2 Analiza ankete za splošno javnost

Anketo sestavlja 11 vprašanj – prva tri so demografska, preostala pa preverjajo posameznikovo poznavanje problematike in EEO same ter njegovo ravnanje z OEEO. Ustrezno izpolnjenih anket je bilo 656, od tega 476 v celoti in 180 delno. 35 odstotkov anketirancev je bilo moškega spola in 65 odstotkov ženskega spola.

Graf 14: Število ustrezno izpolnjenih anket v posameznih starostnih skupinah in število v celoti izpolnjenih (zaključenih) anket.

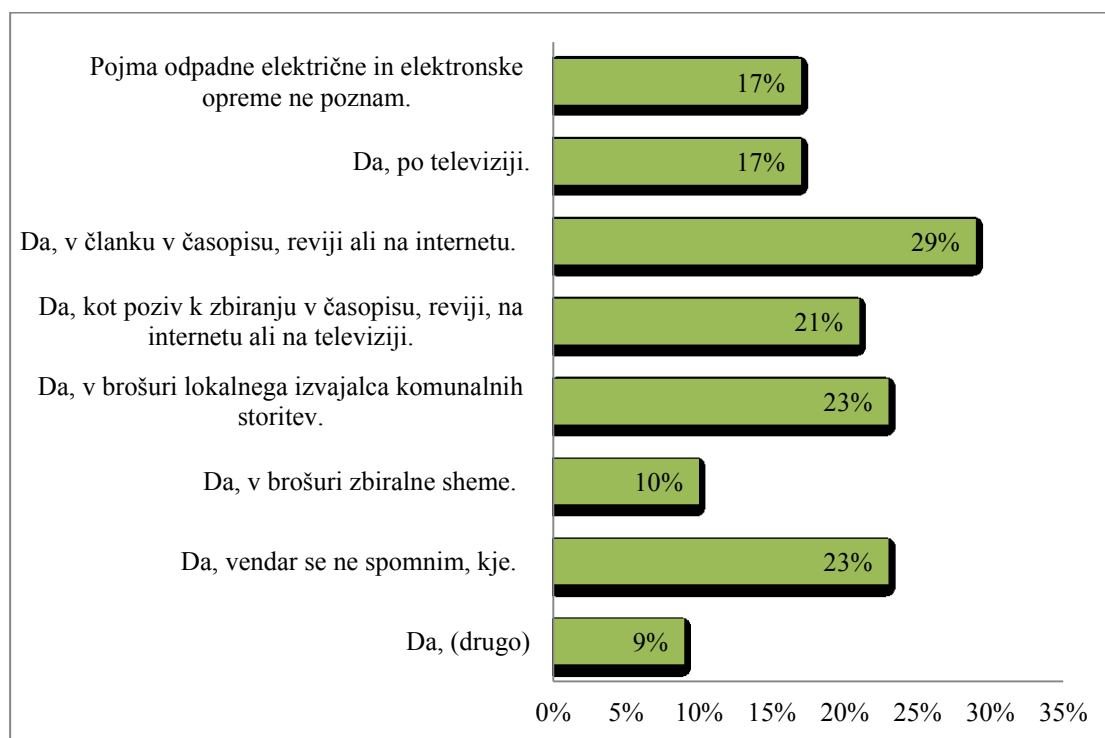

Graf 15: Število članov v gospodinjstvih po starostnih skupinah.

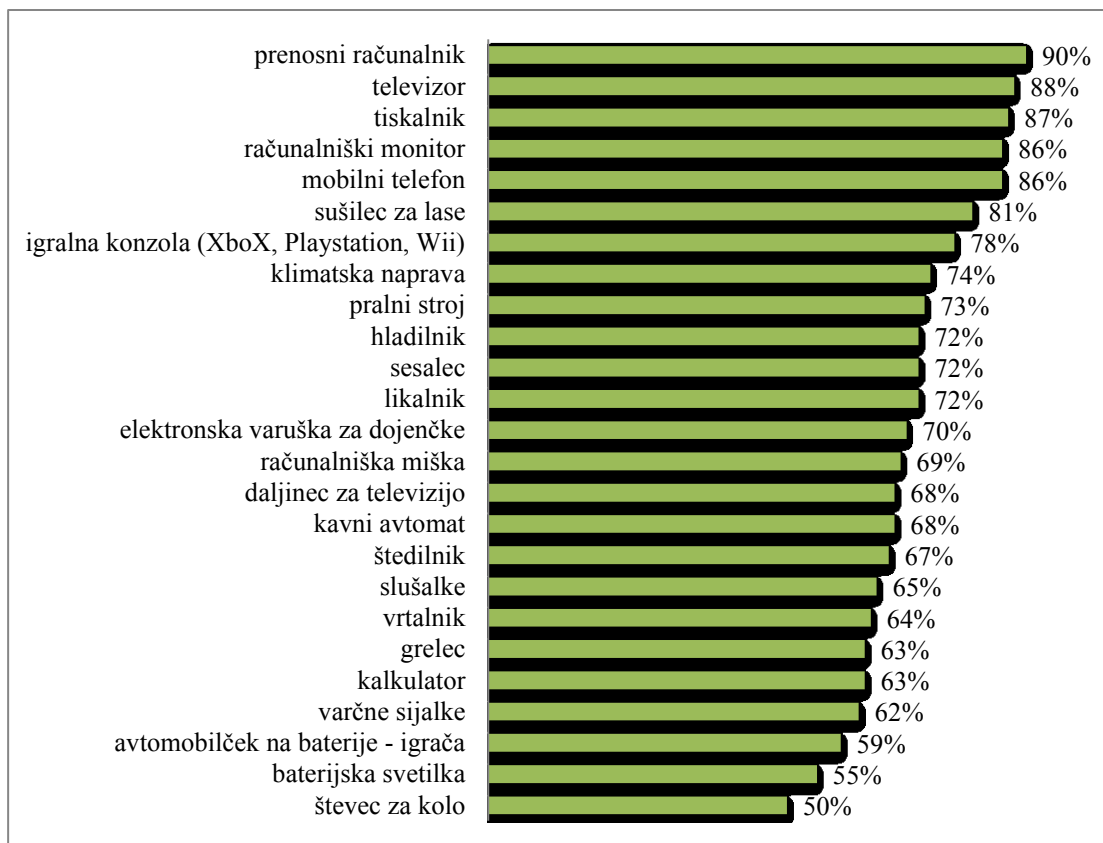
Po pričakovanjih največ oseb živi v gospodinjstvih s tremi do petimi člani, osebe iz starostne skupine nad 65 let pa same ali s še enim članom. Vprašanje se je v anketi nahajalo zato, da bi ugotovili, ali velikost gospodinjstva kaj vpliva na ravnanje z OEEO – s predpostavko, da večje gospodinjstvo bolj poskrbi za pravilno odlaganje teh odpadkov, ker lahko pri tem sodeluje več članov, kot pa gospodinjstvo z enim ali dvema članoma, ki mora (morata) za vse poskrbeti sam (sama). Rezultati te predpostavke niso trdno potrdili.

V splošnem je pojem OEEO očitno še kar poznan. Najpogosteje ga zasledijo v tiskanih medijih in na internetu, tudi pri lokalnem komunalnem podjetju ali pa ne vedo točno, kje so izraz že slišali. Kot druge možnosti jih je več navedlo, da so pojem zasledili v (srednji) šoli, na fakulteti, v službi ali v (strokovni) literaturi. Pojem so prepoznali tudi zaradi zbiranja v trgovinah ali v šoli, lahko pa jim je povedal kdo drug. Po eden so odgovorili še “v uradnem listu RS”, “na deklaraciji izdelka”, “v obvestilu s carine”, “slišal na lokalnem radiu”, “splošna

razgledanost in skrb za okolje” in “ko sem jo želel odvreči stran in nisem vedel, kam z njo”. Največ od vseh pa jih je napisalo, da iz samega pojma sklepajo, kaj predstavlja. Izkazalo se je še, da poznavanje izraza OEEO malce narašča s stopnjo izobrazbe in da ga manj poznajo mlajše osebe, predvsem v starostni skupini do 15 let.

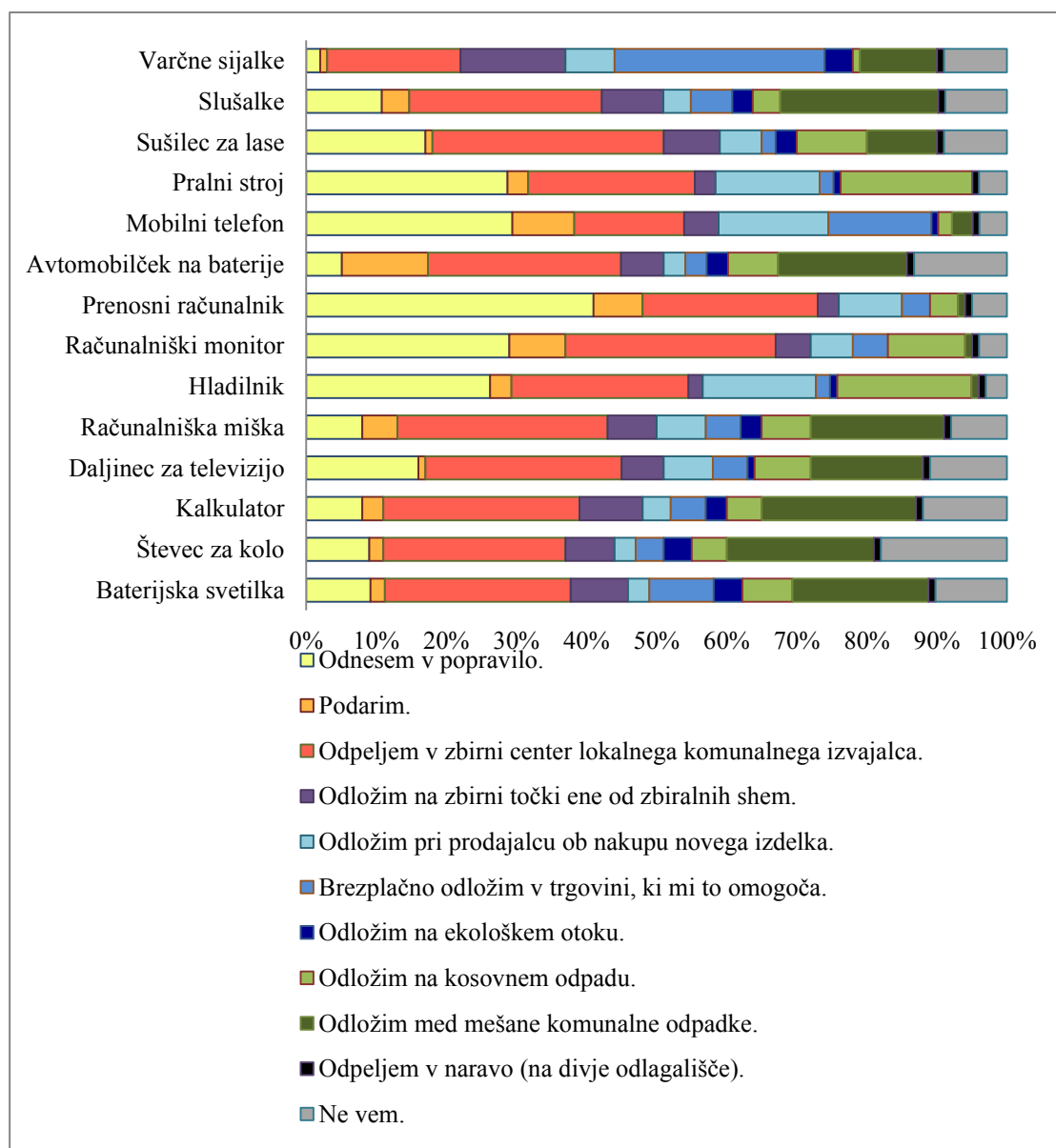

Graf 16: Poznavanje pojma OEEO - če jim je poznan, označijo, kje so zanj slišali.

Graf 17: Kaj od naštetega spada med EEO.

Kljub temu da je bil namen vprašanja, kaj od naštetega spada med EEO, dokazati, da se ljudje pri nekaterih predmetih sploh ne zavedajo, da spadajo v to skupino in jih je treba zbirati ločeno, so odgovarjali še nekoliko slabše od predhodnih domnev. Zanimivo je, da se je za elektronsko varuško za dojenčke ("baby monitor") odločilo le 70 odstotkov vseh anketiranih, glede na to, da izraz že sam po sebi pove, da gre za elektronsko napravo. Ostali predmeti so v grafu razporejeni po pričakovanjih – večjo opremo, kot so gospodinjski aparati, naprave z vtikačem in vsakdanjo elektroniko, je označil večji delež sodelujočih (od 70 do 90 odstotkov), manjše pripomočke, ki delujejo na baterije, prek posrednega napajanja (npr. računalniška miška s kablom) ali pa niso v povsem vsakdanji rabi (npr. vrtalnik, kavni avtomat), pa precej manjši delež (od 50 do 69 odstotkov). Varčne sijalke je izbralo le 62 odstotkov ljudi. Z odgovori na to vprašanje torej lahko potrdimo hipotezo, da javnost pojma OEEO ne pozna oz. ne razume popolnoma, zato jo je o tem treba izobraziti. Pri tem so rezultati ankete pokazali, da so osebe do 35. leta starosti (iz prvih dveh starostnih skupin) manj predmetov s seznama označile za EEO kot osebe, stare 36 let ali več (zadnji dve starostni skupini).

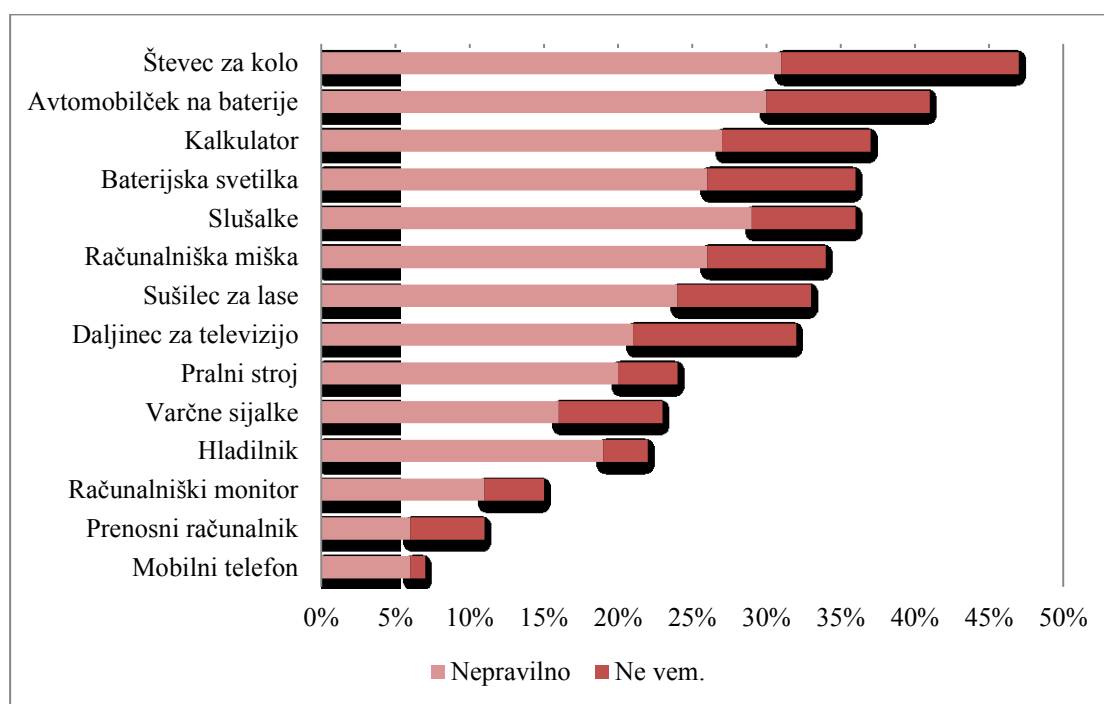

Graf 18: Ravnanje z OEEO.

Izmed naštetih predmetov se anketiranci za popravilo najpogosteje odločijo pri dražji elektroniki (prenosni računalnik, računalniški monitor in mobilni telefon) in VGA (pralni stroj in hladilnik). Sklepamo, da je razlog precej višja cena teh predmetov kot preostalih na seznamu, zaradi česar se tovrstno opremo še splača peljati na servis. Pokvarjeno elektronsko opremo tudi največkrat od vse dane opreme podarijo, čeprav je odstotek med danimi možnostmi odgovorov še vedno med najmanjšimi. Pri vseh predmetih velik delež odgovorov predstavlja odlaganje odpadka v zbirnem centru lokalnega komunalnega izvajalca, vendar najmanjša pri varčnih sijalkah in mobilnih telefonih. Mobitele najpogosteje od vseh odložijo pri prodajalcu ob nakupu novega izdelka ali pa brezplačno v trgovini, ki jim to omogoča. Sicer so slednjo možnost in pa tudi odlaganje na zbirni točki ene od zbiralnih shem daleč

največkrat izbrali pri varčnih sijalkah. Brezplačno odlaganje pri prodajalcu ob nakupu novega izdelka je poleg mobilnih telefonov najpogostejša izbira še za hladilnike in pralne stroje, predstavnika VGA, vendar ta dva od vseh bistveno pogosteje pristaneta tudi na kosovnem odpadu. Po pričakovanjih se največkrat med mešanimi komunalnimi odpadki znajdejo manjši pripomočki, igrače (vsa tovrstna oprema na seznamu v anketi – slušalke, sušilec za lase, avtomobilček na baterije, računalniška miška, daljinec za televizijo, kalkulator, števec za kolo in baterijska svetilka) in varčne sijalke. Pri vsej tej opremi se največkrat od vseh zgodi še, da jo odložijo na ekološkem otoku ali pa preprosto ne vedo, kje jo odložiti. Odgovori na to vprašanje torej potrjujejo, da je potrebno javnosti z izobraževanjem in ozaveščevanjem pomagati do spoznanja, da moramo in kako moramo pravilno ravnati z OEEO.

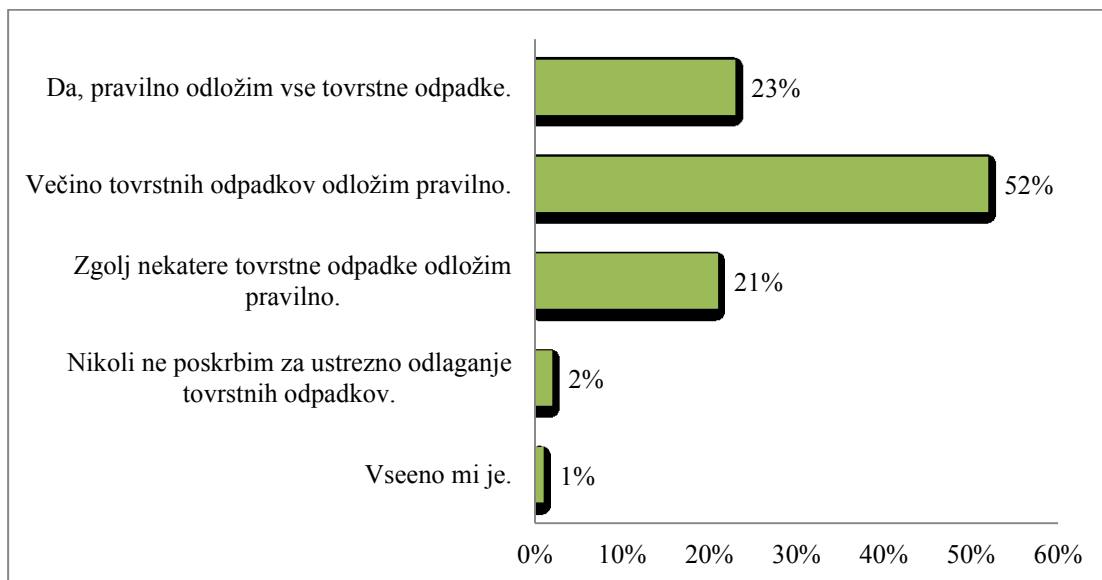
Odgovore pri tem vprašanju lahko združimo v pravilno ravnanje z OEEO (prvih šest možnih odgovorov), v nepravilno ravnanje z OEEO (odlaganje na ekološkem otoku, na kosovnem odpadu, med mešane komunalne odpadke ali v naravi) in v možnost odgovora “ne vem”, ki ni niti pravilen niti napačen.

Graf 19: Delež anketirancev, ki je določen predmet označil kot EEO in je ne odlaga pravilno oz. ne ve, kam jo odložiti.

Delež anketirancev, ki se zaveda, da določen predmet spada med OEEO, vendar ga kljub temu odloži nepravilno oz. ne ve, kako ga odložiti, je najmanjši pri elektronskih napravah – mobilni telefon, prenosni računalnik in računalniški monitor, pod četrtino vseh vprašanih pa sta tudi predstavnika VGA, pralni stroj in hladilnik, ter varčne sijalke. Ostale predmete razen

sušilca za lase je kot EEO prepoznalo manj kot 70 odstotkov vseh vprašanih, od teh pa jih kar od 30 do skoraj 50 odstotkov te naprave za povrh še odloži nepravilno. Tako se tistim, ki sploh ne vedo, da ti predmeti spadajo med EEO in z odpadno opremo posledično lahko napačno ravnaajo, pridružijo še tisti, ki to vedo, vendar je nočejo ali pa se ne zavedajo, da jo morajo odložiti drugje.

Graf 20: Posameznikovo ravnanje z OEEO na splošno.

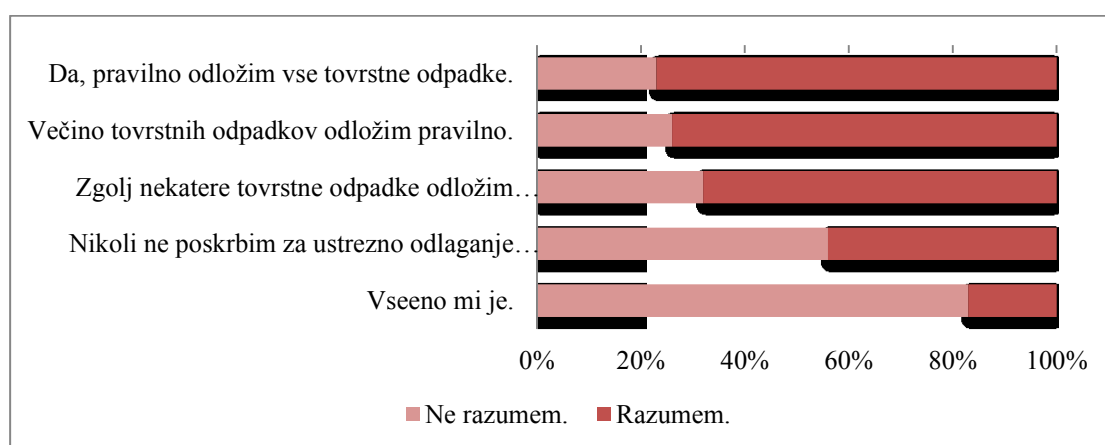
Sodelujoči so odgovarjali tudi na vprašanje, ali menijo, da z OEEO pravilno ravnaajo. Da pravilno odložijo vse tovrstne odpadke ali vsaj večino, je odgovorilo kar tri četrtine vseh anketirancev, pri čemer je kar 12 odstotkov več moških kot žensk označilo prvo možnost, pri obojih pa le po 3 odstotke, da za pravilno odlaganje OEEO ne poskrbijo oz. jim je vseeno. Kako dobro so ocenili svoje ravnanje z OEEO, prikazuje spodnja tabela.

Preglednica 6: Ravnanje z OEEO v primerjavi z odgovori glede posameznikovega ravnanja z OEEO na splošno. (1 – Da, pravilno odložim vse odpadke. 2 – večino tovrstnih odpadkov odložim pravilno. 3 – zgolj nekatere tovrstne odpadke odložim pravilno. 4 – Nikoli ne poskrbim za pravilno odlaganje tovrstnih odpadkov. 5 – Vseeno mi je.)

	1	2	3	4	5
Varčne sijalke	89%	78%	53%	22%	0%
Slušalke	88%	67%	26%	22%	25%
Sušilec za lase	86%	75%	40%	33%	0%
Pralni stroj	88%	78%	63%	55%	0%
Mobilni telefon	97%	93%	80%	44%	25%

Avtomobilček na baterije	88%	59%	32%	11%	0%
Prenosni računalnik	94%	91%	83%	66%	25%
Računalniški monitor	93%	86%	69%	66%	25%
Hladilnik	89%	79%	60%	44%	0%
Računalniška miška	86%	66%	31%	11%	25%
Daljinec za televizijo	88%	69%	28%	22%	25%
Kalkulator	86%	62%	23%	11%	25%
Števec za kolo	78%	53%	24%	22%	0%
Baterijska svetilka	83%	64%	28%	11%	0%

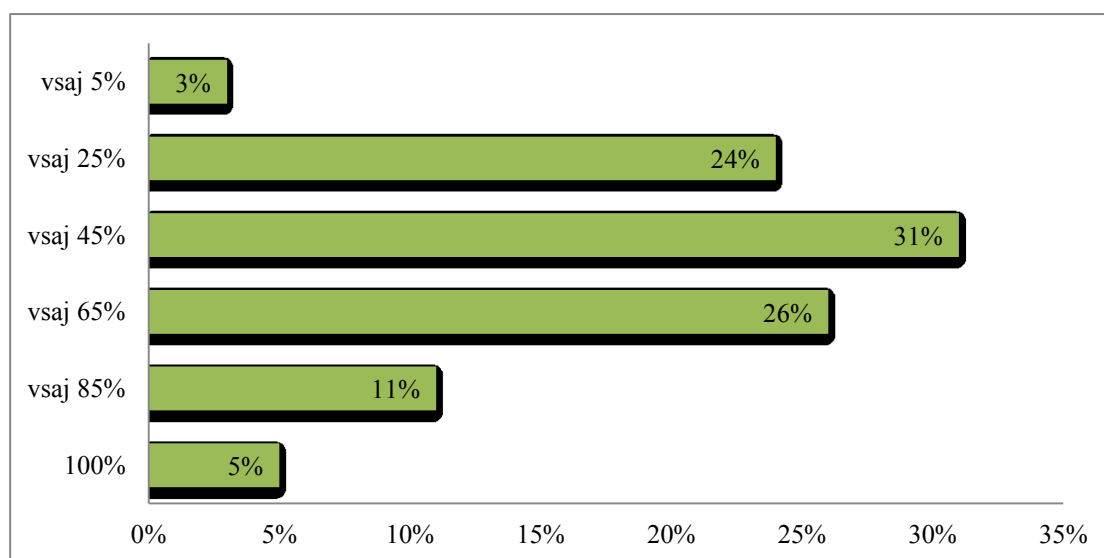
Tabela predstavlja deleže tistih, ki so pri prejšnjem vprašanju izbrali določen odgovor in hkrati pravilno odlagajo OEEO. Očitno so dobro presodili svoje ravnanje s takšnimi odpadki, saj deleži od leve proti desni padajo. To pomeni, da so tisti, ki so označili, da skrbijo za pravilno odlaganje OEEO, pri vprašanju o načinu odlaganja določenih predmetov tudi pogostejše odgovorili pravilno kot tisti, ki za to poskrbijo manj, sploh ne oz. jim je celo vseeno. Primerjava odgovorov na isto vprašanje z razumevanjem simbola prečrtanega smetnjaka, ki označuje ločeno zbiranje, pokaže podobne rezultate. Tisti, ki OEEO bolj ali manj pravilno odlagajo ta simbol tudi bolj razumejo kot tisti, ki je ne.

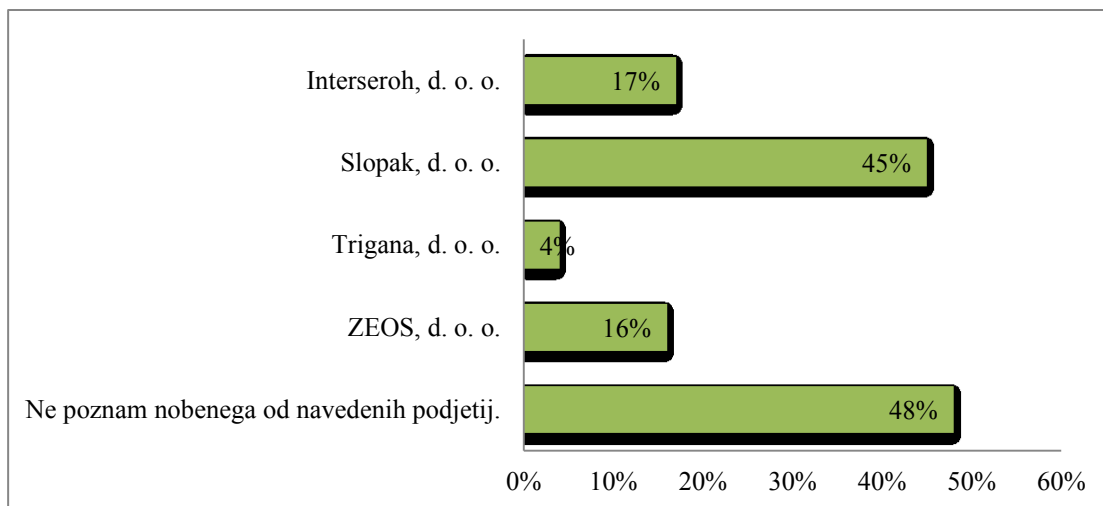
Graf 21: Razumevanje znaka prečrtanega smetnjaka v primerjavi s posameznikovim ravnanjem z OEEO na splošno.

Simbola prečrtanega smetnjaka sicer ni razumelo 28 odstotkov vseh vprašanih. Tisti, ki so ga razumeli, so večinoma napisali, da to pomeni, da izdelek ne spada oz. ga je prepovedano odlagati med mešane komunalne odpadke (navadne, gospodinjske odpadke oz. smeti, redni odvoz, navaden zabojnik, koš). Nekateri so takemu odgovoru dopisali še, da ga je potrebno odložiti na za to namenjenem mestu. Ker je bila tema ankete EEO, jih je nekaj odgovorilo, da se med mešane odpadke ne sme odlagati specifično EEO, ali pa zgolj baterij in akumulatorjev ali v splošnem nevarnih odpadkov. Podani odgovori so bili še, da znak označuje EEO samo, kosovni odpadek ali ekološki odpadek, sožitje z naravo, da predmet ne sodi na ekološki otok ali med biološke odpadke. Več oseb je menilo, da ta znak na določenih mestih pomeni, da se tam ne sme odlagati smeti. Večina ga je sicer razumela pravilno, vendar jih je kar nekaj napisalo tudi napačen odgovor. Zanimivo je, da ima največji delež tistih, ki so označili, da ga razumejo, stopnjo izobrazbe med četrto in sedmo (vključno z obema), precej manj pa ga razumejo ne le tisti z nižjo, temveč tudi tisti z najvišjo.

V naprotju s pričakovanji je skupno le 27 odstotkov anketiranih ocenilo, da mora RS v skladu s predpisi EU zbrati manj kot 45 odstotkov OEEO, ki je dana na trg v zadnjih treh letih, nekoliko presenetljivo pa se jih je kar 5 odstotkov odločilo za odgovor polnih 100 odstotkov zbrane OEEO.

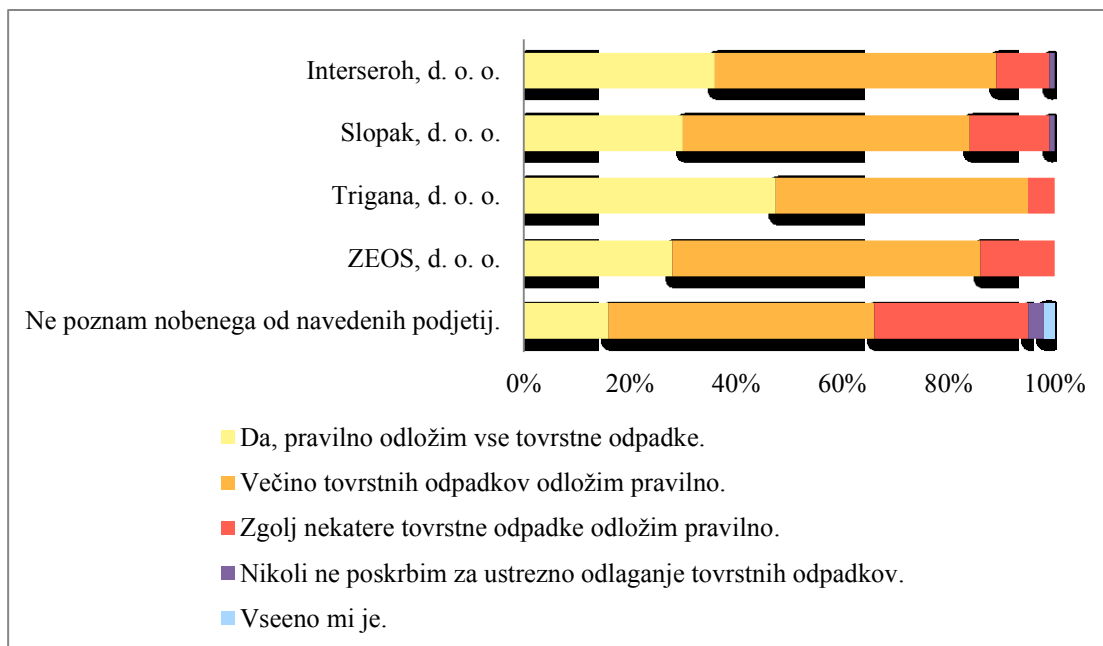

Graf 22: Koliko OEEO mora po mnenju anketiranca zbrati RS glede na količine EEO, dane na trg v zadnjih treh letih, v skladu s predpisi EU.

Graf 23: Poznavanje zbiralnih shem.

Skoraj polovica anketiranih ne pozna nobene od zbiralnih shem. Če primerjamo z odgovori glede njihovega ravnanja z OEEO na splošno, je pri tistih, ki ne poznajo nobenega od podjetij, njihov delež pravilnega odlaganja odpadkov tudi manjši in nepravilnega večji. Sicer je najbolj prepoznano podjetje Slopak, d. o. o., sklepamo, da zaradi zbiranja embalaže. Mnogo manjši, a približno enak delež sodelujočih pozna podjetji Interseroh, d. o. o. in ZEOS, d. o. o. Podjetje Trigana, d. o. o. pozna zelo malo anketiranih – največji delež tistih, ki naj bi pravilno odložili vse odpadke, torej na nek način morda bolj ozaveščenih - vendar je podjetje še mlado.

Graf 24: Poznavanje zbiralnih shem v primerjavi s posameznikovim ravnanjem z OEEO na splošno.

Nekateri rezultati ankete so bili pričakovani, drugi manj. Vzorec anketirancev, ki smo jih zajeli, skratka potrjuje, da bi bilo potrebno javnost (še bolj) izobraziti in ozavestiti na področju ločenega zbiranja OEEO – predvsem kaj sploh spada v to skupino odpadkov, zakaj jih moramo ločeno zbirati in kje jo lahko odložijo.

14 Sklepne ugotovitve

OEEO vsebuje nevarne elemente in spojine, ki lahko škodujejo okolju in zdravju ljudi, zato jo je potrebno ločeno zbirati in nato ustrezno obdelati. Njene sestavne elemente je smotno izkoristiti kot sekundarne surovine, saj vsebuje steklo, plastiko, jeklo in druge kovine, tudi drage, katerih svetovne zaloge so omejene.

Količine EEO, dane na trg v obdobju med leti 2007 in 2010, v EU stagnirajo, v Sloveniji pa padajo. Zbrana količina OEEO v EU, njena obdelava, predelava in ponovna uporaba ter recikliranje pa se povečujejo. Količina zbrane OEEO v Sloveniji narašča v večini kategorij, vendar bodo v prihodnosti le nekatere izmed njih z gotovostjo ohranile takšen trend. Prav tako vsako leto v Sloveniji predelamo več OEEO.

Za normalno delovanje trga ravnanja z OEEO je nujna kakovostna in stabilna zakonodaja in predvsem dosledno izvajanje njenih določil v praksi.

MODELI IMPLEMENTACIJE DIREKTIV

1. Dejavniki, ki vplivajo na model implementacije OEEO direktiv v DČ EU, so: velikost države, število prebivalcev, gostota poselitve, stroški dela, standardi dela, BDP na prebivalca, življenjski standard, vrsta proizvoda oz. odpadka, količina OEEO, standardi obdelave in predelave, kakovost poročanja, standardizacija, časovno obdobje zbiranja odpadkov in obnašanje končnih uporabnikov. Šele ob upoštevanju vseh dejavnikov lahko opredelimo način implementacije OEEO direktiv v posamezni DČ EU, tako glede na delež zbrane OEEO kot glede na stroškovno učinkovitost.
2. DČ EU imajo vzpostavljene bodisi kolektivne bodisi kliriniške sisteme ravnanja z OEEO preko nosilcev skupnih načrtov oz. shem. Kolektivni sistemi so lahko profitni, večinoma pa gre za neprofitne sisteme, medtem ko so klirniški sistemi skoraj brez izjeme profitni. V praksi se kot najbolj učinkovite kažejo neprofitne kolektivne sheme, ki se v veliki meri približujejo monopolnemu kolektivnemu sistemu pri katerem posamezna kategorija odpadka spada pod zgolj eno shemo kar preprečuje, da bi različni nosilci shem tekmovali za vrednejše odpadke, pri čemer pa je nujen pogoj za uspešnost sistema ustrezen državni nadzor.
3. OEEO se zbira na tri načine: preko komunalnih podjetij, trgovinskih mrež in posameznih trgovin, v DČ EU pa v veliki meri prevladuje zbiranje OEEO v okviru

komunalnih podjetij. Uspešnost povratnega prevzema OEEO preko trgovinskih mrež je pogojena predvsem s stopnjo ozaveščenosti javnosti.

4. Nadzor nad implementacijo direktiv s strani EK je zelo pomemben, saj le tako lahko EU zagotavlja, da DČ EU spoštujejo svoje obveznosti. Generalni direktorat za okolje pa je glavni organ na področju varstva okolja.

RAZŠIRJENA ODGOVORNOST PROIZVAJALCA

5. V skladu z 20. členom ZVO-1 vlada določi primere in pogoje, ko za pravno ali fizično osebo, ki v okviru dejavnosti razvija, izdeluje, predeluje, obdeluje, prodaja ali uvažata izdelke, velja ROP. To načelo nalaga proizvajalcu izdelkov, da mora delno ali v celoti zagotoviti takšno ravnanje z izdelki in odpadki, ki nastanejo po uporabi teh izdelkov, da se spodbujajo ponovna uporaba, preprečevanje odpadkov ter njihovo recikliranje in drugi postopki predelave. V Sloveniji je za izboljšanje ravnanja z OEEO potrebno upoštevati pozitivne izkušnje glede ravnanja z drugimi odpadki, kot so npr. izrabljene avtomobilске gume, mazalna olja, zdravila, fitofarmacevtska sredstva in nagrobne sveče. V praksi je odločilnega pomena za uveljavitev ROP natančna določitev in dosledno izpolnjevanje obveznosti nosilcev skupnih načrtov.

STANDARDI

6. Priporočeni standardi WEEELABEX, ki so bili izdelani leta 2012 na pobudo EK z namenom, da se poenotijo standardi ravnanja z OEEO, se v nacionalne zakonodaje držav prostovoljno prenašajo postopoma. Poglavitni namen standardov ravnanja z OEEO je učinkovito preprečevanje sproščanja nevarnih snovi v okolje in varovanje zdravja ljudi.

PRAVNA UREDITEV V SLOVENIJI

V Sloveniji je leta 2004 sprejeti Pravilnik o ravnanju z OEEO v slovenski pravni red prenesel določbe Direktive 2002/96/ES. Uredba o ravnanju z OEEO je v letu 2006 nadomestila pravilnik ter poskrbela za dodatno uskladitev z zakonodajo EU. 23. julija 2015 je bila v Ur. l. RS objavljena Uredba o OEEO, s katero se z zamudo implementira Direktiva 2012/19/EU.

7. Uredba o OEEO predvideva nekatere novosti in spremembe:

- Zmanjšanje števila razredov z namenom lažjega uvrščanja EEO in uvedba pojma zelo majhne EEO (nobena zunanja dimenzija ne presega 25 cm).
- Proizvajalec v ceni EEO, ki jo da na trg, po določbah Uredbe *lahko* posebej navede ali prikaže stroške zbiranja in obdelave OEEO, vendar bi bilo ustrezneje, da bi proizvajalec to *moral* storiti.
- Cilji zbiranja se zvišujejo z dosedanjih 4 kg OEEO iz gospodinjstev na prebivalca na leto, na 41 % povprečne mase EEO, ki je bila letno dana na trg v RS v zadnjih treh letih (za leto 2016) in nato na 65 % povprečne mase EEO, ki je bila letno dana na trg v RS v zadnjih treh letih, ali 85 % povprečne mase OEEO (za leto 2021). Obstaja močan dvom, ali bo s trenutno stopnjo rasti mogoče doseči končne zahteve. Cilji predelave so v primerjavi s staro uredbo za večino OEEO povišani za 5%.
- Distributer mora v prodajalni, v kateri je najmanj 400 m² prodajne površine namenjene prodaji EEO, ali v njeni neposredni bližini, zagotoviti brezplačno prevzemanje zelo majhne OEEO iz gospodinjstev, brez obveznosti nakupa EEO. Tudi distributerje z manjšimi prodajalnami bi bilo smiselno spodbujati k brezplačnemu prevzemanju, seveda ob sočasnem varovanju zdravja delavcev in okolja.
- Določitev deležev prevzemanja OEEO s sklepom Vlade RS je dobrodošla novost, vendar bi bilo primerneje, da bi se izvedla z aktom, zoper katerega bo mogoče vložiti pritožbo, ki pa ne bo zadržala izvršitve.
- Za boljše ozaveščanje javnosti bi bilo smiselno uvesti obvezen skupni portal s podatki o ravnanju z OEEO v Sloveniji, ki bi ga vodili nosilci skupnih načrtov.
- Koristna bi bila združitev evidenc, ki se trenutno vodijo na FURS in ARSO, saj sedanja neusklajenost in pomanjkanje nadzora omogočata izigravanje pravil.
- Vprašljivo je znižanje najvišjih zagroženih glob, ob tem pa se pojavlja potreba po strožjem nadzoru s pogostejšim izrekanjem glob.

PONOVNA UPORABA

8. Uredba o OEEO določa obveznosti proizvajalcev, ki omogočajo ponovno uporabo ter razstavljanje in predelavo OEEO, njenih sestavnih delov in materialov, vendar pa v praksi ostaja odprtih več vprašanj. Nejasno je, kdo odgovarja za EEO v različnih fazah, otežena je sledljivost EEO, dane v ponovno uporabo, primanjkujejo pa tudi specifične določbe postopka priprave za ponovno uporabo. Odgovore na ta vprašanja

sicer v veliki meri ponuja španska ureditev, ki je to področje podrobno uredila pri implementaciji Direktive 2012/19/EU.

NADZOR

9. Kot učinkovit način izboljševanja pravilnega odlaganja OEEO se kaže sistem glob, kombiniran z nagrajevanjem uporabnika v obliki nižjega stroška na položnici, če sam pripelje in ustrezno odloži OEEO, ki ga uporabljajo nekatera občinska komunalna podjetja. Primer dobre prakse je javno podjetje Komunalno podjetje Vrhnika, d.o.o.
10. Za učinkovitejše preprečevanje nezakonitega izvoza OEEO je treba izboljšati nadzor nad količinami OEEO v vseh fazah ravnanja. Pošiljke odpadkov je treba preverjati z ustreznim znanjem v pristaniščih in avtocestnih postajališčih, kot se ponekod v Sloveniji občasno že izvaja.
11. Kljub prepovedi izvoza OEEO iz EU, se količina nezakonito izvožene OEEO hitro povečuje. Za učinkovit boj proti nezakonitemu ravnanju z OEEO je potrebno tesno sodelovanje med policijo, inšpekcijskimi službami in okoljevarstvenimi organizacijami.
12. Zaradi številnih problemov, s katerimi se sooča ION, bi bilo smiselno uvesti interdisciplinarno izobraževanje inšpektorjev. S tem bi povečali učinkovitost inšpekcijskega nadzora z izvedbo dodatnih izobraževanj o problematiki ravnanja z OEEO. Smotrna bi bila specializacija vsaj enega inšpektorja na OE za ravnanje z OEEO oz. alternativno specializacija štirih inšpektorjev, ki bi izvajali naloge s tega področja na celotnem ozemlju države. K učinkovitejšemu nadzoru bi pripomogla tudi uvedba okoljevarstvenih nadzornikov, s katerimi bi se izboljšal inšpekcijski nadzor na terenu.
13. Kadar inšpektor pri opravljanju svojega dela krši pravila in načela ZIN-B, je odgovorna za njegovo protipravno ravnanje RS. Gre za pravni mehanizem, s katerim lahko preko sodnega nadzora sankcioniramo kršitve inšpektorjev in z dosledno uporabo katerega bi pripomogli h korenitejšim spremembam, nujno potrebnim za izboljšanje izvajanja nadzora na tem področju.
14. Prijavitelj, ki v inšpekcijskem postopku nima položaja stranke, mora biti na svojo zahtevo obveščen o teku in rezultatu postopka, s čimer posameznikom omogočamo

nadzor nad delom inšpekcije. Lahko pa prijavitelj pridobi položaj stranskega udeleženca v inšpekcijskem postopku, če je s kršitvijo zavezanca ali z ukrepom inšpektorja prizadet njegov pravni interes.

KONKURENCA

15. Izkrivljanje konkurence vpliva na stroške ravnanja z OEEO in dviguje ceno

EEO, zato je nujen inšpekcijski nadzor nad izvrševanjem obveznosti, ki izhajajo iz predpisov. V nekaterih DČ EU obstajajo uspešni sistemi ravnanja z OEEO, ki ne poznajo konkurence, temveč naloge opravlja le en nosilec skupnega načrta. V Sloveniji bi bilo koristno opraviti študijo, v kateri bi preko projekcije rezultatov zbiranja OEEO preko samo enega skupnega nosilca za posamezno vrsto odpadka ugotavljali ekonomsko učinkovitost takšnega načina zbiranja OEEO.

OKOLJSKI ZNAKI IN CERTIFIKATI

16. Pridobitev okoljskega znaka za proizvajalca pomeni dodatno konkurenčno prednost, hkrati pa se spodbuja proizvodnje izdelkov na okolju prijazen način, saj je potrebno za pridobitev omenjenega znaka izpolnjevati visoke okoljske standarde. Tudi pridobitev certifikata za okolju prijazno obdelavo odpadkov za obdelovalca pomeni konkurenčno prednost, saj povečuje njihovo razpoznavnost na trgu.

PRAVNA UREDITEV V IZBRANIH DRŽAVAH

17. Švica in Švedska, kot vodilni državi v Evropi na področju ravnanja z OEEO, kažeta na učinkovitost sistema, v katerem so sheme organizirane neprofitno. Vsaka shema je zadolžena za ravnanje s posamezno kategorijo OEEO, kar onemogoča konkurenco med posameznimi shemami. Poglavitne lastnosti, o katerih bi morali razmisliti tudi v Sloveniji, so: centralno vodenje registra o količinah EEO dane na trg in deležih zbrane OEEO, številne zbiralne točke OEEO (do 6000 v Švici), boljše ozaveščanje splošne javnosti o ravnanju z OEEO, kakovostna logistika in s tem večja stroškovna učinkovitost.

18. Velika Britanija ima v zadnjih letih izrazito pozitiven trend na področju zbrane OEEO, ki je nedvomno posledica aktivnega vključevanja in ozaveščanja države na področju zbiranja tovrstnih odpadkov. Vključevanje države se vidi predvsem preko izdaje vladnih smernic, ki so namenjene obrazložitvi zakonskih sprememb, ki jih na področju

ravnanja z OEEO prinašajo direktive. Poleg vladnih smernic k visoki stopnji ozavešanja prispevajo tudi različni portali (npr. www.recycle-more.co.uk), ki končnemu uporabniku zagotavljajo informacije o najbližjih zbiralnih točkah za OEEO.

19. Na ozemlju Velike Britanije je vzpostavljenih več kot 3000 zbiralnih točk, ki omogočajo končnim uporabnikom, da odvržejo OEEO. Večje zbiralne točke, ki so organizirane znotraj posameznih lokalnih skupnosti, so financirane s strani nosilca skupnega načrta distributerjev (Distributor Takeback Scheme), v katerega se lahko distributerji po svoji želji včlanijo.
20. Na podlagi podatkov iz leta 2012 Nemčija sodi v zgornjo polovico DČ EU glede količine zbrane OEEO na prebivalca. Direktivo 2012/19/EU naj bi v skladu z dogovorom z EK v nacionalni pravni red prenesla do konca leta 2015. Vzpostavljen je klirinški sistem, v katerega se morajo vključiti vsi proizvajalci, ki želijo svoje proizvode dati na nemški trg.
21. V Nemčiji je konec leta 2014 začela delovati tudi brezplačna mobilna aplikacija »eSchrott«. Namen aplikacije je, da uporabnikom mobilnih telefonov in tabličnih računalnikov omogoča dostop do informacij o najbližjih nahajališčih zbiralnih točk za OEEO, s čimer se v praksi še poveča zbrana količina teh odpadkov.
22. Malta je primer slabe prakse, saj še vedno ni implementirala Direktive 2012/19/EU in tako krši svoje obveznosti po PDEU.

MEDNARODNOPRAVNI OKVIR

23. Na mednarodni ravni je glede odpadkov primarni vir Baselska konvencija o nadzoru prehoda nevarnih odpadkov in njihovega odstranjevanja, ki ima kar 174 držav pogodbenic, zelo pomembna pa je tudi Bamako konvencija o prepovedi uvoza v Afriko in nadzoru čezmejnega gibanja in ravnanja z nevarnimi odpadki v Afriki, ki prepoveduje vse uvoze nevarnih odpadkov v Afriko iz držav, ki niso članice Afriške Unije.

ZAPOSLOVANJE

24. Zaposlovanje težje zaposljivih skupin ljudi je na področju ravnanja z OEEO oteženo zaradi naprav, ki uporabljajo električni tok in zaradi fizično zahtevnih opravil. Zaposlovanje je možno v obliki pridobitve službe v socialnih podjetjih, ki se ukvarjajo

s pripravo za ponovno uporabo. Tovrstna podjetja so pionirji zelenega in socialnega gospodarstva, ki uresničujejo idejo EU o krožnem gospodarstvu in izkoriščanju sekundarnih surovin. Na ravni EU se socialna podjetja na področju ponovne uporabe združujejo v organizacijo RREUSE, ki sledi omenjenim evropskim ciljem. Tovrstna podjetja pomembno pripomorejo k reševanju socialnih stisk težje zaposljivih skupin ljudi.

VPLIVI NA OKOLJE

25. Celovita presoja vplivov na okolje ali strateška presoja je mehanizem za vključevanje okoljevarstvenih zahtev v razvojno načrtovanje, presoja vplivov na okolje pa se vključuje v postopek dovoljevanja izvedbe nameravanega posega v okolje.
26. Presoja vplivov na okolje je na ravni EU urejena v več uredbah in Direktivi 2011/82/EU, na svetovni ravni pa v Deklaraciji o okolju in razvoju iz Ria de Janeira ter v Espoo konvenciji.
27. Načelo trajnostnega razvoja priznava pravico izkoriščati okolje zaradi ekonomskega razvoja, hkrati pa opozarja na dolžnost okolje varovati. Kompromis med interesoma je koncept, ki je danes nepogrešljiv del mednarodnega okoljevarstvenega prava in je urejen v večih deklaracijah ter konvencijah.

OZAVEŠČANJE JAVNOSTI

28. Rezultati ankete, s katero se je preverjalo stopnjo ozaveščenosti javnosti glede ravnanja z OEEO v Sloveniji, kažejo pogosto neustrezno ravnanje z OEEO, ki je posledica izjemno slabega zavedanja o tem, kaj vse sodi v to kategorijo odpadkov in kako je treba z njo ravnati. Anketa je jasno pokazala potrebo po večjem ozaveščanju javnosti o ustreznem ravnanju z OEEO.
29. Z ozaveščanjem ljudi glede pravilnega ravnanja z OEEO je treba pričeti zgodaj. V ta namen bi lahko bolje izkoristili že obstoječe programe vzgoje in izobraževanja, namenjene varovanju okolja. Osnovne šole bi po vzoru zbiralnih akcij papirja lahko organizirale zbiranje manjše nenevarne OEEO in na ta način pripomogli tudi k ozaveščanju starejših.

15 Viri in literatura

15.1 Monografije

Androjna, Vilko; Kerševan, Erik: UPRAVNO PROCESNO PRAVO, GV Založba, Ljubljana 2006.

Beyerlin, Ulrich; Marauhn, Thilo: INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW, Hart Publishing Ltd, Oxford 2011.

Bradač, Alenka: EKONOMIJA, Zavod IRC, Ljubljana 2010.

Bugarič, Bojan; Jerovšek, Tone; Kerševan, Erik; Kladošek, Roman; Korade Prug, Štefka; Kovač, Polona; Pirnat, Rajko; Pličanič, Senko; Sajevec Plavčak, Natalija; Trpin, Gorazd; Virant, Gregor: KOMENTAR ZAKONOV S PODROČJA UPRAVE: ZAKON O JAVNIH USLUŽBENCIH, ZAKON O DRŽAVNI UPRAVI, ZAKON O SISTEMU PLAČ V JAVNEM SEKTORJU, ZAKON O JAVNIH AGENCIJAH, ZAKON O INŠPEKCIJSKEM NADZORU, Inštitut za javno upravo, Ljubljana 2004.

Cigoj, Stojan: TEORIJA OBLIGACIJ: SPLOŠNI DEL OBLIGACIJSKEGA PRAVA, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2003.

Epiney, Astrid; Scheyli, Martin: STRUKTURPRINZIPIEN DES UMWELTVÖLKERRECHTS, Nomos Verlag, Baden-Baden 1998.

Fratnik, Denis: RAZVOJ SODNE PRAKSE SODIŠČA EU NA PODROČJU NEPOSREDNEGA UČINKA DIREKTIV, diplomska naloga, Pravna fakulteta, Ljubljana 2013.

Gnamuš, Aleš: ŽIVO SREBRO V KOPENSKI PREHRANJEVALNI VERIGI - INDIKATORSKI ORGANIZMI, PRIVZEM IN KOPIČENJE (1. izdaja), Institut Jožef Štefan, Ljubljana 2002.

Grilc, Peter; Ilešič, Tomaž; Knez, Rajko: PRAVO EU, Cankarjeva založba, Ljubljana 2001.

Grlj, Saša: DENARNO KAZNOVANJE DRŽAV ČLANIC EU PO LIZBONSKI POGODBI, diplomska naloga, Pravna fakulteta, Maribor 2014.

Jerovšek, Tone; Kovač, Polonca: POSEBNI UPRAVNI POSTOPKI (1. izdaja), Fakulteta za upravo, Ljubljana 2008.

Kaučič, Igor; Grad, Franc: USTAVNA UREDITEV SLOVENIJE (5. izdaja), GV Založba, Ljubljana 2008.

Kovač, Polonca; Remic, Matjaž; Sever, Tina: UPRAVNO PROCESNE DILEME 3 V POSEBNIH POSTOPKIH, Uradni list, Ljubljana 2015.

Kunz, Nathan; Atasu, Atalay; Mayers, Kieren; Van Wassenhove, Luk: EXTENDED PRODUCER RESPONSIBILITY: STAKEHOLDER CONCERNS AND FUTURE DEVELOPMENTS, INSEAD Social Innovation centre, Fontainebleau 2014.

Lampe, Rok: PRAVO ČLOVEKOVIH PRAVIC: SISTEM ČLOVEKOVIH PRAVIC V MEDNARODNEM, EVROPSKEM IN USTAVNEM PRAVU, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 2010.

Lenaerts, Koen; Van Piet, Nuffel; Bray, Robert; Cambien, Nathan: EUROPEAN UNION LAW (3. izdaja), Sweet & Maxwell: Thomas Reuters, London 2011.

Likar, Miha: VODNIK PO ONESNAŽEVALCIH OKOLJA (1. izdaja), Založba sanitarnih tehnikov in inženirjev Slovenije, Ljubljana 1998.

Lipej, Miha: KAZNIVA DEJANJA ZOPER OKOLJE, PROSTOR IN NARAVNE DOBRINE, diplomska naloga, Pravna fakulteta, Ljubljana 2014.

Marušič, Ivan; Kontić, Branko: PRELIMINARNA OCENA EKOLOŠKE OBREMENITVE OKOLJA ZARADI UREDITVE ODLAGALIŠČA KOMUNALNIH ODPADKOV NA OBMOČJU SEVNICE, študija, Sevnica 1983.

Pavčnik, Marijan: TEORIJA PRAVA (3. izdaja), GV Založba, Ljubljana 2007.

Pavčnik, Marijan; Cerar, Miro; Novak, Aleš: UVOD V PRAVOZNANSTVO (1. izdaja), Uradni List Republike Slovenije, Ljubljana 2006.

Pivk, Andreja: DIREKTIVE EVROPSKE UNIJE, diplomska naloga, Fakulteta za upravo, Ljubljana 2009.

Rejc, Melita: OKOLJSKOPRAVNI VIDIKI GRADNJE MHE, diplomska naloga, Pravna fakulteta, Ljubljana 2009.

Sands, Philippe; Peel, Jacqueline; Fabra, Adriana; Mackenzie, Ruth: PRINCIPLES OF INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW (3. izdaja), Cambridge University Press, New York 2013.

Strojin, Tone: INŠPEKCIJSKO NADZORSTVO (1. Izdaja), Visoka šola za zdravstvo, Ljubljana 1996.

Šinkovec, Janez: ODGOVORNOST DRŽAVE ZA ŠKODO (1. izdaja), Gospodarski vestnik, Ljubljana 1998.

Šorgo, Andrej; Marentič Požarnik, Barica: OKOLJSKA VZGOJA. UČBENIK ZA IZBIRNI PREDMET V 7., 8. IN 9. RAZREDU DEVETLETNE OSNOVNE ŠOLE (2002), Založba Obzorja, Maribor 2002.

Tratnik, Matjaž; Ferčič, Aleš; Ferlinc, Maja: Osnove prava Evropske Unije, Obzorja, Maribor 2004.

Trstenjak, Verica; Brkan, Maja: PRAVO EU: USTAVNO, PROCESNO IN GOSPODARSKO PRAVO EU (1. natis), GV založba, Ljubljana 2012.

Vadnov, Katja: VPLIV OKOLJSKIH STANDARDOV NA PROST PRETOK BLAGA TER IMPLEMENTACIJA NOVE OKOLJSKE ZAKONODAJE, magistrska naloga, Pravna fakulteta, Ljubljana 2007.

Van Loon, Gary W.; Duffy, Stephen J.: ENVIRONMENTAL CHEMISTRY - A GLOBAL PERSPECTIVE (3. izdaja), Oxford University Press, New York 2011.

Vrbica, Senka; Videtič, Nuša: PRAVNA SREDSTVA NA PODROČJU VARSTVA OKOLJA, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, Ljubljana 2010.

15.2 Članki

Barrios, Peter: The Rotterdam convention on hazardous chemicals: A meaningful step toward environmental protection?, v: Georgetown international environmental law review, Washington 2004, št. 16, str. 679-762.

Bennett, Colin J.: How states utilize foreign evidence, v: Journal of Public Policy, Cambridge 1991, let. 11, št. 1, str. 31-54.

Bisschop, Lieselot: Is it all going to waste? Illegal transports of e-waste in a European trade hub, v: Crime Law Soc Change, Dordrecht 2012, št. 58, str. 221-249.

Bizjak, Domen: Organiziranost državnih inšpekcijskih služb, v: Pravna praksa, Ljubljana 2008, št. 23, str. 13-15.

Bizjak, Domen: Odškodninska odgovornost države za škodo, ki izvira iz protipravnega delovanja inšpektorjev, v: Uprava, Ljubljana 2009, št. 1, str. 63-84.

Brian, Jack: Article 260(2) TFEU: An Effective Judicial Procedure for the Enforcements of Judgements, European Law Journal, Belfast 2013, let. 19, št. 3, str. 404-421.

Bukovec, Martina: Pravica do povračila škode po 26. členu Ustave v praksi sodišč, v: Pravna praksa, Ljubljana 2008, št. 34, str. 4-7.

Bukovec, Martina: Odškodninska odgovornost države za svoje uslužbence, v: ZBORNIK INŠTITUTA ZA PRIMERJALNO PRAVO PRI PRAVNI FAKULTETI: ODGOVORNOST DRŽAVE, LOKALNIH SKUPNOSTI IN DRUGIH NOSILCEV JAVNIH POOBLASTIL ZA RAVNANJE SVOJIH ORGANOV IN USLUŽBENCEV (ur. Mojca Seliškar Toš), Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 2005, str. 41-50.

Bukovec, Martina: Odškodninska odgovornost države, v: Podjetje in delo, Ljubljana 2004, št. 6-7, str. 1182-1197.

Cucchiella, Federica; D' damo, Idiano; Rosa, Paolo: Recycling of WEEEs: An economic assessment of present and future e-waste streams, v: Renewable and Sustainable Energy Reviews, L'aquila 2015, št. 51, str. 263-272.

Česnik, Meta: Prenos direktiv v nacionalne pravne rede držav članic, v: Evropska pravna praksa, Ljubljana 2004, št. 6, str. 18-22.

Daniel, Arnold: Transboundary movements of hazardous waste, v: Yearbook of international environmental law, Oxford 2007, št. 18, str. 258-266.

Eze, Chukwuka: The Bamako convention on the ban on the import into Africa and the control of the transboundary movement and management of hazardous wastes within Africa: A milestone in environmental protection?, v: African journal of international and comparative law, Edinburg 2007, let. 15, št. 2, str. 208-229.

Florjančič, Damijan: Kazniva dejanja zoper okolje, prostor in naravne dobrine v KZ-1 (po noveli KZ-1B), v: Pravna praksa, Ljubljana 2012, št. 37, str. 17-19.

Interpol, Electronic waste and organised crime-assessing the links, v: Trends in organized crime, Norwell 2009, let. 12, št. 3-4, str. 352-378.

Jadek Pensa, Dunja: Pravica do povračila škode po 26. členu Ustave, v: Podjetje in delo, Ljubljana 1999, št. 6-7, str. 1290-1297.

Jerovšek, Tone: Vstop stranskega udeleženca v upravni postopek z vidika pravnega interesa in zastopanje javnega interesa preko državnega pravobranilstva v upravnem sporu, v: Javna uprava, Ljubljana 2009, št. 1-2, str. 173-184.

Juhart, Miha: Odgovornost države za nepravilno (protipravno) odločbo, v: ZBORNIK INŠTITUTA ZA PRIMERJALNO PRAVO PRI PRAVNI FAKULTETI: ODGOVORNOST DRŽAVE, LOKALNIH SKUPNOSTI IN DRUGIH NOSILCEV JAVNIH POOBLASTIL ZA RAVNANJE SVOJIH ORGANOV IN USLUŽBENCEV (ur. Mojca Seliškar Toš), Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 2005, str. 21-27.

Kovač, Polonca; Bizjak, Domen; Korage Purg, Štefka, Delovanje inšpekcij v Sloveniji – od zakonitosti k učinkovitosti, v: Podjetje in delo, Ljubljana 2009, št. 2, str. 394-414.

Lallas, P.L.: The Stockholm convention on persistent pollutants, v: The American journal of international law, Washington 2001, št. 95, str. 692-708.

Onida, Marco: Europe and the Environment (Legal Essays in honour of Ludwig Kramer), Europa Law Publishing, Groningen 2004, str. 4-36.

Mayeda, Graham: Where should Johannesburg take us? Ethical and legal approaches to sustainable development in the context of international environmental law, v: Colorado Journal of International Environmental law and policy, Colorado 2004, let. 15, št.1, str. 29-69.

McMillan, Karen: Strengthening the international legal framework for nuclear energy, v: Georgetown international environmental law review, Washington 2001, let. 13, str. 983-1012.

Mensah, Thomas: Soft law: a fresh look at an old mechanism, v: Environmental law and policy, Groningen 2008, let. 38, št. 1-2, str. 50-57.

Ongondo, Francis Otieno; Williams, Ian; Cherrett, Tom: How are weee doing? A global review of the management of electrical and electronic waste, v: Waste management, New York 2011, let. 31, št. 4, str. 714-730.

Pirnat, Rajko: Protipravnost ravnanja javnih oblasti kot element odškodninske odgovornosti javnih oblasti, v: ZBORNIK INŠTITUTA ZA PRIMERJALNO PRAVO PRI PRAVNI FAKULTETI: ODGOVORNOST DRŽAVE, LOKALNIH SKUPNOSTI IN DRUGIH NOSILCEV JAVNIH POOBLASTIL ZA RAVNANJE SVOJIH ORGANOV IN USLUŽBENCEV (ur. Mojca Seliškar Toš), Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 2005, str. 21-27.

Repas, Martina; Knez, Rajko; Hojnik, Janja: Skupna politika kazenskih pregonov EU-pilotski primeri varstva okolja, intelektualne lastnine in iger na srečo, v: Pravniki, Ljubljana 2013, let. 68, št. I/II, str. 67-93.

Šturm, Lovro: Izhodišča za pravno varstvo okolja, v: UPRAVNI ZBORNIK (ur. Lovro Šturm), Inštitut za javno upravo, Ljubljana 1996, str. 173-190.

Van Hoogstraten, David; Lawrence, Peter: Protecting the South Pacific from hazardous and nuclear waste dumping: the Waigani convention, v: Review of european, comparative & international environmental law, Sussex 1998, let. 7, št.3, str. 268-273.

Ylä-Mella, Jenni; Poikela, Kari; Lehtinen, Ulla; Tanskanen, Pia; Román, Elisabeth; Keiski, Riitta L.; Pongrácz, Eva: Overview of the weee directive and its implementation in the Nordic countries: national realisations and best practices, v: Journal of Waste Management, New York 2014, let. 2014, str. 1-18.

Wenneras Pal, Sanctions against Member States under Article 260 TFEU: Alive, but not Kicking?, Common Market Law Review, Leiden 2012, let. 49, št. 1, str. 145-175.

(avtor ni naveden), Zakupnik odgovarja za odpadke na zakupljenem zemljišču, v: Pravna praksa, Ljubljana 2014, št. 9, str. 22.

15.3 Predpisi

Direktiva 2012/19/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. julija 2012 o odpadni električni in elektronski opremi (Direktiva OEEU), Ur.l. EU, L 197/38.

Kazenski zakonik (KZ-1), Ur. l. RS, št. 55/2008, 66/2008 Odl. US: 91/2011 (39/2009, 55/2009 popr.).

Obligacijski zakonik (OZ-1), Ur.l. RS, št. 83/2001, 32/2004, 28/2006, Odl.US: 40/2007. Odločba Sveta, UL L, št. 100 z dne 6. 4. 2004.

Odločba EK, UL L, št. 119 z dne 11. 5. 2005.

Pravilnik o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo, Ur.l. RS, št. 118/04, 56/05 in 107/06.

Pravilnik o ravnanju z odpadki, Ur.l. RS, št. 84/98, 45/00, 20/01, 13/03, 41/04–ZVO-1 in 34/08.

Pravilnik o ravnanju z odpadnimi ozonu škodljivimi snovmi, Ur.l. RS, št. 42/03, 41/04–ZVO-1 in 78/08.

Pravilnik o posebnem delu izpita za inšpektorja za okolje in naravo, gradbenega inšpektorja, rudarskega inšpektorja, energetskega inšpektorja, geodetskega inšpektorja in stanovanjskega inšpektorja in priloga, Ur.l. RS, št. 125/04 in 62/06.

Pravilnik o strokovnem izpitu za inšpektorja, Ur.l. RS, št. 111/2007.

Resolucija o Nacionalnem programu varstva okolja 2005-2012, Ur.l. RS, št. 2/06.

Uredba Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. Novembra 2009 o prostovoljnem sodelovanju organizacij v Sistemu skupnosti za okoljsko ravnanje in presojo, Ur.l. EU, L 342/1.

Uredba o načinu, predmetu in pogojih izvajanja gospodarske javne službe ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo, Ur.l. RS, št. 118/04.

Uredba o odpadkih, Ur. l. RS, št. 103/2011, 37/2015.

Uredba o ravnanju z odpadno električno in elektronsko opremo, Ur. l. RS, št. 107/06 in 100/10.

Uredba o ravnanju z odpadki, Ur.l. RS, št. 34/08 in 103/11.

Uredba o uporabi ozonu škodljivih snovi in fluoriranih toplogrednih plinov, Ur.l. RS, št. 78/08 in 41/10.

Uredba o tehničnih zahtevah za okoljsko primerno zasnovo proizvodov, povezanih z energijo, Ur.l. RS, št. 76/14.

Ustava Republike Slovenije (URS), Ur.l. RS, št. 33/91-I, 42/97–UZS68, 66/00–UZ80, 24/03–UZ3a, 47, 68, 69/04–UZ14, 69/04–UZ43, 69/04–UZ50, 68/06–UZ121,140,143, 47/13–UZ148, 47/13–UZ90,97,99.

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1), Ur.l. RS, št. 42/2002, 79/2006–ZZZPB-F, Odl.US: 46/2007, 103/2007, 45/2008–ZArbit, Odl.US: 83/2009, 40/2012–ZUJF, 21/2013–ZDR-1.

Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ), Ur.l. RS, št. 24/2003, 61/2005, 113/2005–ZInfP, 109/2005–ZDavP-1B, 28/2006, 117/2006–ZDavP-2, Skl.US: 23/2014, 50/2014, 72/2014, Odl. US: 19/2015.

Zakon o državni upravi (ZDU-1), Ur.l. RS, št. 52/2002, 110/2002, 56/2003, 61/2004, 123/2004, 93/2005, 89/2007–ZDT-B, 48/2009, 8/2010 –ZUP-E, 8/2012–ZUP-G, 21/2012, 47/2013, 12/2014, 65/2014–ZVRS-F, 90/2014–ZVRS-H.

Zakon o inšpekcijskem nadzoru (ZIN-B), Ur.l. RS, št. 56/2002, 26/2007, 40/2014.

Zakon o javnih uslužbenih (ZJU-C), Ur.l. RS, št. 56/2002, 110/2002–ZDT-B, 2/2004–ZDSS-1, Odl.US: 23/2005, 62/2005, 75/2005, 113/2005, 21/2006, Skl.US:

23/2006, 62/2006, 68/2006-ZSPJS-F, Odl.US: 131/2006, Skl.US: 11/2007, 33/2007, 69/2008-ZTFI-A, 69/2008-ZZavar-E, 65/2008, 40/2012-ZUJF.

Zakon o prekrških (ZP-1), Ur.l. RS, št. 7/2003, 86/2004, 7/2005 Odl.US: 34/2005 (44/2005, 40/2006, 51/2006 popr.), Odl.US: 115/2006, 139/2006 (17/2008, 21/2008 popr.), 76/2008-ZIKS-1C, Odl.US: 109/2009, 108/2009, 45/2010-ZIntPK, Odl.US: 9/2011, 21/2013, 111/2013, 74/2014, 92/2014.

Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP-H), Ur.l. RS, št. 80/1999, 70/2000, 52/2002, 73/2004, 119/2005, 105/2006, 126/2007, 65/2008, 8/2010, 82/2013-ZUS-1.

Zakon o varstvu okolja (ZVO-1), št. 41/2004, 17/2006-ORZVO187, Skl.US: 20/2006, 28/2006, 49/2006-ZMetD, Odl.US: 66/2006, 33/2007-ZPNačrt, 57/2008, 70/2008, 108/2009, 48/2012, 57/2012, 92/2013, 38/2014, 37/2015-ZFO-1A.

15.4 Sodna praksa

II Ips 350/92, 11. november 1992.

Meddržavno sodišče, Madžarska proti Slovaški, Ločeno mnenje sodnika Weeramantry 25. september 1997.

Evropsko sodišče za človekove pravice, Guerra in ostali proti Italiji, 19. februar 1998.

Stalno arbitražno sodišče, Nizozemska in Belgija, 24. maj 2005.

Meddržavno sodišče, Argentina proti Urugvaju, 13. julij 2006.

Sodišče prve stopnje Evropske skupnosti, T-289/01, 24. maj 2007.

C-221/06, Mnenje generalne pravobranilke Sharpston, 21. junij 2007.

15.5 Spletni viri

<http://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/presoja%20vplivov%20na%20okolje/> (7. 4. 2015).

<http://www.lutra.si/sl/okolje> (7. 4. 2015).

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/presoje_vplivov_na_okolje/presoja_vplivov_na_okolje/ (7. 4. 2015).

http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/infringements-proceedings/index_sl.htm (2. 4. 2015).

<http://ec.europa.eu/environment/legal/law/complaints.htm> (30. 4. 2015).

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4875_sl.htm (29. 4. 2015).

<http://ec.europa.eu/environment> (30. 4. 2015).

<http://ec.europa.eu/environment/legal/law/compliance.htm> (30. 4. 2015).

Http://www.iko.gov.si/fileadmin/iko.gov.si/pageuploads/SSPZ/Kontakti/Microsoft_Word_-_splet_organigram_OE_10092014.pdf (10. 4. 2015).

Http://www.iko.gov.si/si/o_inspektoratu/organiziranost_inspektorata/inspekcija_za_okolje_in_naravo/ (10. 4. 2015).

Http://www.mju.gov.si/si/o_ministrstvu/inspekcijski_svet/odbori_inspekcijskega_sveta/ (30. 4. 2015).

Http://www.mju.gov.si/si/upravna_akademija/strokovni_izpiti_in_priprave_nanje/#c18468 (16. 4. 2015).

Http://www.iko.gov.si/si/o_inspektoratu/organiziranost_inspektorata/inspekcija_za_okolje_in_naravo/ (11. 4. 2015).

Http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcijski_svet/Letno_porocilo_IS_2013.pdf (15. 4. 2015).

Http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/SOJ/2015/Strateske_usmeritve_in_prioritete_inspektoratov_oz_inspekcij_za_leto_2015_21042015.doc (17. 4. 2015).

Http://www.iop.gov.si/fileadmin/iop.gov.si/pageuploads/5_O_INSPEKTORATU/Porocila_in_nacrti_dela/LETNI_NACRT_DELA_2015.pdf (17. 4. 2015).

Http://www.magrama.gob.es/es/prensa/15.02.20%20CM%20Real%20Decreto%20RAEE_tc_m7-363035_noticia.pdf (21. 6. 2015).

Http://www.siq.si/izobrazevanje/index.html?no_cache=1 (24. 6. 2015).

Http://www.siq.si/izobrazevanje/koledar_izobrazevanj/okolje/index.html (24. 6. 2015).

<Http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/okoljski%20znaki/ECO%20Label/ecolabel.html> (20. 6. 2015).

<http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html> (20. 6. 2015).

<Http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:027:0001:0019:SL:PDF> (20. 6. 2015).

<Http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/okoljski%20znaki/EMAS/EMAS.html> (20. 6. 2015).

[Http://e-stewards.org/e-stewards-marketplace/](http://e-stewards.org/e-stewards-marketplace/) (20. 6. 2015).

[Http://e-stewards.org/learn-more/for-recyclers/becoming-certified/ten-steps-to-certification/](http://e-stewards.org/learn-more/for-recyclers/becoming-certified/ten-steps-to-certification/) (20. 6. 2015).

[Http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcija_ki_svet/131128_Poslovník_IS.pdf](http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/JAVNA_UPRAVA/IJU/Inspekcija_ki_svet/131128_Poslovník_IS.pdf) (21. 6. 2015).

[Http://www.sustainableelectronics.org/certification-process/](http://www.sustainableelectronics.org/certification-process/) (20. 6. 2015).

<http://www.independent.com.mt/articles/2015-04-29/local-news/European-Commission-closes-nine-ingrignement-procedures-against-Malta-6736134678> (1. 5. 2015).

http://ec.europa.eu/internal_market/scoreboard/performance_by_governance_tool/eu_pilot/index_en.htm#maincontentSec1 (20. 4. 2015).

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1072_sl.htm (20. 4. 2015).

http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/index_en.htm (20. 4. 2015).

<http://www.wrap.org.uk/node/12925> (20. 4. 2015).

<http://www.metalandwaste.com/Services/what-is-an-aatf.html> (20. 4. 2015).

http://www.360environmental.co.uk/legislation/producer_responsibility/weee_regulations/#Affected (25. 4. 2015).

<http://dts.valpak.co.uk/DTS/WhatIsTheDts> (15. 4. 2015).

<http://dts.valpak.co.uk/DTS/FAQs> (15. 4. 2015).

<http://www.recyclinglives.com/2012/07/recycling-lives-centre-becomes-designated-collection-facility-2/> (20. 4. 2015).

<http://dcflist.valpak.co.uk/WEEE/WEEELAReport.aspx> (20. 4. 2015).

<http://www.letsrecycle.com/news/latest-news/revised-agency-data-indicates-weee-target-met/> (20. 4. 2015).

<http://www.360environmental.co.uk/news/744/> (25. 4. 2015).

<http://www.advantagewastebrokers.co.uk/faqs> (17. 4. 2015).

<http://ec.europa.eu/eurostat/web/waste/key-waste-streams/weee> (15. 6. 2015).

<https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2015/04/legal-regime-for-electronic-products-in-germany/> (16. 6. 2015).

<http://www.hws-halle.de/HWS/Privatkunden/> (16. 6. 2015).

<https://www.dlapiper.com/en/us/insights/publications/2015/04/legal-regime-for-electronic-products-in-germany/> (16. 6. 2015).

<http://www.mojiodpadki.si/urniki/nevarni-odpadki> (16. 6. 2015).

<http://hallespektrum.de/nachrichten/vermishtes/sammel-container-in-hallekommen-an-mehr-als-7-600-elektro-geraete-abgegeben/92937/> (16. 6. 2015).

<http://www.umweltmanager.net/recyclingsuche-app/> (16. 6. 2015).

http://www.snaga.si/sites/default/files/snaga_si/stran/datoteke/snagina_mobilna_aplikacija_po_dzemnice.pdf (15. 6. 2015).

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.snaga.mojiodpadki&hl=sl> (15. 6. 2015).

<http://www.sfenvironment.org/zero-waste> (30. 4. 2015).

<http://www.weee-forum.org/what-is-the-weee-forum> (30. 4. 2015).

<http://www.weelabex.org/> (30. 4. 2015).

http://www.sist.si/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=167&lang=sl (30. 4. 2015).

<http://www.swicorecycling.ch/en/disposal/faq> (1. 5. 2015).

<http://www.el-kretsen.se/> (25. 6. 2015).

<http://elektronikatervinning.com/> (25. 6. 2015).

<http://www.peoplepeople.se/envelope-phone/> (25. 6. 2015).

<http://www.swedishepa.se/> (25. 6. 2015).

<http://www.cpu-reuse.com/socialno-podjetnistvo> (25. 6. 2015).

<http://www.rreuse.org/> (25. 6. 2015).

<http://www.zeos.si/sl/oeeo/kako-do-narta.html> (12. 4. 2015).

<http://ec.europa.eu/environment/archives/wasteinc/strategy/13.%20%20Lars%20Eklund%20WEEE%20SE%20system.pdf> (7. 4. 2015).

http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/odpadki/pogosta_vprasanja_in_odgovori/ (10. 3. 2015).

<http://www.lep-planet.si/kaj-lahko-recikliramo/elektronika-in-bela-tehnika/televizijski-ekrani-in-monitorji/> (10. 3. 2015).

<http://www.lenntech.com/periodic/elements/ag.htm> (4. 4. 2015).

http://echa.europa.eu/documents/10162/13595/pr_11_26_candidate_list_update_sl.pdf (4. 4. 2015).

<https://answers.yahoo.com/question/index?qid=20081002160819AAd2I0x> (4. 4. 2015).

<http://www.kpv.si/dejavnosti/depo/ozavescanje/predavanja-in-ogledi> (22. 6. 2015).

<https://socal.mss.edus.si/Trubar/Javno/default.aspx> (18. 6. 2015).

<http://www.ekosola.si/predstavitev-ekosole/> (22. 6. 2015).

<http://life.zeos.si/dogodki/e-transformer-na-obisku.html> (22. 6. 2015).

<http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur22231en.pdf> (10. 7. 2015).

<http://www.pic.int/Countries/Statusofratifications/tabid/1072/language/en-US/Default.aspx#a-note-1> (10. 7. 2015).

http://www.gzs.si/skupne_naloge/varstvo_okolja/vsebina/Podnebne-spremembe/Energetska-zasnova-izdelkov-LCA (26. 5. 2015).

<http://www.oecd.org/env/tools-evaluation/extendedproducerresponsibility.htm> (25. 4. 2015).

http://www.gzs.si/skupne_naloge/varstvo_okolja/vsebina/Podnebne-spremembe/Energetska-zasnova-izdelkov-LCA (26. 5. 2015).

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000029881868&dateTexte=&categorieLien=id> (26. 5. 2015).

<http://www.consumerreports.org/cro/magazine/2014/02/repair-or-replace/index.htm> (12.6.2015).

<http://www.independent.co.uk/life-style/gadgets-and-tech/company-breaks-open-apple-watch-to-discover-what-it-says-is-planned-obsolescence-10203822.html> (12. 6. 2015).

<http://www.green-alliance.org.uk/resources/A%20circular%20economy%20for%20smart%20devices.pdf> (12. 6. 2015).

<http://www.cpu-reuse.com/kaj-je-cpu> (12. 6. 2015).

<http://www.wrap.org.uk/content/pas-141-re-use-standard> (12. 6. 2015).

<http://shop.bsigroup.com/en/ProductDetail/?pid=000000000030245346> (12. 6. 2015).

<http://www.stat.si/statweb> (7. 4. 2015).

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Waste_statistics_-_electrical_and_electronic_equipment (5. 5. 2015).

L. Brincat, *Malta's sad WEEE saga: Proof of political impotence*, URL: http://www.maltatoday.com.mt/comment/blogs/46649/maltas_sad_weee_saga_proof_of_political_impotence#.VUH3AijfO71 (1. 5. 2015).

C. Cacopardo, *The politics of e-waste*, URL: <http://www.independent.com.mt/articles/2014-11-23/newspaper-opinions/The-politics-of-e-waste-6736126180> (1. 5. 2015).

C. Ciocoiu, S. E. Colesca, S. Burcea, *An AHP approach to evaluate the implementation of WEEE management systems*, URL: <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2011/lasi/WEPRE/WEPRE-40.pdf> (30. 4. 2015).

O. Deubzer, *E-Waste management in Germany*, URL: <http://isp.unu.edu/publications/scycle/files/ewaste-management-in-germany.pdf> (15. 6. 2015).

Hellmann Process Management GmbH & Co. KG. eSchrott App, URL: <http://www.umweltmanager.net/recyclingsuche-app> (17. 4. 2014).

R. Knez, *Evropsko prekrškovno pravo (s ponazoritvijo na primeru vinjetnega sistema in nelegalno odloženih odpadkov)*, URL: http://www.sodisce.si/znanje/sodna_praksa/search.php?q=%20SZ-1&database%5BSOVS%5D=SOVS&database%5BIESP%5D=IESP&database%5BSOSC%5D=SOSC&database%5BSOPM%5D=SOPM&_submit=i%C5%A1%C4%8Di&order=changeDate&direction=desc&page=0&id=45480 (15. 6. 2015).

Man sentenced for illegal West Africa shipping, URL: <http://www.bracknellnews.co.uk/news/wokingham/articles/2015/03/23/108711-man-sentenced-for-illegal-west-africa-shipping/> (20. 5. 2015).

K. Sander, *The Producer Responsibility Principle of the WEEE Directive*, URL: http://ec.europa.eu/environment/waste/weee/pdf/final_rep_okopol.pdf (20. 6. 2015).

M. Savage, *Implementation of Waste Electric and Electronical Equipment Directive in EU25*, URL: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/eur22231en.pdf> (10. 3. 2015).

P. Tanskanen, *Electronics waste: recycling of mobile phones*, URL: <http://www.intechopen.com/books/post-consumer-waste-recycling-and-optimal-reduction/electronics-waste-recycling-of-mobile-phones> (30.4.2015).

S. Vrbica, N. Videtič, *Pravna sredstva na področju varstva okolja*, URL: http://www.pzs.si/javno/besedila/pravna_sredstva-na_podrocju_okolja-prirocnik-pic.pdf (16. 6. 2015).

L. West, *Why recycle cell phones?*, URL: http://environment.about.com/od/mobilephones/a/why_recycle_cell_phones.htm (30.4.2015).

31st Annual report on monitoring the application of EU law (2013), Brussels, 1.10.2014 COM(2014) 612 final, http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/docs/annual_report_31/com_2014_612_en.pdf (10. 7. 2015).

Aarhuska konvencija o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti v postopku sprejemanja odločitev in dostopnost sodnega varstva v okoljevarstvenih zadevah, <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/EU%20texts/conventioninslovenska.pdf> (10. 7. 2015).

Akt o zaščiti okolja Anglije in Walesa – Environmental protection, England and Wales, http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2005/894/pdfs/ukxi_20050894_en.pdf (15. 4. 2015).

Baselska konvencija o nadzoru uvoza / izvoza nevarnih odpadkov in njihovega odstranjevanja, http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/nevarni_odpadki.pdf (10. 6. 2015).

Bamako konvencija o prepovedi uvoza v Afriko in nadzoru čezmejnega gibanja in ravnanja z nevarnimi odpadki v Afriki, <http://www.unep.org/delc/Portals/119/Bamako%20Convention%20-%20Text%20English.pdf> (10. 6. 2015).

DG Competition paper, Concerning issues of Competition in Waste Management Systems, http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/waste_management.pdf, (9. 3. 2015).

Department for Business, Inovation and Skills, WEEE Regulations – Government guidance notes, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/292632/bis-14-604-weee-regulations-2013-government-guidance-notes.pdf (21. 4. 2015)

Development of Guidance on Extended Producer Responsibility (EPR), Final report, European Commission – DG Environment, 2014, http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/target_review/Guidance%20on%20EPR%20-%20Final%20Report.pdf, (9. 3. 2015).

Espoo konvencija ali Konvencija o presoji vplivov na okolje, http://www.unece.org/env/eia/about/eia_text.html (10. 6. 2015).

Evropska komisija, Končno poročilo glede DEVELOPMENT OF GUIDANCE ON EXTENDED PRODUCER RESPONSIBILITY (EPR), 2014 http://ec.europa.eu/environment/waste/pdf/target_review/Guidance%20on%20EPR%20-%20Final%20Report.pdf

Evropska komisija, The »blue guide« on the implementation of EU product rules, <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/4942/attachments/1/translations/en/renditions/native> (27. 4. 2015).

Evropska komisija, Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o sporočilu Komisije Evropa rezultatov – Uporaba prava Skupnosti, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:204:0009:0012:SL:PDF> (20. 4. 2015).

International Law Association New Delhi Declaration of Principles of International Law Relating to Sustainable Development, <http://cisdl.org/tribunals/pdf/NewDelhiDeclaration.pdf> (10. 7. 2015).

ISW Institute for Structural Policy and Economic Development, Analysis of European Best Practice Solutions for Logistics of WEEE, http://www.weeenmodels.eu/allegati/A4_%20Best%20practice%20report.pdf (15. 6. 2015).

Kjotski protokol k Okvirni konvenciji Združenih narodov o spremembi podnebja, http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2009/podnebne/Kjotski_protokol.pdf (10. 6. 2015).

Kako vložiti pritožbo pri Evropski komisiji, http://ec.europa.eu/atwork/applying-eu-law/make_a_complaint_sl.htm (15. 5. 2015).

Kodeks ravnanja z radioaktivnimi odpadki Mednarodne agencije za atomsko energijo (IAEA), IAEA Doc. GC (XXXIV)/920, 21. september 1990, https://www.iaea.org/About/Policy/GC/GC34/GC34Documents/English/gc34-920_en.pdf (10. 7. 2015).

Ministrstvo za gospodarstvo, Urad RS za varstvo konkurence, Letno poročilo 2006, http://www.varstvo-konkurence.si/fileadmin/varstvo-konkurence.si/pageuploads/Letno_porocilo_2006.pdf, (10. 4. 2015).

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, Poročilo o delu inšpekcije za okolje in naravo v letu 2012, <http://www.iko.gov.si/fileadmin/iko.gov.si/pageuploads/ION/Porocila/POROCILO-O-DELU-INSPEKCIJE-ZA-OKOLJE-IN-NARAVO-2012.pdf> (14. 6. 2015).

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Inšpektorat RS za kmetijstvo in okolje, Poročilo za leto 2014, http://www.ikglr.gov.si/fileadmin/ikglr.gov.si/pageuploads/Porocila/Letno_porocilo_IRSKO_2014.pdf (20. 6. 2015).

Ministrstvo za notranje zadeve, Statistični podatki s področja kriminalitete za leto 2012, <http://www.policija.si/images/stories/DelovnaPodrocja/Kriminaliteta/Statistika/PDF/delo-krim2012.pdf> (15. 5. 2015).

Nemška zakonodaja o ravnanju z OEEO - Gesetz über das Inverkehrbringen, die Rücknahme und die umweltverträgliche Entsorgung von Elektro- und Elektronikgeräten (Elektro- und Elektronikgerätegesetz - ElektroG), <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/elektrog/gesamt.pdf> (15. 6. 2015).

OECD C(76)155 final glede A comprehensive waste management policy, 28. september 1976, <http://acts.oecd.org/Instruments/ShowInstrumentView.aspx?InstrumentID=14&Lang=en&Book=False> (10. 7. 2015).

Operativni program ravnanja z odpadno električno in elektronsko opremo za obdobje 2006-2008,

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/zakonodaja/varstvo_okolja/operativni_programi/op_elektricna_oprema.pdf (10. 3. 2015).

Pogodba o delovanju Evropske unije, http://europa.eu/pol/pdf/qc3209190slc_002.pdf (10. 6. 2015).

Politike EU, Konkurenca, http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/sl/competition_sl.pdf (15. 5. 2015).

Revizijsko poročilo: Obračunavanje okoljske dajatve za odpadno električno in elektronsko opremo, št. 326-3/2010/60, <http://www.rs-rs.si/rsrs/rsrs.nsf/I/74B1E2B5D25D0DE7C12578D400309BA1> (15. 5. 2015).

Rio de Janeiro deklaracija Združenih narodov o okolju in razvoju, <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=78&articleid=1163> (10. 6. 2015).

Rotterdamska konvencija o postopku predhodnega informiranega soglasja za določene nevarne kemikalije in pesticide v mednarodni trgovini, https://www.unido.org/fileadmin/user_media/Services/Environmental_Management/GUDDIS/Legal_Frameworks/rotterdam_convention.pdf (10. 7. 2015).

Služba Vlade Republike Slovenije za zakonodajo, Navodila za pripravo nacionalnih predpisov, s katerimi se izvajajo uredbe, odločbe in sklepi Evropske unije ter prenašajo določbe direktive Evropske unije v pravni red Republike Slovenije, http://www.svz.gov.si/fileadmin/svz.gov.si/pageuploads/Dokumenti/Navodila-koncna_DECEMBER2006.doc (15. 3. 2015).

Skupna konvencija o varnosti ravnanja z izrabljenim gorivom in o varnosti ravnanja z radioaktivnimi odpadki, <https://www.iaea.org/sites/default/files/publications/documents/infcircs/1997/infcirc546a1.pdf> (10. 7. 2015).

Skupno poročilo o delu državnih tožilstev 2012, <http://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/POROCILO-2012.pdf> (15. 5. 2015).

Stockholmska deklaracija Združenih narodov o človekovem okolju, <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=97&articleid=1503> (10. 7. 2015).

Svetovna komisija za okolje in razvoj, poročilo Our common future (1987), <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (10. 7. 2015).

Svetovna listina o naravi, <http://www.un.org/documents/ga/res/37/a37r007.htm> (10. 7. 2015).

UN Doc A/CONF199/8, 9. avgust 2002, http://www.un.org/jsummit/html/documents/summit_docs/131302_wssd_report_reissued.pdf (10. 7. 2015).

UNGA Res 2626, 24. oktober 1970, <http://www.un-documents.net/a25r2626.htm> (10. 7. 2015).

UNGA Res 35/56, 5. december 1980, <http://www.un-documents.net/a35r56.htm> (10. 7. 2015).

UNGA Res 42/187, 11. december 1987, <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm> (10. 7. 2015).

UNGA Res 55/2, 8. september 2000, <http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.pdf> (10. 7. 2015).

UNGA Res 60/1, 24. oktober 2005, <http://www.ifrc.org/docs/idrl/I520EN.pdf> (10. 7. 2015).

UNEP izjava za javnost, Urgent need to prepare developing countries for surge in e-waste: Rocketing sales of cell phones, gadgets, appliances in China, India, elsewhere forecast, 22. 2. 2010, <http://unu.edu/media-relations/releases/urgent-need-to-prepare-developing-countries-for-surge-in-e-wastes-un.html> (10. 6. 2015).

UNEP, Global environment outlook 4: Environment for development, 2007, http://www.unep.org/geo/geo4/report/geo-4_report_full_en.pdf (10. 7. 2015).

UNEP GC Dec 14/30 glede Environmentally sound management of hazardous wastes, 17. junij 1987, <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=100&ArticleID=1663> (10. 7. 2015).

UNEP GC Dec 14/27 glede Environmentally safe management of chemicals, in particular those that are banned and severely restricted in international trade, 17. junij 1987, <http://www.unep.org/Documents.multilingual/Default.asp?DocumentID=100&ArticleID=1660&l=en> (10. 7. 2015).

UNEP GC Dec 15/30 glede Environmentally safe management of chemicals, in particular those that are banned and severely restricted in international trade, 25. maj 1989, <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=71> (10. 7. 2015).

ValPak, Code of Practice for collection of Waste Electrical and Electronic Equipment from Designated Collection Facilities, http://dts.valpak.co.uk/Content/Documents/code_of_practice_0207.pdf (20. 4. 2015).

Zakonodaja Velike Britanije o ravnanju z OEEO - The Waste Electrical and Electronic Equipment Regulations 2013, http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2013/3113/pdfs/ukxi_20133113_en.pdf (21. 4. 2015).

Waigani konvencija o prepovedi uvoza nevarnih in radioaktivnih odpadkov v Forum otoških držav ter za nadzor čezmejnega gibanja in ravnanja z nevarnimi odpadki v južnem Pacifiku, http://www2.unitar.org/cwm/publications/cbl/synergy/pdf/cat3/UNEP_regional_seas/convention_waigani/convention_waigani.pdf (10. 7. 2015).